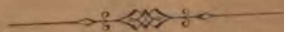
MATTI HELENIUS

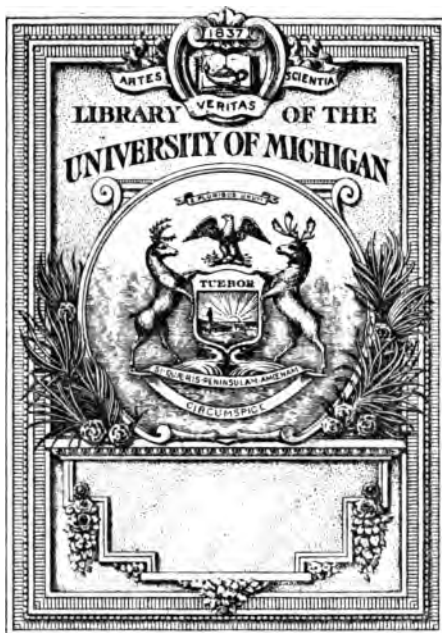
ALKOHOLSPØRGSMAALET

EN SOCIOLOGISK-STATISTISK
UNDERSØGELSE

KJØBENHAVN
I KOMMISSION HOS UNIVERSITETSBOGHANDLER G. E. C. GAD
TRYKT HOS NIELSEN & LYDICHE
1902

*Forsvaret finder Sted Tirsdag den 24. Juni 1902
Kl. 10, i Universitets-Annexet, Studiestræde Nr. 6,
Auditorium A.*

1837
ARTES
SCIENTIA
VERITAS
LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF MICHIGAN
TUEBOR
SI QUAERIS PENINSULAM AMOENAM
CIRCUMSPICE

MATTI HELENIUS

ALKOHOLSPØRGSMAALET

EN SOCIOLOGISK-STATISTISK UNDERSØGELSE

I

KJØBENHAVN
I KOMMISSION HOS UNIVERSITETSBOGHANDLER G. E. C. GAD
TRYKT HOS NIELSEN & LYDICHE
1901

Nærværende Afhandling er af de statsvidenskabelige Professorer ved Kjøbenhavns Universitet i Forbindelse med Professor ved samme Universitet Dr. med. J. C. BOCK funden værdig til offentlig at forsvares for Doktorgraden i Statsvidenskab.

Kjøbenhavn, den 16. Maj 1902.

V. BENTZON.
h. a. dec. fac.

—

FORORD.

Foreliggende Værk er et Resultat af flere Aars Arbejde. Af de offentlige Biblioteker, hvori jeg har samlet mit Materiale, maa nævnes: *British Museum*, London; *Königliche Bibliothek*, Berlin; *Büchersammlung des Königl. preussischen statistischen Bureaus*, Berlin; *Det store Kongelige Bibliothek*, Kjøbenhavn; *Universitetsbibliotheket*, Kjøbenhavn; *Statens statistiske Bureau*, Kjøbenhavn; *Universitetets Statist. Laboratorium*, Kjøbenhavn; *Kgl. Biblioteket*, Stockholm; *Riksdagsbiblioteket*, Stockholm; *Upsala Universitets Bibliotek*; *Eidg. statistisches Bureau*, Bern; *Statistiska Centralbyrån*, Helsingfors; *Universitätsbibliothek*, Wien. Jeg staar i stor Taknemmelighedsgjæld til disse Biblioteker for den Velvilje, jeg og mit Arbejde overalt har mødt. Med ligesaa stor Imødekommenhed har flere Selskaber og private Personer aabnet for mig deres ofte højst righoldige Biblioteker; af disse kan følgende nævnes: *Dansk Livsforsikringsbibliothek i »Hafnia«*, Kjøbenhavn; *Band of Hope Union*, London; *Nykterhetens Vänner*, Helsingfors; *Nykterhetsvännernas Studenthem*, Upsala; Lady *Henry Sommerset*, Eastnor Castle, England; Prof. *Harald Westergaard* og Pastor *N. Dalhoff*, Kjøbenhavn; Dr. *Carl Ottosen*, Skodsborg; Dr. *A. A. Granfelt*, Helsingfors. De mange andre, i hvis Biblioteker jeg ofte har fundet for mig værdifulde Værker, eller som velvillig har sendt mig deres Afhandlinger, bringer jeg ligeledes en Tak, uden her at kunne opgive alle deres Navne. Jeg vil ogsaa udtrykke min Taknemmelighed til de mange, som jeg ofte gjentagne Gange har besværet med min Brevveksling, især *Livsforsikringsselskaberne* i de forskjellige Lande. Meget Materiale har jeg faaet ved mine Besøg paa de internationale Antialkohol-Kongresser i Basel i 1895,

i Paris i 1900 og i Wien i 1901; paa Verdensafholdskongressen i London i 1900, paa nordisk Afholdsmøde i Kristiania i 1900, paa W. W. C. T. U.'s Verdenskongresser i London i 1895 og i Edinburgh i 1900 samt under Gjennemgaaelsen af de Afdelinger paa Verdensudstillingen i Paris i 1900, som belyste Alkoholspørgsmaalet.

Jeg tillader mig at udtale min ærbødige Tak til Finlands Universitet for de Stipendier, hvormed det to Gange har opmuntret mig i mit Arbejde.

Den Taknemmelighedsgjæld, hvori jeg staar til Prof. *Harald Westergaard* for alt, hvad han har været for mit Værk og for mig personlig under mit langvarige Ophold i Kjøbenhavn, kan ikke gjengjældes med Ord. Et fortsat, ærligt Arbejde maa vise, at jeg i det mindste i nogen Grad har fattet hans Undervisning og Raad.

Jeg takker ogsaa Dr. *P. D. Koch*, Overbibliothekar *H. O. Lange* m. fl. for den Velvilje, hvormed de har omfattet mit Arbejde.

Sidst, men ikke mindst, maa jeg takke min Oversætter Hr. *Erik Arnesen*, som uden at sky Besværligheder paatog sig at oversætte mit svenske Manuskript paa Dansk-Norsk. Jeg har gjort hans vanskelige Opgave endnu vanskeligere derved, at jeg ofte har forlangt hans smukke danske Vendinger forandrede til en i sproglig Henseende meget stivere Form, naar jeg syntes, at denne nærmede sig mere til min Tankegang.

Da der blev Udsigt til at jeg gjennem vedkommendes Velvilje, for hvilken jeg føler mig meget taknemmelig, kunde naa Dr.-graden i Statsvidenskab ved Kjøbenhavns Universitet med en Del af mit Værk, har jeg til min Afhandling valgt Bogens Kap. I—VI og IX. Herved har Værkets Plan naturligvis lidt en Del; men jeg tror, at denne Forstyrrelse dog mere generer Forfatteren, end Læseren kommer til at mærke den.

I.

INDLEDNING.

»Det er ingen ubekjendt«, siger Filosoffen *Friedrich Paulsen*, »i hvilken Grad Drukkenskabslasten ødelægger de moderne Kulturfolks Liv. Der gives Omraader i Tyskland, hvor en ikke ubetydelig Del af den mandlige Befolkning gaar til Grunde som en direkte Følge af Drukkenskaben; og der findes ikke et Land, hvor ikke de mest indgribende Forstyrrelser fra dette Punkt spreder sig ud over hele Livet. Det økonomiske Livs Forfald, Familielivets Opløsning og Tilintetgjørelse, det aandelige og sædelige Livs Fordærvelse og Ødelæggelse og til sidst endog det fysiske Livs Hendøen: disse er Drukkenskabens nærmeste Virkninger. Pauperisme, Forbrydelse, en Hær af Sygdomme, Vanvid, Selvmord og Afkommets Udartelse udgjør dens sørgelige Følger. At heri ligger en uhyre stor Fare for hele Kulturfolkenes videre Udvikling, er noget, som alvorligt tænkende og fremsynte Mænd i den senere Tid bliver mere og mere overbeviste om« [1]. »Betragt denne Svøbe, som truer vor Slægts Sundhed og Moral, dens intellektuelle Liv, dens Velfærd og Nationens Ære«, udbryder Justitsminister *Le Jeune* paa et Møde i det belgiske Senat [2]. »Radikale Forholdsregler er nødvendige«, dersom man vil blive af med Alkoholismen: dette er *Le Jeunes* Overbevisning [3].

Er Alkoholspørgsmaalet virkelig af saa vidtrækkende Betydning,

---

[1]) System der Ethik mit einem Umriss der Staats- und Gesellschaftslehre. Von *Friedrich Paulsen*, a. o. Prof. an der Universität Berlin. Erste Hälfte. Berlin, 1889. S. 394.

[2]) Sénat. — Annales Parlementaires. Addition à la Séance du 12 Février 1895. S. 118.

[3]) Ibid. S. 120.

som man fra visse Hold har villet give det Udseende af? Dette er et Spørgsmaal, som frembyder et interessant Studium for Forskeren.

Den Videnskab, ved Hjælp af hvilken man kan komme til nøjere Kundskab om Alkoholforbrugets sociale Virkninger, om Alkoholismens Udbredelse og Hjælpemidler derimod osv., er Statistikken. Dog ligger det jo i selve Sagens Natur, at man under Granskningen af Alkoholspørgsmaalet som et sociologisk Spørgsmaal kommer til at strejfe ind paa mange andre Omraader af den menneskelige Viden; særlig maa man for flere vigtige Punkters Vedkommende søge Vejledning hos Lægevidenskaben og dvæle ved dens Resultater; men saa snart en lægevidenskabelig Forsker indlader sig paa en indgaaende Undersøgelse af Alkoholforbrugets sociale Virkninger, søger ogsaa han ind paa Statistikkens Omraade.

Det er bleven sagt, at Alkoholspørgsmaalet kun i ringe Grad egner sig til Behandling ad statistisk Vej[1]). Fagmænd, som har underkastet Spørgsmaalet en saadan Behandling, har gjort opmærksom paa de Vanskeligheder, der møder Forskeren paa dette Omraade paa Grund af, at Materialet enten er for mangelfuldt eller ogsaa helt savnes[2]). Jeg har ingenlunde overset disse Vanskeligheder; men jeg tror alligevel ikke, det er umuligt ved Hjælp af Nutidens Materiale at faa Spørgsmaalet mere grundig belyst, end hidtil er sket. I hvert Fald er jeg ved min egen Undersøgelse kommen til den Overbevisning, at man ogsaa paa den videnskabelige Forsknings nuværende Standpunkt vil kunne finde Sandheden, hvis man blot er i Besiddelse af tilstrækkelig Taalmodighed til i alle Punkter at trænge ind i Spørgsmaalets Kjærne og ikke standser paa Halvvejen.

Jeg vilde ikke uden videre følge i andres Spor. Jeg begyndte

---

[1]) Jfr. Beretning til Finansministeren om Drikfældigheds-Forholdene i Danmark. Danmarks Statistik. Statistiske Meddelelser. Tredie Række. 4de Bind. Udgivet af det Statistiske Bureau. Kjøbenhavn, 1882. S. 218.

[2]) Jfr. bl. a. La statistique internationale de la consommation de l'alcool. Par *G. E. Milliet*. Bulletin de l'Institut international de statistique. Tome IX. Deuxième et dernière livraison. Rome, 1896. S. 184flg. — The Relation of Alcoholism to Public Health, and the Methods to be adopted for its Prevention. By *Harald Westergaard*, Prof. of Political Economy in the University of Copenhagen. Reprint from Nordiskt Medicinskt Arkiv. T. XXIII. No. 24. S. 1. — Statistiska bidrag till belysande af bränvinskonsumtionen i Finland. Af *K. E. F. Ignatius*. Bidrag till Kännedom af Finlands Natur och Folk. 40de Häftet. Helsingfors, 1885. S. 115.

ikke dette Arbejde med at stifte Bekjendtskab med saadanne monumentale videnskabelige Værker om Alkoholspørgsmaalet som f. Eks. *A. Baers* bekjendte Værk »Der Alcoholismus«[1]. Jeg vilde først have fat paa *Urkilderne*. Jeg opstillede for mig en selvstændig Studieplan; derpaa begyndte jeg at gjennemgaa alle Slags officielle Afhandlinger, sociologiske, statistiske og lægevidenskabelige Værker, Tidsskrifter osv., hvor jeg antog, at der muligvis kunde findes noget vedrørende Alkoholspørgsmaalet; til sidst gjennemlæste jeg den Del af den egentlige saakaldte Afholdslitteratur, hvor Sagen behandles paa videnskabelig Vis. Vistnok var dette et svært Arbejde, men denne Fremgangsmaade havde alligevel det gode ved sig, at den satte mig i Stand til end yderligere at overskue en hel Del af de Fakta og Tal, hvorpaa den nu eksisterende Litteratur hviler, den hvori Alkoholspørgsmaalet bliver videnskabelig behandlet. Tillige haaber jeg, at det ogsaa er lykkedes mig at fremdrage ikke saa faa Punkter, som hidtil er blevne forbigaaede af de betydeligste Forskere paa dette Omraade.

Min Plan og Bevisførelse skiller sig i væsentlig Grad fra tidligere Forfatteres, som i større Værker har behandlet Alkoholspørgsmaalet i hele dets Udstrækning. Jeg tror, jeg er den første, der har lagt Planen saaledes, at Forgrunden dannes af en systematisk Undersøgelse, hvori Statistikken er bleven taget med paa Raad for at komme til Klarhed over, hvorvidt den saakaldte maadeholdne Brug af Alkohol er skadelig eller ikke-skadelig — et Spørgsmaal, paa hvis rigtige Besvarelse hele Afholdssagens Løsning til syvende og sidst beror. Sagen er ofte nok bleven behandlet endog ad statistisk Vej, men ikke — saa forekommer det mig — som Alkoholspørgsmaalets egentlige Kjærne, hvad den dog efter min Formening er. Alt videnskabeligt Forsvar til Gunst for Alkoholen, Statens og Samfundets Sanktion af de spirituøse Drikke etc., har hvilet paa et Ræsonnement, som kan sammenfattes i følgende Ord: Selv om ogsaa en umaadelig Brug af Alkohol afstedkommer stor Skade og foraarsager megen Elendighed i Verden, saa opvejes alt dette til fulde af den

---

[1] Der Alcoholismus, seine Verbreitung und seine Wirkung auf den individuellen und socialen Organismus sowie die Mittel, ihn zu bekämpfen. Von Dr. *A. Baer*, Königlichem Sanitäts-Rath und Oberarzt an dem Strafgefängniss (Plötzensee) bei Berlin. Berlin, 1878. Et endnu meget benyttet, men i mange Henseender nu forældet Værk.

Nytte, som den gjør, naar den bruges med Maade, i Særdeleshed paa Grund af sin euphoriske Virkning; selv om ogsaa nogle dør af en overdreven Brug af spirituøse Drikke, saa er disse til Gjengjæld et Præservativ for mange flere! Paa dette Grundlag forsvarede den bekjendte engelske Statistiker *Farr* en maadeholden Brug af Alkohol [1]. I den senere Tid har Statistikeren *Milliet* [2], *Grotjahn* [3] m. fl. hævdet samme Anskuelse. *Westergaard* omtaler en Formodning, som strækker sig endnu længere: man har undertiden villet paastaa, at Brugen af stærke Drikke maaske forlænger Livet for mange Mennesker derved, at den bevarer dem fra at dø af andre Aarsager [4]. I Senator *Claudes* Rapport over Alkoholforbruget i Frankrig siges der: »Tværtimod hvad det store Flertal af Læger antager, har nogle Statsøkonomer paastaaet, at spirituøse Drikke, selv naar de anvendes i overdreven Grad, saa langt fra at skade Sundheden og Livskraften tværtimod forøger de fysiske Funktioners Virksomhed og gjenopretter det Krafttab, man lider under Arbejdet« [5]. — Der er saaledes al Grund til at undersøge, hvorvidt dette Ræsonnement paa Forskningens nuværende Standpunkt holder Stik.

Talrige Citater forekommer i mit Værk. Ligesom »Enquêten« ikke kan yde en tilstrækkelig Erstatning for Statistikken, men dog udgjør en værdifuld Komplettering [6], ligesaa lidt kan en blot og bar

---

[1]) Vital Statistics: A Memorial Volume of Selections from the Reports and Writings of *William Farr*, M. D., D. C. L., C. B., F. R. S., late Superintendent of the Statistical Department of the Registral General's Office, England. London, 1885. S. 282—287.

[2]) Orientirendes über die Alkoholfrage in der Schweiz. Von *W. Milliet* in Bern. (Nach einen in August 1891 am internationalen Kongress für Hygiene und Demographie in London abgegebenen Votum. Separatabdruck aus der »Zeitschrift für Schweizerische Statistik«). S. 2, 3.

[3]) Der Alkoholismus. Nach Wesen, Wirkung und Verbreitung von *Alfred Grotjahn*. Leipzig, 1898. Et Værk, som ikke savner Fortjenester, men hvis Forfatter røber en let iøjnefaldende Ukyndighed angaaende Størstedelen af Nutidens Litteratur om Alkoholspørgsmaalet. — Jfr. ogsaa Sozialistische Monats-Hefte. V. Jahrg. Heft X. Berlin, 1899. S. 547.

[4]) *Harald Westergaard*, Statistikens Theori i Grundrids. Kjøbenhavn, 1890. S. 182.

[5]) No. 42. Sénat. Session 1887. Rapport fait au nom de la Commission d'Enquête sur la consommation de l'alcool en France par M. *N. Claude* (des Vosges), Sénateur. Paris, 1887. S. 228.

[6]) Jfr. Grundriss zum Studium der politischen Oekonomie. Von Prof. Dr. *J. Conrad*, Halle a. S. Vierter Teil: Statistik. I. Teil. Jena, 1900. S. 37.

Udtalelse — den stamme fra en nok saa sagkyndig Person — *opveje* Tal; men som en Komplettering til Tal kan den dog have Betydning, og den kan da endog betragtes som forholdsvis bevisgyldig i Tilfælde, hvor Talangivelserne enten er utilstrækkelige eller ogsaa helt mangler.

Milliet stillede en stor Fordring til statistisk Materiale, da han skrev følgende Sætning: »Statistisk Materiale maa overlades til det praktiske Liv og Videnskaben med samme Garanti som Penge. Det kan alene Staten gjøre« [1]). Men ligesom paalidelige Privatbanker i visse Lande har haft Ret til at udstede Sedler, der i det praktiske Liv har samme Værdi som Statens Penge, saaledes kan ogsaa en Statistik, fremkommen ad privat Vej, *praktisk talt* have samme Værdi som den officielle Statistik, naar den ellers i statistisk-teoretisk Henseende frembyder Garanti for Paalidelighed. Paa den officielle Statistiks nuværende Standpunkt har vi ikke Raad til at undvære f. Eks. Statistik fra de private Sygehuse, fra Livsforsikringsselskaber osv.

Den videnskabelige Litteratur, som berører Alkoholspørgsmaalet, er allerede nu saa omfattende, at det koster en Del Møje at arbejde sig igjennem den [2]). Jeg har nu og da følt mig fristet til denne Gang kun at vælge visse Punkter til Formaal for min Afhandling; men Spørgsmaalets Vigtighed paa den ene Side og paa den anden Side Tanken om, at Belysningen af de saaledes udeladte Punkter muligvis kunde blive hensat til en alt for fjern Fremtid,

---

[1]) Glossen zur Statistik des Alkoholismus. Von *W. Milliet* in Bern. (Separatabdruck aus dem 3. Heft der Zeitschrift für Schweizerische Statistik. XXX. Jahrgang). Bern, 1894. S. 7.

[2]) Fortegnelsen, hovedsagelig over lægevidenskabelig Litteratur, der berører Alkoholspørgsmaalet, omfatter ca. 50 store tospaltede Sider i »Index-Catalogue of the Library of the Surgeon-General's Office, United States Army« (Vol. I, S. 173—184; Vol. III, S. 505, 506, 917—920; Vol. VI, S. 818—821, 1028; Vol. VII, S. 12; Vol. XIV, S. 275—277. — Second Series: Vol. I, S. 217—42). Sidste Bind udkom 1898; den nyeste Litteratur mangler saaledes helt. — En officiel Fortegnelse over Afholdslitteraturen i Sveits (omfattende ogsaa den praktiske Afholdslitteratur), »Alkohol und Alkoholismus. (Bibliographie der Schweizerischen Landeskunde Fascikel V. 9 j). Bern, 1895«, indeholder 172 Sider Octave. — Jfr. ogsaa Svensk Nykterhetslitteratur 1557—1877. Af *F. Schulthess.* Stockholm, 1900. Fortegnelsen omfatter 747 Arbejder, men mest populære Skrifter. — Jeg har gjennemgaaet herhenhørende Litteratur paa 14 Sprog, men der findes nok Litteratur paa dette Omraade paa endnu flere Sprog.

har gjort, at jeg har forsøgt at samle og klarlægge alle de forskjellige Punkter i hele Alkoholspørgsmaalet, uagtet jeg meget godt ved, at mange af de enkelte Punkter fortjener deres egen udførlige Afhandling. Herved har jeg forsøgt at vise, og ved Henvisning til Litteraturen i det mindste for en Del at aabne Vejen for fremtidige Special-Forskere og paa samme Tid bibringe dem et Overblik over hele Sagen[1]).

Jeg har forsøgt at samle paa ét Sted det vigtigste af det, som vi paa Tærskelen af det 20de Aarhundrede ved om Alkoholspørgsmaalet. Jeg har beflittet mig paa at fremdrage Erfaringer og Fakta, som kunde have Indflydelse paa Løsningen af Spørgsmaalet, mere end paa at citere alle de forskjellige Forfattere, som har behandlet dette Emne. Skulde det lykkes mig at henlede tænkende Menneskers Opmærksomhed i større Grad, end det nu er Tilfældet, paa »Alkoholspørgsmaalet, hvorom næsten alle sociale Spørgsmaal i vor Tid samler sig«, saaledes som den belgiske Landbrugs- og Arbejdsminister *Léon de Bruyn*[2]) udtrykker sig, eller som med en veltalende Russers Ord indbefatter »hele Verdens Kamp med en hel Verden af Ulykke og Elendighed«[3]), saa vilde min Hovedhensigt

---

[1]) Da dette var under Trykning, udkom der et andet forøget Oplag af et Værk, som fortjener at nævnes: Die Thatsachen über den Alkohol. Dargestellt von Dr. med. *Hugo Hoppe*, Nervenarzt in Königsberg, fr. Oberarzt der Provinzial-Irrenanstalt Allenberg O./Pr. Berlin, 1901. Dr. *Hoppes* Bog hører til de betydeligste Samlerværker paa dette Omraade og har, især hvad den lægevidenskabelige Side af Sagen angaar, meget store Fortjenester. Hvad der angaar det statistiske Materiale, har han forholdsvis sjælden søgt hen til Urkilder, men har ofte hentet det fra Tidsskrift-Litteraturen uden at sigte det og underkaste det nogen Kritik. At Navne endnu i det andet Oplag ikke saa sjælden er anførte mindre korrekt (f. Eks. Westergardt pro Westergaard, Skiær pro Kiær, Croq pro Crocq, Rini pro Ricci, M'Chintok pro Mc Clintock, Weselgreen pro Wieselgren, Dupétiaux pro Ducpétiaux osv.), og at Opgivelserne, sammenlignede med Urkilder, et eller andet Sted kunde trænge til Korrigering, er Sager, som i Fremtiden kan blive afhjulpne. Nogen egentlig Kritik angaaende de statistiske Opgivelsers Bevisgyldighed kan man naturligvis heller ikke vente af en Ikke-Statistiker.

[2]) Ligue patriotique contre l'alcoolisme. L'alcoolisme en Belgique. Quatrième partie. Compte-Rendu de l'Assemblée générale tenue à Bruxelles le 5 mai 1895. Allocution de M. *Léon de Bruyn*, Ministre de l'agriculture et des travaux publics. S. 29.

[3]) Dr. med. *Robert Koppe*, Das Alkoholsiechthum und die Kurzleibigkeit des modernen Menschengeschlechtes. Glarus, 1894. S. 48.

være opnaaet. Personlig vilde det glæde mig, om *Westergaards* Ord kunde anvendes paa mig: »I Statistik-Videnskaben maa den ene Statistiker virke som Banebryder for den anden, tilfreds i Erkjendelsen af, at hans Arbejde bringer Sagen et lille Skridt længere frem, selv om ogsaa dette Skridt i meget faa Tilfælde staar i Forhold til de Anstrengelser, han har underkastet sig, og til de Forventninger, han har gjort sig« [1]).

II.

DEN SOCIOLOGISKE UDVIKLING AF ALKOHOLSPØRGSMAALET.

Brugen af berusende eller alkoholiske Drikke har været kjendt fra umindelige Tider. Palmesaft eller sød Frugtsaft, som var bleven efterladt glemt i utildækkede Kar, undergik Gjæring; man smagte paa denne nye Drik og kom derved til Kundskab om dens ejendommelige, æggende og oplivende Egenskaber. Dermed var de berusende Drikke opdagede. I sin oprindeligste Form blev denne Opdagelse uden Tvivl gjort paa forskjellige Steder; men jo større Færdighed Menneskene opnaaede i Almindelighed, desto mere lykkedes det dem at forbedre selv denne Opfindelse.

Endog de ældste Folkeslag har haft en egen Metode for Tilberedelse af Vin af Drue- eller anden Frugtsaft. Ølbrygningen blev opfunden af de gamle Ægyptere [2]). En Slags »spirituøse Drikke«, tilberedt af Ris, var kjendt i Kina længe forud for vor Tidsregnings

---

[1]) Assecurranz-Jahrbuch. Wien, 1889. II. S. 30.

[2]) *ΗΡΟΔΟΤΟΣ.* Herodoti Historiarum Libri IX. Græce et latine cum indicibus. Parisiis, MDCCCXLIV. Lib. II, LXXVII. — Jfr. ogsaa History of Herodotus. A new English Version. By *George Rawlinson*, M. A., Canon of Canterbury, and Camden Professor of Ancient History in the University of Oxford. In four Volumes. Vol. II. Third Edition. London, 1875. S. 126, 127. — The Natural History of *Pliny*. Translated by *John Bostock*, M. D., F. R. S., and *H. T. Riley*, Esq., B. A., Vol. III. London MDCCCLV. L. XIV. Cap. 29.

Begyndelse[1]). De gamle ariske Folkeracer i Indien tilberedte »soma« ved Hjælp af Asclepiasplanten og »sura« af Hirse samt ved Destillation af Ris, Kornsorter, Peber, Citronsaft, Ingefær og varmt Vand[2]). De gamle Persere lavede »parahaoma« af en Plante med gule Blomster og »banga« af Hampeplanten[3]) etc. Men ogsaa animalske Produkter lærte man at forvandle til berusende Drikke. Allerede ca. 300 Aar f. Kr. var Skandinaverne bekjendte med Brugen af Mjød[4]), som ogsaa var en af Germanernes Nationaldrikke. Paa hvilken Tid Mongolerne lærte Kunsten at tilberede berusende »Kumys« af Hoppemælk[5]), kan vi ikke afgjøre.

Heller ikke den saakaldte »Afholdssag« eller »Alkoholspørgsmaalet« er noget nyt, der særlig indskrænker sig til vor Tid. Virkningerne af at anvende berusende Drikke blev snart aabenbar. Bibelens Beretninger om, hvorledes Menneskehedens anden Stamfader, Noah, blev drukken af Vin og forbandede sit eget Afkom[6]), og om, hvorledes den fromme Lot tvende Gange gjorde sig skyldig i Blodskam under Vinens Indflydelse[7]), er de ældste Beretninger om dens Virkninger. De gamle ægyptiske Monumenter beretter om Drukkenskabens Vederstyggeligheder[8]). Kinesiske Klassikere paapeger gjentagne Gange de Hærgninger, som Brugen af berusende Drikke gjorde i det gamle Kina, hvorledes det nedkaldte Himlens Straffedomme over Folket og endog omstyrtede Dynastier[9]). Blandt de gamle ariske Folk i Indien var baade Præsterne og

---

1) The History of Drink. A Review, Social, Scientific, and Political. By *James Samuelson*, of the Middle Temple, Barrister-at-law. Second Edition. London, 1880. S. 19—23.

2) Ibid. S. 36, 39.

3) Ibid. S. 50, 51.

4) Nykterhetsrörelsens Världshistoria. Af Dr. *Johan Bergman*. Stockholm, 1900. S. 105.

5) *Baer*, Alcoholismus. S. 3. — The Cyclopædia of Temperance and Prohibition. London, New York, Toronto, 1891. S. 618.

6) 1. Mos. 9, 20—27.

7) 1. Mos. 19, 31—38.

8) »Kvinde, som kaster op«. »Mænd, som bæres hjem fra Svirelaget«. The Manners and Customs of the Ancient Egyptians. By Sir *J. Gardner Wilkinson*, D. C. L., F. R. S., F. R. G. S, etc. A new Edition. Vol. I. London, 1878. S. 392—394.

9) *Samuelson*, History of Drink. S. 19—22, 27. — Cyclopædia of Temperance. S. 73.

Lægfolket tidligere store Drankere, hvorom deres religiøse Bøger (Rig-Veda) bærer talrige Vidnesbyrd [1]). I Følge Zend-Avesta var Drukkenskab forbudt ved de gamle Perseres religiøse Fester, men henimod Slutningen af det persiske Verdensrige udbredte Drukkenskaben sig mere og mere blandt dette tidligere forholdsvis ædruelige Folk [2]). Om en meget dybtgaaende Drukkenskabslast blandt de gamle Hebræere tales der meget, især i det gamle Testamentes profetiske Bøger [3]). Under Belsazars Fest, som omtales i Daniels [4]) Bog, overraskedes Babylonierne af Perserne, som gjorde Ende paa det mægtige babyloniske Rige. De første Herskere i det medo-persiske Verdensrige, særlig Cyrus [5]), førte et simpelt og maadeholdent Liv, men allerede Cambyses var en Dranker, og de fleste af hans Efterfølgere blev Ofre for samme Last. Folket fulgte Herskernes Eksempel, henfaldt til Drukkenskab og Vellevnet og blev et let Bytte for Macedonierne. Men den nye Sejrherre Alexander den Store blev selv besejret af samme Last. *Seneca, Ephippus, Persius* m. fl. fortæller om ham, at han faldt sammen under Forsøget paa at tømme Herkulus's Bæger og derpaa døde en Drankers Død [6]). Det er almindelig bekjendt, hvilken Rolle Vinen spiller i det almindelig Sædernes Forfald og Degeneration, som til Slut foraarsagede først Grækernes og siden Romernes Undergang. Men alt det onde, som Brugen af berusende Drikke medførte, blev ingenlunde upaaagtet

---

[1]) *Samuelson*, History of Drink. S. 40. — Se ogsaa Spirituous Drinks in Ancient India. By *Bábu Ka'jendrala'la Mitra.* Journal of the Asiatic Society of Bengal. Part I. No. 1. Calcutta, 1873. S. 2.

[2]) *Samuelson*, History of Drink. S. 50, 51. — *Herodot* fortæller, at Perserne „drikker megen Vin, men det er dem ikke tilladt at kaste op, ej heller at urinere i andres Nærværelse«. *HPOΔOTOΣ.* Herodoti Historiarum Libri IX. Lib. I, CXXXIII.

[3]) Se bl. a. Es. 5, 11 flg. — Joel 3, 8. — Amos 6, 6 flg.

[4]) Dan. 5.

[5]) Jfr. *Brunonis Seidelii* Q. Philosophi et Medici clariss. de Ebrietate Libri III. Hanoviæ, MDXCIV. S. 177.

[6]) *L. Annæi Senecæ* Opera. Epist. LXXXIII. Antwerpiæ, MDCLII. S. 548. — *Ephippus* citeres af *Athenaios. AΘHNAIOY NAYKPATITOY ΔEIΠNOΣOΦIΣTAI.* Athenaei Naucratitae Deipnosophistarum Libri Quindecim. Emendavit *Johannes Schweighaeuser.* Argentorati, 1801—05. Lib. X, XLIV. — *Persius* citeres af *Barry.* Observations Historical, Critical, and Medical on the Wines of the Ancients, etc. By Sir *Edward Barry*, Bart, Fellow of the Royal College of Physicians, and of the Royal Society. London, 1775. S. 334.

af dem, der i materiel eller aandelig Henseende stod som Folkets Ledere. Ikke saa faa af de mere almindelig bekjendte af Fortidens Tænkere skjænkede dette Spørgsmaal en ofte ret grundig Opmærksomhed, og ikke sjælden udgav oplyste Regenter mere eller mindre vidtomfattende Love imod Brugen af berusende Drikke. I Følge *Porphyrius* »drak de ægyptiske Præster aldeles ikke Vin, eller i hvert Fald yderst lidt, da den foraarsager Nervelidelser, gjør Hovedet tungt og udygtigt til frugtbringende Arbejde og opflammer Kjønsdriften«[1]). *Plutark* siger, idet han støtter sig til *Eudoxus*, der skal have modtaget sine Underretninger af de ægyptiske Præster selv, at Solens Præster i Heliopolis havde aldrig Vin i Templet, men at de andre Guders Præster ikke var saa nøjeregnende i denne Henseende, skjønt ogsaa de ved deres højtidelige Renselsesfester afholdt sig fuldstændig fra Brugen af Vin. »Endog for Kongerne selv, eftersom de er af præstelig Rang, bliver der skjænket Vin efter en bestemt Forskrift i de Hellige Bøger, saaledes som *Hecataeus* fortæller os, og det var ikke førend under Psammetichus's Regjering, at denne Skik blev indført. Forud for den Tid drak de aldeles ingen Vin; og dersom de anvendte den ved Gudernes Drikkefester, saa var det ikke derfor, at de betragtede den som noget, der af Naturen var anvendeligt for dem, men de udgjød den paa deres Altere som et Symbol paa de Fjenders Blod, der før havde kjæmpet imod dem. Thi de mener nemlig, at *Vinen* først sprang ud af Jorden, efter at den var bleven fyldt med Fedme fra deres Legemer, som var faldne i Krigene mod Guderne. Og dette, siger de, er Grunden til, at naar Menneskene drikker denne Saft i stor Mængde, bliver de rasende og ude af sig selv. Den fylder dem saa at sige med deres egne Forfædres Blod«[2]). *Wilkinson* stoler ikke saa ganske paa *Plutark*, men tror for sit eget Vedkommende, at Kongen og Præsterne ogsaa før Psammetichus fik

---

1) *Porphyrius* vier Bücher von der Enthaltsamkeit. Aus dem Griechischen von *Eduard Baltzer*. Nordhausen, 1869. S. 111.

2) *ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΥ περι ΙΣΙΔΟΣ και ΟΣΙΡΙΔΟΣ*. Græca recensuit, etc., *Samuel Squire*. A. M. Cantabrigiæ, 1744. Cap. 6. — Jfr. ogsaa The Science Temperance Text-Book in Relation to Morals, Chemistry, Physiology, Criticism, and History. By Dr. *F. R. Lees*, F. S. A. Edin. Volume first. London, 1884. S. 140, 141. — Cyclopædia of Temperance. S. 222.

deres visse Portion Vin, efter hvad der bestemtes i de hellige Bøger[1]). De israelitiske Præster maatte ikke drikke Vin forud for Gudstjenesten[2]). Den Mand eller Kvinde, som havde givet et Naziræerløfte, maatte ikke engang spise friske Druer[3]). Mose Lov var ogsaa i andre Henseender overordentlig streng imod Drukkenskab. Den Søn, som var gjenstridig mod Forældrene og førte en Drankers liderlige Liv, skulde stenes[4]). En af de i al sin Korthed mest slaaende og tro Skildringer, som nogen Sinde er given over Alkoholens Følger, finder vi i den vise Salomons Ordsprog[5]). Det ældste kjendte Edikt mod Drukkenskaben i Kina blev givet i omtr. Aar 1120 f. Kr. af Kejser Wu Wang[6]). De, som blev befundne at drikke sammen, skulde dø; det samme gjaldt en Embedsmand, der stod i Statens Tjeneste, dersom han ikke vilde forbedre sig og »rense sin Vej«. *Confucius* og *Mencius* indskjærpede det i deres Skrifter som en Pligt at være maadeholden, men Totalafhold krævede de ikke af deres Tilhængere[7]). Hovedfortjenesten for, at Kineserne, der i sin Tid var en af de Nationer, som var mest forfaldne til Drik, senere er blevne et afholdende Folk, som gjennem Tidernes Løb har bevaret deres nationale Tilværelse, synes dog at være den buddhaistiske Religions, selv om ogsaa de senere Tiders overordentlig strenge Forbudslove har bidraget deres til at formindske Brugen af berusende Drikke[8]). I det gamle Indien anvendte de ældste af Brahmismens Tilhængere spirituøse Drikke, men senere blev det forbudt, og Brugen af berusende Drikke henregnes til en af de fem Hovedforbrydelser. Jeg hørte en Gang en ung, lærd Hindu, som i sin Tale forsikrede, at »saa længe vi var Barbarer, brugte vi Vin; nu er vi komne over det Stadium«. Forbud mod berusende Drikke i en hvilken som helst Form har egentlig kun været gjældende for Brahmaners Vedkommende, men ogsaa blandt de

---

[1]) *Wilkinson*, l. c. S. 391.
[2]) 3. Mos. 10, 9.
[3]) 4. Mos. 6, 3.
[4]) 5. Mos. 21, 18—21.
[5]) Ordspr. 23, 29—35.
[6]) Cyclopædia of Temperance. S. 73. — Temperance History. By *Dawson Burns*, D. D. Part I. London, 1890. S. 2.
[7]) *Samuelson*, History of Drink. S. 16 flg.
[8]) Jfr. Cyclopædia of Temperance. S. 74.

andre Kaster har det hørt med til Fromhed og gode Sæder ikke at drikke Vin. Hvor strengt dette Forbud er blevet gjennemført, fremgaar af følgende Fremstilling af *Bábu Ra'jendrala'la Mitra:* »To af deres største Lovgivere, *Manu* og *Yajnavalkya*, paastaar, at den eneste Udsoning, som sømmer sig en Brahman, der har besmittet sig selv ved at drikke Spiritus, er at tage sig selv af Dage ved en Drik Spiritus eller Vand eller Kourin eller Mælk i kogende Tilstand, drukket af et brændende hedt Metalkar. Angira Vas'isṭha og Paiṭhínasi indskrænker Drikken til kogende Spiritus alene. Devala gik et Skridt længere og forordnede en Drik smeltet Sølv, Kobber eller Bly som det mest passende. For de tre tvende Gange fødte Klassers Vedkommende kan intet mindre end en Underkastelse af de første Offer-Ritualer, der medfører en fuldstændig Gjenfødelse, anses for tilstrækkeligt til at rense fra Synden, selv om vedkommende har drukket Spiritus tilfældig og uden sit Vidende. Den Brahma-Kvinde, som overtræder denne Lov, forbydes at faa Adgang til sin Mands Sfære og er fordømt til ved Fødsel at blive til en Tæve, en Ko eller en Grib. Manu har ogsaa givet Lovbestemmelser angaaende saadanne Forseelser for Brahmaners Vedkommende og forordner det som en passende Straf, at de skal forvises, samt at Figuren af en Flaske skal indbrændes paa deres Pande. For Brud paa Ægteskabspagten lad Mærket af en kvindelig Del indbrændes paa Panden med et gloende Jern; for at have drukket Spiritus, en Vinhandlers Flag; for at stjæle helligt Guld, Mærket af en Hunds Fod; for at slaa en Præst ihjel, Billedet af et dødt Legeme uden Hoved. Lad dem vanke om i Verden uden nogen at spise sammen med, uden nogen at ofre sammen med, uden nogen at gifte sig med, foragtede og udelukkede fra alle sociale Pligter. Brændemærkede med uudslettelige Mærker skal de forkastes af deres allernærmeste paarørende, ikke behandles med Venlighed af nogen og modtages med Agtelse af ingen: saadan er Manus Anordning. Selv dette at drikke Vand opbevaret paa en Vinflaske betragtes som en Synd, og forskjellige Udsoninger er forordnede for at bortfjerne Synden.« [1]) Andre Lovforfattere og reli-

---

[1]) *Bábu Ra'jendrala'la Mitra*, l. c. S. 3. — Jfr. ogsaa *Lees*, Temperance Text-Book. S. 140. — *Samuelson*, History of Drink. S. 41. — Cyclopædia of Temperance. S. 222 flg.

giøse Skribenter er paa ingen Maade mindre strenge[1]. I det gamle Grækenland og Rom var Spørgsmaalet ligeledes ofte Gjenstand for en forholdsvis grundig Drøftelse. I de græske Kolonier Massilia og Miletos eksisterede der en Lov, som forbød Kvinder at drikke Vin; under den ældre klassiske Tid var samme Forbud gjældende i Rom for Kvinders og unge Mænds Vedkommende[2]. I Sparta tvang man undertiden Slaver til at drikke sig fulde, for at Synet af deres ynkelige Tilstand skulde indjage den spartanske Ungdom Skræk for Brugen af Vin[3]. Indvaanerne i Locris var det under Dødsstraf forbudt at drikke ublandet Vin (»merum«), medmindre Lægen havde forordnet det[4]. Platos Ræsonnement med Hensyn til Lovgivning mod berusende Drikke er meget belysende: »Stod det enhver frit for at drikke, naar han vilde, med hvem han vilde og uden Forskjel ved Siden af enhver anden Beskjæftigelse, saa vilde jeg stemme for, at alt Drikkeri for alles og enhvers Vedkommende blev fuldstændig forbudt; da vilde Karthagernes Lov vinde mit Bifald endnu mere end Kreternes og Lacedæmoniernes. Aldrig skulde nogen have Tilladelse til at smage denne Drik i Krig; saa længe Krigen varede, skulde ingen drikke andet end Vand, og heller ikke i Byerne skulde nogen Slave eller Slavinde smage den. Archonter, Lodser og Dommere i deres Embeder skulde paa ingen Maade smage Vin, ej heller de, som kom sammen i Raadet for at raadslaa om vigtige Sager; ja i det hele taget burde slet ingen drikke om Dagen, naar det ikke sker efter Lægens Forskrift eller paa Feltherrens Befaling. Selv om Aftenen maa Ægtefolk, der tænker paa Samleje, undgaa at drikke Vin, for ikke at tale om mange andre Omstændigheder, hvor Fornuften og Lovene vilde forbyde Brugen af Vin. Paa denne Maade vilde heller ingen Stat have Brug for mange Vinbjerge; til Frembringelsen af de øvrige af Landbrugets Produkter og den hele Næring var der forordnet bestemte Landstrækninger, og af alt var vel Vindyrkningen det mest

---

1) *Bábu Ra'jendrala'la Mitra*, l. c. S. 5.

2) *Æliani* de natura animalium variæ historiæ, epistolæ et fragmenta, etc. Recognovit *Rud. Hercher*. Parisiis, MDCCCLVIII. Æliani variæ historiæ. Lib. II, XXXVIII. — Jfr. ogsaa *ΑΘΗΝΑΙΟΥ ΝΑΥΚΡΑΤΙΤΟΥ ΔΕΙΠΝΟΣΟΦΙΣΤΑΙ*, L. X, XXXIII. — *Pliny*, Natural History. Lib. XIV, Cap. 14.

3) *Brunonis Seidelii* de Ebrietate Libri III. S. 179.

4) Ibid. S. 167.

indskrænkede og det ubetydeligste«[1]). Som allerede antydet fik Drukkenskaben Overhaand baade i Grækenland og Rom. Der fandtes imidlertid enkelte store Aander, som i deres Forsøg paa at leve et mere ideelt Liv forkastede Brugen af Vin. *Athenaios* opregner flere saadanne Totalafholdsmænd (»ὑδροπότης«, »abstemii«), bl. a. Lamprus Musicus, Polemo Academicus og Demosthenes[2]). I Følge *Phylarchus* var alle Ibererne Totalafholdsfolk[3]). *Cæsar* omtaler, at hos Sueverne var Brugen af Vin forbudt[4]). Det er ikke paa sin Plads her at indlade sig paa Spørgsmaalet om, hvorvidt Kristus anvendte berusende Vin eller ikke. Kun dette maa man fastslaa, at den kristne Lære fuldstændig anerkjender Totalafholdsprincippet[5]), og sikkert er det, at mange af de første Kristne gav Afkald paa berusende Vin[6]). Vender vi os bort fra de klassiske Enemærker, faar vi af *Tacitus* at vide, at de gamle Germaner yndede de berusende Drikke[7]), og den ældre Edda fortæller om Brugen af berusende Drikke blandt Nordens Folk etc. Betegnende er jo de gamle Skandinavers Forestilling om Livet i deres Himmel, Valhalla, hvor de skulde æde Flæsk, drikke Mjød og slaaes hele Dagen, indtil de om Aftenen laa døde paa Valpladsen — for saa næste Morgen atter at vaagne op og tage fat paany[8]). An-

---

[1]) *Plato's* Unterredungen über die Gesetze. Aus dem Griechischen übersetzt von *J. G. Schulthess*. Zweite Auflage neu bearbeitet von *Salomon Vögelin*. Erster Theil. Zürich, 1842. S. 94.

[2]) l. c. Lib. II, XXI, XXII.

[3]) Cit. Ibid. Lib. II, XXI.

[4]) *C. Julii Caesaris* Commentarii de Bello Gallico. Lib. IV, cap. II.

[5]) Rom. 14, 21.

[6]) *Eusebius* anfører efter *Philo*, at de første Kristne ikke plejede at drikke Vin, hvilket ogsaa fremgaar deraf, at Paulus særlig maatte ordinere den til Timotheus som et Lægemiddel. *Seidelii* de Ebrietate Libri III. S. 171. — Jfr. ogsaa Alcohol in Society, an Arraignment of the Drink System as an Enemy of the Public Good. By *Richard Eddy*, D. D., Author of »Alcohol in History«. New York, 1888. S. 181—193, 310 flg.

[7]) *C. Tornelii Taciti* Operum Tomus Secundus. Trajecti Batavorum, clɔ. lɔ. ccxxi. De Situ, Moribus & Populis Germaniae Libellus. XXII. S. 406. — Jfr. ogsaa Kurze Geschichte der Trinksitten und Mässigkeitsbestrebungen in Deutschland. Von Dr. *Wilhelm Bode*. München, 1896. S. 2, 190.

[8]) Afholdssagens Historie. Af *J. L. Nydahl*, Prof. ved Augsburgs Seminarium. Minneapolis, 1896. S. 7.

gelsakserne var svære Drankere[1]). Selv da disse Folkeslag blev kristne, ser vi ikke nogen gjennemgribende Forbedring paa dette Omraade. Kun mørke er Skildringerne fra Middelalderen og Begyndelsen af den nyere Tid. Klostrene var ofte et Hjem for Drukkenskab og Liderlighed, Hofferne og Ridderborgene alt andet end et Mønster for de lavere Lag af Befolkningen[2]). Endnu værre blev Tilstanden i Europa, efter at Destillationskunsten og som Følge deraf Brændevinsdrikkeriet kom i Brug. Imidlertid fattedes der heller ikke under disse Perioder Mænd, som optraadte imod Drukkenskabslasten, og Herskere, som ved Lovforbud søgte at afskaffe eller i det mindste begrænse den tiltagende Drukkenskab. Det er en bekjendt Sag, at det lykkedes Muhammed ved et religiøst Forbud at afvænne Islams mange Millioner fra Brugen af Vin. De Forsøg, som blev gjort fra Kristendommens Side, bar kun kortvarige eller ogsaa slet ingen Frugter. Mest bekjendt er Karl den Stores Edikt mod Umaadelighed[3]), Henrik VII's Bestemmelse angaaende Salg af Øl i England[4]), Gustav II Adolfs Forbud mod Salg af Brændevin[5]), samt Karl XII's Forbud mod Brændevin[6]). Disse Forsøg var enten alt for mangelfulde, daarligt forberedte eller for slet afpassede til at kunne besejre den almindelige Anskuelse og Uvidenhed, eller ogsaa blev den restriktive Lov snart efter igjen forandret paa Grund af politiske Hensyn. De vesterlandske Folk var ikke saaledes vante til blind Lydighed som de østerlandske. Men Hovedaarsagen til denne

---

1) A History of Domestic Manners and Sentiments in England During the Middle Ages. By *Thomas Wright*, Esq., M. A., F. S. A. etc. London, 1862. S. 30.

2) Jfr. *Bode*, Kurze Geschichte der Trinksitten in Deutschland. S. 2 flg., 194 flg. — *Samuelson*, History of Drink, S. 119 flg. — *Bergman*, Nykterhetsrörelsens Världshistoria. S. 100 flg. — Den svenska Nykterhetsrörelsens Historia. Af Dr. *J. Bergman*. Östersund, 1893. S. 47 flg.

3) *Bode*, Kurze Geschichte der Trinksitten in Deutschland. S. 9. — *Samuelson*, History of Drink. S. 105.

4) Royal Commission on Liquor Licensing Laws. Final Report of Her Majesty's Commissioners appointed to inquire into the Operation and Administration of the Laws relating to the Sale of Intoxicating Liquors. Presented to both Houses of Parliament by Command of Her Majesty. London, 1899. S. 83.

5) *Bergman*, Nykterhetsrörelsens Världshistoria. S. 141.

6) Ibid. S. 158.

Forskjel paa Virkningen af de østerlandske og de vesterlandske Forbud mod berusende Drikke maa dog søges i den Omstændighed, at den af Muhammed forbudne Vin var den eneste berusende Drik, der var i Brug i de Lande, hvor Profetens Lære siden fik Indgang, hvorimod de europæiske Lovgivere med deres Forbud kun ramte nogle af de anvendte spirituøse Drikke, medens det stod enhver frit for at bruge de andre.

Vi har saaledes set, at næsten alle Generationer og de fleste Stammer, som Historien ved at berette om af den menneskelige Familie, har været Vidne til Brugen af en eller anden Slags berusende Drikke. Det har derfor ligget nær for Haanden at opkaste den Hypotese, at Trangen til disse Nydelsesmidler skulde være et naturligt Behov, som Mennesket instinktmæssigt har søgt at tilfredsstille. Mod denne Anskuelse har bl. a. den paa dette Omraade fremragende Forsker *Baer* optraadt[1]). Og der er mange tydelige Fakta, der taler imod en saadan Hypotese. Vi har omtalt flere Folkeslag, som ikke har anvendt berusende Drikke. I *Rechabiterne* har vi Eksempel paa, at en hel Stamme af et vindrikkende Folk af Princip ikke drak Vin[2]). Andre Folk, hos hvem enten et religiøst Bud eller strenge Forbudslove har omskabt Sæderne, har ophørt med Brugen af berusende Drikke; vi har omtalt de muhammedanske Folk, Kinas og Indiens Indvaanere lige ned til de sidste Tider; og endog blandt Nutidens Kulturfolk er der mange Millioner, som lever uden disse Drikke.

Endog den først af *Montesquieu* fremsatte og senere af hans Tilhængere mere udviklede Teori, at Alkoholforbruget skulde tiltage med Breddegraderne, d. v. s. Menneskene skulde drikke sig mere berusede, jo koldere Klimaet er[3]), har vist sig at være uholdbar. Blandt Nutidens Kulturfolk bruges mindst Alkohol af dem, som bor længst mod Nord: Finnerne og Nordmændene i Europa samt Kanadas Befolkning i Nordamerika. I den første Halvdel af det 19de Aarhundrede opstillede *Rösch* følgende aftagende Skala for de europæiske Folk, hvad deres Forbrug af spirituøse Drikke angaar:

---

[1]) *Baer*, Alcoholismus. S. 4.
[2]) Jeremias 35, 6 flg.
[3]) De l'Esprit des Loix. Liv. XIV. Chap. X. Nouvelle edition. Tome second. Geneve, M.DCC.LI. S. 17 flg.

Lapper, Russere, Svenskere, Dansker, Polakker, Englændere, Tyskere, Franskmænd, Italienere, Grækere, Spaniere [1]). I de senere Tider er Forholdet blevet næsten det omvendte. I Følge den svenske Statistiker *Sundbärg* [2]) var det aarlige Forbrug pr. Individ i Aarene 1891—95 som følger:

Af Alkohol à 100 pCt. i Brændevin, Øl og Vin tilsammen			Af Brændevin à 50 pCt.		
Frankrig	16,41	Liter	Danmark	14,40	Liter
Belgien	12,58	—	Belgien	9,70	—
Spanien	12,05	—	Rusland	9,40	—
Svejts	11,21	—	Østerrig-Ungarn	9,00	—
Danmark	10,87	—	Nederlandene	8,83	—
Italien	10,30	—	Tyskland	8,80	—
Portugal	10,10	—	Frankrig	8,54	—
Tyskland	9,35	—	Sverige	6,67	—
Storbritanien	8,17	—	Svejts	6,12	—
Østerrig-Ungarn	7,49	—	Storbritanien	5,20	—
Nederlandene	6,00	—	Norge	3,54	—
Rusland	5,21	—	Finland	2,86	—
Sverige	4,50	—	Italien	1,25	—
Norge	2,69	—	Spanien	1,00	—
Finland	1,84	—	Portugal	1,00	—

I de senere Aar har *Reid* vakt megen Opsigt ved sin Teori om en »alkoholisk Udvælgelse«. Han forsøger at forklare Alkoholspørgsmaalet fra Evolutionsteoriens Standpunkt. Alle Folk har en Gang et Begjær efter Alkohol, et Begjær, som kan ligestilles med Hunger, Tørst, ja endog med Kjærlighed. En Hedning har dette Begjær, uden at han selv ved om det. Naar nu et Folk i en Tidsperiode har været i Berøring med berusende Drikke og gjennemgaaet en alkoholisk Udvælgelse, saa har det udviklet sig, saa at

[1]) Der Missbrauch geistiger Getränke in pathologischer, therapeutischer, medizinisch-polizeilicher und gerichtlicher Hinsicht untersucht von *Carl Rösch*, Doktor der Medizin. Mitglied ... des ärztlichen Vereins zu München, des Vereins für Statsarzneikunde in Baden, der medizinischen Gesellschaften in Berlin, Bordeaux, Dijon, Leipzig, Lyon, Metz, Zürich, etc. Tübingen, 1839. S. 30.

[2]) Statistiska Öfversigtstabeller för olika länder. Femte årgången. 1899. Stockholm, 1900. S. 164.

det siden modstaar Alkoholismen til Trods for en rigelig Tilgang af berusende Drikke[1]). Heller ikke denne Opfattelse holder Stik. I Følge *Reid* skulde f. Eks. Italien og Portugal ikke være udsatte for nogen Fare for Alkoholismen, da de en Gang har gjennemgaaet den »alkoholiske Udvælgelse«. Dette er ingenlunde afgjort. »Det forhen saa maadeholdne Italien er ikke længere det samme, som det var for 30 à 40 Aar siden: Misbruget af alkoholiske Drikke har udbredt sig i en foruroligende Grad i Norditaliens ligesom ogsaa i Mellemitaliens Provinser«, siger *Rochat*[2]). I 1871 ansloges den aarlige Konsumtion af destillerede Drikke i Italien til 0,307 Liter pr. Indbygger, i 1882 var den allerede stegen til 1,042 Liter.[3]) I Halvfjerdserne steg det aarlige Forbrug af destillerede Drikke i i Lombardiet til 4,1 Liter, Venetien 3,4 L., Toscana 2,9 L., Rom og Umbrien 2,7 L., Piemont 2,5 L. etc.[4]) Saaledes oversteg Konsumtionen af Akvavit i Norditalien f. Eks. Brændevinsforbruget i Finland[5]). Af 11746 sindssyge, som i 1874 befandt sig i Italiens Sygehuse, led 207 (188 Mænd og 19 Kvinder) af Sindssyge foraarsaget af Alkohol[6]). I 1888 var Antallet af sindssyge i Sygehusene løbet op til 22424, hvoraf alkoholiske sindssyge 723 (661 Mænd og 62 Kvinder)[7]). Selv om denne Stigning for en Del kan tilskrives de mere nøjagtige Angivelser fra de senere Aar, saa beviser dog Antallet af Delirister, at Italien paa ingen Maade er befriet for Alkoholismen. *Francesco Ricci* paastod nylig, at 15 pCt. af Dødsfaldene i Italien aabenbart foraarsagedes ved overdreven Nydelse af spirituøse Drikke[8]). I Portugal forsøgte *Limer Duque*

---

1) The present Evolution of Man. By *G. Archdall Reid.* London, 1896. S. 326—334.

2) L'alcoolisme en Italie. Communication faite par Mr. *Jean Rochat* dans la séance du 5 Avril, présidée par Mr. Lejeune, ministre d'Etat de Belgique, au Congrès international contre l'alcoolisme tenu à Paris du 4 au 9 Avril 1899. Florence, 1899. S. 3.

3) L'alcoolismo ossia l'intemperanza e i suoi effetti. Conferenza tenuta dal signor *Giovanni Rochat.* Torino, 1897. S. 9.

4) Avv. *Adolfo Zerboglio,* L'alcoolismo. Studio sociologico-giuridico. Torino, 1892. S. 30.

5) Jfr. Tabel paa Side 17.

6) *Zerboglio,* L'alcoolismo. S. 35.

7) Ibid. S. 35.

8) Dal Pratico, giornale quindicinali per i Medici-Chirurghi N. 17 del 15

nylig at henlede Regjeringens Opmærksomhed paa Alkoholismens Udbredelse, men endnu denne Gang lykkedes det Finansministeren, som nok indrømmede Ondets store Udbredelse, at neddysse Sagen, for at Landets Vinhandel ikke skulde lide Skade [1]). Ogsaa Frankrig burde have gjennemgaaet den »alkoholiske Udvælgelse«, men det er almindelig bekjendt, hvorledes Alkoholismen der griber om sig. I 1830 var Forbruget af ren Alkohol (à 100 pCt.) i destillerede Drikke 1,12 Liter pr. Indvaaner, 1885 allerede 3,85 Liter [2]). I de senere Aar er det steget til over 4 Liter [3]). Tager man Vin og Øl med i Beregningen, saa staar Frankrig som Nr. 1 i Rækken, hvad Brugen af berusende Drikke angaar [4]), og Følgerne er saadanne, at *Legrain*, som ved sine mange Værker over Alkoholspørgsmaalet har vist sig at være en af de grundigste Kjendere paa dette Omraade, i et Foredrag holdt i 1896 i det franske lægevidenskabelige Akademi, under Præsidium af Prof. *Brouardel*, Medlem af det franske Institut, saa sig foranlediget til at sige: »Alkohol fører Frankrig til Undergang, til intellektuel Ruin, til moralsk Ruin, til fysisk Ruin, til finansiel Ruin« [5]). Fakta synes saaledes at modsige *Reids* Teori i dette Stykke. Men desuden synes han at gjøre sig skyldig i en forøvrigt trøstefuld Selvmodsigelse, naar han paastaar, at Naturfolkene vilde bukke under for Begjær efter Alkohol, »medmindre vi beskyttede dem ved Forbudslove« [6]). Et Folk kan altsaa beskyttes mod Alkoholismens Farer! Ved Hjælp af saadanne Forholdsregler, som Omstændighederne kræver, kunde man spare et Folk for alle de mangfoldige Ofre og Lidelser, som en fri Anvendelse af Alkohol overalt synes at medføre.

Vi har saaledes ikke med Naturnødvendigheder at gjøre hverken i den ene eller den anden Retning; det beror paa ethvert

---

luglio 1899. Firenze, Redazione Via Ginori 13. Cit. i *Giovanni Rochat*, Il pericolo dell' alcoolismo in Italia. Firence, 1900. S. 11.

[1]) The Christian, July 20, London, 1899. S. 22.

[2]) *Claude*, Rapport fait au nom de la Commission d'Enquête sur la consommation de l'alcool en France. S. 104.

[3]) L'alcoolisme en France. Conférence par M. M. *Laborde* et *Legrain*. Paris, 1898. S. 22.

[4]) Ibid. S. 43.

[5]) Ibid. S. 44.

[6]) *Reid*, The Present Evolution of Man. S. 326.

enkelt Folk, som har Anledning til selv at ordne sine indre Anliggender, uanset Race eller Klimatforhold og uanset dets Fortid, om det skal befries for Alkoholismen eller ikke. Og det synes mig, at en saadan Teori som *Reids* kunde have meget skjæbnesvangre Følger. Erfaringen synes at vise tilstrækkelig tydeligt, at man ingenlunde i noget Land kan slaa sig til Ro med den Fortrøstning, at man allerede har gjennemgaaet den alkoholiske Udvælgelse, og at Folket ikke mere vil hengive sig til overdreven Brug af berusende Drikke. Granskningen af de spirituøse Drikkes Historie har saaledes bragt os til den Overbevisning, at Alkoholforbruget i et Land først og fremmest beror paa den almindelige Sædvane, der igjen kan reguleres ved passende Midler.

For en troende Muhammedaner er et religiøst Bud en Lov; en Person fra de vestlige Lande derimod forlanger at forstaa, hvad Loven indbefatter, hvoraf følger, at en Regulering af Drikketrafikken i et europæisk Kulturland forudsætter, at Folket har faaet Kundskab om Alkoholbrugens virkelige Følger etc. Allerede dette taler for, at man ikke burde standse med Undersøgelsen af Alkoholspørgsmaalets forskjellige Problemer, førend man er naaet til fuld Klarhed — saa langt som det staar i vor Evne at naa.

Men der er endnu en anden Omstændighed, som gjør, at man i vore nuværende Kulturlande mere og mere bliver tvungen til at skjænke Alkoholspørgsmaalet sin Opmærksomhed. Vor Tids Drukkenskab er langt farligere end Fortidens. I de gamle Tider anvendte man fornemmelig *Vin*. Ugjæret, praktisk talt alkoholfri Vin blev anvendt i meget stort Omfang. Folket kjendte den Gang flere forskjellige Metoder, hvorefter de ved at udestænge Luften, ved Kogning, Filtrering, Tilsætning af Svovl osv. præserverede Druesaft, saa at den holdt sig ugjæret hele Aaret rundt[1]). Selv de gjærede Vine var i Almindelighed svage og blandedes ofte med Vand, naar de skulde drikkes[2]). Alkoholmisbrug var sjældnere, og Følgerne deraf optraadte mere i akut end i kronisk Form. *Ailianos* har efterladt os følgende Skildring fra den klassiske Oldtid: »Apollo-

[1]) Jfr. *Eddys* fortræffelige Fremstilling i Alcohol in Society. S. 276—335. — A Dictionary of Greek and Roman Antiquities. Edited by *William Smith*, LL. D., Hon. D. C. L. Oxford, Hon Ph. D. Leipzig, etc. Third Edition. Vol. II. London, 1891. S. 963 flg. — Cyclopædia of Temperance. S. 52.

[2]) *Pliny*, Natural History. Lib. XIV, cap. VI; Lib. XIV, cap. X.

doros, som drak mere Vin end andre Mennesker, hemmeligholdt ikke denne sin Last og forsøgte ej heller at fordølge Rusen og den deraf foraarsagede Elendighed, men lidt efter lidt, ophedet at Vinen og optændt (deraf), blev han mere blodtørstig derved, at han foruden sin Natur ogsaa havde Drikken som et Middel til at sætte ham i Bevægelse«[1]) Hertil bemærker *Bergman*: »Dersom saadanne røde Drankeransigter, som man i det moderne Europa hver Dag møder paa alle Gader og Værtshuse, havde været ligesaa almindelige i Fortiden, saa havde Ailianos sikkert ikke optegnet dette enkelte Tilfælde som noget mærkværdigt. Apollodoros maa i sin Tid have udgjort en højst modbydelig Undtagelse«[2]). *Ailianos* og *Athenaios* omtaler ved Navn de mest bekjendte Drankere fra forskjellige Perioder og Lande og faar deres Tal til at stige til nærmere — 30[3]). Hvem vilde i vore Dage prøve det samme! I Middelalderen og Begyndelsen af den nyere Tid fremtraadte Drukkenskaben vistnok i ën meget brutal Form. Naar man drak, saa drak man offentligt, for alles Aasyn. Da f. Eks. Karl XI i Sverige, som i Almindelighed førte en simpel Levevis, ved Reformations-Mindefesten i Uppsala i 1693 ved Teologiedoktors-Promotionen dansede med sine Ministre, Raadsherrer, Biskopper m. fl., først omkring paa Gulvet, »saa at Præsternes sorte Fløjlskjoler flagrede viden om«, siden paa Bordet, »til Bord og Bænke sloges i Stykker«, og derefter sagde, at »han aldrig havde følt sig saa glad som ved dette Gjæstebud«[4]), saa viser dette, hvordan Tidens Aand var. Men i Almindelighed var Drukkenskaben dog indskrænket til visse Kredse. Hele Folket var ikke alkoholiseret i den Grad, som visse Kulturfolk nu er. Ved visse Anledninger som Fester og lignende drak man i en højst overdreven Grad, men i Mellemtiden var man ædru. Og Bønderne f. Eks. var for fattige til at tage Del i Udsvævelser[5]). Tingenes Tilstand forværredes, jo stærkere spirituøse Drikke man opfandt, og jo flere Raastoffer man

---

1) *Æliani* Variæ Historiæ. Lib. XIV, XLI.
2) *Bergman*, Nykterhetsrörelsens Världshistoria. S. 32.
3) *Æliani* Variæ Historiæ. Lib. XII, XXVI. Lib. XLI. — *ΑΘΗΝΑΙΟΥ ΝΑΥΚΡΑΤΙΤΟΥ ΔΕΙΠΝΟΣΟΦΙΣΤΑΙ*, Lib. X.
4) Berättelser ur svenska historien. Af *And. Fryxell*. Nittonde delen. Stockholm, 1853. S. 12, 13.
5 *Bode*, Kurze Geschichte der Trinksitten in Deutschland. S. 7, 8. Se ogsaa S. 192.

lærte at forvandle til Alkohol. Det moderne Restaurationsvæsen har bidraget meget til Folkets Hengivenhed til Brugen af Alkohol. I gamle Dage kunde en hæderlig Mand hverken holde Værtshus eller besøge et saadant[1]). I Middelalderen havde man Udskjænkningssteder i Forbindelse med en eller anden Forretning som f. Eks. et Hotel eller et Gjæstgiveri. Udskjænkning af berusende Drikke var da en Bibeskjæftigelse; nu er den jo bleven til en selvstændig Forretning. Værten anvender hele sin Tid og hele sin Opfindelsesevne for at lokke Kunder hen til Restaurationen. I Amerika faar man »free lunch«, naar man blot kjøber Alkohol; paa lignende Maade har man anvendt Musik og Varieté som Lokkemidler. I vor Tid er Værtshusene blevne til en mægtig Institution i Samfundet[2]). Drukkenskaben er derved bleven forvandlet fra individuel til kollektiv[3]). Men den allerstørste Fare ligger dog deri, at man nu staar lige over for en hereditær Alkoholisme med dens mangfoldige Følger. I denne Henseende har *Legrain* paa en fængslende Maade fremstillet Udviklingens Gang i Frankrig[4]). Før drak man Vin. Man kunde blive Alkoholist, skjønt det var sjældnere end nu; men Alkoholismens skadelige Følger fremtraadte først i en senere Alder, naar man allerede havde født sine Børn. Afkommet blev enten slet ikke eller ogsaa kun i ringe Grad degenereret. Nu for Tiden er det anderledes. En degeneret Søn af en Alkoholist avler endnu mere degenerede Børn; det onde strækker sig fra Slægt til Slægt, optrædende med stadig sørgeligere Følger. For nogen Tid siden sagde *Le Jeune* i det belgiske Senat[5]), da der var Tale om Alkoholismen der i Landet:

»I Løbet af 45 Aar er der en Forøgelse af over 500 pCt. i Forbruget af indenlandsk Brændevin; af 200 pCt. i Forbrydelser; af 190 pCt. i lastefuld Vagabonderen; af 139 pCt. i Sindssygetilfælde; af 140 pCt. i Selvmord; og Dr. *Crocq* meddeler, at af 100

---

[1]) I Athen var et Besøg paa Restaurationen en tilstrækkelig Grund til at blive bortstødt fra Areopagen. A Dictionary of Classical Antiquities. From the German of Dr. *Oskar Seyffert* revised and edited by *Henry Nettleship & J. E. Sandys*. Third edition. London, 1895. S. 320.

[2]) Jfr. *Nydahl*, Afholdssagens Historie. S. 13, 14.

[3]) Jfr. *Laborde* et *Legrain*, L'alcoolisme en France. S. 19.

[4]) Ibid. S. 7—51.

[5]) Sénat. Annales Parlementaires. Addition a la Séance du 12 Février 1895. S. 117, 118.

Mennesker, som dør i Hospitalerne i Bryssel, er 80 Alkoholister. — Her har vi Vejen hen imod det nye Barbari; den betegnes ved de Symptomer, som Statistikken er i Stand til at paavise.... Hvor maa vi ikke forfærdes ved at se den kolossale Stigning af Alkoholfloden, der gjennemrisler vor Race, en Flod, der udmunder i et Hav af Brændevin, som i Løbet af 20 Aar, nemlig fra 1873 til 1893, har slugt en Sum af 2300 Millioner Fr., hvilket er nøjagtigt det samme Beløb, som udgjør Belgiens Statsgjæld. Vor Befolkning har altsaa i Form af indenlandsk Brændevin drukket alle de Kanaler, Veje, Jernbaneanlæg, Havne og Fæstninger, som Landet har konstrueret — ved Hjælp af Laan — i al den Tid, det har eksisteret som Stat. Skulde en Statistiker finde paa at bryde sin Hjerne med at udfinde den Sum, som i Løbet af 20 Aar er udgivet af Arbejdsklassen i et Land til Brød, Mel og Kaffe, og sammenligne den med en eller anden Statsudgift, saa vilde det være rene Barnestreger for ham. Er det ikke forfærdeligt at tænke sig, mine Herrer, at en Sammenligning mellem de to Beregninger viser det Facit, at Summen for de Ofre, et Land i 20 Aar har bragt for at skaffe sig Velstand og Uafhængighed, gaar lige nøjagtigt op med, hvad samme Land i samme Tidsrum har forbrugt til at forskaffe sig en Gift, der degraderer og degenerer Folket. 2300 Millioner Fr. i Løbet af 20 Aar! Forgiftningen er begyndt for 45 Aar siden, og Giftdosen er stadig bleven forøget, indtil den nu er naaet femdobbelt op. Man vil maaske sige, at det er en Uvane, som vil tabe sig, at slige daarlige Sæder ikke i Længden vil kunne staa sig mod den stigende Oplysning, og endelig — at en særegen Undervisning i Afholdslæren vil bevare den kommende Slægt. Det er en farlig Illusion! I de 45 Aar, der er gaaet, har Vanen slaaet dybere og dybere Rod, endskjønt Undervisningen er skreden frem, og det vil derfor ikke være svært at forudsige, hvad det enkelte Menneskes Viljefrihed vil formaa som eneste Kraft — i Forbindelse med Afholdsundervisningen — for at vriste sig ud af Vanens Fangetag. I sit Studium af det Ansvar, som paahviler Strafferetten, har Kriminalvidenskaben beskjæftiget sig med Spørgsmaalet om Alkoholdampenes Indflydelse paa den menneskelige Hjerne. Men har fremsat som et Axiom, at Drukkenskaben, naar man ser bort fra dennes højeste Stadium, hvor Viljen er fuldstændig tilintetgjort, ikke kan udelukke et Menneskes Straffeansvar. Den hævder,

at naar et handledygtigt Individ frivilligt hengiver sig til Drik, saa kan Følgerne heraf ikke unddrage ham Lovens Straf. Nu paaviser imidlertid Lægevidenskaben os en mental Tilstand, Alkoholismen, der afviger fra den Drukkenskab, hvis første Spor taber sig i Tidens Mørke, og over for hvilken den muntre Menneskenatur altid har stillet sig overbærende. Alt er mørkt i den Beskrivelse, Lægevidenskaben giver os over Alkoholismens dyriske Vildskab og Delirium; dens Frugter nedarves Slægt igjennem Slægt under de mest hjerteskjærende Former: Idiotisme, Epilepsi og Tuberkulose. Og Lægerne spaar, at den Dag er nær, hvor Serien af de Forbrydelser, som man ikke længere tør straffe, omstyrter Samfundets Grundpiller. Alkoholisten lader sig beherske af den øjeblikkelige Impuls, hos ham eksisterer Viljefriheden ikke mere, og hans Afkom er skjæbnesvangert hengivet til Forbrydelser og Voldsgjerninger.«

I saadan Form kan Alkoholismen optræde i vore Dage. Man kan med god Grund spørge: Er en saadan Tingenes Tilstand forenelig med det Udviklingstrin, som Menneskeheden burde have opnaaet paa Tærskelen af det 20de Aarhundrede? Vi er i Besiddelse af Kundskab og aandelige Vaaben, som vore Forfædre ikke kjendte. Vi har bedre Anledning til at udforske Sandheden ogsaa paa dette Omraade, end de havde. Derfor maa man ogsaa i denne Henseende kunne stille større Fordringer til vor Tid, end man kunde til de forbigangne Tider.

Det er sandt, at i visse Lande (f. Eks. i de nordiske Lande) synes den værste Fare at være overstaaet. Men for det første er det godt at huske paa, hvad Alkoholmonopols-Direktør *Milliet* i Svejts en Gang sagde: »I Krigen mod Alkoholismen gjælder det om at være paa sin Post. Over for en saadan Fjende skal man ikke lade nogen Bresche staa længe aaben«[1]. For det andet er Menneskeslægten jo en Familie; Kampen for ens egen Sikkerhed bliver ogsaa en Kamp mod den fælles Fjende. Dersom man i ét Land har mindre Vanskeligheder og derfor kan gaa hurtigere frem i Striden, saa er det kun en Pligt ikke at lade Lejligheden glide en ud af Hænderne, men samle Erfaring, som kan komme andre

[1]) Cit. i Alkoholmonopol und Abstinenzbewegung in der Schweiz. Referat für die Schweizerische gemeinnützige Gesellschaft von *Harald Marthaler*, Pfarrer in Bern. Zürich, 1899. S. 3.

Nationer til gode og om muligt vise dem Vejen til Sejr, der har større Vanskeligheder.

Jeg haaber, at jeg med det foregaaende i det mindste til en vis Grad har kunnet gjøre det klart, at Alkoholspørgsmaalet fortjener vor omhyggeligste Opmærksomhed.

III.

DEN VIDENSKABELIGE GRANSKNING AF ALKOHOLSPØRGSMAALET I DE HENRUNDNE TIDER.

Allerede den gamle Tids Læger sysselsatte sig med Spørgsmaalet om Vinens Virkninger. *Hippokrates*, »Lægekunstens Fader«, gjorde sine samtidige opmærksomme paa Forskjellen mellem den berusende, gjærede Vin og den søde, ugjærede Druesaft i medicinsk og diætetisk Henseende[1]). *Aristæus* siger: »Brugen af Vin foraarsager *Angina pectoris*, Blødning fra Hovedet, Inflammation af Leveren, Vanvid, Paralyses, Apopleksi, og den er den hyppigste Aarsag til almindelige Sygdomme«[2]). *Galenus* stiller den præserverede Druesaft (»gleukos«) foran de andre Vinsorter som Lægemiddel«[3]). *Plinius*, som belyser Spørgsmaalet fra forskjellige Sider, er vel den første, der beskriver Drankergalskaben, idet han siger: »Fra Vinen hidrører ogsaa denne smudsig-graa Ansigtsfarve, de matte Øjenlaage, de røde Øjne, de rystende Hænder, der ikke er i Stand til at holde det til Randen fyldte Kar stille, en velfortjent Straf i Form af Søvn, som forstyrres af Furier, om Natten uden Hvile, og, som den største Gjengjældelse for Drukkenskaben, disse Drømme af unaturlig Liderlighed og forbudne Nydelser«[4]).

Men ogsaa som et sociologisk Spørgsmaal var Alkoholspørgsmaalet Gjenstand for de store Tænkeres Studium i de gamle Tider. Jeg har allerede nævnt flere, f. Eks. *Herodot* og *Plato*. *Xenophon* fremstiller i flere af sine Værker Afholdets store Fortrin

---

1) Cyclopædia of Temperance. S. 229.
2) Ibid. S. 229.
3) Ibid. S. 229
4) *Pliny*, Natural History. Vol. III. Lib. XIV, cap. 28.

(f. Eks. i Anabasis, Cyropædia osv.). Endnu mere indgaaende synes Spørgsmaalet at være bleven behandlet af *Aristoteles*, hvis Værk »Om Drukkenskaben« citeres af Athenaios og Macrobius, men nu er gaaet tabt, af *Hieronymus Rhodus*, *Chamæleon Heracleotes*, *Theophrastus*, *Philo Judæus* m. fl.[1])

Middelalderen kjender intet til noget »Afholdsspørgsmaal« i de kristne Lande, men ikke desto mindre var denne en af de vigtigste Tidsperioder i Alkoholspørgsmaalets Udvikling, thi det var netop i Middelalderen, man lærte den Kunst at fremstille Spiritus ved Hjælp af Destillation. Det er almindelig antaget, at denne Kunst skriver sig fra Araberne[2]). *Baer* m. fl. har dog med Rette gjort opmærksom paa, at Kineserne kjendte til destillerede Drikke længe forud[3]). Ogsaa Grækerne synes at have kjendt til Destillationen, i det mindste hvad det angaar at destillere Vand[4]). Det er dog sandsynligt, at den vesterlandske Kultur lærte Kunsten at fremstille Spiritus ved Destillation af Araberne. Ordet »Alkohol« er af arabisk Oprindelse. Man er fremkommen med mange Hypoteser angaaende Ordets Betydning. Sandsynligt er det, at det stammer fra Ordene »al« (Artiklen i Arabisk) og »kahal«, som betyder en yderst fint pulveriseret Masse[5]). Med Alkohol betegnede de arabiske Forfattere Svovlantimon. Hvorledes Benævnelsen er bleven overflyttet paa Spiritus, er man ikke fuldt klar over[6]). Man mener dog, at denne Benævnelse skal hentyde til Spiritus's »Finhed«[7]). Allerede i det 8de Aarhundrede skal *Geber*, en arabisk lærd,

---

[1]) Jfr. *Brunonis Seidelii* de Ebrietate Libri III. S. 197.

[2]) *Bergman*, Nykterhetsrörelsens Världshistoria. S. 106. — *Samuelson*, History of Drink. S. 159. — *Antonii Fumanelli Veronensis* Tractatus XXIII. Magdeburgi, MDXCII. S. 126.

[3]) *Baer*, Alcoholismus. S. 20. — Jfr. ogsaa Cyclopædia of Temperance. S. 18, 155.

[4]) *Baer*, Alcoholismus. S. 548.

[5]) *Baer*, Alcoholismus. S. 19. — *Lees* anser Ordet for at være sammensat af »al« og »ghôul« (den onde Aand, »the evil spirit«). *Lees*, Temperance Text-Book. S. 28, 29.

[6]) Real-Encyclopädie der gesammten Heilkunde. Herausgegeben von Prof. Dr. *Albert Eulenburg* in Berlin. Zweite Auflage. Wien und Leipzig, 1885. Erster Band. S. 293.

[7]) Jfr. Brief Notes for Temperance Teachers. By Sir *Benjamin Ward Richardson*, M. D., F. R. S. London, 1883. S. 13.

have beskrevet Destilleringsprocessen[1]). I Følge *Hoefer* var *Rhasès* (født Aar 860) bekjendt med Brændevinens Fremstilling af Sæd[2]). Den Formodning, at Opfindelsen stammer fra en arabisk Kemiker ved Navn *Albucasis*[3]), der levede i det 11te Aarhundrede, er urigtig[4]). Man ved imidlertid med fuld Vished, at den bekjendte franske Læge *Arnoldus Villanovnus* og hans Discipel, den ikke mindre bekjendte *Raimundus Lullius*, var dem, som gjorde Destillationskunsten mere almindelig bekjendt i Europa i det 13de eller 14de Aarhundrede[5]).

---

[1]) Jfr. Nya Svenska Economiska Dictionnairen. Af *Johan Fischerström*. Tredje Delen. Stockholm, 1781. S. 309. — *Fischerström* skriver *Giber*, men *Geber* er den almindeligste Form. Jfr. f. Eks. Histoire de la chimie par *Ferdinand Hoefer*. Deuxième édition. Paris, 1866. T. I. S. 343.

[2]) *Hoefer*, l. c. S. 342. — *Böttcher* omtaler *Rhasès* som den, der har opfundet Destillationskunsten. Geschichte der Mässigkeits-Gesellschaften in den norddeutschen Bundes-Staaten, etc. Von *J. H. Böttcher*. Hannover, 1841. S. 1, 2.

[3]) Cyclopædia of Temperance. S. 155. — Dryckenskapen skärskådad från olika synpunkter. Utgifven af *Oskar Eklund*. Stockholm, 1890. S. 270. — *Richardson*, Brief Notes for Temperance Teachers. S. 10.

[4]) Jfr. *Hoefer*, l. c. S. 359.

[5]) Disputatio medica inauguralis de Spiritibus ex Vegetabilibus per Fermentationem paratis, quam--publico examini submittit *Henricus Erberfeldt*. Helmestadii, CIↃ ICC LXXIV. Cap. IV, V, VII, IIX, XXXII & XXXIII. — Da Sagen har sin Interesse i historisk Henseende, citerer jeg noget udførligere dette lidt bekjendte, men dog værdifulde Værk:

»Jam tum tamen Raimundus Lullius in libro suo *Secretorum Naturæ seu Quintæ Essentiæ*, postquam primo de ardente aqua ex vino egit, dein Canon 4. ab omnibus plantis, fructibus, radicibus extrahere docet.« (Cap. V.)

»Noverunt igitur veteres, quoque, esse in vino partes inflammabiles; illas tamen ab aqueis vi ignis separari posse & ita conjungi exclusis aliis, ut totæ deflagrent, non noverunt. Nec tamen certò asseras, quando aut per quem primum id artificium proditum. *Arnoldus Villanovanus in suo libr. de vinis* Aquæ vitæ sive ardentis meminit. *Raimundus Lullius* Arnoldi discipulus l. de *secret. natur.* quintam essentiam parare, hoc est, spiritum vini rectificare & digerere docet, *quod nullus modernorum scivit, nec ad ejus pervenit notitiam*, ubi tamen de Aqua ardenti agit. *destilla*, inquit, *ut cousuetum est, per canones brachiales*, ideoque videtur jam tum modus ille destillandi notior fuisse, quoniam ad consuetudinem provocat. Nec tamen in libris chemicorum, qui ante Arnoldum scripserunt, quicquam de hac Aqua ardenti legere est, nec Historici, qui illarum regionum, in quibus hodie usque adeo copiose aqua illa ardens bibitur, satis accuratas descriptiones dederunt, hujus rei vel verbulo meminerunt, unde rectè scripsit summus noster Conringius l. 2. de Hermet. Med. C. 15. p. 416. *per Arnoldum demum innotuisse videri Europæ spiritus vini dotes*, hoc est,

Der hengik dog nogen Tid, førend det nye Stof kom til Anvendelse i det daglige Liv; i Begyndelsen blev Spiritus kun brugt som Medicin.

Fra hvilket Tidspunkt Anvendelsen af destillerede alkoholiske Drikke til daglig Brug kan dateres, er vanskeligt at sige med Bestemthed. I Følge den italienske Forfatter *Alexander Tassoni* var Modeneserne de første Europæere, som i en rig Vinhøst fremstillede Brændevin af fordærvet Vin, og som omtr. Aar 1400 bragte det i Handelen i *Sydtyskland* og *Ungarn* under Navnet »Aqua vitæ«. Da Varen fandt god Afsætning, og det oprindelige Raamateriale ikke længere strakte til, begyndte man at fremstille et vinlignende Produkt af maltet Korn; herfra skriver sig Navnet »Kornbrændevin«. Denne Kornbrændevin fik Udbredelse i det 15de Aarhundrede[1]). *Bode* omtaler, at man i Tyskland allerede i Slutningen af det 15de Aarhundrede begyndte at klage over de Onder, som Kornbrændevinen førte med sig, og at Nürnberger-Raadet i 1496 fandt det nødvendigt at skride ind mod dens Misbrug[2]). Men endnu i Reformationstiden er det dog Øllet, som gjør den største Skade. »Den, som opfandt Ølbrygningen, var en Pest for Tyskland«, udbryder *Luther*[3]). Det var imidlertid ikke før mod Slutningen af det 18de Aarhundrede, at Brændevinsdrikkeriet blev til en almindelig Last blandt det tyske Folk[4]). I Følge *Morewood* indførtes Arrak fra Genua til *England* i Aaret 1430[5]), og Irlænderne synes tidlig at have kjendt til deres »Whisky«[6]). Brændevinsdrikkeriet indførtes til England af engelske Soldater, som havde

---

ante quadringentos circiter annos. An alibi ante id tempus innotuerit, aut unde Arnoldus acceperit, hactenus non constat.« (Cap. IIX.) — Jfr. ogsaa *Fischerström*, Nya Svenska Economiska Dictionnairen. S. 225.

1) Ueber die schädlichen Folgen des Gebrauchs destillirter Getränke, etc. von M. *Johann Friedrich Peltz*. Stralsund, 1832. S. 3, 4.

2) *Bode*, Kurze Geschichte der Trinksitten. S. 197.

3) »Qui excogitavit das bier breuen, der ist gewesen pestis Germaniae.« (Luthers Bordtaler 49). Tischreden Luthers aus den Jahren 1531 und 1532. Nach den Aufzeichnungen von Johan Schlaginhaufen. Aus einer Münchner Handschrift herausgegeben von *Wilhelm Preger*. Leipzig, 1888. S. 17.

4) *Bode*, Kurze Geschichte der Trinksitten. S. 25.

5) Cit. i *Samuelson*, History of Drink. S. 159.

6) *Eklund*, Dryckenskapen. S. 271.

lært det i Krigen med Holland omtr. Aar 1580[1]). Almindelig blev denne Last dog ikke i England før henimod Slutningen af det 17de Aarhundrede[2]). I *Frankrig* begyndte Spiritusforbruget i Følge *Rush* at faa en mere almindelig Udbredelse i Slutningen af det 18de Aarhundrede, efter at de franske Soldater havde vænnet sig til det under Krigen i Holland omkring 1794[3]). Efter hvad *Jolly* beretter, indførtes de spirituøse Drikke der i Landet under Ludvig XIV[4]).

Vi har allerede overskredet Grænsen til den nyere Tid. Middelalderen overlod i Arv til den nyere Tid et forøget Ølforbrug samt Kunsten at fremstille destillerede berusende Drikke. Men noget Forsøg paa grundigere Undersøgelser af Alkoholens sande Virkninger finder vi ikke fra den Tid. Man var saa indtaget i det nyopfundne »Livets Vand«, som *Arnoldus Villanovanus* allerede kalder Spiritusen, at det ikke engang faldt nogen ind, at den skulde kunne gjøre nogen Skade i Verden[5]). Og vi maa heller ikke glemme, at Alkoholen i Middelalderen endnu som Regel havde sin Plads blandt andre Lægemidler.

Men allerede det 16de Aarhundrede har givet os flere grundige videnskabelige Undersøgelser paa Alkoholspørgsmaalets forskjellige Omraader. I Almindelighed var det Vinens fysiologiske og terapeutiske Virkninger, man gjorde til Gjenstand for Iagttagelse. Der findes fra den Tid f. Eks. *Hieronimi Fracastorii Veronensis* de temperatura Vini sententia. *Consalui Barredæ Hispani* Sententiam perpendens Libellus. Camerini, MDLIII. — *Juliani Palmarii* de Vino

---

[1]) An Essay, Medical, Philosophical, and Chemical, on Drunkenness, and its Effects on the Human Body. By *Thomas Trotter*, M. D., etc. The second Edition. London, 1804. S. 144. — *Peltz*, Ueber die schädlichen Folgen des Gebrauchs destillirter Getränke. S. 4, 5. — Der Missbrauch geistiger Getränke in der pathologischer, therapeutischer, medizinisch-polizeilicher und gerichtlicher Hinsicht untersucht von *Carl Rösch*, M. D., etc. Tübingen, 1839. S. 40.

[2]) Minutes of Evidence taken before the Royal Commission on Liquor Licensing Laws. Vol. III. London, 1897. S. 573.

[3]) The Effects of Ardent Spirits on the Human Body and Mind. By *Benjamin Rush*, M. D. New-York. S. 16.

[4]) Cit. i *Baer*, Alcoholismus. S. 164.

[5]) *Baer* citerer en Mængde Udtalelser fra Slutningen af Middelalderen og Begyndelsen af den nyere Tid, hvilke er yderst karakteristiske i denne Henseende. *Baer*, Alcoholismus. S. 560—563.

et Pomaceo Libri Duo. Parisiis, MDLXXXVIII. (76 Sider.) — *Antonii Fumanelli Veronensis*, Medici Doctoris longe celeberrimi, Tractatus XXIII. Magdeburgi, MDXCII (Siderne 102—258, Folio). Men man behandlede ogsaa Alkoholspørgsmaalet i sin Helhed, og det med en Grundighed, som endnu i vore Dage kan tjene en Historiker paa dette Omraade til Lærdom. Et saadant Værk er: *Brunonis Seidelii* Q. Philosophi et Medici clariss. de Ebrietate Libri III. Addita est eiusdem argumenti *Basilii Magni* Homilia contra ebrios. Simone Stenio Lomaceusi interprete. Hanoviæ, MDXCIV. (312 Sider)[1]).

I det 17de og 18de Aarhundrede udkom ved de tyske Universiteter flere Disputatser, i hvilke Alkoholdrikkene blev behandlede. Jeg har allerede omtalt et kemisk Værk: »Disputatio medica inauguralis de Spiritibus ex Vegetabilibus per Fermentationem paratis, quam--publico examini submittit *Henricus Erberfeldt*. Helmestadii, CIↃ ICC LXXIV.« Den første, som jeg har set opkaste det Spørgsmaal, om man ikke skulde kalde Alkoholen »Dødens Vand« hellere end »Livets Vand«, er *Sigismundus Closius*[2]). *Baer* siger,

---

[1]) Dette Værk, ligesom for øvrigt alle de ovennævnte, synes at være ubekjendte for nyere Forskere i Alkoholspørgsmaalets Historie. — Jfr. ogsaa Fortegnelsen over herhenhørende Værk i Chronische Alkoholskrankheit oder Alcoholismus Chronicus. Von D:r *Magnus Huss*, Professor der med. Klinik am Königl. Carolinischen med. chirurgischen Institute zu Stockholm, etc. Übersetzt von *Gerhard van dem Busch*. Stockholm und Leipzig, 1852. S. 286 flg.

[2]) Dissertatio Medica Inauguralis de Spiritu Vini. Publicae ventilationi exposita a *Sigismundo Closio*. Jenæ, 1707. — Jeg citerer nogle Sætninger derfra:

»Cum omne agens modificetur receptivitate subiecti, in quod agit, neque sub cælo quicquam natum sit amicum nostro corpori, tam efficax medicamentum, quod non inconsulto ac prauo usu in noxam eius atque calamitatem verti possit; palam fit inde, licet spiritus vini egregium sit contra multa morborum genera medici præsidium, non plus tamen, quam par est, ei tribuendum esse, quin intempestiuo loco, modo, ac tempore in subsidium vocatum, maiori sæpe iure aquam mortis, quam vitæ, vocari dignum: ac ea propter incautos & strenuos eiusdem potatores illos monendos. Sævit enim in omnes corporis partes, spirituosas imprimis & fluidas, hinc & ipsas solidas, seu viscera.« (S. 27.)

»Hinc usu seu abusu potius continuato vertigines indelebiles, cephalalgias perennes, caducum, syncopen, sopores, apoplexias, mortem non raro inopinam suscitat spiritus vini.« (S. 28.)

at »man allerede i Aaret 1729 stredes om, hvorvidt det ikke var rettere at kalde Brændevinen aqua mortis i Stedet for aqua vitæ« [1]). Men *Closius's* Disputats udkom endnu tidligere. I et Værk af *Leinweber* (Aar 1714) finder vi en meget udførlig Redegjørelse for Vindrikkeriets patologiske Følger samt noget om dens sociale Virkninger, fremført af en østerrigsk Læge ved Navn *Bitterkraut* [2]).

Af Værker fra det her omtalte Tidsrum, som har en tydelig Afholdstendens, maa nævnes: Der Mässigkeit Wolleben und der Trunckenheit Selbstmord. Durch *Hygiophilum Aletheium.* Ulm, 1653.

»Adeoque tantum abest, ut largiori & improvido usu prosit, & vitam prolonget, & sanitatem tueatur, ut potius senectatem acceleret, & homines ante diem quasi senescant & moriantur.« (S. 29.)

1) *Baer*, Alcoholismus. S. 564.

2) Dissertatio Inauguralis Medica de Vino Wertheimensi. Publico Eruditorum examini — — An. MDCCXIV subjiciet *Johannes Adamus Leinweber.* Altorfii. — Jeg citerer paa Originalsproget:

»Interea ut popularibus meis in eo maxime peccantibus, sed latini idiomatis ignaris aurem quodammodo vellicem bona cum eruditi lectoris venia annectam Joh. Christoph. Bitterkraut [1]) quondam Austriae superioris Medici Celeberrimi seriam istorum vini abuusum damnosissimorum descriptionem Germanicis verbis traditam: Der Überfluss des Weins bringet unterschiedliche gefährliche/ ja so gar tödtliche Kranckheiten; dann indem der Wein allzuhäuffig und übermässig getruncken wird/ überwältigt er die natürliche Wärm/ verursacht den Schwindel/ Hauptweh/ den Schlag/ die abscheuliche fallende Sucht/ Frayss/ Lähme/ Contracturen/ und Zittern der Glieder/ absonderlich aber/ der Hände/ Lungensucht/ stinckenden Athem/ dörrsüchtige abzehrende Fieber/ Tollsinnigkeit/ Wasser- und Windsucht/ triefende Augen/ schöne krebsrothe Nasen/ und endlichen einen frühzeitigen Todt. Einmal ist gewiss/ dass der Wein den zu GOttes Ebenbild erschaffenen Menschen um sein Gedächtniss und Verstand bringt/ und also untüchtig machet/ dass er weder seinen Schöpffer erkennen/ noch seinem Neben-Menschen dienen kan. Item/ machet der überflüssig-genossene Wein den Menschen seine Nahrung verabsäumen/ bringet ihn um seine Glücks-Güter; sein erlicher Nahm leidet Noth und Schiffbruch/ der Leib wird vor der Zeit bresthafft und voller Zuständ; es entstehen aus solchem Uberfluss allerhand Sünden und Laster; Hader/ Zanck und Mordthaten werden dadurch verursacht; der Leib wird durch den übermässigen Gebrauch dieses sonst für und an sich selbsten edlen und unschädlichen Geträncks zur unziemlichen Liebes-Brunst angefeuert/ alle auch die verborgenste Geheimnis kommen an den Tag und wird dadurch auch/ welches das meiste ist/ das Reich GOttes/ unser so köstliches Erbtheil/ liederlich verschertzt.«

---

1) In Append. Milii Germ. redditi p. 373 & 376.

(426 Sider). Det er et mere populært Værk, hvor det »uimodsigelig« bevises, at man ikke har nogen virkelig »Glæde« og »Fryd« af Fraadseri og Drukkenskab [1]).

Men disse faa Røster formaaede ikke at rokke den almindelige Tro paa »Livets Vands« Velsignelser. Endnu i det 18de Aarhundrede synger endog Videnskabsmænd ret uforbeholdent til Brændevinens Pris. Vi vil dvæle lidt ved et Værk af den berømte Læge i Erfurt *Johann Friedrich de Pre* [2]), hvoraf vi faar et godt Indblik i de Anskuelser, som var almindelige paa den Tid. Kjært Barn har mange Navne. Det kunde have sin Interesse at lade nævnte Forfatter gjengive nogle af de den Gang gjængse Benævnelser paa Spiritus: »*Ens subtile*, et let flygtigt Væsen; *Oleum vini resolutum*, en af Vin opløst Olie, fordi dens rette Brug forøger og igjen tilvejebringer Olien i Livets Lys; — *thesaurus*, en Skat; og *aqua vitæ*, Livets Vand, fordi den bidrager mægtigt til Livets Opretholdelse. Af de fleste kaldes den *Ros solis*, Solens Dug, da den igjen befugter de Kræfter, som i Tidernes Løb er hentørrede, og saaledes gjenopretter dem. Flere kalder den ogsaa for *balsamus universalis*, fordi den bevarer de dermed indbalsamerede Indvolde fra at gaa i Forraadnelse. Andre har givet den Navnet *genuinum resolvens*, *cæleste menstruum*, fordi den frigjør den koncentrerede Kraft i Vegetabilier, Svovl og subtil Harpiks, saa at Menneskene kan faa Nytte af den. *Raymundus Lullius*, der først opfandt Vædsken, og efter hvem den ogsaa har faaet Navnet *spiritus vini Lullianus*, kalder den *cælum æthereum vel aëreum ex igne & aqua conflatum*; af nogle kaldes den ogsaa *circulatum Paracelsi*, fordi den først efter saa mange krogede Omveje kommer for Lyset som et saa subtilt Stof. Mange har givet den Navnet *sulphur cæleste*, et himmelsk Svovl, *bezoardicum vegetabile, clavem philosophorum, equum Poetarum, quintam essentiam vini*, fordi den bærer i sig i sin Indskrænkethed den Kraft, som Vinen indeslutter i sit Omfang. De fleste giver den det mere almindelige Navn *vinum sublimatum* eller *adustum* eller *vinum igne eliquatum; aqua ardens*, og paa Tysk *Brandtewein*« [3]).

---

1) S. 374 flg.

2) Des berühmten Erfurtischen *Medici* Herrn *Johann Friedrichs de Pre Physicalische* und *Medicinische* Untersuchung vom Brauch und Missbrauch des Brandteweins. Frankfurt und Leipzig/ 1723.

3) Ibid. § I.

Man anvendte Brændevinen til alt muligt: man drak den, man brugte den i Kjøkkenet f. Eks. til Bagning af Kager, ved Tilberedelse af Konfekter osv.; man havde Brug for den ved Farve- og Limfabrikationen. »For øvrigt bliver utidige Fostre, Dyr og Frugter opbevarede hele i Spiritus.« I Komedier kunde man ved Hjælp af en Salve tillavet af Salt, Svovl, Harpiks, Kamfer og Brændevin fremstille Lyn og Ild [1]). I Spiritus opløste man Ambre, Opium, Kamfer, Harpiks osv. [2]). Fornemmelig anvendtes Brændevin dog som Medicin. Gjentagne Gange anbefaler Forfattere en Bid Brød dyppet i Brændevin [3]). I Kirurgien gjorde man Anvendelse af Brændevin som et Middel mod brune eller blaa Pletter, fremkomne ved Slag eller Stød, mod Kræft, mod Vanskabning af Lemmer, i Gigttilfælde, »en Tunge lammet af Gigt skulde man indgnide med Brændevin« osv. Til Børn, som plages af Orm, laver man et Plaster af Brændevin, Honning og Oksegalde og lægger det paa Navlen. Man skal give Soldaterne Brændevin for at gjøre dem tapre i Krigen; den skal anvendes ved Bryllupper, paa Fødselsdage, naar man skal underskrive Kontrakter, naar man skal udarbejde Fredstraktater, osv. »Dette Værk vilde blive for stort«, siger Forfatteren, »dersom jeg skulde fortælle om alle de Anvendelser, man gjør af Brændevinen« [4]). I Særdeleshed anbefales Brændevin mod alle Sygdomme foraarsaget ved Kulde eller Fugtighed, ligeledes i Tilfælde af Mavekrampe og Brystsygdomme, ja selv »for Personer, som kjæmper med Døden, er den gavnlig«. At »den berømte Læge i Erfurt« virkelig tror, at Brændevin er gavnlig i alle de her nævnte Tilfælde, fremgaar tydelig deraf, at han senere hen omtaler nogle Tilfælde, hvor det ikke maa anvendes. I Følge Forfatterens Anskuelser er det skadeligt i Sygdomme som Feber, Mæslinger, Kopper, Sindssyge, Faldesyge, Podagra, Blodstyrtning og andre »Sygdomme, som skylder en varm Aarsag deres Opstaaen«. »Dersom man drikker Brændevin, naar man har Brystsyge, paaskynder man derved sin Død« [5]). Det beror imidlertid meget paa Patientens Temperament. »Ligesom Brændevin er et

[1]) Ibid. § V.
[2]) Ibid. § VI.
[3]) »Einen Bissen Brod, in Brandtewein eingetunckt«. Ibid. § VII, IX osv.
[4]) Ibid. § VIII.
[5]) Ibid. § IX, X.

godt Lægemiddel for det flegmatiske og melankolske Temperament, saaledes er den en skadelig Gift for det koleriske og sangvinske Temperament«[1]). For Børn er den ikke god, og for Kvindens Vedkommende maa dens Brug forbydes. »*Egnatius Metellus* slog sin Hustru ihjel med en Knortekjæp, fordi hun havde drukket af et Fad Vin. Hvad vilde han vel ikke have gjort, dersom han havde truffet hende i Færd med at drikke Brændevin eller Anis, Genever eller Kanelbrændevin af en Flaske«, udbryder *de Pre*[2]).

Bergman omtaler ogsaa populærlægevidenskabelige Værker fra denne Tid, hvori Brændevin paa det varmeste anbefales[3]).

Kan man vel saa undres over, at Folket fattede Tillid til Spiritus? Hvem skulde man vel tro, om ikke sin Læge, især paa hine Tider, da Lægfolk havde langt mindre Anledning end nu til at skaffe sig Oplysning angaaende saadanne Spørgsmaal?

Det vil hjælpe os til bedre at forstaa visse sociologiske Problemer i Forbindelse med Alkoholspørgsmaalet, naar vi husker paa, at det var Lægerne, som fremkaldte hos Folket denne blinde Tro paa Alkoholens sundhedsbefordrende Egenskaber[4]) og anvendte den som et Universalmiddel mod al Sygdom, samt at Lægerne selv nærede denne Tro paa Alkoholens Almagt *a priori* uden nogen forudgaaende virkelig Undersøgelse. Hertil kom saa siden det fysiologiske Moment, d. v. s. Alkoholens narkotiske Egenskaber gjorde sig gjældende paa den Maade, at de, som en Gang havde begyndt at bruge berusende Drikke, fandt det svært senere hen at ophøre med dens Brug, ligesom ogsaa Vanens Magt og Selskabslivets Fordringer spillede en Rolle. Disse sidstnævnte Omstændigheder har

---

[1]) Denne Tro, at Spiritus virker forskjelligt paa de forskjellige Naturer, synes at have været almindelig udbredt i de ældre Tider. »Derfor fremstillede ogsaa de gamle Malere Bacchus som en melankolsk Tiger, ved Siden deraf en kolerisk Løve, bag den et flegmatisk Svin og foran den en blodrig Abe.« *Hygiophilus Aletheius*, Der Mässigkeit Wolleben und der Trunckenheit Selbstmord. S. 335.

[2]) l. c. § XII.

[3]) *Bergman*, Nykterhetsrörelsens Världshistoria. S. 137.

[4]) *Hoefer* siger: »Er det da at undres over, at Folket, som hørte alle Læger lovprise Brændevinens underfulde Egenskaber, lidt efter lidt begyndte at bruge den i umaadelig Grad?« Histoire de la chimie. T. II. S. 107. — *Schrick* siger i sin Bog »Die usgepranten wasser«, som udkom i Ulm 1482: »Auch wer alle morgen trinckt gepranten win ain halbe löfel vol der wirt nymer kranck«. Cit. i *Baer*, Alcoholismus. S. 560.

medført, at man endnu i vore Dage, da man i næsten alt andet har strøget de Læresætninger, som i det 16de og 17de Aarhundrede var gjældende i Lægevidenskaben, alt for ofte staar paa det samme *ukritiske* Standpunkt, hvad Alkoholspørgsmaalet angaar.

Vistnok finder vi allerede i første Halvdel af det 18de Aarhundrede enkelte Forskere, som optraadte skarpt mod Brugen af Brændevin, men de udgjør et alt for ubetydeligt Mindretal over for den almindelig gjængse Anskuelse[1]). Jeg nævner kun de mest fremragende. I Storbritanien udtaler Dr. *George Cheyne*, særlig i sit Hovedværk »Essay on Health and Long Life«, sig gjentagne Gange imod den forkastelige Brug saavel af gjærede som destillerede alkoholiske Drikke[2]). I Sverige optraadte den store Naturforsker *Carl von Linné* imod Brændevinen, men hyldede dog sin Tids Anskuelser angaaende Øl og Vin[3]).

Den, som gav det egentlige Stød til vor Tids Afholdsbevægelse, var Dr. *Benjamin Rush* fra Filadelfia. I Aaret 1785 udkom hans bekjendte Afhandling »An Inquiry into the Effects of Ardent Spirits upon the Human Body and Mind«, hvori der for første Gang paa systematisk Maade og med videnskabelig Nøjagtighed gjordes Rede for Alkoholens Virkninger paa den menneskelige Organisme[4]). Af-

---

[1]) Jfr. *Dawson Burns*, Temperance History. Part I. S. 10, 11. —

[2]) Jfr. Ibid. S. 10.

[3]) Jeg anfører nogle faa Udtalelser af *Linné:* »Man tror, at Brændevin varmer, naar man er ude paa Rejse om Vinteren. Dette er ogsaa Tilfældet for en kort Stund; men da alle Pirringsmidler senere hen svækker netop i samme Grad, som de først opliver, saa fryser man derefter saa meget mere.... Man tror, at Brændevin fremhjælper Fordøjelsen, men dette er ugrundet, thi alt Kjød og al Fisk forhærdes af Brændevin.... Ren Brændevin er en stærk Gift for det menneskelige Legeme, thi den bringer Vædskerne til at koagulere eller gjør dem sejge og gjør Muskeltraadene skjøre og stive i Kroppen.... Brændevin fremkalder Polyper eller Blodlevringer ved Hjertet.« Nykterhetsskrifter utgifna af Den utaf Kongl. Maj:t den 18. Okt. 1889 förordnade Kommissionen, II. Stockholm, 1891. S. 69, 70. — Jfr. ogsaa *Bergman*, Nykterhetsrörelsens Världshistoria. S. 154—156.

[4]) Den havde vistnok Forgjængere ogsaa i Amerika, men det har kun været almindelige Afholdsskrifter, som f. Eks.: A serious Address to those who unnecessary frequent the Tavern, and often spend the Evening in Publick Houses. By several *Ministers*. Bostonn, N. E., 1726. Ej heller var de grundede paa selvstændige videnskabelige Studier. Jfr. *Dawson Burns*, Temperance History. Part I. S. 15.

handlingen blev allerede det følgende Aar trykt i England[1]) og har siden vundet stor Udbredelse baade i Originalsproget og i Oversættelser[2]). Der er især to Punkter i *Rush's* Afhandling, som jeg synes bør fremhæves: hans korrekte Syn paa Alkoholens patologiske Virkninger, selv naar den ikke anvendes i den Grad, at den foraarsager Beruselse[3]), samt hans ved Ligaabninger gjorte Iagttagelser af Alkoholbrugens patologisk-anatomiske Følger[4]). *Rush* indskrænkede sine Undersøgelser til de destillerede Drikke; om Øl og Vin havde han intet ufordelagtigt at sige[5]); men paa Videnskabens daværende Standpunkt var det jo heller ikke muligt for ham at kunne konstatere hele Sandheden[6]).

Rush's Undersøgelser var naturligvis endnu af temmelig primitiv Art, men i hans lille Afhandling var der dog gjort en Begyndelse. »I de næste 40 Aar var den det ledende Afholdsskrift,« siger *Blair*[7]). Men endnu større Betydning end i lægevidenskabelig Henseende faar *Rush's* Afhandling, naar vi tænker paa Alkoholspørgsmaalet fra et sociologisk Standpunkt. I Aaret 1885 fejrede man nemlig over hele den civiliserede Verden en Fest til Minde om Afholdsbevægelsens 100-aarige Bestaaen, som man regner fra den Tid, da *Rush's* Afhandling først udkom, uagtet de første Afholdsforeninger først blev stiftede senere hen[8]).

Naar Solen er i Færd med at staa op, kan man endnu betragte de enkelte Straaler; efter at den er opstaaet, og Lyset spreder sig overalt, kan man ikke mere skjelne den ene Straale fra den anden. Saaledes forholder det sig ogsaa med den videnskabelige Granskning af Alkoholspørgsmaalet i det 19de Aarhundrede. Naar jeg her nævner nogle af de banebrydende Værker paa dette Om-

---

1) I *Gentleman's Magazine*. London, 1786.

2) I Finland udkom den i forkortet Form saa sent som i 1861 som Aftryk i *Wasabladet*.

3) »Jeg har kjendt mange, som er blevne ødelagte af Alkohol, men som dog aldrig i hele deres Liv har været berusede.« l. c. S. 9.

4) Ibid. S. 9.

5) Jfr. Ibid. S. 12, 13.

6) Jfr. The Temperance Movement: or, the Conflict between Man and Alcohol. By *Henry William Blair*, United States Senator from New Hampshire. Boston, 1888. S. 423, 424.

7) Ibid. S. 423.

8) I Amerika 1826, i Irland og Skotland 1829, i England 1830. — *Dawson Burns*, Temperance History. S. 19, 32, 36, 41.

raade, indskrænker jeg mig til saadanne, som efter min Mening er af særdeles stor Værdi; men det er dermed ingenlunde sagt, at disse er de eneste, der har Værdi for Forskeren.

Fra første Halvdel af det 19de Aarhundrede har vi af lægevidenskabelige Værker: Ueber die Vergiftung durch Branntwein. Von Dr. *C. W. Hufeland*, Königl. Preussl. Geheimen Rath und Leibarzt, u. s. w. Berlin, 1802 (20 Sider.)[1] — An Essay, Medical, Philosophical, and Chemical, on Drunkenness, and its Effects on the Human Body. By *Thomas Trotter*, M. D., etc. The second Edition. London, 1804. (IX + 211 Sider.) — The Anatomy of Drunkenness. By *Robert Macnish*, Member of the Faculty of Physicians and Surgeons of Glasgow. Fifth Edition. Glasgow, MDCCCXXXIV. (270 Sider.)[2] — Grundzüge zur Dipsobiostatik, oder politisch-aritmetische, auf ärztliche Beobachtung gegründete Darstellung der Nachteile, welche durch den Missbrauch der geistigen Getränke in Hinsicht

[1]) Heri tilkjendegiver Forfatteren paa udførlig Maade sine Anskuelser angaaende Brændevinens Virkninger, hvilke Anskuelser han allerede tidligere har fremført i sin berømte »Makrobiotik«. *Hufeland* udbryder: »Vi frygter for og advarer mod Opium, Belladonna, Bly osv.; men Brændevinen alene, hvis ødelæggende Virkninger ikke staar tilbage for de nævnte Gifte, har vi givet Borgerret og tillader, at den ødelægger Slægtens smukkeste Blomst.« (S. 3.) Efter at have udtrykt sin Beklagelse over, at endog Læger, »blændede af det falske Skin«, anbefaler Brændevin til sunde og syge og saaledes bidrager til Drukkenskabens store Udbredelse, giver han en Fremstilling af Brændevinens giftige Natur og omtaler Alkoholen som en narkotisk Gift, der hører ind under samme Klasse som Opium, Belladonna osv. Mesterlig er Fremstillingen af Brændevinens narkotiske Virkninger, der ingenlunde er mindre farlige for dem, som synes at være blevne vante til denne Gift, og som derfor ikke frembyder de samme ydre Tegn paa Forgiftning som de, der ikke er vante til den.

[2]) Et betydeligt Værk. I Særdeleshed vil man læse Kapitlerne om Drukkenskabens Foreteelser (S. 36—51) og Drukkenskabens Patologi (S. 132—169) med stedse tiltagende Forbauselse, naar man har for sig et saa gammelt Værk. De patologiske Forandringer, som Alkoholbrugen foraarsager i Leveren, Fordøjelseskanalen, Hjernen, Nyrerne, Blæren, Blodet, Aandedrætsorganerne, Øjnene, Huden og Haaret beskrives nøjagtigt. Der gjøres udførlig Rede for de sygelige Forstyrrelser, som Brugen af berusende Drikke foraarsager i Organismen; specielt omtales Alkoholgigt, nervøse Forstyrrelser, Epilepsi, Sterilitet, Tæring, Fedtsyge, for tidlig indtræffende Alderdomssvaghed, Raadsaar, Sindssyge foraarsaget ved Alkohol, Delirium Tremens osv. Forfatteren er fuldt paa det rene med, at det ikke alene er Brugen af destillerede Drikke, der har saadanne Følger, men ogsaa Brugen af Vin og Maltdrikke. (S. 65—68.)

auf Bevölkerung und Lebensdauer sich ergeben. Von Dr. *Fr. Wilh. Lippich.* Erstes und zweites Hundert der Beobachtungsfälle. Laibach, 1834[1]). — Der Missbrauch geistiger Getränke in pathologischer, therapeutischer, medizinisch-polizeilicher und gerichtlicher Hinsicht untersucht von *Carl Rösch*, Doctor der Medicin, etc. Tübingen, 1839. (336 Sider.)[2]) — Pathology of Drunkenness. By Dr. *Thomas Sewall*[3]). — The Physiological Effects of Alcoholic Drinks, from the British and Foreign Medical Review of Dr. *Forbes.* Boston, 1848. (196 Sider.) Afhandlingen blev først offentliggjort i British and Foreign Medical Review, som ansaaes at være det bedste lægevidenskabelige Tidsskrift paa den Tid. — Die Branntwein-Schrecknisse des neunzehnten Jahrhunderts. Ausführlich beschrieben in 125 Gutachten deutscher Aerzte. Gesammelt und herausgegeben von *L. A. La Roche*, Königl. Preuss. Kreis-Kirurgus, Posen 1845. (364 Sider.) — On the Use and Abuse of Alcoholic Liquors in Health and Disease. By Dr. *W. B. Carpenter*[4]). — *Magnus Huss*, Alcoholismus chronicus eller chronisk Alkoholsjukdom. Stockholm, 1849, 1851[5]). — Du rôle de l'alcool et des anesthésiques dans l'organisme. Recherches expérimentales par *Ludger Lallemand* et *Maurice Perrin*, médecins-majors, professeurs agrégés a l'École imperiale de médecine et de pharmacie militaires, et *J.—L.—P. Duroy*, membre de la Société de pharmacie de Paris. Paris, 1860.

---

[1]) En meget interessant Foreteelse paa Alkolholisme-Statistikkens Omraade. Findes paa Universitetsbiblioteket i Wien.

[2]) Et meget grundigt Værk.

[3]) Et amerikansk Værk, som udkom i 1841. Dr. *Sewall* var den første, som i syv farvetrykte Plancher anskueliggjorde Alkoholens Indvirkning paa Maven. *Dawson Burns*, Temperance History. Part I. S. 207.

[4]) Værket blev prisbelønnet i England 1849 og udkom siden i en ny Udgave under Titlen: The Physiology of Temperance and Total Abstinence. By *William B. Carpenter*, M. D., F. R. S., F. G. S., Examiner in Physiology in the University of London; Professor of Medical Jurisprudence in University College, etc. (Første Udgave 1853, sidste Udgave 1892.) Det er et Værk, som indtil vore Dage har hævdet sin Plads blandt de betydeligste Indlæg i Alkoholspørgsmaalet.

[5]) Et bekjendt epokegjørende Værk, som udkom paa Tysk i 1852 og blev prisbelønnet i 1854 af det franske videnskabelige Akademi. *Huss* var den første, som indførte i Litteraturen Benævnelsen *Alkoholisme*, som senere er bleven almindelig antagen.

(XII + 432 Sider.)[1]) — On Alcohol: A Course of six Cantor Lectures. By *B. W. Richardson*, M. D., etc. London, 1875. (122 Sider.)[2]) — Der Alcoholismus, seine Verbreitung und seine Wirkung auf den individuellen und socialen Organismus sowie die Mittel, ihn zu bekämpfen. Von Dr. *A. Baer*, Königlichen Sanitäts-Rath und Oberarzt an dem Strafgefängniss (Plötzensee) bei Berlin. Berlin, 1878. (X + 621 Sider.) — Her kan vi standse; thi en Fortegnelse over de Værker, som i Slutningen af det 19de Aarhundrede har beriget Litteraturen om Alkoholspørgsmaalet, hører ikke med til et historisk Overblik.

Men nogle faa Værker, som nærmest berører den *sociologiske* Side af Spørgsmaalet, maa jeg endnu omtale. Allerede i 1836 skrev en amerikansk Præst, Dr. *Robert Baird*, sin Historie om Afholdsbevægelsen i de Forenede Stater. Dette Værk blev senere oversat paa de fleste Kultursprog. Paa Tysk udkom det paa Foranstaltning af Fredrik Wilhelm III[3]); Karl XIV Johan afholdt Udgifterne ved den svenske Udgave[4]) osv. Et tysk historisk-sociologisk Værk, der indeholder en Mængde statistiske Data, blev i Aaret 1841 udgivet af Præsten *Böttcher*[5]). Englænderen Dr. *F. R. Lees* behandlede Spørgsmaalet fra de mest forskjellige Synspunkter i en Mængde Skrifter, som vidner om dybt Skarpsind og stor Sagkyndighed. Disse udkom senere i samlet Form under Titlen »Dr. *Lees*' Collected Works« (første Del udkom i 1854)[6]) og »The Se-

---

[1]) Værket har stor Betydning for Fysiologen, men kaster ogsaa Lys over andre Sider af Spørgsmaalet.

[2]) I dette forholdsvis lille Værk fremlægger Forfatteren, der siden blev bekjendt som en af de mest fremragende Forskere paa Alkoholspørgsmaalets Omraade, for første Gang Resultatet af sine Undersøgelser paa en Maade, som vakte overordentlig Opsigt i England.

[3]) Geschichte der Mässigkeits-Gesellschaft in den Vereinigten Staaten Nord-Amerika's von *R. Baird*. Berlin, 1837. (XII + 340 Sider.) — Jfr. ogsaa *Dawson Burns*, Temperance History. Part I. S. 135.

[4]) *Dawson Burns*, Temperance History. Part I. S. 134.

[5]) Geschichte der Mässigkeits-Gesellschaften in den norddeutschen Bundes-Staaten, oder General-Bericht über den Zustand der Mässigkeits-Reform bis zum Jahre 1840. Mit juridischen und medicinischen Gutachten und anderen Documenten, statistischen und tabellarischen Zugaben und einem litterarischen Anhange. Von *J. H. Böttcher*, Pastor zu Imsen. Hannover, 1841. (XXXIV + 688 Sider.)

[6]) Jfr. *Dawson Burns*, Temperance History. Part I. S. 376.

lected Works of Dr. *F. R. Lees*«. Fra et statistisk og national-økonomisk Synspunkt behandledes Spørgsmaalet af *Hoyle*, af hvis mange Værker »Our National Resources; and How They are Wasted« [1]) er det vigtigste.

Naar man følger med Studiet af Alkoholspørgsmaalet gjennem Tidernes Løb, mærker man tydeligt en gradevis Udvikling til stedse større Klarhed. Enhver efterfølgende Forsker har bygget paa sine Forgjængeres Arbejde, og den Kundskab, vi nu har om Alkoholens Indvirkning paa den menneskelige Organisme og paa vort Samfund, er det samlede Resultat af det Arbejde, en stor Mængde Forskere af forskjellige Nationaliteter har udført til forskjellige Tider.

Vi vil nu først søge at faa et Overblik over Lægevidenskabens nuværende Standpunkt over for Brugen af alkoholiske Drikke.

IV.

FYSIOLOGIENS NUVÆRENDE STANDPUNKT OVER FOR ALKOHOLSPØRGSMAALET.

Paa Videnskabens nuværende Standpunkt gjøres ingen Forskjel mellem Alkohol i destillerede Drikke og Alkohol i gjærede Drikke. Endnu saa sent som i 1861 beklagede en Berlinerprofessor, *Kranichfeld*, at de engelske og amerikanske Forskere forvekslede »Alkohol« i Brændevin, som er »en ren Gift«, og »Vinæter«, som er »nærende og sund« [2]). Han saa deri en »særskilt Djævelens List« og haabede, at hans Søn, Dr. Rudolph Kranichfeld, som rejste til England for at studere Alkoholspørgsmaalet, skulde kunne overbevise Englænderne om deres Fejltagelse [3]). Denne Opfattelse er nu kuldkastet af Videnskaben. »Den har først fastslaaet«, siger

---

[1]) London, 1871. (157 Sider.)

[2]) Bericht des Haupt- und Berlin-Märkischen Central-Vereines gegen die Vergiftung durch Alkohol (Brandwein). Ein Beiblatt zum »ärztlichen Volksfreunde« herausgegeben von Prof. Dr. *Friedr. Wilh. G. Kranichfeld.* No. 5. 1861.

[3]). Ibid. No. 6, 7. 1861. — *Bergman* beretter, at *Kranichfeld* selv paa et Afholdsmøde i Stockholm i 1846 opfordrede den verdensberømte Kemiker

Gaule, »at Alkoholens Virkning ikke i nogen særlig Grad afhænger af dens Oprindelse; den er fuldstændig den samme, hvad enten Alkoholen stammer fra den poetiske Vindrue eller fra den prosaiske Kartoffel, hvad enten den bliver besungen af Digterne som guddommelig Druesaft eller som almindelig Brændevin — i alle berusende Drikke findes der én fælles Bestanddel, som baade med Hensyn til kemisk Beskaffenhed og fysiologisk Virkning udgjør et nøjagtig erkjendt Stof, nemlig *Alkohol*« [1]).

Af stor Vigtighed er Spørgsmaalet om, hvorvidt den almindelige Alkohol eller Spiritus, *Ethylalkohol*, praktisk talt er ufarlig i Sammenligning med andre ved Gjæring og Destillering fremstillede Biprodukter, højere Alkoholarter og andre Vædsker, som f. Eks. af *Hjelt* og *Aschan* sammenfattes under Navnet Fuselolie [2]). *Huss* paastod paa sin Tid, at Fuselolien spiller en underordnet Rolle og den almindelige Alkohol Hovedrollen, naar der er Tale om Brændevinens skadelige Egenskaber [3]). Franskmændene *Dujardin-Beaumetz* og *Audigé* kom imidlertid ved deres Eksperimenter, hvoraf Resultater blev offentliggjorte i 1879, til den Slutning, at Ethylalkohol er mindre giftig end de højere Alkoholarter, og at de spirituøse Drikkes skadelige Virkning saaledes i første Række afhænger af deres større eller mindre Renhed. Paa Grundlag af det Resultat, disse Forskere var komne til, byggede man en Teori, som i Tidens Løb har haft meget vidtrækkende og vigtige Følger. Man antog, at dersom man ved en passende Proces kunde udskille Urenhederne, Fuselen, af Brændevinen, saa vilde dennes Anvendelse være forholdsvis uskadelig. Ogsaa i vore nordiske Landes Lovgivning finder man endnu Spor af denne Anskuelse. Men mere vidtgaaende praktiske Følger har den dog haft i visse andre Lande.

Berzelius til at udtale sig om Sagen; denne »erklærede sig dog forhindret fra at indlade sig paa nogen Undersøgelse af Spørgsmaalet og udtalte sig forsigtigt, reserveret og høfligt afvisende.« *Bergman*, Nykterhetsrörelsens Världshistoria. S. 229.

1) Huru inverkar alkoholen på människorna? Föredrag af Dr. *J. Gaule*, Ord. Prof. i Fysiologi vid Universitetet i Zürich. Öfversättning af *E. Mitander*, e. Provinsialläkare. Stockholm, 1899. S. 6.

2) Lärobok i Organisk Kemi af *Edv. Hjelt* och *Ossian Aschan*. Andra omarbetade upplagan. I. Helsingfors, 1900. S. 65.

3) *Huss*, Chronische Alkoholskrankheit oder Alcoholismus Chronicus. S. 528.

I sanitær Henseende dannede den Grundlaget for Alkoholmonopolets Indførelse i Svejts [1]). I Rusland forsvarede man Alkoholmonopolets Berettigelse fra et hygiejnisk Synspunkt med denne Teori [2]). Og endelig har man bygget et Forslag om et Alkoholmonopol i Frankrig paa samme Grundvold [3]). Kan man da drage en saadan Slutning af *Dujardin-Beaumetz's* og *Audigés* Eksperimenter? I ovennævnte franske Alkoholmonopolforslag siges der: »Med alle de lærde, som har beskjæftiget sig med dette Spørgsmaal; med *Rabuteau* og *Dujardin-Beaumetz*; med Lægerne *Audigé*, *Magnan*, *Laborde*, *Bergeron*, *Lancereaux* og *Rochard*; med det lægevidenskabelige Akademi og med alle udenlandske lærde maa vi én Gang for alle slaa det fast, at Alkoholismen fremfor alt er en Følge af Brugen af industriel Alkohol (des eaux-de-vie d'industrie), som ikke underkastes en tilstrækkelig grundig Rectificationsproces« [4]). Paa samme Sted siger imidlertid *Dujardin-Beaumetz* selv: »Det er sandt, og jeg fastholder det bestemt, at Ethylalkohol, selv om den er kemisk ren, er en Gift, og at man ligesaa vel kan forgifte sig med Vinalkohol som med daarligt renset Kornalkohol. Det hele beror paa Dosernes Størrelse« [5]). *Magnan* siger: »Alligevel, og det er noget, man bør lægge Mærke til, fremkalder rectificeret Alkohol, Ethylalkohol selv, taget i tilstrækkelig Mængde, alle Alkoholismens

---

[1]) Alkoholgesetzgebung. Bericht, Protokoll und Antrag der nationalräthlichen Kommission über den Erlass eines Bundesgesetzes betreffend den Branntwein. S. 24 flg. — Das Schweizerische Alkoholmonopol. Von Dr. *P. Wittelshöfer*. Sonderabdruck aus »Zeitschrift für Spiritusindustrie«. 1895. Berlin. S. 4, 7.

[2]) La question de l'alcool en Russie. Réimpression de notices et de tableaux parus pendant les dernières années dans le *Bulletin russe de statistique*. St.-Pétersbourg, 1899. S. 18. — I Følge fransk Opfattelse af Sagen er de hygiejniske og moralske Hensyn det raadende Moment i Finansminister Wittes Forslag angaaende Alkoholspørgsmaalets Indførelse i Rusland: »Budgethensyn kommer først i Betragtning som en Sag af underordnet Betydning.« No. 1163 Chambre des députés. Rapport fait au nom de la Commission de l'alcool, tendant à etablir en France le Monopole de la rectification de l'alcool. Par M. *Guillemet*. Paris, 1899. S. 191. — Jfr. ogsaa *Raffalowicz's*, den russiske Regjerings Repræsentants Udtalelse ved den 7de internationale Anti-Alkoholkongres i Paris. VIIe Congrès international contre l'abus de boissons alcoolique. Tome II. Paris, 1900. S. 443.

[3]) Rapport par M. *Guillemet*. S. 2.

[4]) Ibid. S. 5.

[5]) Ibid. S. 159.

Symptomer« [1]). Og i sin Resumé over sine egne og *Dujardin-Beaumetz's* Eksperimenter konstaterer *Audigé* først og fremmest, at »alle Alkoholarter, taget i en vis Mængde, er Gifte« [2]). Vort Citat fra det franske Alkoholmonopol-Forslag danner en mærkværdig Modsætning til disse Udtalelser. Men desuden er andre ved deres Forsøg komne til den Slutning, at de højere Alkoholarter kun spiller en underordnet Rolle, at Fuselolien kan gjøre Brændevinen noget stærkere, men at Ethylalkoholen paa Grund af sin forholdsvis langt større Mængde udgjør den fornemste Giftbestanddel i de spirituøse Drikke. *Georg Baer* i Tyskland er ved sine Undersøgelser, som han har foretaget under Prof. *Munks* Ledelse, kommen til dette Resultat, hvad akut Alkoholforgiftning angaar [3]). Allerede før er *Strassmann* [4]) og endnu tidligere *Stenberg*, *Hamberg* og flere komne til samme Slutning [5]). »Nogen væsentlig Forskjel i nervepatologisk Henseende er der ikke mellem Virkningen af den rene Ethylalkohol og den Alkohol, som indeholder Fuselolie,« sagde *Sommer* paa den sydvesttyske psykiatriske Forenings 26de Møde i Karlsruhe i 1894 [6]). I sin Lærebog i Toxikologi bemærker *Jaksch*: »Det maa ikke glemmes, at ogsaa ren Ethylalkohol er giftig i sine Virkninger, om end i mindre Grad end i Forbindelse med ovennævnte Alkoholarter« [7]). I Belgien har Spørgsmaalet været Gjenstand for Undersøgelser i stor Skala. I en kgl. Kommission nedsat i 1895 for at undersøge Alkoholspørgsmaalet i hele dets Udstrækning gjorde *Bruylants*, Medlem af det kgl. lægevidenskabelige Akademi, Rede for sine talrige Alkoholanalyser, som han havde

---

1) Ibid. S. 155.
2) Ibid. S. 305.
3) Beitrag zur Kenntniss der acuten Vergiftung mit verschiedenen Alkoholen. Inaugural-Dissertation von *Georg Baer*. Berlin, 1898. S. 22, 25.
4) Die Thatsachen über den Alkohol. Dargestellt von Dr. med. *Hugo Hoppe*, Oberarzt an der Provinzialirrenanstalt Allenberg O./Pr. Dresden, 1899. S. 28. — Die Alkoholfrage. Eine sozial-medizinische Studie von Dr. *August Smith*. Tübingen, 1895. S. 103.
5) *Georg Baer*, Beitrag. S. 13. — Jfr. ogsaa Einiges aus den Erfahrungen der Schweizerischen Alkoholverwaltung. Von *W. Milliet* in Bern. S. 5, 6.
6) Allg. Zeitschrift f. Psychiatrie. Bd. 51. 1895. S. 970.
7) Specielle Pathologie und Therapie, herausgegeben von Hofrath Prof. Dr. *Hermann Nothnagel*. I. Bd. Die Vergiftungen von Dr. *R. v. Jaksch*, k. k. o. ö., Prof. der medicinischen Klinik an der deutschen Universität in Prag. Wien, 1897. S. 279.

foretaget i Samraad med *Depaire*, Professor i Kemi ved Universitetet i Bryssel, samt *Peterman*. Paa Grundlag af disse Analyser kunde man konstatere, at selv om man antager, at Fuselolien er fem Gange saa giftig som ren Ethylalkohol, hvilket er højt beregnet[1]), saa kunde alligevel højst 1 à $1^1/_2$ pCt. af Alkoholismens Onder skrives paa Fuseloliens Regning[2]). De gjorde for øvrigt samme Iagttagelse, som andre Forskere tidligere har gjort[3]), at Cognak er endnu mere uren end Kornbrændevin. Bedste Sort Cognak indeholder saa meget som 2 à $2^1/_2$ pCt. Fuselolie[4]). Det er saaledes Ethylalkoholen, som er Skyld i Alkoholismen. Franskmændene indser nu selv dette[5]). Den bekjendte Forsker *Legrain* anser den Anskuelse, at Alkoholens Onder skulde kunne bekjæmpes ved Rectification under Statskontrol, for »en grov Fejltagelse«[6]). Endvidere har *Verhaeghe* underkastet Spørgsmaalet en indgaaende Undersøgelse og er derved kommen til det Resultat, at det ikke hjælper at forsøge paa at forbedre Brændevinen, men at det nu gjælder om at bekjæmpe det stadig tiltagende Forbrug[7]). I England er Sagen bleven offentlig drøftet af Parlament-Kommissioner, men heller ikke der anser man »Fuselspørgsmaalet« for at være af nogen særlig Betydning i Sammenligning med Alkoholspørgsmaalet i Almindelighed[8]). For de nor-

---

1) Jfr. *Georg Baer*, Beitrag. S. 19. — Inebriety or Narcomania. By *Norman Kerr*, M. D., F. L. S., etc. Third Edition. London, 1894. S. 74.

2) Question de l'alcooleisme. Note sur les travaux de la Commission d'Enquête présentée par M. M. J. Le Jeune, Mesdagh de ter Kiele, Van den Corput, Mœller, de Vaucleroy & Ém. Cauderlier. *Ém. Cauderlier*, Rapporteur. Bruxelles, 1897. S. 27.

3) L'alcool. Par les docteurs *Paul Sérieux*, médecin des asiles d'aliénés de la Seine, & *Félix Mathieu*, médecin des dispensaires de la Ville de Paris. Paris. S. 19 flg.

4) *Cauderlier*, Note. S. 27.

5) Ibid. S. 26.

6) Le Monopole de l'alcool et l'hygiene. Par Dr. *Legrain*. Le relèvement social. Organ de la Ligue française de la moralité publique. Rédacteur en chef: *Louis Comte*. Saint-Etienne. No. 11. 1896.

7) De l'alcoolisation (Étude de pathologie sociale). Par docteur désiré *Verhaeghe*. Paris, 1900. S. 27—49. — Værket gaar i en noget ensidig socialistisk Retning, men anses dog af *Legrain* med Rette for at have stor Betydning. L'Alcool. Journal mensuel. Publié sous la direction de M. le docteur *Legrain*, médecin en chef à l'asile de Ville-Evrard (Seine-et-Oise). No. 1. 1901. S. 16.

8) Liquor Licensing Laws Commission. Minutes of Evidence taken before the Royal Commission on Liquor Licencing Laws. Vol. I. London, 1897.

diske Landes Vedkommende ytrede *Pippinsköld* i 1890: »Vore øvrige finske Læger og, saavidt jeg ved, næsten alle Nordens Læger er af den Formening, at det er det alt for store Indhold af Ethylalkohol snarere end de ringe Mængder Amylalkohol og andre Olier i vor Brændevin, som er Aarsag til Alkoholismen og andre Farer forbundne med Misbruget af Alkohol«[1]). Endog i Rusland synes man at vaagne op. I en Kommission i St. Petersborg, som i længere Tid har studeret Alkoholspørgsmaalet, drog *Borodine* og *Lozinsky* stærkt til Felts mod den gamle Teori, at tilstrækkeligt rectificeret Brændevin skulde kunne betragtes som en sund Drik[2]), og naar *Koppe* ytrede, at »hele Verden siger, at ren Ethylalkohol nok er i Stand til at foraarsage Alkoholisme, og at Alkohol, som er omhyggelig befriet for alle fremmede Bestanddele, ikke paa nogen Maade kan betragtes som tilfredsstillende over for de strengeste sanitære Fordringer,« saa vandt hans Udtalelse Kommissionens Bifald[3]).

Saaledes har lidt efter lidt den Sandhed vundet Indgang, som den svejtsiske Professor *Forel* har givet en skarp Form i følgende Ord, udtalte ved den 8de internationale Kongres for Hygiejne og Demografi: »Den giftige Bestanddel i de berusende Drikke, Sjælens og Legemets Morder, er og bliver Ethylalkoholen, ren og uforfalsket, forædlet eller raa, koncentreret som i Brændevin eller forholdsvis fortyndet som i Vin, Øl og Frugtvine«[4]). Tilbage staar det nu at se, om den lovgivende Magt vil vedtage ligesaa kraftige Forholdsregler mod Ethylalkoholen i de spirituøse Drikke som forhen mod Fuselolien. Indtil videre staar der f. Eks. i § 16 i Loven om Salg af Brændevin i Finland, hvilket Land har Ord for at staa

---

S. 110, 118. — Vol. VI. (Scotland.) 1898. S. 324. — Vol. IX. (Summary of Reports of Commissions and Committees since 1800, special Cases, etc.) 1898. S. 141 flg.

[1]) *Pippinsköld*, De la legislation sur la fabrication de l'eau-de-vie en Finland. Cit. i *Verhaeghe*, De l'alcoolisation. S. 48. — Jfr. ogsaa »Öfver bränvinets vanliga biämnen«, etc. Diskussion förd vid finska Läkaresällskapets 2:ne sammanträden 1884.

[2]) Société russe pour la protection de la santé publique. Esquisse sur l'activité de la Commission pour l' étude de l'alcoolisme (1898—1900). Par le d-r *G. Dembo*, Secrétaire de la Commission. Edition de la Société. St. Pétersbourg, 1900. S. 48, 49.

[3]) Ibid. S. 51.

[4]) Allg. Wiener medizinische Zeitung. XXXIX Jahrg. 1894. S. 413.

temmelig højt i Alkohollovgivning, at Brændevin maa indeholde mindst 35 pCt. Alkohol og være fri for skadelige Bestanddele!

Men selv om Ethylalkoholen i de spirituøse Drikke i og for sig er i Stand til at gjøre Skade, saa kan nogle alkoholiske Drikkes Giftighed end yderligere forøges derved, at man tilsætter visse Essenser. Det er almindelig bekjendt, hvilken Fare der truer Frankrig ved den tiltagende Brug af »Apéritifs«, af hvilke Absint er den mest bekjendte. Alle Forskere samstemmer i at fordømme disse Drikke som de mest skjæbnesvangre, ikke alene for det enkelte Individ, men ogsaa for hele Nationen[1]).

Man befinder sig i et ejendommeligt Dilemma, naar man skal gjøre Rede for Lægevidenskabens Stilling i Alkoholspørgsmaalets Hovedpunkter: paa den ene Side gives der ikke et eneste nutidigt Værk om Toxikologi, hvori Alkohol ikke opføres blandt de andre *Gifte*; men paa den anden Side har Alkoholen vundet en almindelig udbredt Anvendelse i det daglige Liv endog for sunde Menneskers Vedkommende under den Paastand, at de alkoholiske Drikke hører med til *Næringsstofferne*. Hvilket er nu Sandheden? Har Alkohol sin Plads blandt andre Gifte, eller kan den henregnes til Fødemidlerne?

Vi vil først holde os til den rent fysiologiske Side af Spørgsmaalet.

I Overensstemmelse med sin almindelige Næringsteori satte *Liebig* kun liden Pris paa de alkoholiske Drikke. Han siger: »Vi ved med Bestemthed, at Menneskets og Dyrenes Næringsstoffer inddeles i to store Klasser, hvoraf den ene tjener til den egentlige Ernæring og Opbyggelse af Legemets faste Bestanddele, den anden derimod til de dermed forbundne Processers Udførelse og andre Øjemed. Man kan nu med matematisk Nøjagtighed bevise, at saa meget Mel, som kan ligge paa en Knivspids, indeholder mere Næ-

---

[1]) Psychiatrische Vorlesungen von *V. Magnan.* VI. Heft. Deutsch von *P. J. Möbius.* Leipzig, 1893. S. 30, 31. — *Laborde* et *Legrain*, L'alcoolisme en France. S. 79 flg. — L'enseignement anti-alcoolique à l'école. Par le docteur *Legrain* et *A. Pérès.* Paris, 1899. S 99 flg. — *Sérieux* et *Mathieu*, L'alcool. S. 44 flg. — L'alcoolisme. Par *Émile Bocquillon.* Paris, 1899. S. 12 flg. — Temperenz-Handbuch für Primär- und Sekundärlehrer. Von *Jules Denis.* Gekrönte Preisarbeit. Autorisierte deutsche Übersetzung von *Harald Marthaler.* Bern, 1895. S. 7' flg.

ring til Frembringelsen af Blod end fem Maal [1]) af den bedste Sort bajersk Øl, og at en Person, som er i Stand til at drikke fem Maal Øl om Dagen, i Løbet af et Aar i allerbedste Fald faar saa megen Næring, som der indeholdes i fem Pund Brød eller tre Pund Kjød« [2]). Han henregner imidlertid de spirituøse Drikke til de »respiratoriske« (varmefrembringende) Næringsmidler, altsaa til samme Klasse som Sukker og Stivelse. Denne Teori blev temmelig almindelig antagen, og efterhaanden begyndte man at give disse Drikke en langt mere fremskudt Plads som Næringsmidler, end *Liebig* selv havde givet dem.

Der manglede imidlertid ikke paa Mænd, som paa et tidligt Tidspunkt fremkom med Indvendinger. Kemikeren *Lehmann*, en af *Liebigs* samtidige, modsatte sig hans Anskuelser angaaende fysiologisk Kemi i Almindelighed og frakjendte Alkohol al Værdi som Næringsmiddel [3]). *Prout* paastod allerede i 1843, at alle spirituøse Drikke formindskede Udaandingen af Kulsyre [4]). Ogsaa *Vierordt* [5]) og *Böcker* [6]) var enige heri. *Davis*, der senere blev en af Amerikas mest ansete Læger [7]), foretog i 1850—52 (i 1852 i Forening med Professor *Parker* [8]) omfattende Eksperimenter angaaende Spørgsmaalet om, hvorvidt Alkohol som Næringsmiddel kunde stilles ved

---

[1]) I den engelske Udgave (Familiar Letters on Chemistry, etc., by *Justus von Liebig*. Third Edition, revised and much enlarged. London, 1851. S. 311) angives (med et Spørgsmaalstegn) disse fem »Maal« som svarende til »ca. 8 à 10 Stop« (quarts), altsaa henved 10 Liter.

[2]) Chemische Briefe von *Justus von Liebig*. Sechste Auflage. Neuer unveränderter Abdruck der Ausgabe letzter Hand. Leipzig und Heidelberg, 1878. S. 216.

[3]) Jfr. History of Experimental Investigation concerning the Influence of Alcohol by American Investigators. By *N. S. Davis*, M. D. Bulletin of the American Medical Temperance Association. Vol. VII. No. 3. July, 1900. S. 58. — Some Physical Aspects of the Temperance Question, by *George Black*, M. B. Edin. London. S. 15.

[4]) Lancet, 1843. Vol. II. S. 17. Cit. i *Baer*, Alcoholismus. S. 28.

[5]) *Baer*, Alcoholismus. S. 29. – *Carpenter*, Physiology of Temperance. S. 17.

[6]) *Baer*, Alcoholismus. S. 30. – Influence of Alcohol on the Human System, especially as used in Beer and Wine. By *N. S. Davis*, M. D., L L. D., New-York, 1890. S. 10.

[7]) Jfr. Alcohol a Dangerous and Unnecessary Medicine, How and Why. What Medical Writers Say. By Mrs. *Martha M. Allen*, Norwich, Conn., & London, 1900. S. 392 flg.

[8]) *Davis*, History, etc.

Siden af Fedt og Kulhydrater. Alkoholdosernes Størrelse under Eksperimenterne varierede fra 90 til 120 Gr. Cognak, fortyndet med Vand, eller 240 Gr. Portvin. Den Slutning, *Davis* kom til efter alle disse Forsøg, var, at de fysiologiske Virkninger af Fedt og Kulhydrater paa den ene Side og Alkohol paa den anden er »vidt forskjellige«. »De første fordøjes og assimileres og vedligeholder den naturlige Legemstemperatur, Pulsslagenes Hyppighed og Udaandingen af Kulsyre og forvolder ingen Forstyrrelse i Nervernes, Hjernens eller nogen af Stofskiftets Funktioner; for Alkoholens Vedkommende derimod kunde det tydeligt ses, at den blev opsuget af Organismen uden at fordøjes og førtes omkring med Blodet og virkede derved lammende paa Nerver og Hjerne netop ligesom alle andre Bedøvelsesmidler eller Narkotika og udøvede en direkte nedsættende Virkning paa Legemstemperaturen og Kulsyreudaandingen«[1]). Alkoholen har saaledes en forstyrrende Indvirkning paa Stofomsætningen i Organismen[2]). Men dersom Alkoholen virker nedsættende paa Kulsyreudaandingen og Legemsvarmen, kan den ikke betragtes som et Respirationsmiddel[3]). Resultaterne af *Davis's* Undersøgelser var dog den Gang noget saa nyt, at der hengik en længere Tid, inden de kunde øve nogen videre Indflydelse paa de Anskuelser, som da var almindelige.

Imidlertid trængte man dybere ind i Spørgsmaalet om, hvor Alkoholen bliver af, naar den indføres i Organismen. Allerede *Percy* paaviste, at Alkohol udskilles i Urinen, og *Carpenter* gjorde opmærksom paa dens Tilstedeværelse i Udaandingsluften og ansaa det for sandsynligt, at Alkohol ogsaa udskilles gjennem Huden[4]). Han antog dog, at Størstedelen undergik Oxidation, at den forbrænder i Kroppen. *Hammond* drog samme Slutning af sine Eksperimenter[5]). I 1860 udkom Franskmændene *Lallemand, Perrin et Duroys* berømte Værk, hvori disse gjorde Rede for deres mange

---

[1]) Ibid. S. 62.

[2]) Jfr. *Baer*, Alcoholismus. S. 43.

[3]) *Baer*, Alcoholismus. S. 556. — Jfr. ogsaa Ueber den therapeutischen Wert des Alkohols bei acuten Krankheiten. Eine kritische Studie von Dr. *B. Kantorowicz*. (Sonderabdruck aus »Allg. medicin. Central-Zeitung«.) Berlin, 1898. S. 15.

[4]) *Carpenter*, Physiology of Temperance. S. 14.

[5]) *Davis*, History, etc. S. 65.

og sindrige Eksperimenter angaaende den Rolle, Alkohol spiller i Organismen. Ved nøjagtige Forsøg, beviste de, at Alkoholen udskilles gjennem Lungerne, Nyrerne og Huden, længe efter at den er indført i Organismen; men de undlod at bestemme Størrelsen af den saaledes udskillede Mængde og drog den Slutning, at Alkohol ikke undergaar nogen Forandring i Organismen, men udskilles uforandret »i sin Helhed og i sin naturlige Beskaffenhed«.[1]) Hvis dette var Tilfældet, saa kunde man *a priori* slutte, at Alkohol ikke kan være et Næringsmiddel.[2]) Den Omstændighed, at Alkoholens nærmeste Derivater: Aldehyd og Eddikesyre, ikke kunde spores i Organismen, syntes at støtte denne Antagelse, som endnu i den senere Tid ikke fuldstændig har manglet Tilhængere.[3]) Men Teorien har dog vist sig at være uholdbar. *Anstie* paaviste snart, at den udskillede Mængde var alt for ringe i Sammenligning med det indtagne Kvantum Alkohol,[4]) og efter den Tid er *Schulinus*,[5]) *Dupré*[6]) m. fl. komne til den Slutning, at Alkohol for Størstedelen oxyderes i Kroppen. *Subbotin* anstillede kvantitative Beregninger, i Følge hvilke hans Forsøgskaniner udskillede »i det mindste 16 pCt.« af Alkoholen gjennem Lungerne, Huden og Nyrerne. I Følge *Bodländer* reduceres dog Værdien af hans Undersøgelser en Del derved, at han bibragte Dyrene Alkohol ved at aabne Spiserøret paa Halsen, hvilket kunde tænkes at have en Forandring i Stofskiftet til Følge.[7]) Paa en sikrere Basis kommer man ved de Undersøgelser, som *Binz* og hans Elever *Heubach* og *Schmidt* anstillede i det menneskelige Legeme. Efter Indtagelsen af ulige Mængder Alkohol — fra 18

---

1) *Lallemand*, *Perrin* et *Duroy*. Du rôle de l'alcool. S. 131, 233.

2) Ibid. S. 130, 211.

3) *Hermann* var saaledes en af disse. Jfr. Pflügers Archiv. 1883. S. 400. — *Baer*, Alcoholismus. S. 552. — *Smith* var forud kommen til samme Slutning. Cit. i Stimulants and Narcotics. By *Francis E. Anstie*, M. D., M. R. C. P. London, 1864. S. 417. — Ligeledes havde *Tidemann*, *Gmelin*, *Strauch*, *Masing* og *Duchek* i Følge *Abderhalden* antaget, at Alkoholen forlader Organismen uden at forbrændes. Internationale Monatsschrift zur Bekämpfung der Trinksitten. Offizielles Organ des Alkoholgegnerbundes und des Vereins abstinenter Aerzte des deutschen Sprachgebietes. Heft 5. 1900. S. 134.

4) *Anstie*, Stimulants. S. 429 flg.

5) *Baer*, Alcoholismus. S. 44, 552.

6) Ibid. S. 44.

7) Pflügers Archiv. 1883. S. 401, 402.

til 327 Cc. om Dagen — fandt de i Følge *Bodländer* i 22 Forsøg 0,0—2,9 pCt., i Gjennemsnit 1,115 pCt., deraf i Urinen.[1]) I Udaandingsluften fandt de kun Spor af Alkohol, som de ikke kvantitativt kunde bestemme. Men af afgjørende Betydning anses først de Forsøg at være, som blev foretagne af *Bodländer*.[2]) De blev anstillede med stor Nøjagtighed, først paa Hunde, og senere gjentog han Forsøgene paa sig selv. Gjennemsnitlig udskillede Hunden 3,522 pCt., Mennesket 2,915 pCt. af den indtagne Alkoholmængde, som i Selvforsøgene udgjorde gjennemsnitlig 60 Cc. Alkohol fortyndet med Vand. Efter en Dosis paa 60 Cc. Alkohol i 180 Cc. Vand kunde Alkohol paavises i Udaandingsluften endnu i den 18de Time. »Under sædvanlige Forhold, og naar den ikke nydes i alt for store Mængder, forbrænder mindst 95 pCt. af Alkoholen til Kulsyre og Vand«, paastaar *Bodländer*. Men allerede han bemærker, at Alkohol er aldeles overflødig som et Næringsstof for sunde Mennesker, da Sukker og Stivelse, hvoraf Alkoholen fremstilles, har langt større respiratorisk Næringsværdi. Aldehyd og Eddikesyre kunde *Bodländer* ikke findes. Senere er *Strassmann* kommen til den Slutning, at 90 pCt. af Alkoholen oxyderes.[3]) Dette Spørgsmaal kan derfor betragtes som afgjort.

Alkohol forbrænder altsaa i Organismen. Heraf sluttede man, at Alkoholen gjorde Tjeneste som et Næringsmiddel og reducerede Forbruget af Kroppens egne Bestanddele. Forsvarerne af denne Teori, af hvilke *Binz* er den betydeligste,[4]) lagde særlig Vægt paa, at Alkoholen virker æggehvidebesparende. Derpaa grundede man Alkoholens diætetiske Værdi, særlig for svage og daarligt ernærede Personers Vedkommende. Man forsøgte at bevise Rigtigheden af denne Teori ved en Del Eksperimenter.[5]) Vi vil først antage, at Teorien viser sig at holde stik, og saa overlade Ordet

---

[1]) Ibid. S. 402.

[2]) Die Ausscheidung aufgenommenen Weingeistes aus dem Körper. Von Dr. *Guido Bodländer*, Assistent des Pharmakologischen Instituts der Universität Bonn. Pflügers Archiv. 1883. S. 398—426.

[3]) Pflügers Archiv. 1891. S. 315 flg.

[4]) Jfr. *Eulenburgs* Real-Encyclopädie der gesammten Heilkunde. 2. Aufl. Erster Band. S. 293—306.

[5]) En Litteraturfortegnelse findes i *Abderhaldens* udmærkede Artikel »Ist der Alkohol ein Nahrungsstoff« i Intern. Monatsschrift z. Bekämpf. d. Trinsitten. Heft 5. 1900. S. 133—143.

til *Holsti*[1]), der udtaler sig som følger: »Men selv om Æggehvidestoffets Forbrænding reduceredes ved Brugen af Alkohol, saa er dermed slet ikke sagt, at dette var til Gavn for Legemet. Hvis Alkohol, som har en afgjort Affinitet til Ilt, berøver Legemscellerne den Ilt, de behøver til deres normale Ernæring og for at kunne udføre deres Funktioner, saa har dette visselig en formindsket Sønderdeling af Æggehvidestofferne til Følge; men for Legemets Vedkommende er dette mere til Skade end til Gavn. Den Fedtdegeneration, som bliver saa almindelig i Legemet efter en langvarig Brug af Alkohol, staar sandsynligvis i Forbindelse netop med det Faktum, at Alkohol berøver Cellerne den Ilt, de behøver til deres normale Liv. Fedtdegenerationen er et Udslag af den mangelfulde Iltning. Denne Alkoholens besparende Virkning er derfor ikke ubetinget gavnlig, og det er ikke usandsynligt, at Alkoholens Indvirkning paa Stofskiftet overvejende er ugunstig.« Paa det finske Lægeselskabs almindelige Møde i 1897 var der ikke en eneste, som hævede sin Røst mod denne Opfattelse[2]).

Men for øvrigt har den nyeste Tids Forskninger bragt for Dagen, at man ikke uden videre kan sige, at Alkohol altid virker æggehvidebesparende.

Af alle de talrige ældre Undersøgelser kan alene *Miuras*[3]) og til Dels *Stammreichs* Forsøg under *v. Noordens* Ledelse bedst taale en Kritik med Hensyn til Metode, nøjagtig Udførelse osv.[4]). De kom til det Resultat, at Alkohol ikke virker æggehvidebesparende. Efter at have underkastet hele den daværende Litteratur en kritisk Granskning lod *Rosemann* sine Elever *Schmidt*[5]) og *Schöneseiffen*

[1]) Om alkoholen som läkemedel vid akuta sjukdomar. Af Dr. *H. Holsti*, e. o. professor i invärtes medicin vid Helsingfors universitet. (Skrifter, utgifna af Svenska Nykterhetssällskapet. 1898 års serie. I.) S. 6.

[2]) Alkoholin merkityksestä ja käyttämisestä lääkkeenä. Kirjoitti *Konr. Relander*, Oulun piirilääkäri. Kylväjä. No. 43. 1899.

[3]) Ueber die Bedeutung des Alkohols als Eiweisssparer in der Ernährung des gesunden Menschen. (Aus der medicinischen Klinik des Herrn Geheimrath *Gerhardt*.) Von Dr. *K. Miura* (aus Japan). Zeitschrift für Klinische Medicin. Berlin, 1892. S. 137—159.

[4]) Jfr. Ueber den Einfluss des Alkohols auf den menschlichen Stoffwechsel. Von Dr. *Rudolf Rosemann*, Privatdocenten und Assistenten am physiologischen Institut zu Greifswald. Sonderabdruck aus der »Zeitschrift für diätetische und physikalische Therapie«. 1898. Bd. I. Heft 2.

[5]) Jfr. Jahresbericht über die Leistungen und Fortschritte der gesammten

gjøre endnu en Række Forsøg, og disse anses for »mønsterværdige«.[1]) Ogsaa de var enige med *Miura* om, at Alkohol ikke virker æggehvidebesparende.[2]) *Offer* forsøgte paa at modsige dette, men *Rosemann* beviste, at dennes Metode er mangelfuld, og at Resultatet af hans Forsøg er i Strid med hans Slutninger.[3]) Paa Grundlag af lignende Forsøg mente flere Forskere for nogen Tid siden, at man »helt og holdent maa frakjende Alkoholen æggehvidebesparende Indvirkning«, saaledes som *Bunge* siger i sin bekjendte Lærebog i fysiologisk Kemi,[4]) og at Alkoholen selvfølgelig ikke kunde betragtes som et Middel i Diætetikkens Tjeneste.[5])

Senere Forsøg har imidlertid vist, at idetmindste den første Del af ovennævnte Slutning har været forhastet. I alle tidligere Forsøg, hvorimod der i øvrigt intet var at indvende, var man vel nok kommen til dette Resultat, men man havde kun udstrakt Eksperimenterne over et kortere Tidsrum (højst 4 à 5 Dage). *Neumann*[6]) var den første, som fortsatte med sine Forsøg i en længere Tid og kom derved til det Resultat, at Alkohol vistnok ikke virkede æggehvidebesparende i de første Forsøgsdage, men at Æggehvidebesparelsen i de paafølgende Dage var tydelig. En Polemik af *Rosemann* mod en Række af disse Forsøg[7]) foranledigede en ny Række Forsøg af *Neumann*.[8])

Medicin. Herausgegeben von *Rudolf Virchow*, etc. XXXIII Jahrg. Erster Band. 1899. S. 373.

[1]) Intern. Monatsschrift z. Bekämpf. d. Trinksitten. Heft 5. 1900. S. 137.

[2]) Jfr. Ueber die angebliche eiweisssparende Wirkung des Alkohols. Von Dr. *Rudolf Rosemann*. Bonn, 1899. Separat-Abdruck aus dem Archiv für die ges. Physiologie. Bd. 77. S. 10, 11.

[3]) Ueber die angebliche eiweisssparende Wirkung des Alkohols. Von Dr. *Rudolf Rosemann*. Bonn, 1900. Separat-Abdruck aus dem Archiv für die ges. Physiologie. Bd. 79.

[4]) Lehrbuch der physiologischen und pathologischen Chemie. Von *G. v. Bunge*, Professor in Basel. Vierte Auflage. 1898.

[5]) *Rosemann*, Ueber den Einfluss des Alkohols. Sonderabdruck aus der »Zeitschrift für diätetische und physikalische Therapie«. 1898. S. 18. — Die Alkoholfrage in ihrer Bedeutung für die ärztliche Praxis. Von Dr. med. *Georg Bonne*. Tübingen, 1899. S. 18. — Alkohol und Tuberculose. Von Dr. med. *Georg Liebe*. Tübingen, 1899. S. 10.

[6]) Die Bedeutung des Alkohols als Nahrungsmittel. Nach Stoffwechselversuchen am Menschen. Von Dr. med. et phil. *R. O. Neumann*, Assistent am hygienischen Institut. Archiv für Hygiene. Bd. 36. S. 1—44.

[7]) Archiv für die gesammte Physiologie. Bd. 77.

[8]) Die Wirkung des Alkohols als Eiweisssparer. Neue Stoffwechselversuche am Menschen. Von Dr. med. et phil. *R. O. Neumann*, I. Assistent am hygienischen Institut zu Kiel. Archiv für Hygiene. Bd. 41. S. 85—118.

Ved disse upaaklagelige Undersøgelser kom han til samme Slutning som tidligere, at Alkoholen senere hen, naar Organismen har haft Tid til at vænne sig til den, sparer Æggehvide. Ogsaa *Clopatt*[1]) kom til det Resultat, at Alkoholen i de første 5 Forsøgsdage forøgede Kvælstoftabet, men virkede æggehvidebesparende i de følgende 6 Forsøgsdage. Endelig underkastede *Rosemann* endnu en Gang hele Spørgsmaalet en grundig Kritik. I en meget udførlig Afhandling[2]) gjennemgaar han først kritisk alle de forudgaaende nyere Undersøgelser (anstillede paa normale Mennesker af *Mogilianski* 1889, *Stammreich* 1891, *Miura* 1892, *Strøm* 1894, *Schmidt* 1898, *Schöneseiffen* 1899, *Neumann* 1899, *Offer* 1899, *Atwater* og *Benedict* 1899[3]), *Rosenfeld-Chotzen* 1900, *Bjerre* 1900, *Clopatt* 1901, *Neumann* 1901; paa hungrige Mennesker af *Romeyn* 1887; paa syge Mennesker af *Diakonow* 1890, *Hirschfeld* 1895; paa Hunde af *Munk* 1878, *Chittenden* 1891, *Donogány* og *Tibáld* 1895; paa Faar af *Weiske* og *Flechsig* 1889); siden redegjør han for sine egne i 1901 paa normale og hungrige Mennesker anstillede Eksperimenter. Af ovennævnte, paa normale Organismer anstillede Forsøg er *Mogilianskis*, *Offers*, en Række af *Neumanns* første Forsøg samt *Donogánys* og *Tibálds* utilfredsstillende, hvad Metode eller Udførelse angaar; men de øvrige saa vel som *Rosemanns* egne Forsøg giver det overens-

---

[1]) Ueber die Einwirkung des Alkohols auf den Stoffwechsel des Menschen. Von Doc. Dr. *Arthur Clopatt* in Helsingfors. Separat-Abdruck aus dem Skandinavischen Archiv für Physiologie. Elfter Band. 1901.

[2]) Der Einfluss des Alkohols auf den Eiweissstoffwechsel. Zusammenfassende kritische Darstellung, nebst Mitteilung neuer Stoffwechselversuche am Menschen. Von Dr. *Rudolf Rosemann*, Privatdocent und Assistent am physiologischen Institut zu Greifswald. Archiv für die gesammte Physiologie. Bd. 86. S. 307—503.

[3]) *Atwaters* Forsøg, publicerede i *Bulletin No. 69, of the United States Department of Agriculture*, har man især ofte paaberaabt sig, naar man har villet fremholde Alkoholens Fortræffelighed som Næringsmiddel. De blev udførlig refererede endog i tyske Blade, som ikke har for Sædvane at omtale deres egne Landsmænds videnskabelige Eksperimenter angaaende Alkoholspørgsmaalet, uagtet mange af disse har haft langt større Betydning end de her omtalte (jfr. Die Ehrenrettung des Alkohols. Von Dr. *Colla*. Deutscher Gut-Templar. Nr. 8. 1900). *Woodbury* og *Egbert* beviser imidlertid med *Atwaters* egne Tal, at naar Kulhydrater erstattedes med Alkohol, blev Kvælstoftabet større. Alkoholen stod betydelig tilbage for Kulhydrater og Fedtstof, hvad æggehvidebesparende Egenskaber angaar. (Jfr. The Food Value of Alcohol. By *Frank Woodbury*, M. D., and *Seneca Egbert*, M. D. Medical Temperance Review, Nr. 6. 1900. S. 120—125.)

stemmende Resultat, at Alkohol i de første Forsøgsdage udøver en æggehvidebeskadigende Indvirkning paa Legemets Celler, men at denne skadelige Virkning aftager og til sidst fuldstændig ophører, saa at den i Organismen forbrændende Alkohols æggehvidebesparende Egenskab kan gjøre sig gjældende. Det er klart, at Legemets Celler i Løbet af nogle Dage vænner sig til Alkoholens skadelige Indflydelse, og siden indvirker Alkoholen paa samme Maade som Kulhydrater og Fedtstof, nemlig fedt- og æggehvidesparende.

Hvilke praktiske Slutninger kan man nu drage heraf? »At Alkohol ikke kan spille nogen Rolle i det sunde Menneskes Ernæring, derom er vel alle enige,« siger *Rosemann*[1]), idet han minder om, hvorledes Alkohol med Tiden virker skadeligt paa alle Dele af Organismen. Meget karakteristisk er *Neumanns* Slutning: »Alkohol er et Næringsmiddel; men paa Grund af dens Giftighed skal man anvende den saa lidt som muligt.«[2]) Ogsaa det Svar, som de nyeste Undersøgelser har givet paa Spørgsmaalet, har saaledes kun *teoretisk* Betydning; *praktisk talt* falder det næppe nogen ind at bruge Udtrykket Næringsmiddel om et Stof, der tydelig virker som en Gift og foraarsager almindeligt Ildebefindende, saaledes som Alkohol gjør de første Forsøgsdage[3]). Det er maaske paa sin Plads yderligere at minde om *Holstis* ovenfor anførte Udtalelse. Hvorvidt man kan anvende Alkohol i Sygediæten, er ikke endelig afgjort med disse Undersøgelser; thi som *Rosemann* bemærker, det er ikke vist, at Cellerne i den syge Organisme saaledes som i den sunde kan vænne sig til Alkoholens æggehvidebeskadigende Indvirkning. Forsøg, foretagne paa syge Mennesker, er indtil videre alt for faatallige. F. Eks. siger *Rosemann*, at han i Infektionssygdomme hellere anvender en anden, særlig en sukkerholdig Diæt.

Man har ofte fremholdt, hvor ufornuftigt det er at søge »respiratorisk« Næring i spirituøse Drikke, selv om Alkohol virkelig er i Stand til at erstatte en Del af Kulhydraterne, eftersom vi faar en tilstrækkelig Mængde Kulhydrater meget billigere og i en mere ufarlig Form i vore alleralmindeligste Næringsmidler[4]). »Saa meget kan

---

1) Archiv für die gesammte Physiologie. Bd. 86. S. 474.

2) Archiv für Hygiene. Bd. 36. S. 38.

3) Jfr. f. Eks. Ibid. S. 32, 33. — Der Einfluss des Alkohols auf den Organismus. Von Dr. *Georg Rosenfeld*. Wiesbaden, 1901. S. 29.

4) Jfr. Ueber die Alkoholfrage vom ärztlichen Standpunkt aus. Von Prof. *Adolf*

man med Sikkerhed paastaa«, siger *Bunge*[1]), »*at Alkohol ikke kan have større Næringsværdi end Kulhydraterne (Sukker, Stivelse osv.), hvoraf den fremstaar.* Vi ved desuden aldeles bestemt, at den højst kan indeholde $^9/_{10}$ af Kulhydraternes Næringsværdi; thi $^1/_{10}$ af de i Sukkeret oplagrede kemiske Spændkræfter gaar tabt under Gjæringen; hvorvidt noget af de øvrige $^9/_{10}$ bliver anvendt i vort Legeme, og hvor stor en Mængde, det ved vi ikke med Bestemthed, det er endnu et omtviste Spørgsmaal blandt Fagmænd. Skulde man vente med at bekjæmpe den maadeholdne Brug af Alkohol, indtil Fysiologerne var komne overens om og havde bestemt fastslaaet, hvor meget af disse $^9/_{10}$ kemiske Spændkræfter der bliver anvendt, i hvilke Væv og Organer, hvilke Funktioner de fremskynder osv., saa vilde Menneskeslægten for længe siden have drukket sig ihjel. Det er nok at sige, at Alkohol ikke i nogen som helst Henseende har noget Fortrin fremfor Kulhydraterne, men derimod alle de bekjendte Skavanker og Farer.«

I Alkoholens fedtbesparende Egenskab ser flere Forskere kun et Udtryk for Degeneration.[2])

Jeg anfører endnu nogle Synspunkter, der gjør sig gjældende ved Bedømmelsen af Alkoholens Værdi som Næringsmiddel.

Tigerstedt bemærker, at eftersom den Mængde Alkohol, der kan indtages, uden at der indtræder Forgiftningssymptomer, er meget ringe, ca. 16 à 25 Gr., og eftersom 1 Gr. Alkohol ved sin Forbrænding udvikler 7 Varmeénheder, saa beløber dens hele Varmemængde sig til 112 à 175 Varmeénheder, hvilket ikke er mere end 4,5 à 7 pCt. af den Varmemængde, der normalt behøves i Døgnet, hvilket anslaaes til 2500 Varmeénheder.[3]) *Hoffmann* siger, at »et Næringsmiddel maa

---

von Strümpell, Director der medicinischen Klinik in Erlangen. Zweite Aufl. Leipzig, 1898. S. 5. — Om spritdryckerna. För lärare och ungdomens uppfostrare af *Robert Tigerstedt*, professor i fysiologi vid Karolinska institutet. Stockholm, 1892. S. 18.

[1]) Der abstinente Laie im Kampfe gegen die alkoholfreundlichen Physiologen und Aerzte. Von Professor Dr. *G. von Bunge.* Intern. Monatsschrift z. Bekämpf. d. Trinksitten. Heft 12. 1899. S. 353.

[2]) Neuere klinische Erfahrungen über die Alkoholfrage. Von Dr. med. *E. Colla*, Intern. Monatsschrift z. Bekämpf. d. Trinksitten. Heft 1. 1900. S. 7. En omfattende Litteraturfortegnelse ledsager Artiklen. — Jfr. ogsaa Sundhedslære for Hjem og Skole af Overlæge, Dr. med. *Dahlerup.* Kjøbenhavn, 1895. S. 84.

[3]) Lehrbuch der Physiologie des Menschen. Von Dr. *Robert Tigerstedt*, Professor der Physiologie. Leipzig, 1897 u. 1898. S. 97.

man jo kunne anvende til almindelig Brug i en ikke alt for ringe Mængde, uden at det forvolder Skade; men alle Lægers Erfaring beviser, at dette ikke er Tilfældet med Alkohol.« [1])

I den senere Tid er det stadig blevet mere almindelig fremholdt, at alene den Omstændighed, at Alkohol forbrænder i Legemet, ikke berettiger til dens Optagelse iblandt Næringsmidlerne [2]). *Schäfer*, paa hvis Anskuelser *Woodhead* synes at sætte meget stor Pris, siger i sin nyeste Lærebog i Fysiologi: »Der kan faktisk ikke være nogen Tvivl om, at enhver lille Kraftfrembringelse, som Alkoholens Oxydation afstedkommer, ikke alene modvirkes, men endog overgaaes af dens fordærvelige Virkninger paa Vævene og især paa Elementerne i Nervesystemet« [3]). *Koppe* har ved den 12te internationale lægevidenskabelige Kongres i Moskau i 1897 meget træffende sagt, at dersom man alene skulde tage Hensyn til den kaloriemetriske Værdi, saa vilde Amylalkohol, Fuselolie, være et langt bedre Næringsmiddel end Ethylalkohol. Morfin oxyderes ogsaa i Legemet, men heldigvis har man endnu ikke fundet paa at kalde den et Næringsmiddel. [4])

Man møder ikke saa faa Vanskeligheder, naar man af den overordentlig omfattende Litteratur skal samle et fuldstændigt Billede af Alkoholens Indvirkning paa Stofskiftet. Det gjælder her som ved den lægevidenskabelige Granskning af Alkoholspørgsmaalet i Almindelighed, at de enkelte Forskere alt for ofte har undladt at sætte sig ind i den forud eksisterende Litteratur. [5]) Nu begynder

---

[1]) Cit. i *Liebe*, Alkohol und Tuberculose. S. 5.

[2]) Jfr. Gegen den Alkohol. Von Dr. *Rudolf Wlassak*. (Volksschriften der Oesterreichischen Gesellschaft für Gesundheitspflege Nr. 8). Wien, 1897. S. 8 flg. — *Liebe*, Alkohol und Tuberculose. S. 4 flg. — Medical Temperance Dictionary, etc., by *J. James Ridge*, M. D. & M. D. (State Medicine), London; B. S.; B. A.; B. Sc. Lond., etc. London, 1897. S. 7. — The Scientific Valuation of Alcohol in Health. By Captain *Patrick W. O'Gorman*, M. D. etc. With a Preface by Professor *German Sims Woodhead*. Edinburgh and London, 1900. S. 13.

[3]) Jfr. Medical Temperance Review. No. 8. 1900. S. 175.

[4]) Die Scheinbarkeit der Gesundheitsförderung durch einige physiologische Alkoholwirkungen. Von Dr. *Robert Koppe* in Moskau. Intern. Monatsschrift z. Bekämpf. d. Trinksitten. Heft 1. 1898. S. 17—20.

[5]) Endog i fysiologiske Lærebøger ekspederes Spørgsmaalet ofte meget hurtigt. Jeg vil nævne et eneste Eksempel. *Hermann* siger: »Alkoholens Indvirkning er meget omtvistet. Efter Flertallet af Angivelser synes smaa Portioner at formindske Kvælstof- og Kulsyreafsondringen, store forøger

der imidlertid at vise sig en umiskjendelig Tendens til systematisk og koncentreret Undersøgelse af visse Hovedpunkter. Hertil bidrager naturligvis saadanne Fortegnelser over Speciallitteraturen som de kort forud omtalte af *Abderhalden* og *Colla*. Paa de væsentlige Spørgsmaal kan man dog allerede nu finde Svar.

Jeg har omtalt, at allerede *Davis* kom til den Slutning, at Alkohol nedsætter Legemstemperaturen og Kulsyreudaandingen og saaledes virker forstyrrende paa Stofskiftet. I den engelsktalende Verden var det imidlertid *Richardsons* Undersøgelser, som paa Grund af Forskerens store Autoritet først fik nogen større Betydning. I sine »Cantor Lectures« gjorde han Rede for sine overmaade omfattende og langvarige Eksperimenter, ved hvilke han var kommen til det Resultat, at Alkohol først for en kort Stund forhøjer Temperaturen ubetydeligt paa Legemsoverfladen paa Grund af, at det varme Blod drives fra de indre Dele af Kroppen ud i Huden, men derefter bringer den ned under det normale. Samtidig aftager Kulsyremængden i Udaandigsluften, en Opdagelse, som *Edward Smith* troede at have bekræftet. Denne Forstyrrelse beror paa, at Alkoholen ikke forbrænder paa samme Maade som et almindeligt Næringsstof, men sønderdeles i sekundære Produkter gjennem Oxydation paa Bekostning af Ilten, der jo skulde anvendes til Frembringelse af den naturlige Legemsvarme.[1]) *Ridge* paastaar, idet han omtaler flere andre Forskere, at der er intet andet Punkt,

---

begge.« (Lehrbuch der Physiologie. Von *L. Hermann*. Elfte, umgearbeitete und verbesserte Auflage. Berlin, 1896. S. 227.) Det er sandt, at Litteraturen er vidtløftig paa dette Punkt (*Bartholow* mener, at en udførlig Redegjørelse for de forskjellige Undersøgelser vilde fylde et helt Værk; og dog kjender han øjensynligt ikke til de nyeste Værker. Jfr. A Practical Treatise on Materia Medica and Therapeutics, by *Robert Bartholow*, M. A. M. D., LL. D., Professor Emeritus, etc. Ninth Edition, revised and enlarged. London, 1896), men man skulde dog have ventet mere bestemte Udtalelser fra den Kant. Der mangler heller ikke Eksempler paa, at man helt har undladt at nævne saadanne Værker, som der ikke kan gjøres Indvendinger imod, uagtet man selv har paastaaet sig at være »nøje« bekjendt med Litteraturen. *Smith* bebrejder saaledes *Jaquet* i denne Henseende. Jfr. *Smith*, Alkoholfrage. S. 36, 37.

[1]) Lettere tilgjængelig end »Cantor Lectures« er nu f. Eks. The Medical Side of the Drink Question, by Sir *Benjamin Ward Richardson*, M. D., F. R. C. P., F. R. S., etc. London, 1898. Jfr. deri S. 30—33. — I Følge *Bodländer* paaviste allerede *Tirellus*, hvis Afhandling udkom i Venedig i 1630, og *Grossius*,

hvori Forskerne skulde være mere enige end i dette, at Kulsyreudaandingen formindskes ved Brugen af Alkohol.[1]) Omenskjønt Sagen ikke er saa ganske uomtvistelig, saa fremgaar det dog i Reglen af de Eksperimenter, som har været foretagne, at Alkohol virker forstyrrende paa Stofskiftet, og selv om en eller anden Forsker har troet at have iagttaget en let Stigning i Kulsyreaandingen, saa lægger man der Hovedvægten paa, at Alkohol indgriber forstyrrende, hvad Iltforbruget angaar.[2]) *Woodhead*[3]) omtaler en Del Eksperimenter, foretagne af *Aitken* og *Harley*, hvilke viser, at Alkohol har en speciel Affinitet for Farvestoffet i de røde Blodlegemer, og naar denne Forbindelse er tilvejebragt, synes de røde Blodlegemer, ikke alene at optage mindre Ilt, men ogsaa at være mindre tilbøjelige til igjen at give Slip paa den, de har optaget. *Woodhead* paastaar ogsaa selv, at Alkohol foraarsager denne dobbelte Forstyrrelse i de røde Blodlegemers Funktioner. *Kales's*[4]) og *Schmiedebergs* Eksperimenter, som *Nothnagel* og *Rossbach* dog anser for at have kun teoretisk Interesse, da de foretoges uden for den levende Organisme,[5]) synes at vise, at Ilten bindes fastere til Hæmoglobinet, naar der er Alkohol i Stede i Blodet. Engelske og amerikanske Forskere paastaar, at Alkohol forandrer de røde Blodlegemer, endog hvad Formen angaar, og derved gjør dem mindre skikkede til at optage Ilt og bortføre Kulsyre.[6]) I Følge *Davis* kom *Berkley* og *Friedenwald*, som foretog Eksperimenter med cirkulerende Blod, til det

---

hvis Værk udkom i samme By tre Aar tidligere, at Brugen af Alkohol nedsætter Temperaturen. Den første, som i den nyere Tid gjorde denne Opdagelse, var *Nasse* (Aar 1845). Pflügers Archiv. 1883. S. 398, 399.

1) Alcohol and Public Health, by *J. James Ridge*, M. D. and M. D. (State Medicine) Lond., B. S., B. A., B. Sc. Lond. Second Edition. London, 1893. S. 12.

2) Jfr. Untersuchungen über den Einfluss einiger stickstofffreier Substanzen, speciell des Alkohols. auf den thierischen Stoffwechsel. Von *J. Wolfers.* Pflügers Archiv. Bd. 32. S. 222—279. — *Smith*, Alkoholfrage. S. 15.

3) Medical Temperance Review. No. 8. 1900. S. 169.

4) Jfr. *Davis*, History, etc., S. 94. — *O'Gorman*, Scientific Valuation of Alcohol. S. 12.

5) Handbuch der Arzneimittellehre von Dr. *H. Nothnagel*, o. ö. Professor der Medicin in Wien, und Dr. *M. J. Rossbach*, Professor der Medicin in München. Siebente Auflage. Berlin, 1894. S. 381.

6) *Richardson*, Brief Notes for Temperance Teachers. S. 45. — Alcohol and the Human Body, by *Charles Wakely*. London. S. 10. (I finsk Oversættelse anbefalet af Styrelsen for Skolevæsnet i Finland til Haandbog

samme Resultat, at Alkohol foraarsager Skrumpning og Uregelmæssigheder i de røde Blodlegemer og formindsker Hæmoglobinet.[1]) Tyske Forskere synes dog i Almindelighed ikke at kjende noget til dette.[2]) *Mayer* kunde ikke paavise nogen Virkning paa de røde Blodlegemer eller paa Hæmoglobinet ved smaa Mængder Alkohol.[3]) Heller ikke *Laitinen* kunde ved Forsøg paa Dyr mærke, at Alkohol har nogen Virkning paa de røde Blodlegemers Antal eller paa Hæmoglobinet.[4]) Det er muligt, at mærkelige Forandringer i denne Henseende først indtræder efter en mere langvarig Brug af Alkohol, i visse Alkoholsygdomme osv.[5]) I hvert Tilfælde foraarsager Alkoholens Tilstedeværelse i Blodet, at Organismen snart kommer til at lide af en kjendelig Mangel paa Ilt, om dette saa siden beror paa, at Alkoholen berøver Cellerne den Ilt, de normalt behøver (*Holsti, Smith*)[6]), eller paa, at den gjør de røde Blodlegemer mindre skikkede til at optage Ilt (*Woodhead, Ridge*).[7])

Angaaende dette Punkt er der opstaaet nogen Forvirring derved, at to Undersøgelser, foretagne af *Geppert*[8]) og *Zuntz*[9]), ofte er blevne mindre nøjagtigt refererede. Man har paastaaet, at de efter

---

ved Undervisning i Afhold i Folkeskolen.) — Portfolio of Life, by Prof. *Henry H. Rassweiler*. Chicago, 1891. S. 95. — Jfr. ogsaa *O'Gorman*, Scientific Valuation of Alcohol. S. 13.

1) Jfr. *Davis*, History, etc. S. 93.

2) Jfr. *Liebe*, Alkohol und Tuberculose. S. 29.

3) Ueber die Einwirkung des Alkohols. Inaugural-Dissertation. Von *H. Mayer*. Würzburg, 1895.

4) Ueber den Einfluss des Alkohols auf die Empfindlichkeit des thierischen Körpers für Infectionsstoffe. Von Dr. *Taav. Laitinen*, Docenten der Bakteriologie an der Universität Helsingfors (Finland). Helsingfors, 1900. S. 101 flg.

5) Jfr. The Effects of Alcohol on the Process of Repair, by *E. Claude Taylor* F. R. C. S., M. S. Lond., M. D. Medical Temperance Review. Vol. I. 1898. S. 23.

6) *Holsti*, Om alkoholen som läkemedel. S. 6. — *Smith*, Alkoholfrage. S. 15.

7) Medical Temperance Review. Nr. 8. 1900. S. 169. — *Ridge*, Medical Temperance Dictionary. S. 7.

8) Die Einwirkung des Alkohols auf den Gaswechsel des Menschen. Von Dr. *J. Geppert*. Archiv für experimentelle Pathologie und Pharmakologie. Bd. 22. S. 367—384.

9) Beitrag zur Kenntniss der Einwirknng des Weingeistes auf den Respirationsproces des Menschen nach Versuchen mit Dr. *Berdez* aus Lausanne referirt von Prof. *N. Zuntz* in Berlin. Fortschritte der Medicin. V. Jahrg. 1887. S. 1—9.

deres Forsøgsmetoder, hvorimod intet var at indvende, skulde have bevist, at Alkohol ikke har nogen væsentlig Indflydelse paa Iltforbruget eller paa Udskillelsen af Kulsyre.[1]) Naar man gjennemlæser deres Afhandlinger mere nøjagtigt, faar man imidlertid ikke dette bestemte Indtryk. *Geppert* iagttog ret ofte (»öfters«) en Nedgang i Kulsyreudaandingen.[2]) Hvad Iltoptagelsen angaar, da fandt *Zuntz* og *Berdez*, at den efter Nydelsen af 24 à 30 Cc. Alkohol, fortyndet med fire Gange saa meget Vand, forhøjedes med $3^1/_2$ pCt.[3]) Ogsaa *Geppert* gjorde ofte denne Iagttagelse.[4]) Han mener imidlertid, at »en Del af den disponible Ilt, som skulde tjene til Oxydation, bliver anvendt til Alkoholens Forbrænding«.[5]) Dette stemmer overens med *Holstis* Opfattelse. *Binz*, der ikke synes at være saa særdeles villig til at afstaa fra at forsvare Alkoholen,[6]) har for nylig offentliggjort endnu yderligere Forsøg, hvormed han mener at bevise, at Alkohol forøger Aandedrættets Omfang (Atmungsgrösse).[7]) *Kantorowicz* og endnu tidligere *Smith*[8]) mener, at dette alene er en Følge af en Hunger efter Ilt.[9]) *Wolfers*,[10]) *Henrijean*[11]) og *Jaillet*[12]) har ved Forsøg med Alkohol iagttaget endnu større Iltbehov end *Zuntz* og *Berdez*. Mig forekommer det, at man

---

[1]) Jfr. f. Eks. *Rosemann*, Ueber den Einfluss des Alkohols. S. 3. — Dictionnaire de physiologie. Par *Charles Richet*, professeur de physiologie à la Faculté de médecine de Paris. Tome premier. Paris, 1895. S. 237.

[2]) *Geppert*, l. c. S. 379. Jfr. ogsaa S. 377, 378.

[3]) *Zuntz*, l. c. S. 8.

[4]) *Geppert*, l. c. S. 384.

[5]) Ibid. S. 379.

[6]) Han sagde paa Lægekongressen i Wiesbaden i 1888, at Alkoholens Evne til at bespare Æggehvide var det eneste i hele det pharmakologiske Alkoholspørgsmaal, hvorom alle Forskere var blevne enige. Cit. i *Kantorowicz*, Ueber den therapeutischen Wert des Alkohols. S. 15. Nu er man næsten enig om det modsatte.

[7]) Die Therapie der Gegenwart, 1899. Cit. i Der Alkoholismus. Eine Vierteljahrsschrift zur wissenschaftlichen Erörterung der Alkoholfrage. Jahrg. I. Dresden, 1900. S. 118, 119.

[8]) *Smith*, Alkoholfrage. S. 14.

[9]) *Kantorowicz*, Ueber den therapeutischen Wert des Alkohols. S. 10. — Jfr. ogsaa *Colla*, Neuere klinische Erfahrungen über die Alkoholfrage. S. 6.

[10]) *Wolfers*, l. c.

[11]) *Zuntz*, l. c. S. 8.

[12]) Jfr. *Richet*, Dictionnaire de physiologie. S. 237.

kunde sammenfatte Resultaterne af alle disse Forsøg ganske enkelt saaledes, at Alkohol ved sin Forbrænding forbruger den disponible Iltmængde og derved berøver Cellerne deres Ilt, og da den paa samme Tid skader de røde Blodlegemer og besværliggjør deres Arbejde med at optage Ilt, saa opstaar der en Ilthunger, som ytrer sig paa den Maade, at vedkommende søger at indaande mere Luft, hvilket forklarer det forøgede Aandedrætsomfang. En indtruffen Nedgang i Udaandingen af Kulsyre kunde maaske tænkes at have sin Grund i det ved Alkohol nedsatte Stofskifte og muligvis ogsaa til Dels i de røde Blodlegemers svækkede Evne til at bortføre Kulsyren. Dette Alkoholens forstyrrende Indgreb i Stofskiftet kan ikke være andet end skadeligt. Den bekjendte Hygiejniker *Hueppe* siger i sin nyeste Lærebog i Hygiejne[1]: »Selv om Alkohol tages i smaa Mængder, som Organismen kan ekspedere, forsinker den Stofskiftet og forhindrer selvfølgelig de virkelige Næringstoffers normale Udvikling af kinetisk Energi.« *Kassowitz* holdt for et Par Aar siden nogle Foredrag i den fysiologiske Klub i Wien, hvilke han afsluttede med følgende Ord: »Skulde jeg have bidraget til at kuldkaste Dogmet om Alkoholens nærende og styrkende Egenskaber, som jeg maa betragte som en af Videnskabens mest ulykkebringende Fejltagelser, saa vilde jeg alene derved føle mig tilstrækkelig belønnet for min Møje«.[2]) Senere har han i *Hardens* »Zukunft« og »Zeit« i Wien offentliggjort en Artikel: »Ist Alkohol ein Nahrungsstoff oder ein Gift?«, hvori han kommer til den Slutning, at Alkohol er et Brændselsmateriale uden Næringsværdi.[3]) Tanken er heller ikke ny;[4]) men heri er maaske den endelige Løsning af Problemet at finde.

Jeg tror saaledes at være fremkommen med tilstrækkelig Støtte

---

1) Handbuch der Hygiene. Berlin, 1899. S. 329.

2) Professor *Kassowitz* über den Kampf gegen den Alkoholismus. Intern. Monatsschrift z. Bekämpf. d. Trinksitten. Heft 4. 1900. S. 97.

3) Jfr. Ibid. S. 100. — Denne yderst lærerige Artikel findes ogsaa i The Quarterly Journal of Inebriety. *T. D. Chrothers*, M. D., Editor. Vol. XXIII. No. 1. Hartford, Conn., 1900. S. 1—18.

4) Jeg har før omtalt f. Eks. *Koppes* Sammenligning af almindelig Alkohol med Morfin og Fuselolie. — Fosfor forbrænder i Kroppen, Ptomainer, som opstaar ved Kjødets Fordærvelse, oxyderes i Organismen, men det vilde ikke falde nogen ind at kalde dem Næringsmidler. The Quarterly Journal of Inebriety. Vol. XXII. No. 4. S. 438.

for den Antagelse, at Alkohol ikke kan henregnes blandt Næringsmidlerne. Den er en Gift, en Protoplasmagift[1]), hvis Skadelighed nærmest ytrer sig i dens Virkning paa Nervesystemet.

Ved Alkoholens Indflydelse paa Nervesystemet kan dens formentlig velgjørende Egenskaber forklares.

Længe har man ligget i Strid om, hvorvidt Alkohol kan henregnes til Stimulantia eller Narkotika, eller om den maaske i Begyndelsen virker stimulerende og først senere hen lammende. Før synes der at have været en almindelig Tilbøjelighed til at betragte den som et Stimulans. *Claude Bernard, Baer* m. fl. indtog et Middelstandpunkt, idet de opfattede Alkoholens Virkning saaledes, at den først fremkaldte et Stadium af Excitation, hvorpaa fulgte et andet Stadium af Depression.[2]) *Anstie* var maaske den første, som ved Eksperimenter paaviste, at den Alkoholens Virkning, som den Gang i Almindelighed betragtedes for at være stimulerende, i Virkeligheden var narkotisk;[3]) men det er først i den senere Tid, at man er kommen til fuld Klarhed i Sagen. I Storbritanien kom *Cosgrave* efter at have kritiseret alle engelske, amerikanske og ældre tyske eksperimentale Undersøgelser angaaende dette Spørgsmaal, til det Resultat, at »i Modsætning til, hvad man har antaget og endnu antager, fremgaar det af alle disse Undersøgelser, at smaa Doser Alkohol fra første Begyndelse udøver en Virkning, som hellere maa kaldes narkotisk end stimulerende«.[4]) *Schmiedeberg* tør være den første, som gjorde opmærksom paa, at Alkohol i Række-

---

1) Jfr. Ueber den Alkoholgenuss vom Standpunkt der Physiologie von Dr. *Justus Gaule*, Professor der Physiologie an der Universität Zürich. Bericht über den V. Intern. Kongress z. Bekämpf. des Missbrauchs geistiger Getränke zu Basel 20.—22. August 1895. S. 24—30. — *Amsberg* cit. i *Virchows* Jahresbericht. XXXI. Jahrg. Berlin, 1897. S. 208. — *Miura*, Ueber die Bedeutung des Alkohols, etc. Zeitschrift für Klinische Medicin. Berlin, 1892. S 152. — *Beales* Udtalelse, cit. i Scientific Reasons for total Abstinence from Alcoholic Liquors, by *J. J. Ridge*, M. D., etc. Bericht über den V. Intern. Kongress z. Bekämpf. d. Missbrauchs geistiger Getränke, etc. S. 63.

2) *Baer*, Alcoholismus. S. 31.

3) *Anstie*, Stimulants and Narcotics. S. 415.

4) Dublin Journal of Medical Science, Sept. 1891. Cit. i The Deceitful Effects of Alcohol, by Dr. *E. McDowel Cosgrave*, Ch. M., Professor of Biology, Royal College of Surgeons, Ireland. Doctors and Drinking. Compiled by R. A. Jameson. Manchester & London. S. 19.

følge forstyrrer Funktionerne i Hjernen, Rygmarven og den forlængede Marv.[1] »De behagelige, men ikke altid velgjørende Følger af Brugen af spirituøse Drikke som Nydelsesmidler«, siger han paa et andet Sted,[2] »tilskrives sædvanlig Alkoholens ophidsende Virkning.... En nærmere Betragtning af disse Foreteelser vil imidlertid overtyde os om, at ogsaa disse kun er Følger af en begyndende Lammelse i visse Dele af Hjernen. I den psykiske Sfære gaar først de finere Grader af *Opmærksomhed*, *Dømmekraft* og *Refleksion* tabt, medens de øvrige aandelige Funktioner endnu befinder sig i normal Tilstand.« *Bunge* er af samme Anskuelse. »En Følge af den begyndende Hjernelammelse«, siger han, »er den berusedes livlige Gebærder og unyttige Anvendelse af Kraft. Den hemmende Skranke, som den ædrue for at spare paa sine Kræfter opstiller mod enhver Tilskyndelse til overflødige Bevægelser, er fjærnet.«[3] *Kraepelin* derimod synes at opfatte Alkoholens Indflydelse paa den Maade, at den lige fra Begyndelsen indvirker paa begge Sider af vort Sjæleliv, men paa noget forskjellig Maade. »Ved store Portioner lammes hurtigt saavel de sensoriske og intellektuelle som de motoriske Funktioner; mindre Doser derimod lammer straks kun de første, medens paa sidstnævnte Omraade et kortere eller længere Stadium af Ophidselse gaar forud for Lammelsen.«[4] *Sommer*,[5] *Smith*,[6] *Nothnagel* og *Rossbach*[7] m. fl. slutter sig til *Kraepelin*. Da de motoriske Reaktioner saaledes lettes, medens Dømmekraften svækkes, befinder Drikkeren sig i en Slags euphorisk Tilstand, hvori han føler sig »oplivet« og »opstemt« og tror sig at kunne udrette mere, end han ellers vilde være i Stand til. Denne Euphori, som altsaa er et Tegn paa en Forgiftning af Hjernens fineste

---

[1]) Grundriss der Arzneimittellehre. Von Dr. *Oswald Schmiedeberg*, Ord. Professor der Pharmakologie und Director des pharm. Instituts an der Universität zu Strassburg. Leipzig, 1883. S. 34.

[2]) Ibid. S. 39.

[3]) Die Alkoholfrage. Ein Vortrag von *G. Bunge*, ord. Professor der physiol. Chemie an der Universität Basel. Vierte Auflage. Leipzig, 1899. S. 5.

[4]) Ueber die Beeinflussung einfacher psychischer Vorgänge durch einige Arzneimittel. Experimentelle Untersuchungen von Dr. *Emil Kraepelin*, Professor der Psychiatrie in Heidelberg. Jena, 1892. S. 205.

[5]) Allg. Zeitschrift f. Psychiatrie. Bd. 51. S. 971.

[6]) *Smith*, Alkoholfrage. S. 26.

[7]) *Nothnagel & Rossbach*, Handbuch der Arzneimittellehre. S. 386.

Dele, stiller *Smith* uden videre ved Siden af den sindssvages Overgivenhed (Fidelitet).[1]) Alkoholens styrkende og oplivende Egenskaber eksisterer i Virkeligheden ikke; de grunder sig »blot paa et Selvbedrag fra Drikkerens Side, paa en Lammelse af hans Dømmekraft.«[2])

Ogsaa Alkoholens formentlig varmende Egenskab er ligeledes kun et Selvbedrag. Vi har før omtalt, at Alkohol forbrænder i Organismen og derved frembringer en Del Varme; men, siger *Bunge*, selv om »Alkoholen paa den ene Side forøger Varmefrembringelsen, saa forøger den paa den anden Side ogsaa Varmetabet. Dette sidste er størst, og det endelige Resultat bliver en Nedsættelse af Temperaturen, hvad Termometret ved talrige Forsøg har godtgjort. Dette forøgede Varmetab opstaar paa følgende Maade: Alkoholen foraarsager en Udvidelse af Blodkarrene i Huden, og som Følge heraf strømmer en større Mængde varmt Blod gjennem Karrene i de ydre, koldere Lag af Huden, og saaledes føres en forøget Mængde Varme ud af Legemet. Blodkarrenes Udvidelse lader sig forklare saaledes: I Karrenes Vægge findes smaa Ringmuskler, som stadig er i virksom Kontraktion. Denne Kontraktion foraarsages af visse Nervetraade, som løber ud i Ringmusklerne, og som alle har en fælles Centralstation i Hjernen. Alkoholen virker lammende paa dette Hjernecentrum, Nervepaavirkningen ophører, Ringmusklerne slappes, Blodkarrene udvides, og Huden bliver mere blodrig, hvilket ogsaa viser sig ved en indtrædende Rødme. Den røde Farve, som Kinderne antager efter Nydelsen af Vin, og som i Almindelighed betragtes som et Bevis paa Alkoholens oplivende Virkning, er saaledes kun et Tegn paa Lammelse. Den, som ikke kjender Fysiologiens Love, siger, at Alkohol opvarmer i koldt Vejr. Denne Følelse af Varme er et Selvbedrag; han mærker, at det varme Blod i forøget Mængde strømmer ud i Huden; i Virkeligheden bliver han ikke opvarmet, men afkjøles i Stedet for. Fejl-

---

[1]) *Smith*, Alkoholfrage. S. 27.

[2]) Föredrag hållet vid Jämtlands Norra Distriktloges möte i Ström den 6 Januari 1898 af Doktor *E. Mitander*. Stockholm, 1898. S. 4, 5. — Jfr. ogsaa Vue général sur l'action physiologique de l'alcool. Par le Dr. *Gley*, professeur agrégé à la Faculté de médecine de Paris. VIIe Congrès international contre l'abus des boissons alcooliques. Tome II. Paris, 1900. S. 11.

tagelsen beror maaske ogsaa paa, at de Hjernecentrer, som melder Kuldefornemmelsen, lammes og bedøves gjennem Alkoholens Indvirkning«[1]). Forud for denne Tid drog man heraf meget almindeligt den Slutning, at Alkohol maatte være et fortrinligt Middel mod Feber[2]). Nu synes imidlertid en næsten ligesaa almindelig Forandring til det modsatte at være indtraadt i denne Henseende. »For at fremkalde endog en ubetydelig Nedsættelse af Legemstemperaturen behøves saa store Doser Alkohol, at dens skadelige Virkninger langt overgaar Nytten af en Temperaturnedsættelse,« siger *Holsti*[3]). »For øvrigt«, siger han videre, »betragter vi jo heller ikke nu mere Temperaturstigningen i Febersygdomme for at være af saa stor Betydning eller saa skadelig, som man før troede. Det anerkjendes derfor næsten almindeligt, selv af dem, som ellers anvender Alkohol ved Behandling af Feber, at dens temperaturnedsættende Indvirkning ikke har nogen praktisk Betydning.« *Binz's* og især *Runges* Forsøg paa at forsvare Alkoholen som et Antipyretikum er blevne skarpt kritiserede af *Kantorowicz*[4]). Efter at have gjennemgaaet *Kantorowicz's*, *Liebes*[5]) og *Collas*[6]) Fremstilling af Sagen kunde man vel næppe andet end bifalde *Holstis* Udtalelse. *Laitinen* kom ved sine Eksperimenter paa Dyr til det Resultat, at Feber endog varede længere hos de Dyr, som fik Alkohol[7]).

»Hvad den gavnlige Indflydelse angaar, som man har ment, Alkohol skulde have paa Fordøjelsen, saa er denne meget tvivlsom,« siger *Holsti*. »Flertallet af de Forfattere, som har anstillet

---

[1]) *Bunge*, Alkoholfrage. S. 4. — Jfr. ogsaa *Woodhead*, Medical Temperance Review. No. 8. 1900. S. 169. — Föreläsningar i hälsolära. Af Dr. *Robert Tigerstedt*, professor i fysiologi vid Karolinska institutet. Stockholm, 1895. S. 359, 360. — Is the Moderate Use of Intoxicating Liquors Detrimental to Health? The Answer of Science. By *Thomas Easton*, M. D. Medical Temperance Review. No. 10. 1900. S. 223. Der citeres ogsaa *Lauder Brunton*. — Om några af alkoholens verkningar på menniskokroppen. Af *Olof Hammarsten*, professor vid Upsala Universitet. Upsala, 1887. S. 9.

[2]) Jfr. *Baer*, Alcoholismus. S. 41.

[3]) *Holsti*, Om alkoholen som läkemedel. S. 6, 7. — Jfr. ogsaa *Woodhead*, l. c. S. 169.

[4]) *Kantorowicz*, Ueber den Therapeutischen Wert des Alkohols.

[5]) *Liebe*, Alkohol und Tuberculose. S. 21 flg.

[6]) *Colla*, Neuere klinische Erfahrungen über die Alkoholfrage. S. 6.

[7]) *Laitinen*, Ueber den Einfluss des Alkohols. S. 175.

Undersøgelser angaaende dette Spørgsmaal, er komne til det Resultat, at Alkohol selv i smaa Doser virker forsinkende paa Mavefordøjelsen og i større Doser fuldstændig standser den«[1]). *Gluzinski* fandt, at smaa Doser Alkohol hos en sund Person først fremkalder et Stadium, hvori Fordøjelsen forsinkedes, hvilket imidlertid efterfulgtes af et andet Stadium med fremskyndet Fordøjelse, og at det endelige Resultat var gunstigt; men hvis vedkommende derimod led af nogen Fordøjelsesforstyrrelse, saa havde Alkohol en ugunstig Virkning[2]). Af *Gluzinskis*, *Wolffs* og *Wolffhardts* Undersøgelser drager *Boas* den Slutning, at Alkohol i moderat Mængde i det mindste ikke udøver nogen direkte skadelig Indflydelse paa Fordøjelsen[3]). Men de staar for øvrigt temmelig ene om denne Anskuelse. *Bunge* konstaterer det som et afgjort Faktum, at »allerede moderate Mængder af Øl og Vin er nok til at forsinke og forstyrre Fordøjelsen i betydelig Grad«[4]). *Liebe* nævner et stort Antal Fysiologer, som er komne til samme Slutning[5]). Især anses *Buchners* Forsøg for at have stor Betydning[6]). Han paaviser, at allerede smaa Portioner af Øl og Vin forhaler Fordøjelsen. *Riley*, som grundig har gjennemgaaet den nyere Litteratur, særlig angaaende *Chittendens* og *Mendels* samt *Kelloggs* Forsøg, og som selv har foretaget Efterprøver af en Del af de anstillede Eksperimenter, er for nylig kommen til den Slutning, at Alkohol saavel i destillerede som i gjærede Drikke forsinker Fordøjelsen samt forstyrrer alle Mavens Funktioner. Det syntes, som om 2 à 3 pCt. Alkohol i en Drik allerede var nok til at udøve en forstyrrende Indflydelse paa Fordøjelsen[7]). Hvad angaar Brugen af Brændevin før Maaltidet,

---

1) *Holsti*, Om alkoholen som läkemedel. S. 7.

2) Deutsches Archiv für Klinische Medicin. Bd. 39. S. 405—430.

3) Diagnostik und Therapie der Magenkrankheiten. Von Dr. *I. Boas.* Vierte Auflage. Leipzig, 1897. I. Theil. S. 368—370.

4) *Bunge*, Alkoholfrage. S. 10.

5) *Liebe*, Alkohol und Tuberculose. S. 14.

6) Deutsches Archiv für Klinische Medicin. Bd. 29. S. 537. — Jfr. *Nothnagel & Rossbach*, Handbuch der Arzneimittellehre. S 395, 399.

7) The Effects of Alcohol upon the Functions and Structures of the Stomach, by *W. H. Riley*, M. D., Superintendent of the Colorado Sanitarium, Boulder, Colo. Good Health. Edited by *J. H. Kellogg.* Nos. 7, 8, 9 and 10. 1899. — Jfr. ogsaa Die Schädligkeit mässigen Alkoholgenusses. Ein Vortrag vom Oberstabsarzt Dr. *Matthaei* in Danzig. Leipzig, 1900. S. 7.

noget, som er ejendommeligt for vore nordiske Folk, da er de skandinaviske Forskere enige om at fordømme den saakaldte »Appetitsnaps«[1]), »et afskyeligt Udtryk for en populær medicinsk Storhumbug«[2]). Alkoholens tilsyneladende velgjørende Virkning i Tilfælde af Smerter i Maven beror paa dens lammende Indvirkning paa Følenerverne; Smertefornemmelsen ophører, medens Forstyrrelsen fremdeles er til Stede. Følelsen af Ubehag og Trykken under Brystet efter et rigeligt Maaltid forsvinder maaske, naar man tager et Glas Spiritus. Dette har sin Grund i, at Alkohol lammer de Nerver, som regulerer Virksomheden i Mavemundingens Muskulatur, saa at Maveindholdet alt for tidligt træder ud i Tarmen[3]). Den fattige griber ofte til Alkohol som den billigste »Næring«. Selv denne Vildfarelse grunder sig paa Alkoholens bedøvende Virkning paa Nerverne; Sultfølelsen fordrives ved Spiritusens Indflydelse[4]). *Hueppe* fremholder, at »der endnu er det betænkelige ved Alkohol, at allerede smaa Mængder afgjort nedsætter Tilgodegjørelsen af Næringsstofferne.«[5])

Heller ikke paa Hjertet har Alkohol nogen stimulerende Indflydelse, saaledes som man har tænkt; den forøgede Hjertevirksomhed beror paa, at de naturlige Hindringer fjernes, Blodkarrene ud-

---

[1]) Om dryckenskapen. Af *Magnus Huss*. Stockholm, 1892. S. 28. — *Tigerstedt*, Föreläsningar i hälsolära. S. 359. — Om spritdryckers inverkan på kroppens normala förrättningar, prisbelönt täflingsskrift af *Robert Tigerstedt*, professor vid Karolinska institutet. Stockholm, 1887. S. 12. — Sprit, hälsa och glädje. Af *Ernst Almquist*, professor i hygien vid K. Karolinska institutet. Tre föredrag för studenter. Stockholm, 1899. S. 52. — Tale, holdt i Afholdsforeningen den 1ste october 1846 ved Professor, Dr. med. *F. C. Faye*. Afholdstaler holdte i Den norske forening mod brændevinsdrik i Kristiania. Samlede ved *H. G. Heggtveit*. Kristiania, 1890. S. 95.

[2]) Om dryckenskapens orsaker och de skador, som alkoholgiftet förorsakar i människokroppen. Af *Hj. Selldén*, Med. D:r. och provinsialläkare. Falun, 1896. S. 36.

[3]) Om Alkoholen og dens Virkninger, udgivet med Statsunderstøttelse af Afholdssamfundet. Ved *Mich. Larsen* og *H. Trier*. Tredje Oplag. Kjøbenhavn, 1896. S. 21.

[4]) Weg mit dem Alkohol! Et Flyveskrift, som »Arbeiter-Unfallversicherungsanstalt für Niederösterreich in Wien« ved sit Bestyrelsesmøde i 1900 besluttede at udbrede. — *Hammarsten*, Om några af alkoholens verkningar. S. 7.

[5]) *Hueppe*, Handbuch der Hygiene. S. 330.

vides osv.[1]). Lammelse var saaledes ogsaa i dette Tilfælde Aarsag til den indtraadte Forandring i Organets Virksomhed. *Woodhead*[2]) og *Davis*[3]) henleder Opmærksomheden paa de Forstyrrelser, som heraf opstaar.

Hvorpaa Alkoholens narkotiske Indflydelse paa Nerverne egentlig beror, har der været noget delte Meninger om. *Schulinus* er ved sine Forsøg kommen til det Resultat, at Alkohol afstedkommer en Forandring i selve Nervecellernes Bestanddele[4]). *Buchholz* formoder, at Alkohol indvirker paa Fedtstoffet i Nervecellerne[5]).

Gaule har imidlertid fremstillet for os et særdeles klart og enkelt Billede af Alkoholens fysiologiske Virkning paa hele vor Organisme. Da hans Fremstilling repræsenterer Forskningens nuværende Standpunkt paa Alkohol-Fysiologiens Omraade, citerer jeg her hans egne Ord:[6])

»Hvorledes forgifter da Alkohol Organismen, og hvorledes skal man forklare de mærkværdige Lammelsessymptomer, som den foraarsager i Nervesystemet? For at komme til Klarhed i denne Sag har man ladet Alkohol, dels i Dampform, dels i mere eller mindre stærkt fortyndet Opløsning indvirke paa nogle af de lavest staaende levende Væsner. Man har da fundet, at den hos alle disse uden Undtagelse standser de for dem ejendommelige Livsytringer. Hos de

---

1) Jfr. Herz und Alkohol. Von Dr. *Colla*. Intern. Monatsschrift z. Bekämpf. d. Trinsitten. Heft 4. 1896. S. 101—103. — *Holsti*, Om alkoholen som läkemedel. S. 5. — Se ogsaa *Davis*, History, etc., S. 67. — *Cosgrave* sammenligner Hjertet under Alkoholens Indflydelse med et Ur uden Pendul. At Hjertet slaar hurtigere, kommer af, at Alkoholen lammer eller bedøver de Nerver, hvis Hverv det er at afholde Hjertet fra at slaa for hurtigt. Alcohol a Narcotic, by *E. McDowel Cosgrave*, M. D., Dub., F. R. C. P. I., Professor of Biology, Royal College of Surgeons in Ireland, etc. The National Temperance Congress Chester 1895. London. S. 96.

2) *Woodhead*, l. c. S. 170, 171.

3) *Davis*, Influence of Alcohol. S. 13 flg.

4) Cit. i *Nothnagel & Rossbach*, Handbuch der Arzneimittellehre. S. 385.

5) Beitrage zur Theorie der Alkoholwirkung. Inaugural-Dissertation von *F. A. Bucholz*. Marburg, 1895. S. 8.

6) Ueber den Alkoholgenuss vom Standpunkt der Physiologie. Von Dr. *Justus Gaule*, Professor der Physiologie an der Universität Zürich. Bericht über den V. Intern. Kongress z. Bekämpf. des Missbrauchs geistiger Getränke, etc. S. 24—30. — En svensk Oversættelse: Hvad säger fysiologien om alkoholens begagnande, af *E. Mitander*, e. provinsialläkare. Stockholm, 1899.

Arter, hvis Livsytring bestaar i Bevægelser, saasom Amøber, Fimreceller, etc., hemmes Bevægelsen øjeblikkelig; hos dem, der ligesom Svampene foraarsager kemiske Forvandlinger, ophører denne Evne; hos dem, hvis Opgave er Forplantningen, fremkommer Vanskabning; hos saadanne, som lyser (saaledes visse Insekter, Sødyr osv.), udslukkes Lysapparaterne etc. Disse forstyrrende Virkninger strækker sig uden Forskjel til alle Elementærorganismer saavel i Dyreriget som i Planteriget. Denne Omstændighed lader sig fuldstændig forklare derved, at alle disse Grundorganismer som en fælles Bestanddel indeholder det underfulde Stof kaldet *Protoplasma*. De Organismer, som er sammensatte af dette Protoplasme, befinder sig i en af Vand foraarsaget ejendommelig opløst Tilstand, og netop herpaa synes deres Livsvirksomhed at bero. Alkohol berøver nu disse Organismer deres Vand[1]) Saa snart de kommer i Berøring med den, krymper de sig sammen, hvorved deres Livsvirksomhed forhindres. Men ogsaa den mere komplicerede menneskelige Organisme er sammensat af saadanne enkelte Grundorganismer, der grupperer sig og danner de særskilte Organer og udfører i ethvert af disse de bestemte Funktioner: i det ene Bevægelse, i et andet Næringsmidlernes Omforandring, i et tredie Forplantningen, i et fjerde Nervevirksomhed osv. I vor Organisme er Milliarder, for ikke at sige Billioner af Celler, der hovedsagelig bestaar af Protoplasma, stadig sysselsatte med Udførelsen af alle de Funktioner, som er nødvendige til Livets Vedligeholdelse. Antag nu, at man i dette over al Maade fine Maskineri skulde indføre Alkohol, der bringer ethvert Protoplasma, med hvilket den kommer i Berøring, til at krympe sig sammen, kan man saa undres over, om Organismens Hverv bliver slet udført: at Fordøjelsen forstyrres paa ét Sted, at Urinafsondringen bliver sygelig forandret paa et andet, at Hjertevirksomheden bliver mangelfuld paa et tredie, og fremfor alt at Hjernen bliver forgiftet? Men selv om det saaledes er tydeligt

---

[1]) En bekjendt kemisk Egenskab ved Alkohol er, at den opsuger Vandet fra alle de Stoffer, den kommer i Berøring med. Et meget almindeligt Eksperiment ved Afholdsforedrag er at hælde Alkohol paa Æggehvide og vise, hvorledes denne koagulerer. — Jfr. The Scientific Temperance Hand-Book, by *Frank R. Cheshire*, F. L. S., F. R. M. S., etc. Third Edition. London. S. 270. — Second Book in Physiology and Hygiene, by *J. H. Kellogg*, M. D., etc. New-York, 1894. S. 272.

nok for Fysiologen, hvorledes Alkoholens mangfoldige og skadelige Virkninger kan forklares, lige fra en i Hastighed og Ubetænksomhed udført Handling til Frembringelsen af syge Børn og til Død foraarsaget ved Lever- og Nyresygdomme, i det ene Tilfælde gjennem Hemmelsen af visse Gangliecellers Virksomhed, i det andet ved Beskadigelse af Forplantningscellerne etc., alt eftersom Alkoholen paa sin Vej gjennem Organismen har haft størst Indvirkning paa de første eller de sidste: saa var der dog endnu tvende Problemer tilbage at løse. Det første var: hvorledes kan det være, at Alkohol saaledes kan tiltvinge sig Adgang til alle disse Protoplasmaceller? Disse fine og sarte Celler er særdeles følsomme og udsatte for at beskadiges af forskjellige Stoffer. Der findes dog intet Stof, der udøver en saa hastig og almindelig Indvirkning som de narkotiske Gifte. Salte, Syrer, Baser og flere andre kemiske Stoffer virker ligeledes fordærveligt paa Protoplasma, men naar vi indfører dem i Organismen, fremkalder de i værste Fald kun en lokal Forstyrrelse; de er ingenlunde i Besiddelse af Alkoholens ejendommelige Evne til at forvolde saadanne indgribende Forstyrrelser i alle Væv og især paa Nervesystemet. Dr. *Overton*[1]), en ung Botaniker i Zürich, har nu løst denne Gaade. Ved Eksperimenter angaaende det osmotiske Tryk har han fundet, at medens Cellerne i Almindelighed formaar at forhindre skadelige Substansers Indtrængen i deres Indre, saa strækker deres Modstandskraft i denne Henseende ikke til lige over for Alkohol, Æter, Kloroform og alle de Stoffer, som henhører under de narkotiske Giftes Klasse. Disse sidste gjennemtrænger nemlig med største Lethed Cellevæggen og naar ind i deres Indre. Videre er det lykkedes Dr. *Overton* ved sin Undersøgelsesmetode ogsaa at løse det andet Spørgsmaal, som sysselsætter os: Hvorfor forgifter Alkohol Cellerne i en bestemt Orden? Hvorfor sløver den f. Eks. først Dømmekraften, derpaa Co-ordinationen, d. v. s. Bevægelsernes Samvirken, derefter Reflekserne osv.? Dr. *Overton* fandt nemlig, at naar man kommer forskjelligartede Celler i en ligeartet Diffussionsstrøm af Alkohol, saa indstiller de mest komplicerede deres Virksomhed først, og den skadelige Virkning

---

[1]) Jfr. ogsaa Studien über die Narkose zugieich ein Beitrag zur allgemeinen Pharmakologie von Dr. *E. Overton*, Privatdocent der Biologie und Assistent der Botanik an der Universität Zürich. Jena, 1901.

fortsættes gradevis, indtil til sidst ogsaa de lavere staaendes Virksomhed ophører. Den Rolle, Alkohol spiller, var dermed fuldstændig klargjort. Saa snart den er indført i Organismen, kommer den ved Diffussion over i den almindelige Blod- og Vædskestrøm og føres paa den Maade rundt til hver eneste Vraa i Organismen; og hvor som helst den saaledes kommer, trænger den ind gjennem Cellens Vægge og ophæver Protoplasmaets Virksomhed. Er Alkoholmængden kun ringe, saa skades alene de nærmest Strømmen liggende og finest organiserede Celler, og efterhaanden som Mængden forøges, spreder Virkningen sig stadig videre. Tænker man sig nu for et Øjeblik, at Organismen er en stor Fabrik, i hvis utallige Værelser flittige Væsner er utrættelig beskjæftigede med at tilvirke de fineste Slags vævede Stoffer, saa ligner Alkohol en brutal Slyngel, som, naar han engang er sluppen ind, har Nøgler til alle Dørene og iler omkring fra det ene Værelse til det andet, slukker en Lampe her, ødelægger Redskaberne der og fremfor alt forstyrrer Arbejdet alle Vegne. Vel bliver han til sidst overmandet og kastet ud, men han lover at komme igjen næste Dag og gjøre samme Fortræd. Kan man tænke sig, at der kunde frembringes godt Væv i en saadan Fabrik? Men det Væv, som tilvirkes i denne Fabrik, er dog vort eget og vore Efterkommeres Legeme. Dette er Fysiologiens Ord angaaende Brugen af Alkohol.«

Hodge, Professor i Fysiologi ved Clark University i Amerika, kom ved sine Forsøg for nogle Aar siden til samme Resultat, at Alkohol »hemmer, forvender og forstyrrer Cellernes normale Vækst og Udvikling, og det hvad enten den anvendes i smaa eller store Doser«[1]. Ligesaa *Wilkins*[2].

Spørgsmaalet om Doser har spillet en stor Rolle i Alkoholsagen. Udtrykket »fysiologisk Dosis« blev først anvendt af engelske Læger, og dermed forstod de den Mængde Alkohol, en sund Person kan tage, uden at Alkoholen udskilles uforandret af Organismen og viser sig i Urinen[3]. Ogsaa Franskmændene synes

---

[1]) Jfr. Alkoholens inverkan på organismen. Af *Rich. Hogner*, M. D. Boston, 1898. S. 30.

[2]) New York Med. Journ. Sept., 1894. Cit. i Maadeholden Nydelse af Spirituosa. Af Kredslæge Dr. med. *Poul Herz*. Tidsskrift for Sundhedspleje. 7de Bind. 4de og 5te Hefte. Kjøbenhavn, 1899. S. 184.

[3]) Jfr. *Baer*, Alcoholismus. S. 45.

at have godkjendt dette Udtryk[1]). *Anstie* fastslog denne fysiologiske Dosis, som ikke skulde overstiges, til ca. 30 Gr. Alkohol i Døgnet, naturligvis i fortyndet Form[2]); *Bartholow* til 30 à 45 Gr.[3]); *Bienfait*[4]) anslaar Grænsen til højst 25 Gr. i Døgnet; *Ziehen*[5]) tilraader ikke at overstige 30 à 40 Gr. daglig, etc. *Woodhead* gjør opmærksom paa det interessante Faktum, at denne Grænse stadig bliver sat lavere, saa at medens der for nogen Tid siden var Tale om 45 Gr., fastslaar nogle Forskere nu Dosernes Størrelse til 30 Gr., atter andre kun til 15 Gr.[6]). Ingen Læge paastaar nu mere, at Alkohol er nødvendig for en sund Organisme[7]), og de, som ikke anser en lille Dosis for at være absolut skadelig, gjør opmærksom paa, at man er »bedre faren uden Alkohol«[8]).

Allerede disse Maximaldoser er saa smaa, at de allerfleste af dem, som paastaar sig at være yderst maadeholdende, sikkert gjentagne Gange har overskredet Maadeholdets Grænser, selv om vi retter os alene efter de Forskere, som endnu tillader Brugen af en Del Alkohol. Men desuden fremgaar det af foregaaende Fremstilling, at man ingenlunde kan være vis paa, om ikke allerede denne fysiologiske Dosis forvolder Skade. De nyeste Forskere har jo bevist, at selv den Alkohol, der undergaar Forbrænding i Organismen, virker forstyrrende paa Stofskiftet og beskadiger de

---

1) Jfr. La Grande Encyclopédie. Inventaire raisonné des sciences, des lettres et des arts. Tome deuxième. S. 38.

2) I Følge *Lambert*, lægevidenskabelig Direktør ved det store Livsforsikringsselskab *Equitable Life Insurance Society* i New-York, modtager dette Selskab ingen til Livsforsikring, som overstiger denne Grænse. *Blair*, Temperance Movement. S. 114.

3) *Bartholow*, Practical Treatise on Materia Medica. S. 573.

4) Cit. i *Virchows* Jahresbericht. xxxi. Jahrg. Erster Band. Berlin, 1897. S. 329.

5) Ueber den Einfluss des Alkohols auf das Nervensystem. Von Dr. med. *Ziehen*, Professor an der Universität Jena. Hildesheim, 1897. S. 14.

6) *Woodhead*, l. c. S. 176.

7) *Binz* siger f. Eks. udtrykkelig: »Für einen gesunden Körper ist er entbehrlich«. *Eulenburgs* Real-Encyclopädie der gesammten Heilkunde. 2. Aufl. Erster Band. S. 295.

8) Saaledes udtalte de lægevidenskabelig sagkyndige Dr. *Lauder Brunton*, Sir *W. Gull* og Dr. *Burdon Sandersson* sig i Aaret 1877 i den af det engelske Overhus nedsatte Kommission til Undersøgelse af Alkoholspørgsmaalet. British Medical Journal. Vol. II, for 1877. S. 854.

Celler, den kommer i Berøring med. Jeg behøver næppe yderligere at fremholde, at de allerfleste Forskere, som i den senere Tid har gjort Alkoholspørgsmaalet til Gjenstand for indgaaende Granskning, er enige om at forkaste al Anvendelse af Alkohol i det daglige Liv[1]. Det interessante i denne Forbindelse er, at de Forskere, som først af teoretisk Interesse har kastet sig over Undersøgelsen af Alkoholens Virkninger og er gaaet i Dybden af Spørgsmaalet, ofte selv er blevne Afholdsmænd.

Naar Talen er om, hvor stor en Mængde Alkohol der behøves, før dens giftige Virkning kan gjøre sig gjældende, fortjener nogle yderst interessante Eksperimenter, foretagne af den bekjendte engelske Fysiolog *Ridge*, særlig Opmærksomhed. Den første Tilskyndelse til disse Forsøg var et Foredrag holdt i 1879 af Prof. *Allman*, hvori denne efter at have anført mange Grunde for sine Anskuelser og bl. a. gjort Rede for *Claude Bernards* og andres Forsøg udtalte, at han var kommen til den Slutning, at »der ikke er nogen væsentlig Forskjel paa Plante- og Dyreprotoplasma«[2]. *Ridge* lod Karsefrø spire i fem tillukkede Flasker, der alle indeholdt en lige Mængde Muldjord, Vand og Luft og var udsatte for Lys og Varme. Den ene Flaske indeholdt kun Vand, den anden Vand blandet med 0,05 pCt. Alkohol, den tredie med 0,1 pCt., den fjerde med 0,5 pCt. og den femte med 1 pCt. 1 pCt. dræber Frøet eller tillader kun en svag Begyndelse til Spiring; mindre Mængder forsinker den normale Vækst. Selv en Draabe Alkohol i henved en Liter (en »quart«) Vand synes til Tider at virke skadeligt. Desuden forhindrer Alkoholen Chlorophylstoffets Udvikling. Det var interessant at lægge

---

[1] *Bunge* anser sig for at være den første, som for den tysktalende Verdens Vedkommende fremholdt Nødvendigheden af *Totalafhold.* Det var i et Foredrag, som han holdt i 1885 ved Universitetet i Dorpat. Der Vegetarianismus. Ein Vortrag von Dr. *G. v. Bunge*, Professor der physiologischen Chemie in Basel. Zweite Auflage. Berlin, 1901. S. 5. — Imidlertid betegner f. Eks. *Fick* allerede tidligere stadig de spirituøse Drikke som »skadelige«. Compendium der Physiologie des Menschen. Von Dr. *Adolf Fick*, O. Ö., Professor der Physiologie an der Universität in Würzburg. Dritte Auflage. Wien, 1882. S. 344, 352. — Det er maaske paa sin Plads at bemærke, at her hele Tiden har været Tale om den lægevidenskabelige Forsknings Standpunkt over for en maadeholden Brug af Alkohol, ikke om den praktiske Afholdsbevægelses Standpunkt og Resultat.

[2] Jfr. *Ridge*, Alcohol and Public Health. S. 23.

Mærke til, at ikke alle Frø i samme Flaske blev angrebne i samme Grad; men naar man sammenlignede hele den Gruppe, som havde været under Alkoholens Indflydelse, med den, der var bleven vandet med rent Vand, kom Alkoholens Skadelighed tydelig til Syne. *Ridge* bemærker, at Frø ligesom Mennesker har forskjellige Grader af Livskraft; denne Livskraft nedsættes altid en Del af Alkoholen, men de kraftigere Frø beholder dog selv under Paavirkning af smaa Mængder Alkohol mere Livskraft, end de af Naturen svageste har uden Alkohol[1]). Anstiller man disse Forsøg i aabne Blomsterpotter, fordunster en Del af Alkoholen, og som Følge deraf gjør dens Indflydelse sig først gjældende efter længere Tids Forløb, dersom man f. Eks. vander Planterne hver anden Dag; men under de Omstændigheder kan man heller ikke eksperimentere med de mindste af de ovennævnte Alkoholmængder. Man kan for øvrigt variere med Forsøgene i flere Retninger. Eksperimenter med Karsefrø, som jeg selv har anstillet flere Gange, er de letteste at udføre. Men man kan f. Eks. ogsaa tage spiredygtigt Sædekorn og anbringe det med Spireenden nedad i smaa Huller, som man har lavet i tynde, runde Træskiver. Disse anbringes i Glas, hvori man først kommer omtrent $^2/_3$ Vand. I det første Glas, hvori der kun er rent Vand, har Kjærnerne, naar Glasset har staaet tildækket en 12 à 14 Dage, vokset godt; i det andet Glas, hvor der blev tilsat to Teskefulde Brændevin, spirer de kun daarligt, og i det tredie, hvori er kommet seks Teskefulde, spirer de slet ikke[2]). En *Geranium* begynder at visne, naar man vander den med 1 pCt. Alkoholopløsning[3]). Da *Ridge* vandede en *Chara vulgaris* med Vand, som indeholdt 0,1 pCt. Alkohol (en Draabe i 60 Gr. Vand), begyndte Planten at miste sin grønne Farve[4]). Man kunde indvende, at der gives Stoffer, som er skadelige for Planter og ikke for

---

1) *Ridge*, Alcohol and Public Health. S. 23, 24. — A Demonstration of the Action of Alcohol with Lantern Pictures. Given at the World's Temperance Congress, London, June 12th 1900. By *J. James Ridge*, M. D., etc. Medical Temperance Review No. 7. 1900. S. 144 flg. Der forefindes en fotografisk Fremstilling af Forsøgene.

2) *Cheshire*, Scientific Temperance Hand-Book. S. 140.

3) Se Frontbillede i *Ridge*, Alcohol and Public Health. — *Ridge*, A Demonstration. S. 145.

4) *Ridge*, A Demonstration. S. 146.

Mennesker. Da vi imidlertid ved, at Alkohol virker skadeligt baade paa Mennesker og Dyr, saa giver de omtalte Forsøg, saaledes som *Ridge* med Rette bemærker[1]), et Bevis paa, at Alkohol virker skadeligt selv i meget mindre Kvanta, end man i Almindelighed har troet, og at dens skadelige Følger staar i direkte Forhold til dens Mængde. Desuden er det blevet bevist, at en ligesaa ubetydelig Mængde Alkohol paa samme Maade skader det dyriske Protoplasma. *Richardson* fandt, at 1 Del Alkohol i 1000, 2000, ja endog i 4000 Dele Vand (ca. en Draabe i 240 Gr., kan dræbe Medusa-Dyr[2]). *Ridge* iagttog, at en Draabe Alkohol i ca. en Liter Vand (en »quart«), hvilket er 1 Del Alkohol til 20,000 Dele Vand, havde en ligesaa fordærvelig Virkning paa Daphniæ. Videre anbragte *Ridge* friske Æg af en og samme Flue paa Trækpapir fugtet med Vand, der indeholdt fra 2 til $^1/_{32}$ pCt. (1 Del til 3000) Alkohol. 1 Del Alkohol til 1500 Dele Vand og derunder havde en afgjort hemmende Indflydelse paa Æggenes Udvikling[3]). I 1890 redegjorde *Ridge* for disse sidstnævnte Forsøg for *British Medical Association* i Birmingham. Senere hen kom han til samme Resultat angaaende den Indflydelse, meget smaa Mængder Alkohol har paa Frøernes Æg[4]). *Féré* har iagttaget, at Alkohol har en lignende skadelig Indflydelse paa Hønseæggets Udvikling[5]).

»Paa den anden Side«, siger *Ridge* videre[6]), »har jeg lagt Mærke til, at Alkoholens Virkning paa Baciller, som er Aarsag til Forraadnelse og Ødelæggelse, er, at den stimulerer dem og fremskynder deres Formerelse. Saa længe vi lever, er vi stadig i Kamp med disse Væsner, og vor Evne til at modstaa dem staar i Forhold til vor Livskraft. De Forhold, som begunstiger det ene, er ugunstige for det andet. I det Øjeblik Livet udslukkes, faar Dødens Medhjælpere frit Spillerum. Derfor er det heller ikke underligt, om Alkohol, der svækker Livskraften i det Protoplasma, hvoraf Legemet bestaar, virker gavnligt paa de Baciller, som ødelægger det.«

---

[1]) *Ridge*, Alcohol and Public Health. S. 25.

[2]) Asclepiad. July, 1888. Cit. i *Ridge*, Alcohol and Public Health. S. 25.

[3]) *Ridge*, A Demonstration. S. 146. — *Ridge*, Alcohol and Public Health. S. 26.

[4]) *Ridge*, A Demonstration. S. 146.

[5]) Cit. i La femme contre l'alcool par *Louis Frank*. Bruxelles et Paris, 1897. S. 14,

[6]) *Ridge*, A Demonstration. S. 147, 148.

Disse Erfaringer, som man har gjort ved Forsøg, stemmer nøje overens med Fakta, som man er kommen til Kundskab om ved andre Iagttagelser. Nu er det f. Eks. en almindelig bekjendt Sag, at Alkohol nedsætter Organismens Modstandskraft i smitsomme Sygdomme, hvilket for en Del har sin Grund i Alkoholens skadelige Indvirkning paa de hvide Blodlegemer [1]). Endvidere er Forskerne temmelig enige om, at man aldrig bør give Børn spirituøse Drikke, ikke engang i Form af Vin eller Øl [2]). Menneskeslægten bliver stadig mindre og mindre i Stand til at modstaa Alkoholismens Farer, thi eftersom endog Kvinderne begynder at forfalde til Brugen af Alkolhol, kommer Arveligheden til at spille en stadig større Rolle [3]) og medfører tiltagende Sindssygdom, Depopulation osv. Alt dette forstaar man meget bedre, naar man ved, hvor skadeligt endog de smaa Portioner, hvis Indflydelse man forhen fuldstændig ignorerede, kan virke paa Protoplasmaet og Cellelivet i Almindelighed.

Punkt for Punkt har saaledes den nyeste Tids fysiologiske Forskning gjendrevet de Hypoteser, hvormed man i det mindste har forsøgt at forsvare en maadeholden Brug af Alkohol.

At Lægestanden som et Hele endnu ikke staar paa Forskningens nuværende Standpunkt, er jo kun naturligt. En Del af Lægerne har sikkert ikke haft Anledning til at følge saa nøje med i den videnskabelige Forsknings Fremskridt paa dette Omraade. Andre er underkastede Vanens Magt baade i Tænkemaade og i Handling. *Smith* omtalte for nylig paa et tysk Lægemøde, at af 1500 Personer, som i et vist Tidsrum havde søgt til hans Hjem for Alkoholister, var de 436 Læger, hvoraf 152 kaldte sig selv Alkohol-Morfinister, de øvrige Alkoholister [4]).

---

[1]) Jfr. *Woodhead*, l. c. S. 172. — *Ridge*, A Demonstration. S. 148. — *Laitinen*, Ueber den Einfluss des Alkohols, hvor Spørgsmaalet grundig behandles.

[2]) *Bode* har samlet de tyske Lægers Udtalelser herom: Zum Schutz unserer Kinder vor Wein, Bier und Branntwein. Eine Sammlung von Gutachten. — Det svenske Lægeselskab anser Anvendelsen af alkoholiske Drikke i Barnealderen for forkastelig. De sprithaltiga dryckerna och barnen. Utlåtande af Svenska Läkaresällskapet. (Skrifter, utgifna af Svenska Nykterhetssällskapet. 1897 års serie. V.)

[3]) *Ridge*, A Demonstration. S. 148.

[4]) Allg. Zeitschrift f. Psychiatrie. Bd. 51. S. 236. — Welche Stellung sollen wir Aerzte der Alkoholfrage gegenüber einnehmen? Von Dr. *A. Smith*, Besitzer der Kuranstalt Schloss Marbach am Bodensee. Basel. S. 12.

Med saadanne Fakta for Øje er det heldigt, at der gives endnu en anden Videnskabsgren, som paa sit eget ubestikkelige Sprog indlægger sit Ord angaaende Virkningen af en maadeholden Brug af Alkohol. Det er *Statistikken.*

V.

STATISTIKKENS BIDRAG TIL BESVARELSEN AF SPØRGSMAALET OM DET SAAKALDTE MAADEHOLDNE ALKOHOLFORBRUGS INDFLYDELSE PAA LEVETIDEN.

Saa tidligt som i Midten af det 19de Aarhundrede anstillede den berømte engelske Statistiker *F. G. P. Neison* en omfattende statistik Undersøgelse for at komme paa det rene med Drankeres Dødelighed sammenlignet med Dødeligheden blandt Befolkningen i Almindelighed [1]). Han sammenlignede 6111 Drankere i Alderen 16—90 Aar, blandt hvilke indtraf 357 Dødsfald foraarsagede ved Drukkenskab, med den almindelige Befolkning. Resultatet af denne Undersøgelse fremgaar af hosstaaende Tabel [2]):

1 Iagttagne Individers Alder	2 Antal iagttagne Individer (Drankere)	3 — Dødelighed blandt iagttagne Individer Antal døde	4 — Dødelighed blandt iagttagne Individer Antal døde pr. 100 Individer	5 Dødeligh. i Engl. & Wales Antal døde pr. 100 Indbyggere	6 De maadeholdnes Dødeligh. sammenl. med Drankernes. Dødelighed under 5 forholder sig til Dødelighed som under 4
16—20	74	1	1,34	0,73	1 : 1,8
21—30	949	47	4,95	0,97	1 : 5,1
31—40	1861	86	4,62	1,11	1 : 4,2
41—50	1636	98	5,99	1,45	1 : 4,1
51—60	966	62	6,42	2,25	1 : 2,9
61—70	501	40	7,99	4,26	1 : 1,9
71—80	110	20	18,18	9,10	1 : 2,0
81—90	15	3	20,00	19,90	1 : 1,0
Summa	6111	357	5,84		

---

1) Contributions to Vital Statistics. By *F. G. P. Neison*, F. L. S., etc. Third Edition. London, MDCCCLVII. S. 201—229.

2) Ibid. S. 204.

Efter disse Tal opstillede han følgende Tabel over det Antal Aar, hver af Grupperne kunde vente at leve ud over en bestemt Alder[1]):

Alder	Hele Befolkningen i England og Wales	Drankere i England og Wales
Ved 20 Aar	44,212 Aar	15,557 Aar
— 30 —	36,482 —	13,800 —
— 40 —	28,720 —	11,627 —
— 50 —	21,255 —	10,860 —
— 60 —	14,285 —	8,947 —

Disse Tal ser man citerede overalt baade i Litteraturen og i Almindelighed uden nogen Bemærkning angaaende deres Vægt som Bevis[2]). *Westergaard* har imidlertid gjort Indvendinger mod Undersøgelsesmetoden[3]). *Neison* har ladet ude af Betragtning alle dem, som overlevede den Tidsperiode, under hvilken Iagttagelsen foregik. Af disse Tal faar man egentlig kun de afdøde Drankeres gjennemsnitlige Alder ved Døden at vide, men ikke hele Gruppens Middellevetid. — Med en saadan Metode kan man derfor ikke komme til nogen Klarhed i Sagen.

Jeg maa endnu gjøre opmærksom paa en anden statistisk Undersøgelse, som har foraarsaget megen Forvirring, dels paa Grund af den ufuldstændige Metode, hvorefter den er foretagen, men endnu mere paa Grund af den forsætlige Mistydning, den har været udsat for. Den er udarbejdet af *Owen* paa en af den britiske Lægeforening (British Medical Association) nedsat Undersøgelseskomités Vegne[4]). 178 Læger afgav Beretninger om 4234

---

1) Ibid. S. 217.

2) Jfr. f. Eks. *Baer*, Alcoholismus. S. 310. — *Norman Kerr*, Inebriety or Narcomania. S. 476. — Lebensdauer von *A. Oldendorff*. Real-Encyclopädie der Gesammten Heilkunde. Herausgegeben von Prof. Dr. *Albert Eulenburg* in Berlin. Zweite Auflage. Elfter Band. Wien und Leipzig, 1887. S. 529—558. — *Parkes* har intet at bemærke ud over dette, at Antallet af de undersøgte er lille. A Manual of Practical Hygiene, by Dr. *Edmund A. Parkes*, M. D., F. R. S., Late Professor of Military Hygiene in the Army Medical School, etc. Fifth Edition. London, 1878. S. 291.

3) *Westergaard*, The Relation of Alcoholism to Public Health. S. 3.

4) Report upon the Connection of Disease with Habits of Intemperance. Prepared for the Collective Investigation Committee of the British Medical

Dødsfald blandt Mænd, som var over 25 Aar gamle. Disse inddeltes efter den afdødes Forhold til spirituøse Drikke i 5 Klasser, der paa Engelsk benævnes som følger: »Total Abstainers,« »the Habitually Temperate,« »the Careless Drinkers,« »the Free Drinkers,« »the Decidedly Intemperate.« »Total Abstainers« er Totalafholdsmænd; »the Habitually Temperate« er saadanne, som kun drikker i ringe Mængde, hovedsagelig til Maaltiderne; »the Careless Drinkers« nyder lejlighedsvis berusende Drikke mellem Maaltiderne og paadrager sig maaske ogsaa nu og da en Rus, uden at det dog bliver til en Sædvane; »the Free Drinkers« drikker »frit«, uden endnu at kunne kaldes Drankere; »the Decidedly Intemperate« er først de egentlige Drankere. Mellem disse Hovedklasser opstillede man nogle Overgangsgrupper, hvorved det allerede forud sparsomme statistiske Materiale i de forskjellige Hovedgrupper end yderligere blev reduceret. Hovedresultatet af disse Undersøgelser, bortset fra Overgangsgrupperne, er i Følge *Owen*[1]):

	Antal Dødsfald	Gjennemsnitsalder ved Døden
Total Abstainers......	122	51 Aar 80 Dage
Habitually Temperate .	1529	62 — 50 —
Careless Drinkers.....	977	59 — 246 —
Free Drinkers........	547	57 — 216 —
Decidedly Intemperate.	603	52 — 14 —
Summa..	3778	58 Aar 336 Dage

Man ser straks, at man af disse Tal ikke kan drage nogen som helst Slutning angaaende de totalafholdendes Levetid sammenlignet med Drankernes. I statistisk-teoretisk Henseende er Tallene for flere Gruppers Vedkommende temmelig lave; men den egentlige Fejltagelse, de har gjort sig skyldige i, som af disse Tal har draget den Slutning, at de totalafholdendes Levetid er langt kortere end deres, der nyder spirituøse Drikke, er dog en Forveksling af to statistiske Begreber: »Middellevetid« og »Gjennem-

---

Association, by *Isambard Owen*, M. D., M. A., F. R. C. P. Reprinted from the »British Medical Journal« of June 23, 1888, and the »Collective Investigation Record,« Vol. IV. London, 1888.

[1]) Jfr. Ibid. S. 1, 3.

snitsalder ved Døden«. Overalt gjorde man opmærksom paa denne Fejltagelse. *Westergaard* i Danmark paaviste i en fortrinlig Artikel[1]), at *Owens* Beretning ikke beviste noget som helst angaaende Totalafholdets Indflydelse paa Levetidens Længde. Med *Farr* som Kilde omtaler *Westergaard* et meget slaaende Eksempel paa, hvilke vildledende Resultater det kan føre til, naar man saaledes forveksler »Middellevetid« og »Gjennemsnitsalder ved Døden«, hvilken sidste for en stor Del beror paa vekslende Tilgang og Afgang, saaledes, at den er mindre, naar Befolkningen er i stærk Stigning. For nogen Tid siden var begge disse Tal for Frankrigs, Englands og Sveriges Vedkommende som følger:

	Middellevetid	Gjennemsnitsalder ved Døden
England........	41 Aar	29 Aar
Frankrig........	40 —	34 —
Sverige.........	39 —	31 —

Nu er det en bekjendt Sag, at der i den yngre Generation i England findes forholdsvis flere Totalafholdsmænd end blandt de ældre, og dette bidrager naturligvis til at nedsætte Gjennemsnitsalderen ved Døden blandt Totalafholdsmænd. I samme Retning gaar *Granfelts* Gjensvar i Finland[2]) osv. Men dermed var Sagen ikke færdig. En af Følgerne af *Owens* Undersøgelser var, at man fra et vist Hold begyndte at udbrede en stor Mængde trykte Kort med følgende Indhold:

»Afhold farligt for Livet.

- Følgende Tabel, udarbejdet af en Komité nedsat af British Medical Association i Forbindelse med deres Undersøgelse angaaende Sygdom og Alkohol, synes at stille Pumpens Forkjæmpere (the advocates of the pump) i en ikke misundelsesværdig Stilling:

		Gjennemsnitsalder ved Døden.	
A.	Total Abstainers..........	51 Aar	80 Dage
B.	Decidedly Intemperate	52 —	14 —
C.	Free Drinkers.............	57 —	216 —
D.	Careless Drinkers..........	59 —	246 —
E.	Habitually Temperate.....	62 —	50 —

---

[1]) Om de stærke Drikkes Indflydelse paa Dødeligheden. Af Prof. *Harald Westergaard.* Ugeskrift for Læger. 4de Række. XIX Bd. Nr. 28, 29.

[2]) Aamunairut. No. 1, 1889.

Heraf ser man, at endog en *Drukkenbolt* (habitual drunkard) lever et Aar længere end Afholdsmanden, og den maadeholdende overgaar han med over 10 Aar.«

Norman Kerr, af hvem vi laaner dette interessante Aktstykke, omtaler, at saadanne Kort, trykte paa forskjellige Sprog, blev ham tilsendt ikke alene fra forskjellige Dele af Storbritanien, men ogsaa fra mange andre Lande, med Forsikring om, at de havde vundet en enorm Udbredelse[1]. Allerede *Kerr* bemærker, at man ingenlunde bør holde *Owen* ansvarlig for denne »Statistik«. I sine Slutninger siger *Owen* udtrykkelig:

»1. En sædvanemæssig Forfaldenhed til spirituøse Drikke ud over de allermindste Doser har en tydelig Tendens til at forkorte Livet, og i Almindelighed staar denne Forkortelse i et omtrentligt Forhold til Alkoholnydelsens Udstrækning.

2. Af Mænd, som er over 25 Aar gamle, lever de strengt maadeholdende gjennemsnitlig mindst 10 Aar længere end de, som bliver Drankere. (Vi har ikke i disse Tal noget Materiale, ved Hjælp af hvilket vi kan komme til nogen som helst Slutning angaaende Levetiden hos Afholdsmænd, sammenlignet med deres, som har for Sædvane at gjøre en maadeholden Brug af spirituøse Drikke.«[2])

Men alle disse Artikler og Forklaringer[3] har ikke formaaet at standse Udbredelsen af ovennævnte Kort eller af Bladartikler, der gaar i samme Retning. Og at de udøver deres Virkning, faar man ikke saa sjælden erfare endog under Samtale med Fagstatistikere. I et Foredrag[4], som blev holdt ved den 7de Antialkohol-Kongres i Paris i 1899, og som af nogle blev anset for at være det bedste

---

[1]) Does Inebriety Conduce to Longevity. By *Norman Kerr*, M. D., F. L. S., etc. London, 1889. S. 1. — *Norman Kerr*, Inebriety or Narcomania. S. 434.

[2]) *Owen*, l. c. S. 8.

[3]) *British Medical Journal* og andre ledende lægevidenskabelige Tidsskrifter protesterede mod Misfortolkningen af denne Rapport. Dr. *Norman Kerr* og Dr. *Owen* optraadte med Forklaringer osv. Jfr. *Norman Kerr*, Inebriety or Narcomania. S. 485.

[4]) De quelques questions se rattachant à l'alcoolisme. Par M. *N. O. Ossipof*. S. 9.

Foredrag under hele Kongressen[1]), paaberaabte den russiske Læge *Ossipof* sig denne Statistik som Støtte for Maadeholdets Fortrin fremfor Totalafhold. I et svejtsisk lægevidenskabeligt Tidsskrift[2]) fremkom i 1891 en Berigtigelse af en mærkværdig Notits, som havde staaet i *Hygienische Rundschau.* Nævnte Tidsskrift havde nemlig berettet, at *Drysdale*, en af Englands mest bekjendte Læger og Forskere paa Alkoholspørgsmaalets Omraade, skulde have fremholdt for de britiske Lægers Afholdsforening (British Medical Temperance Association), at Totalafholdsmænds Levetid er kortere end ikke Ikke-Afholdsmænds. Sandheden var naturligvis lige det modsatte: *Drysdale* havde ved nævnte Anledning gjort Rede for de vildledende Slutninger, man havde draget af *Owens* Beretning.

Skal man ad statistisk Vej søge at finde Svar paa Spørgsmaalet om den gavnlige eller skadelige Virkning af en maadeholden Brug af spirituøse Drikke, kommer man først paa sikker Basis, naar man har for sig det Materiale, som *de engelske Livsforsikringsselskaber* kan give Forskeren i Hænde angaaende denne Sag. Her lades »Drankere« straks ude af Betragtning, og Forskningen kommer til at koncentrere sig om en Sammenligning mellem Levetidens Længde hos totalafholdende og maadeholdende.

I Aaret 1840 ønskede Mr. Robert Warner at blive livsforsikret i et engelsk Livsforsikringsselskab; men da Selskabet kom til Kundskab om, at han var Totalafholdsmand, vilde de ikke modtage ham, medmindre han gik ind paa at forhøje sin Præmie med 10 pCt. Denne Fordring forekom ham meget ubillig; thi efter hans Syn paa Sagen burde de have tilstaaet ham 10 pCt. Nedsættelse, saa fast overbevist var han om, at han vilde leve mindst ligesaa længe som de, der brugte berusende Drikke. Deri fik han ogsaa Ret, idet han først døde i en Alder af 81 Aar. Denne Tildragelse gav i 1840 Anledning til Oprettelsen af »The United Kingdom Temperance Provident Association« (Storbritaniens Afholds-Forsikringsselskab)[3]). Før Aaret 1847 modtog dette Selskab kun Af-

---

[1]) Le Monopole de l'alcool. Par M. *Descroix*, délégué du syndicat des employés du département de la Seine. VIIe Congrés international. Tome II. S. 523.

[2]) Correspondenz-Blatt für Schweizer Aerzte. Jahrg. XXI (1891).

[3]) Insurance and Friendly Societies as Auxiliary Aids to Abstinence, by *William W. Turnbull*, Bristol. National Temperance Congress. Chester,

holdsmænd, men oprettede da en Afdeling for »maadeholdende«. Disse to Afdelinger holdes fuldstændig adskilte, saa at ethvert Medlem bliver delagtigt i den Bonus, som Dødeligheden inden for hans Afdeling betinger. »Drankere« modtages ikke under noget som helst Vilkaar.

Dødeligheden i hver Afdeling i *United Kingdom Temperance & General Provident Institution,* som Selskabet nu kaldes, fremgaar af følgende Tabel:

Dødeligheden blandt dem, som har været forsikrede for Livstid i United Kingdom Temperance & General Provident Institution i 1866—1900 [1])

Aar	Afholdsafdelingen			Den alm. Afdeling		
	Beregnede Dødsfald	Indtrufne Dødsfald	pCt.	Beregnede Dødsfald	Indtrufne Dødsfald	pCt.
1866—70 (5 Aar)	549	411	74	1008	944	94
1871—75 »	723	511	71	1268	1330	105
1876—80 »	933	651	70	1485	1480	100
1881—85 »	1179	835	71	1670	1530	91
1886—90 »	1472	1015	69	1846	1750	95
1891—95 »	1686	1203	71	1958	1953	100
1896—1900 »	1900	1402	74	2058	1863	90
Summa (35 Aar)	8442	6028	71	11293	10850	96

Man anvender i begge Afdelingerne den samme Dødelighedstavle, udarbejdet efter den Erfaring, man har gjort i engelske Livsforsikringsselskaber og kjendt under Navnet »the Institute of Actuaries H. M. (Healthy Males) Table«, og som anvendes af de bedste Livsforsikringsselskaber i England som Basis for deres Beregnin-

1895. S. 222. — Jubilee Address on Alcoholic Beverages, by *James Edmunds,* M. D., M. R. C. P., etc. London, 1886. S. 10, 11.

[1]) Statement of Business, year 1900 (offentliggjort af United Kingdom Temperance & General Provident Institution, 1, Adelaide Place, London Bridge, London). — I Selskabets Beretning omtales beregnede og opsagte »Fordringer« (claims), og de ovenstaaende Tal angiver Policer, som er forfaldne til Udbetaling. Der bemærkes imidlertid udtrykkelig, at Procenttallene bliver omtrent de samme, hvad enten man ved Sammenligningen mellem beregnede og indtrufne Dødsfald baserer Beregningen paa »Policerne« eller paa »Forsikrede Personer«.

ger[1]). I Følge denne Tabel er den sandsynlige Dødelighed i Løbet af et Aar blandt 20-aarige 6,92 pr. Tusinde, blandt 30-aarige 7,72, blandt 40-aarige 10,30 pr. Tusinde osv.[2]). Sætter man nu Antallet af saaledes »beregnede« eller »forventede« Dødsfald til 100 pCt., saa er de virkelig indtrufne Dødsfald i den almindelige Afdeling, som det fremgaar af ovenanførte Tal, i disse 35 Aar stegne til ca. 96 pCt., i Afholdsafdelingen derimod kun til 71 pCt. Dødeligheden blandt de totalafholdende har saaledes været 25 pCt. mindre end blandt dem, som gjorde en »maadeholden« Brug af Alkohol, den Gang de blev forsikrede. En Fagmand ser straks, at denne Forskjel ikke kan tilskrives »tilfældige« Aarsager.[3]) Det ubestridelige Faktum, at Totalafholdsfolks Levetid viste sig at være længere end de maadeholdendes, vakte især i Begyndelsen almindelig Opsigt i England. Afholdsbevægelsens Tilhængere var naturligvis glade. Dr. *James Edmunds* sagde skjæmtende paa et stort Møde i London i 1886: »Der gaar disse Afholdsfolk og glæder sig ved Livet i mange Aar, efter at de burde være døde og begravne!«[4]) Men der manglede heller ikke paa Indvendinger. Man har paastaaet, at der i dette Stykke ikke kunde gjøres nogen Sammenligning mellem Totalafholdsmænd og virkelig maadeholdende af den Grund, at flere i den almindelige Afdeling er døde af Levercirrhose eller andre Drankersygdomme[5]). Herpaa svarede man, at dette er noget naturligt. »1000 maadeholdende udgjør Raamaterialet til maaske 50 Drankere«, siger *Edmunds*[6]). En af de mest fremtrædende fysiologiske Egenskaber ved Alkohol er som bekjendt dens Evne til at vække Begjær efter mere — ikke hos alle, men hos nogle. Dette er kun en naturnødvendig Følge af Alkoholens narkotiske Indvirkning paa

[1]) The Elements of Vital Statistics, by *Arthur Newsholme*, M. D. Lond., F. R. C. P., Examiner in State Medicine to the University of London, and in Preventive Medicine to the University of Oxford, Fellow of the Royal Statistical Society, etc. Third Edition. London, 1899. S. 256.

[2]) Bourne's Handy Assurance Manual, 1897. By *William Schooling*. Fellow of the Royal Astronomical Society. London, 1897. S. 199.

[3]) Forskjellen mellem Procenttallene er henimod en Snes Gange saa stor som Middelfejlen. Jfr. *Westergaard*, Statistikens Theori. S. 91.

[4]) *Edmunds*, Jubilee Adress. S. 11.

[5]) Jfr. f. Eks. Die Stellungsnahme des Arztes zur Abstinenzfrage. Von Dr. *A. Jaquet*. Basel, 1896. S. 43.

[6]) *Edmunds*, Jubilee Address. S. 11 flg.

Nervesystemet. »Den, som vænner sig til Spiritusvarer, vil snart komme til at behøve saadanne, og maa stedse oftere og oftere ty til deres Brug og tillige stadig forøge Portionernes Størrelse«, siger *Almquist*[1]). En Maadeholdsperson *kan* saaledes efter 10 à 20 Aars Forløb blive til en Dranker. Desuden er man ved de nyere lægevidenskabelige Undersøgelser bleven stedse mere klar over, at selv det, som man i daglig Tale kalder for en maadeholden Brug af spirituøse Drikke, ofte undergraver Sundheden og endog fremkalder tydelige patologiske Forandringer i Organismen[2]). Umaadeholdent Drikkeri er »ligesaa meget en af de sygelige Konsekvenser af den saakaldte moderate Brug af Alkohol som enhver anden patologisk Forandring. Det er en af de Risikoer, som enhver Maadeholdsdrikker udsætter sig for«, siger *Ridge*[3]). Men at umaadeligt Drikkeri dog ikke er noget sædvanligt endog i den almindelige Afdeling, fremgaar i Følge *Ridge*[4]) deraf, at Antallet af Dødsfald ogsaa der er noget lavere end beregnet, uagtet Totalafholdsmændenes Liv, som jo skulde have reduceret Dødelighedsprocenten, ikke er taget med i Beregningen. Nu hører man heller intet mere til denne Bemærkning. Selskabets Virksomhed er saa gammel og dets Statistik saa omfattende, hvad Antallet af livsforsikrede angaar, at der ikke længere kan blive Tale om nogen Indvending fra et statistisk-teoretisk Standpunkt. — United Kingdom Temperance & General Provident Institution er for øvrigt et af de solideste Livsforsikringsselskaber i Verden, hvad Forholdet mellem Ressourcer og Forpligtelser angaar[5]). Dets samlede Fonds oversteg den 31te December 1900 £ 7,250,000[6]).

Et andet Selskab, hvis Statistik har om muligt endnu større Betydning, er *Sceptre Life Association, Ld.* Dette Selskab blev stiftet

---

[1]) Något om njutningsmedel med särskildt afseende på spritdryckerna, af Dr. *Ernst Almquist*, professor i allmän hälsovårdslära vid Karolinska institutet. (Skrifter, utgifna af Svenska Nykterhetssällskapet. 1895 års serie. II.) S. 9.

[2]) Jfr. f. Eks. Facts about Alcohol; or the Medical Aspect of the Temperance Question, by *J. James Ridge*, M. D., etc. London. S. 7.

[3]) *Ridge*, Alcohol and Public Health. S. 42.

[4]) Ibid. S. 41.

[5]) Jfr. An Almanack 1901, by *Joseph Whitaker*, F. S. A. London, 1900. S. 354 flg.

[6]) Statement of Business, year 1900.

i 1864, fornemmelig af Medlemmer af de forskjellige Kirkesamfund i England. Man antog nemlig, at religiøse Mennesker paa Grund af deres mere regelmæssige Liv, paa Grund af deres større Maadehold baade i Mad og Drikke, som Regel opnaar en højere Alder end andre. Men ogsaa i dette Selskab vilde Totalafholdsfolkene have deres egen Afdeling. Følgende Tabel viser Dødeligheden i hver af de to Afdelinger:

Dødeligheden i Sceptre Life Association 1884—1900[1])

Aar	Den alm. Afdeling			Afholdsafdelingen		
	Beregnede Dødsfald	Indtrufne Dødsfald	pCt.	Beregnede Dødsfald	Indtrufne Dødsfald	pC.
1884–88 (5 Aar)	466	368	79,00	195	110	56,41
1889–93 »	564	466	82,62	312	184	58,97
1894–98 »	628	498	79,30	419	228	54,42
1899–1900 (2 Aar)	280	203	72,50	192	101	52,60
Summa (17 Aar)	1938	1535	79,21	1118	623	55,72

Ogsaa *Sceptre* har anvendt H. M.-Tabellen. Den lave Dødelighedsprocent i den almindelige Afdeling vidner om de livsforsikredes længere Levetid i Sammenligning med deres, som har været livsforsikrede i andre Selskaber. Men alligevel er Dødeligheden i Afholdsafdelingen ca. $23^1/_2$ pCt. lavere end i den almindelige Afdeling.[2])

Man har i Almindelighed indset Faren ved en fortsat Brug af Alkohol selv inden for det saakaldte Maadeholds Grænser. Alle Selskaber i England er vaagnede til Erkjendelse af denne Sandhed, og ingen, om hvis »strenge Ædruelighed« man ikke er fuldt overbevist, modtages til Livsforsikring. »Paa intet andet Punkt hersker der større Enighed mellem de forskjellige Selskaber, end naar det angaar at tilbagevise Ansøgninger om Livsforsikring, hvor der kan være Spor af Tvivl om Aspirantens Ædruelighed,« sagde for nogen Tid siden *Bingham*[3]), en med Livsforsikringsspørgsmaal godt bekjendt Mand i England.

---

[1]) Offentliggjort af Sceptre Life Association. (40, Finsbury Pavement, London, E. C.)

[2]) Forskjellen er omtrent seks Gange saa stor som Middelfejlen.

[3]) I en personlig Samtale.

I *Sceptre* i Særdeleshed har man ved Hjælp af meget strenge Optagelsesvilkaar udelukket enhver Mulighed for, at en Dranker kan blive Medlem af Selskabet. Ansøgeren maa give Bevis paa, at han eller hun »før, nu og altid« har ført *et strengt ædrueligt Liv*, inden vedkommende kan blive optaget i den almindelige Afdeling[1]). Selv i Lægerapporten maa følgende Spørgsmaal besvares: »Er der Grund til Mistanke om nogen Uregelmæssighed i vedkommendes Levevis?«[2]) De, som er livsforsikrede i den almindelige Afdeling, er saaledes maadeholdende Mennesker, hvis der overhovedet findes nogen, paa hvem denne Benævnelse passer; men deres Dødelighed er $23^1/_2$ pCt. højere end Totalafholdsmændenes, som for øvrigt i alle andre Henseender lever under samme Livsforhold, kun at de afholder sig ogsaa fra en maadeholden Brug af Alkohol. Da begge Grupperne hver for sig deler Gevinsten inden for sin egen Afdeling, maa enhver, der har sit Liv forsikret, hvert 5te Aar afgive en skriftlig Erklæring om, at han i disse fem Aar har været Totalafholdsmand[3]). Paa Selskabets Kontor i London saa jeg for nogen Tid siden en stor Pakke af disse Svar. I et saadant Brev skrev en Læge: »Da Mr. X., som i hele sit Liv har været Totalafholdsmand, endelig paa min indtrængende Anmodning har brugt Alkohol for sin Helbreds Skyld, har han overdraget det til mig at underrette Dem om, at han ikke længere tror at kunne henregne sig til Afholdsafdelingen,« osv.; og han tilligemed flere andre blev forflyttet til den almindelige Afdeling. Samme Skjæbne rammer alle de mange, som enten har glemt eller ikke haft Anledning til at indsende omtalte Erklæring. Allerede i den almindelige Afdeling findes saaledes ikke saa faa, som praktisk talt er Afholdsfolk, og dette gjør Forskjellen paa Dødelighedskvotienten i de to Afdelinger end mere betegnende. Man har forsøgt at fremkomme med den Indvending, at netop denne Forflytning fra Afholdsafdelingen til den almindelige Afdeling af saadanne, som anvender Alkohol som Medicin, har kunnet virke nedsættende paa Dødelighedsprocenten i Afholdsafdelingen. Man har ræsonneret som saa: »Saa længe man er ung og rask, gaar det an at være Afholdsmand, men naar man bliver syg og daarlig, trænger man til et

[1]) Proposal for Assurance (Sceptre).
[2]) Confidential Medical Report (Sceptre).
[3]) Prospectus (Sceptre). Temperance Department.

Stimulans. Naar saadanne svagelige Personer nu overføres til den almindelige Afdeling, saa har man jo i Afholdsafdelingen kun de sunde og raske tilbage, og da er det heller intet Under, at Dødeligheden bliver mindre i den Afdeling.« For at komme til Klarhed over, hvor megen Sandhed der var i denne Paastand, anstillede man en Undersøgelse af Dødelighedsprocenten blandt de forflyttede i Sammenligning med Dødelighedsprocenten i begge Afdelinger. Det viste sig da, at Dødeligheden blandt de forflyttede var mindre end i den almindelige Afdeling. Desuden finder de fleste Forflytninger Sted af den Grund, at vedkommende forsømmer at indsende den ovenfor omtalte Erklæring i rette Tid, medens de alligevel fremdeles vedbliver at afholde sig fra alle berusende Drikke [1]).

En anden — og fra et statistisk-teoretisk Synspunkt fuldt ud berettiget — Indvending er den, at eftersom de livsforsikredes Antal er vokset betydelig hurtigere i Afholdsafdelingen, og de nyere Forsikringstagere har større Værdi i forsikrings-teknisk Henseende, fordi de nylig har været underkastet Lægeundersøgelse, saa har dette Forhold kunnet have sin Indflydelse paa den lave Dødelighedsprocent i Afholdsafdelingen. Det lykkedes Sceptre at sikre sig til Aktuar en af Englands mest bekjendte Statistikere, Mr. *Manly*, som gjentagne Gange er bleven gjenvalgt til Ordfører i det engelske Aktuar-Selskab. I sin sidste Femaarsvurdering [2]) siger han: »Resultaterne stadfæster atter Overlegenheden af de totalafholdendes Liv, set fra Livsforsikringens Synspunkt. Som jeg paapegede i min første Beretning, maa en Del af Forskjellen ligge deri, at der i Afholdsafdelingen findes en større Procent nytiltrædende, der netop er blevne undersøgte af Læge, og som derfor

---

[1]) Sceptre Life Association Ld. Report of Proceedings at the Twenty-Seventh Annual Meeting, 1892. — Paa lignende Maade udtalte Direktør *Bingham* sig ved Aarsmødet i 1895. — I United Kingdom Temperance & General blev der i de 10 Aar 1881 – 90 forflyttet 470 Personer fra Afholdsafdelingen til den almindelige Afdeling, medens 725 flyttedes den modsatte Vej. Af de 470 døde 44, altsaa 0,94 pCt. aarlig, hvorimod der døde 84 af de 725, hvilket er 1,16 pCt. om Aaret. *Turnbull*, l. c. S. 227. — *Ridge*, Alcohol and Public Health. S. 42.

[2]) Report of Mr. *H. W. Manly*, F. I. A., (President of the Institute of Actuaries), on the Valuation of the Sceptre Life Association, Limited, as at 31st December 1898. S. 6.

i det hele taget maa betragtes som en mere udvalgt Klasse i Iagttagelsesøjeblikket. Men selv om vi tager det tilbørlige Hensyn til dette Faktum, saa er der dog meget tilbage, som taler til Gunst for Afholdets Indflydelse (there is still a large margin in favour of the temperance lives).« Dette Vidnesbyrd om en større Dødelighed blandt de maadeholdende end blandt Totalafholdsfolk under de samme Livsforhold, afgivet af en upartisk Videnskabsmand, som ikke selv giver sig ud for at være Totalafholdsmand, og bygget paa et tilstrækkelig stort statistisk Materiale: dette er noget, som maa tages i Betragtning, først og fremmest af Livsforsikringsselskaber ogsaa i andre Lande, men tillige ogsaa af alle, der ønsker Svar paa Spørgsmaalet om, hvorvidt allerede en strengt maadeholden Brug af alkoholiske Drikke har en skadelig Indflydelse paa Menneskets Sundhed og Middellevetid.

Ogsaa *Sceptre* indtager i Følge faglige Tidsskrifters enstemmige Erklæring en usædvanlig stærk finansiel Stilling[1]).

Disse to Selskabers Erfaring er af afgjørende Betydning. Da det Svar, deres Statistik giver, er overordentlig vidtomfattende, vender jeg atter tilbage til den eneste Bemærkning, som i nogen Grad var berettiget, den nemlig, at Antallet af de i Afholdsafdelingen forsikrede har tiltaget med forholdsvis større Hastighed.

Hvad *United Kingdom Temperance & General* angaar, har Bemærkningen intet berettiget ved sig. Et Brev, som Selskabets Sekretær *Johnson Brooks* skrev til mig den 29de April 1901, indeholder følgende Oplysninger: Da Selskabet, som i 1840 begyndte sin Virksomhed med en Afholdsafdeling, fra 1847 af ogsaa modtog maadeholdende til Forsikring, oversteg Antallet af de nye forsikrede, som ikke var totalafholdende, i over 30 Aars Tid de nye totalafholdende forsikredes Antal. I 1840–82 var Antallet af nye, for Livstid forsikrede i Afholdsafdelingen ca. 20000, i Maadeholdsafdelingen 26000. Dødelighedsforholdet i Afholdsafdelingen sammenlignet med Maadeholdsafdelingens var da ligesaa gunstigt som nu. I de sidste 20 Aar har Antallet af de nye forsikrede været større i Afholdsafdelingen end i Maadeholdsafdelingen, men den mindre Dødelighed i Afholdsafdelingen har ikke været mere paafaldende end før.

---

[1]) Extracts from Press Notices (Sceptre). — The Statist. May 20th, 1899.

I *Sceptre* har Forskjellen mellem de to Afdelinger været som følger:[1])

	Den 31te Dec. 1893		
	Antal Policer	Forsikringssum	Summen af de aarlige Præmier
Den alm. Afdeling	6418	£ 1,114,536. 9 s. 0 d.	—
Afholdsafdelingen	5850	£ 953,618. 19 s. 4 d.	—
	Den 31te Dec. 1898		
Den alm. Afdeling	6352	£ 1,161,467. 9 s. 0 d.	£ 33336. 15 s. 9 d.
Afholdsafdelingen	6757	£ 1,120,864. 7 s. 0 d.	£ 32553. 16 s. 1 d.

Man kan imidlertid paa flere Maader bevise, at denne Fejlkilde ikke kan forklare hele Forskjellen paa Dødelighedsprocenterne:

1. Paa Grund af den større Dødelighed i den almindelige Afdeling er de maadeholdendes Bonus mindre end de totalafholdendes. I Følge Rapporten over den sidste Femaarsperiode[2]) er Totalafholdsmændenes Bonus £ 1. 13 s. 0 d. pr. Annum for hvert 100 af Forsikringssummen i hver Forsikring (»With-Profit Policies«), som har været i Kraft i over et Aar; de maadeholdendes derimod kun £ 1. 7 s. 6 d., altsaa betydelig mindre.

2. I den højere Alder er Antallet af nye Forsikringer i Almindelighed meget ringe[3]). I Middelalderen og derover kan saaledes Indflydelsen af den omtalte Fejlkilde anses for uvæsentlig. Men Forskjellen mellem Dødelighedsprocenten i de to Afdelinger er paa de højere Alderstrin umiskjendelig, hvad der fremgaar af følgende Tabeller hentede fra *Manlys* Femaars-Rapporter.[4]) (Se Tab. S. 91.)

3. Man mener, at Dødeligheds-Niveau'et i de første fem Forsikringsaar er omtrent 20 pCt. lavere end senere hen[5]). Lad os, uagtet en saadan Mulighed næppe kan tænkes i Virkeligheden, antage, at *alle*, som er forsikrede i den almindelige Afdeling har været forsikrede i over fem Aar, de i Afholdsafdelingen derimod under fem Aar, for at den formodede Fejlkilde kan have saa stort Spillerum som muligt. Dersom vi nedsætter Antallet af beregnede

[1]) *Manly*, Report 1893. S. 3. — *Manly*, Report 1898. S. 3.
[2]) *Manly*, Report 1898. S. 7.
[3]) Jfr. *Westergaard*, Mortalität und Morbilität. Zweite Aufl. S. 626.
[4]) *Manly*, Report 1893. S. 6. — *Manly*, Report 1898. S. 6.
[5]) Jfr. *Westergaard*, Mortalität und Morbilität. Zweite Aufl. S. 501, 626.

Sammenligning mellem indtrufne og beregnede Dødsfald i Sceptre

Femaarsperioden 1889—93

Alder ved Døden	Den alm. Afdeling			Afholdsafdelingen		
	Assurerede Summer og Bonus			Assurerede Summer og Bonus		
	Beregnede	Indtrufne	pCt.	Beregnede	Indtrufne	pCt.
	£	£		£	£	
0-19	41	35	85,4	247	...	...
20-29	3260	1812	55,6	5649	3623	64,1
30-39	12992	7820	60,2	13322	6428	48,3
40-49	23341	22334	95,7	13578	7080	52,1
50-59	22971	26841	116,8	9224	8064	87,4
60-69	15457	14631	94,7	4823	4426	91,8
70-79	6515	5768	88,5	2365	660	27,9
80 og over	748	65	8,7	206	132	64,1
Alle Aldre	85325	79306	92,9	49414	30413	61,5

Femaarsperiodon 1894—98

Alder ved Døden	Den alm. Afdeling			Afholdsafdelingen		
	Assurerede Summer og Bonus			Assurerede Summer og Bonus		
	Beregnede	Indtrufne	pCt.	Beregnede	Indtrufne	pCt.
	£	£		£	£	
0-19	60	...	...	270	...	...
20-29	2305	1063	46,1	5695	3858	67,7
30-39	11085	7607	68,6	14515	5508	37,9
40-49	22370	18518	82,8	18220	7429	40,8
50-59	30660	25084	81,8	15960	8777	55,0
60-69	21955	24003	109,4	8855	6421	72,5
70-79	10915	11696	107,2	4240	4098	96,7
80 og over	1900	680	35,8	435	133	30,6
Alle Aldre	101,250	88651	87,5	68190	36224	53,1

ødsfald i Afholdsafdelingen i *United Kingdom Temperance & Gen-al* med 20 pCt. og sammenligner den saaledes fundne fingerede ødelighedsprocent (89 pCt.) med Dødelighedsprocenten i den al-indelige Afdeling (96 pCt.), saa finder vi, at Forskjellen i dette ilfælde er 4—5 Gange saa stor som Middelfejlen. Ved et lig-ende Regnestykke finder vi, at Forskjellen mellem den fingerede ødelighedsprocent i *Sceptres* Afholdsafdeling (69 pCt.) og Døde-

lighedsprocenten i den almindelige Afdeling (79 pCt.) er saa stor, at den næppe kan bero paa tilfældige Aarsager. Saaledes skulde endog i det formodede Tilfælde Underdødeligheden i de omtalte Selskabers Afholdsafdelinger være faktisk.

Vi har saaledes set, at Underdødeligheden i *United Kingdom Temperance & Generals* og *Sceptres* Afholdsafdelinger ikke kan bortræsonneres. Konstateringen af dette Faktum, at Dødeligheden blandt de maadeholdende Alkoholforbrugere er forholdsvis større end blandt Totalafholdsmænd, er fyldestgjørende for vort Øjemed; men for et livsforsikrings-teknisk Behov, d. v. s. for at Livsforsikringsselskaberne kan blive i Stand til at tilstaa Totalafholdsfolk de Fordele, som paa Grund af disses Underdødelighed med Rette tilkommer dem, var det ønskeligt, om de ovennævnte Selskaber snarest mulig ved en nøjagtig Undersøgelse, hvor man ved Anvendelse af H. M. (5)-Tabellen, d. v. s. ved at fraskille alle dem, hvis Forsikringstid er under fem Aar, saaledes som *Manly* har gjort ved Beregningen af den fremtidige Dødelighed i *Sceptre*[1]), undgik nævnte Fejlkilde, og hvor for øvrigt tilbørligt Hensyn blev taget ogsaa til andre eventuelle Fejlkilder, vilde forsøge at fastslaa *Grænserne* for Afholdsmændenes mindre Dødelighed sammenlignet med de maadeholdnes.

Scottish Temperance Life Assurance Co., Ld., er et forholdsvis ungt Selskab, og dette forklarer dets lave Dødelighedsprocenter, idet de livsforsikrede nylig har været underkastet Lægeundersøgelse; men det er dog værd at lægge Mærke til, at Forskjellen mellem de maadeholdendes og de totalafholdendes Dødelighed ogsaa her stemmer fuldstændig overens med de før omtalte Selskabers Erfaringer. H. M.-Tabellen anvendes. Følgende Tabel taler for sig selv:

Dødeligheden i Scottish Temperance Life Assurance Co., Ld.
Afholdsafdelingen[2])

	Beregnede Dødsfald	Indtrufne Dødsfald	pCt.
1883—87	43	15	35
1888—92	159	79	50
1893—97	290	138	48
	492	232	47

[1]) *Manly*, Report 1898. S. 3.
[2]) Death-Rate of Total Abstainers. (Published by Scottish Temperance Life Assurance Co., Ld. 105, St. Vincent St., Glasgow).

Den almindelige Afdeling[1])

	Beregnede Dødsfald	Indtrufne Dødsfald	pCt.
1883—87.......	11	7	62
1888—92.......	49	33	68
1893—97.......	95	67	70
	155	107	69

British Empire Mutual Life Office, grundlagt i 1847, aabnede 1883 en Afdeling for Afholdsfolk. I Følge de Oplysninger, vi ɪr faaet fra Selskabet, var de livsforsikredes Antal i Afholds-delingen den 31te December 1899:

I England.....	1859
I Kanada	692
Ialt...	2551

Dødeligheden i denne Afdeling har i 1883—99 været ca. 56 pCt. ⁚ de i Følge H.M.-Tabellen forventede Dødsfald[2]).

The London, Edinburgh, and Glasgow Office skrev til *Bingham* en 17de Oktober 1899: »Vi har undersøgt Dødeligheden blandt em, som er livsforsikrede i Afholdsafdelingen, og Resultaterne er derst tilfredsstillende.« [3])

The Imperial Office tilstaar Afholdsfolk en større Gevinst[4]).

I alle disse Selskaber med Undtagelse af *Scottish Temperance ife Assurance Co., Ld.*, som foruden Bonus giver 10 pCt. Rabat aa Præmier i Afholdsafdelingen,[5]) betaler Afholdsfolk samme ræmie, men tilstaaes højere Bonus end de maadeholdende.

Men der gives desuden Selskaber, som har nedsat Præmierne r Afholdsfolk. *Marine & General Mutual Life Assurance Society* staar Totalafholdsfolk 10 pCt. Rabat[6]). *Sun Life Assurance*

[1]) Life Insurance and Abstinence. By Mr. *W. Bingham*. Scottish Temperance Annual 1900. Glasgow. S. 64.

[2]) I Følge skriftlig Meddelelse fra Selskabets Overdirektør (British Empire Mutual Life Office, 4, 5, King William Street, London, E. C.).

[3]) Scottish Temperance Annual. S. 65.

[4]) Ibid. S. 64.

[5]) Death-Rate of Total Abstainers (Scottish Temperance).

[6]) I Følge Meddelelse fra Selskabets Sekretær (Marine & General Mutual Life Assurance Society, 14, Leadenhall St., London, E. C.).

Society 5 pCt.;[1]) og *Bingham* omtaler i et nylig afholdt Foredra(Par store engelske og skotske Livsforsikringsselskaber, som t' imod deres almindelige Regler har givet Afholdsfolk Rabat e en særskilt Overenskomst[2]). De Fordele, man saaledes har staaet Afholdsfolk, er naturligvis grundede ene og alene paa l retningshensyn.

Der findes et Selskab, som har taget Skridtet fuldt ud og søgt at gjøre Totalafholdsfolk delagtige *i alle* de Fordele, som fortjener, naar det drejer sig om Livsforsikring. Dette Selskab *Abstainers & General Insurance Co., Ld.*, og har sit Hovedsæ(Birmingham.

Selskabets Beregninger baseres paa Statistik[3]) over Død(heden i de engelske Sygekasser, hvis Medlemmer er Totalafho folk, paa den ene Side og paa Dødeligheden i de Sygekasser, Medlemmer kun behøver at være maadeholdende, paa den and

Rechabites-Ordenen blev stiftet i 1835, *Foresters*-Ordenen i 1 Begge faar deres Medlemmer hovedsagelig fra den engelske bejderklasse. *Rechabites* fordrer af Medlemmerne, at de skal ' Totalafholdsmænd, medens *Foresters* kun forlanger Maadet Følgende Tabeller taler et tydeligt Sprog:

Middellevetiden i en bestemt Alder

Alder	Rechabites	Foresters	Forskjel til Gunst for Rechabites
18 Aar	50,62 Aar	44,74 Aar	5,88 Aar
20 —	48,83 —	43,10 —	5,73 —
25 —	44,30 —	38,97 —	5,33 —
30 —	39.72 —	34,78 —	4,94 —
35 —	35,08 —	30,68 —	4,40 —

[1]) Abstinence as a Factor in Promoting Health and Longevity. By *Ed Wood*, J. P. (Paper at World's Temperance Congress. London, 190(

[2]) Scottish Temperance Annual. S. 65.

[3]) Statistikken er hovedsagelig udarbejdet af den bekjendte Statistiker (cis *G. F. Neison, jun.*, som var Aktuar i *Foresters* og *Rechabites*. Je terer her fra et Foredrag holdt af *Richardson Campbell*, Hoved-Sek i Rechabites-Ordenen, om »Alcohol and the Death-Rate«. The Sc(Temperance Convention. Dundee, 1898. S. 36—45. — Størstedel(Materialet findes ogsaa i »Total Abstinence and Life Insurance«, b(*Abstainers & General Insurance Co.. Ld.*, Birmingham. — Jfr. ogsaa *l* Alcohol and Public Health. S. 45 flg.

Alder	Rechabites	Foresters	Forskjel til Gunst for Rechabites
40 Aar	30,58 Aar	26,70 Aar	3,88 Aar
45 —	26,11 —	22,81 —	3,30 —
50 —	21,78 —	19,10 —	2,68 —

Af 1000 18-aarige kan følgende Antal forventes at opnaa eller overleve følgende Alder:

Alder	Foresters	Rechabites	Forskjel til Gunst for Rechabites
40 Aar	828	887	59
45 —	775	856	81
50 —	713	815	102
55 —	640	760	120
60 —	552	686	134
65 —	452	589	137

Forskjellen mellem *Oddfellows*-Ordenen og *Rechabites* er endnu re, som det fremgaaı af følgende Tabel:

Middellevetiden i en bestemt Alder

Alder	Rechabites	Oddfellows	Forskjel til Gunst for Rechabites
18 Aar	50,62 Aar	42,87 Aar	7,75 Aar
20 —	48,83 —	41,35 —	7,48 —
25 —	44,30 —	37,61 —	6,69 —
30 —	39,72 —	33,96 —	5,76 —
35 —	35,08 —	30,32 —	4,76 —
40 —	30,58 —	26,75 —	3,83 —
45 —	26,11 —	23,28 —	2,83 —
50 —	21,78 —	19,87 —	1,91 —
55 —	17,65 —	16,64 —	1,01 —
60 —	13,81 —	13,60 —	0,21 —

Grundet paa *Suttons* Beretning til Parlamentet over Dødelig-en i alle indregistrerede Sygekasser (»Friendly Societies. Or-ed, by the House of Commons, to be Printed 17 July 1896. 166 flg.) i England, anstillede *Campbell* en Sammenligning mel-ı *Rechabites* paa den ene Side og Dødeligheden i alle Syge-sserne paa den anden. Til Trods for, at den mindre Dødelig-d i de Kasser, som fordrer Totalafhold af deres Medlemmer,

naturligvis formindsker Gjennemsnitsdødeligheden i alle Sygekasserne, saa er Forskjellen dog ikke til at tage fejl af.

Dødelighedsprocenten ved angiven Alder

Alder	Alle Sygekasser	Rechabites	Forskjel til Gunst for Rechabites
18	0,732	0,589	0,143
20	0,702	0,559	0,143
25	0,572	0,508	0,064
30	0,709	0,512	0,197
35	0,902	0,545	0,357
40	1,066	0,646	0,420
45	1,328	0,857	0,471
50	1,730	1,197	0,533
55	2,389	1,712	0,670
60	3,402	2,515	0,887
65	4,989	3,897	1,092

Sammenlignet med hele Englands Befolkning kunde en Klasse bestaaende af totalafholdende Rechabites i 18-Aarsalderen vente at opnaa en Alder, som var 8,72 Aar højere end Middellevetiden hos samme Aldersgruppe i hele Befolkningen.

For endnu en Gang at sammenfatte Resultaterne har vi set, at et 18-aarigt Medlem af Rechabites-Ordenen kan vente at leve

8,72 Aar længere end *den alm. Befolkning i England*,
7,75 » — » *Oddfellows*,
5,88 — » *Foresters*.

Paa disse Tal grunder *Abstainers & General* sine Beregninger. Men for at gaa forsigtigt til Værks i Begyndelsen opererer Selskabet indtil videre efter følgende Tavle opstillet af Mr. *James Meikle*, F. I. A., F. F. A., der fungerer som Selskabets Aktuar. (Se Tab. S. 97.)

Selskabet gjør udtrykkelig opmærksom paa, at denne Tavle ingenlunde giver en endelig og afgjørende Fremstilling af Totalafholdsmænds Levetid, men at Forskjellen i Levetiden hos disse og hos de maadeholdende i Virkeligheden sikkert er større[1]).

---

[1]) Mr. *Meikle* siger: »Vi paastaar ikke, at denne Tavle giver en Fremstilling af Afholdsmændenes Dødelighed; den angiver kun en noget længere Levetid for deres Vedkommende end H. M.-Tabellen og kan indtil videre

Abstainers & General Insurance Companys Livsforsikringstabel[1])

Alder	Middellevetid blandt Afholdsmænd	Middellevetid i Følge H. M.-Tabellen	Forskjel til Gunst for Afholdsmænd
20	45,2 Aar	42,1 Aar	3,1 Aar
25	41,3 —	38,4 —	2,9 —
30	37,4 —	34,6 —	2,8 —
35	33,6 —	31,0 —	2,6 —
40	29,8 —	27,4 —	2,4 —
45	26,0 —	23,8 —	2,2 —
50	22,3 —	20,3 —	2,0 —
55	18,8 —	17,0 —	1,8 —
60	15,4 —	13,8 —	1,6 —

Men det er allerede et Faktum, værd at lægge Mærke til, at et Livsforsikringsselskab paatager sig at livsforsikre Totalafholdsfolk for Præmier, der retter sig efter den ovenfor angivne længere Levetid blandt Afholdsfolk og i Forhold dertil saa meget billigere end i andre Livsforsikringsselskaber[2]).

Da Selskabet endnu er nyt, er dets Dødelighedsprocent ogsaa meget lav. *Meikle* bemærker imidlertid, at dette ikke alene har sin Grund i, at de livsforsikrede nylig har været underkastet Lægeundersøgelse, men ogsaa deri, at de er Totalafholdsmænd. I den almindelige Afdeling er de livsforsikredes Antal endnu saa ringe, at der ikke har været anstillet nogen Undersøgelse angaaende Dødelighedsprocenten[3]). Dødeligheden blandt de i Afholdsafdelingen livsforsikrede fremgaar af følgende Tabel[4]):

---

betragtes som en vilkaarlig Tilnærmelse til Selskabets Erfaringer med Hensyn til Afholdsfolkenes Levetid . . . Man vil lægge Mærke til, at denne Overslagstavle kun forlænger Levetiden med fra to til tre Aar hos middelaldrende. Naar Selskabet bliver noget ældre i sin Erfaring — som f. Eks. efter 20 Aars Forløb — saa er det meget sandsynligt, at det vil vise sig, at Levetiden er meget længere hos Afholdsfolk end hos en blandet Klasse af afholdende og ikke-afholdende, som fremstillet paa H. M.-Tabellen.«

1) Report of the Directors on the Valuation at 31st December 1898. (Abst. & Gen. Insurance Co., Ld., Birmingham.) — Jfr. Ordinary Prospectus.

2) Jfr. *Whitaker's* Almanack 1901. S. 357.

3) En skriftlig Meddelelse. — Jfr. ogsaa Valuation Statements . . . for the Qninquennium ending 31st December 1898.

4) Directors' seventeenth Annual Report.

Dødeligheden i Abstainers & General i de 17 Aar 1884—1900

Alder	Antal Aar under Observation	Beregnede Dødsfald i Følge H. M.-Tabel.	Indtrufne Dødsfald	pCt.
10—24	5861	35,95	16	44,5
25—34	17466	132,19	62	46,9
35—44	13546	135,43	54	39,8
45—54	6286	95,42	48	50,3
55—64	2064	55,98	41	73,2
65—81	376	22,32	18	80,6
Summa	45599	477,29	239	50,0

Man maa lægge Mærke til, at den indtrufne Dødelighed er betydelig lavere end den beregnede endog i den højere Alder, da nye Forsikringer som Regel er sjældnere.

Til Slutning vil jeg overlade Ordet til Dr. *Hawkins*, en af Direktørerne for *Victoria Mutual Assurance Society*, som paa Selskabets Møde den 19de Februar 1900[1]) blandt andet udtalte sig som følger:

»Der er en anden Ting i Beretningen, som jeg ønsker at henlede Deres Opmærksomhed paa, nemlig Forskjellen mellem Dødeligheden i den almindelige Afdeling og i Afholdsafdelingen. De maa lægge Mærke til, at Antallet af Livsforsikringer, forfaldne til Udbetaling, sammenlignet med Indtægterne, for Afholdsafdelingens Vedkommende forholdsvis ikke er mere end halvt saa stort som i den almindelige Afdeling. Jeg tror ikke, at jeg nogen Sinde har set et mere forbausende Faktum fremstillet i fire trykte Linier. Der er to Ting, man maa huske paa: For det første er dette ikke noget tilfældigt Resultat, som man er kommen til i Løbet af et eneste Aar. Ved et Opgjør over Selskabets sidste Femaarsperiode fandt man, at Bonus i Afholdsafdelingen var dobbelt saa stor som i den almindelige Afdeling. De maa saaledes tage i Betragtning, at disse Tal indbefatter over syv Aar. For det andet maa vi huske paa, at dette ikke er en Sammenligning mellem Afholdsmænd og Publikum i Almindelighed, men en Sammenligning mellem Afholdsmænd og — som man maa forudsætte — saadanne, der bruger Alkohol med Maade. Jeg siger med Maade, thi Selskabet

[1]) Notes for Members. March, 1900. (Victoria Mutual Assurance Society, Ld., Memorial Hall Buildings, 16, Farringdon St., London, E. C.)

har taget alle Forholdsregler for at hindre Drankere i at blive Medlemmer. Aspiranten maa undersøges af en Læge, som er fuldt paa det rene med alt det onde, som en umaadelig Brug af Alkohol foraarsager, og dersom denne Læge kommer til den Slutning, at vedkommende har haft for Sædvane at gjøre en mere end maadeholden Brug af Alkohol, skal Ansøgningen tilbagevises. Desuden skal Ansøgeren underskrive en højtidelig Erklæring paa, at han er strengt ædruelig, eller at han er totalafholdende. Jeg føler mig derfor berettiget til at paastaa, at disse Tal angiver Levetiden blandt Afholdsfolk, sammenlignet med de maadeholdendes ... Jeg tror, det sømmer sig os som tænkende Medborgere i Samfundet at drage korrekte Slutninger af de Tal, jeg har forevist. For mig er de saa overraskende, at det kun forbauser mig, at de ikke allerede er blevne proklamerede fra Hustagene af enhver Afholdsforening i Storbritanien og gjorte til Gjenstand for grundig Drøftelse blandt de øvrige af vore tænkende Medborgere. De er af særlig Betydning for os, fordi vi ved, hvilken stor Rolle Alkoholen spiller i vort daglige Liv... Jeg er tilbøjelig til at tro, at Halvdelen af Befolkningen af denne Grund ikke skulde kunne anerkjendes for at være »første Klasses Liv«. Jeg er ikke Totalafholdsmand; jeg er i aandelig Henseende af den Beskaffenhed, at jeg ikke kan tilhøre noget Parti, ikke engang i Politik. Jeg nærer intet Ønske om at stænge Værtshusene med Vold eller at hindre en Mand i at »faa sig et Glas«, dersom han ønsker det. Paa den anden Side kan jeg heller ikke betragtes som en virkelig Dranker; den Mængde Alkohol, jeg nyder mellem Aar og Dag, beløber sig til et Par almindelige Glas Vin for hver 8 à 10 Dage, og jeg er glad over at have den allerbedste Grund til at nyde denne Portion: jeg drikker, fordi jeg synes om det. Jeg har endnu aldrig bildt mig ind, at det paa nogen Maade skulde gavne mig. Hvilke Slutninger bør vi nu drage af de Fakta og de Tal, jeg har fremholdt for Dem? Den eneste Slutning, jeg kan komme til, er den, at Alkohol er skadelig. Jeg paastaar ikke, at disse Tal beviser, at Alkohol i yderst ringe Mængder forkorter Livet; men de har overbevist mig om, at det Kvantum Alkohol, som nydes af de saakaldte Maadeholdsdrikkere, i meget væsentlig Grad forkorter Livet.«

Af samme Beretning fremgaar, at omtrent en Trediedel af de livsforsikrede i dette Selskab falder paa Afholdsafdelingen. *Hawkins*

gjendrev ved samme Lejlighed et Par Forsøg paa at bortfortolke den mindre Dødelighed blandt Afholdsmænd. For det første har man paastaaet, at Totalafholdsmænd af Naturen er saa kraftige, at de ikke behøver Alkohol[1]). *Hawkins* benægtede det berettigede i en saadan Forklaring; »vi ved alle,« siger han, »at maaske 19 af 20 bliver Afholdsmænd af Principhensyn, ikke derfor, at de er mere end almindelig stærke i fysisk Henseende.« For det andet var man fremkommen med samme Indvending, som jeg allerede før har omtalt, nemlig den, at Forflytningen fra Afholdsafdelingen til den almindelige Afdeling skulde have forhøjet Dødeligheden i denne. Ved en foretagen Undersøgelse havde det imidlertid vist sig, at ingen af de forflyttede var døde i vedkommende Selskab under den Tid, Iagttagelsen foregik.

Ogsaa i andre Lande er man kommen til lignende Resultater angaaende Totalafholdsmændenes større Livslængde sammenlignet med de maadeholdendes.

I *Australian Temperance and General Society* var den indtrufne Dødelighed[2])

i Afholdsafdelingen 59,2 pCt.
i den almindelige Afdeling 89,7 pCt.

Royal Templars of Temperance i *Kanada* har sit Hovedsæde i Hamilton, Ont. Selskabet modtager til Forsikring alene Totalafholdsfolk fra Kanada. Dødeligheden blandt de forsikrede i Kanada er i Almindelighed omtrent 15 pCt. lavere end i de Forenede Stater og de fleste andre Lande. Dette anses for at have sin Grund i det roligere Levevis og en lav Alkoholkonsumtion pr. Indbygger i Kanada. Angaaende det Resultat, man er kommen til i ovennævnte Selskab, der har været i Virksomhed i 23 Aar, skriver *A. M. Featherston*, en af Direktørerne, i et Brev til mig, dateret den 12te Juni 1901: »Da vi anvender den britiske H.M.-Tabel som Grundlag,

---

[1]) Dette minder noget om *Ficks* Formodning, at Totalafholdsfolk har en saadan Viljekraft, at de ikke saa let udsætter sig for skadelige Indflydelser i Almindelighed. (Die Alkoholfrage. Von *Adolf Fick*, Professor der Physiologie. Würzburg, 1892. S. 7.) Men selv det, at Alkoholdrikkere gjør saadant, har imidlertid som Regel sin Grund i den Indflydelse, Alkoholen udøver; man maa nemlig erindre sig Alkoholens Evne til at svække Viljen og Dømmekraften.

[2]) Jfr. Scottish Temperance Annual. S. 65.

viser vor Erfaring, at vi er fuldt ud sikrede ved at gjøre vore Beregninger efter 60 pCt. af H. M.-Tabellen.«

Ogsaa et andet Selskab i Kanada, *The Temperance and General Life Insurance Company of Canada*, der har været i Virksomhed i 14 Aar, har en Afdeling for Totalafholdsfolk. »Dets Erfaring i disse 14 Aar,« siger *Featherston*, »taler stærkt til Gunst for de totalafholdende, idet den indtrufne Dødelighed blandt denne Klasse er lidt under 50 pCt. af den forventede.«

I de *Forenede Stater* i Amerika har man først ganske for nylig begyndt at oprette særskilte Afdelinger for Totalafholdsfolk. Vi har imidlertid en Undersøgelse, foretagen af *McClintock*,[1]) Aktuar i *The Mutual Life Insurance Company of New York*, som fortjener at omtales. Materialet, som er hentet fra nævnte Selskabs Erfaring hovedsagelig under Perioden 1875—89, kan ikke stilles ved Siden af de engelske Selskabers Materiale, da Selskabet ikke havde nogen særskilt Afdeling for totalafholdende, men de forsikrede maatte i deres Ansøgninger selv opgive, om de brugte alkoholiske Drikke eller ikke. Den indtrufne Dødelighed var blandt de totalafholdende 78 pCt., men blandt de ikke-totalafholdende 96 pCt. af den efter »the American Table« beregnede[2]). Følgende interessante Data[3]) har jeg opstillet i Tabelform:

	Totalafholdende			Ikke totalafholdende		
	Beregn. Dødeligh.	Indtruffen Dødeligh.	pCt.	Beregn. Dødeligh.	Indtruffen Dødeligh.	pCt.
Under det 1ste Forsikringsaar	$ 716,388	$ 568,900	79	$ 978,213	$ 1,040,300	106
Fra 2det til 4de Forsikringsaar	2,067,391	1,550,100	75	3,540,940	3,576,650	101
Efter 4de Aar	2,671,890	2,132,050	80	5,310,309	4,852,457	90
Tilsammen	5,455,669	4,251,050	78	9,829,462	9,469,407	96

Det fremgaar saaledes, at Dødeligheds-Niveau'et ikke undergik nogen nævneværdig Forandring blandt de totalafholdende. Den større

[1]) *Emory McClintock*, On the Rates of Death Loss among Total Abstainers and Others. Actuarial Society of America. Extract from Papers and Transactions. April 25th and 26th, 1895. — Jeg benytter Lejligheden til at takke Mr. *McClintock* for hans Venlighed i at tilsende mig sit Foredrag.

[2]) Ibid. S. 2.

[3]) Ibid. S. 2, 3.

Dødelighed blandt de ikke-totalafholdende under de første Forsikringsaar, sammenlignet med den senere Dødelighed i samme Gruppe, staar i fuldstændig Modstrid til den almindelige Erfaring paa dette Omraade[1]. Aarsagen til denne Foreteelse maa vel søges deri, at ikke saa faa af de ikke-fotalafholdende har været Drankere, da det lykkedes dem at blive modtagne til Forsikring. Jeg har forud bemærket, at Kontrollen fra Selskabets Side ikke var saa streng, som man kunde have ønsket.

Interessant er ogsaa Sammenligningen mellem dem, som — efter deres eget Udsagn — alene drak Øl, og dem, som drak alle alkoholiske Drikke. Den indtrufne Dødelighed var blandt Øldrikkere 94 pCt. af den beregnede, blandt de ikke-totalafholdende i Almindelighed 96 pCt., blandt dem, som opgav at bruge alkoholiske Drikke uden Forskjel paa Kvaliteten, 97 pCt., men blandt de totalafholdende 78 pCt. *McClintock* bemærker med Rette, at den ubetydelige Forskjel mellem Øldrikkere og øvrige ikke-totalafholdende kan være tilfældig, men at Forskjellen mellem Øldrikkere og Totalafholdende er umiskjendelig.[2]).

I *Tyskland* bevilger *Atlas* i Ludwigshafen a. Rh. visse Fordele, bl. a. 5 pCt. Præmierabat til Medlemmerne af tysktalende Lægers Afholdsselskab[3]). *Keferstein* omtaler et Tilfælde, hvor ogsaa *Nordstern* i Berlin var villig til at bevilge 3 pCt. Præmierabat til en Totalafholdsmand.[4])

I *Nederlandsche Allgemeene Verzekerings-Bank* i Amsterdam er Præmierne for Afholdsfolk gjennemgaaende meget lavere end for de ikke-totalafholdende.[5]). Jeg anfører følgende Tal som Eksempel:

Aarlig Præmie gjennem hele Livet pr. 100 Gylden

Alder	For totalafholdende	For ikke-totalafholdende
20	1,43 Gylden	1,68 Gylden
25	1,62 —	1,90 —
30	1,87 —	2,20 —

1) Jfr. *Westergaard*, Mortalität und Morbilität. Zweite Aufl. S. 501.

2) Jfr. *McClintock*, l. c. S. 9.

3) Vertrag zwischen dem Verein abstinenter Aerzte Deutschlands und der Deutschen Lebensversicherung-Gesellschaft Atlas zu Ludwigshafen a. Rhein.

4) Intern. Monatsschrift z. Bekämpf. d. Trinksitten. Heft 10. 1900. S. 316.

5) Brev, dateret den 2den Oktober 1901, fra Selskabets Direktør til mig. — Levenslange Verzekering; Tarief I en Ib. Levensverzekering voor Geheel-Onthouders; Tarief Ia.

Alder	For totalafholdeude	For ikke-totalafholdende
35	2,21 Gylden	2,57 Gylden
40	2,66 —	3,03 —
45	3,24 —	3,61 —
50	4,02 —	4,37 —
55	5 05 —	5,39 —
60	6,50 —	6,76 —
65	8,66 —	8,68 —

I *Svejts* nyder Medlemmerne af Afholdsforeninger, foruden visse mindre Fordele, under det første Forsikringsaar 7 $^0/_{00}$ Godtgjørelse af Forsikringssummen og senere hen 4 pCt. Præmierabat, i *Schweizerische Lebensversicherungs- und Renteanstalt in Zürich.*[1])

I *Danmark* har *Dan* indrømmet Afholdsfolkene en egen Afdeling med eget Regnskab og egen Bonusfordeling. Til Afholdsafdelingen er der knyttet et Tilsynsraad, valgt af de største Afholdsselskabers Chefer. Dette Raad har at føre Tilsyn med Forholdene inden for Afholdsafdelingen, og Selskabet er forpligtet til at forelægge det Regnskaber, statistiske Materialer osv. Afholdsafdelingen vedrørende.[2])

I *Finland* har Selskabet *Suomi* i Helsingfors offentliggjort sin Statistik[3]) over Dødeligheden blandt totalafholdende og ikke-totalafholdende. Selskabets Materiale, som omfatter de 10 Aar 1890—1900, er imidlertid endnu saa lille (tilsammen 76 Dødsfald blandt totalafholdende, 709 blandt de ikke-totalafholdende), at ingen Sammenligning foreløbig kan gjøres mellem den beregnede og den indtrufne Dødelighed i de forskjellige Aldersklasser. Dødelighedsforholdet blandt de totalafholdende ser ud til at være gunstigt.

I Tidsskriftet »Der Alkoholismus« er for nylig *Emminghaus*, en i Livsforsikringsspørgsmaal meget højt anset Mand i Tyskland, fremkommen med en Del Indvendinger mod Bevisgyldigheden af de engelske Livsforsikringsselskabers Statistikker. I sin første Artikel[4])

---

[1]) Brev, dateret den 30te September 1901, fra Selskabet til mig.

[2]) En skriftlig Meddelelse, dateret den 28de September 1901, til mig fra Hr. Redaktør *V. Figgé*, Kjøbenhavn.

[3]) Keskinäinen Henkivakuutusyhtiö Suomi. Vuosikirja VII. Kuopio, 1901. S. 54.

[4]) Alkoholismus und Lebensversicherung. Von Dr. jur. *A. Emminghaus* in Gotha. Der Alkoholismus. Jahrg. I. Heft. 1. Dresden, 1900. S. 38—44.

gjør han opmærksom paa, hvilken farlig Fjende Livsforsikringen har i Alkoholismen, og mener blandt andet, at »ikke engang den alleromhyggeligste Udvælgelse kan forhindre, at den i Dag maadeholdende i Morgen eller i Overmorgen hjemfalder til Drik, hvad enten det saa er en Last eller en Sygdom.« Men han begynder sin Artikel med disse Ord: »Saavidt mig bekjendt har der aldrig været foretaget nøjagtige Undersøgelser angaaende Dødeligheden blandt et tilstrækkeligt stort Antal Afholdsmænd.« I Anledning af denne Udtalelse offentligtgjorde *Hoppe* nogle Talstørrelser fra engelske Livsforsikringsselskaber[1]), som *Emminghaus* slet ikke havde omtalt. *Emminghaus* svarede i sin næste Artikel[2]), at disse Tal kun sammenlignede hele den virkelig indtrufne Dødelighed uden Aldersforskjel med hele den beregnede Dødelighed. At en saadan Indvending imidlertid ikke kan gjøres mod de engelske Selskabers Statistik, fremgaar allerede af, hvad jeg har sagt forud. Jeg kan aldeles ikke tænke mig, hvorledes man skulde kunne dele Bonus paa retfærdig Maade, dersom man ikke skulde rette sig efter Dødeligheden i de forskjellige Aldersklasser ved at undersøge, hvor mange af de forventede Dødsfald der virkelig er indtrufne i hver Alder, saa at det hele Antal for hver Afdelings Vedkommende siden kunde blive samlet. Jeg kunde endnu tilføje, at omendskjønt Dødeligheden i *Sceptres* to Afdelinger, ogsaa hvad Alder angaar, allerede fremgaar af *Manlys* Femaarsberetninger, saa tilsendte Selskabet mig dog paa Anmodning en fuldstændig, haandskreven Fortegnelse over alle livsforsikrede i enhver Alder samt en lignende Fortegnelse over de afdøde. En Dødelighedstavle for Afholdsmænd, som efter *Emminghaus's* Formening endnu skulde mangle, er jo foreløbig bleven opstillet af *Meikle*. Den er visselig opstillet med alle Forsigtighedshensyn, men muliggjør dog alligevel Fordele for Afholdsmænd.

Til Slutning paastaar *Emminghaus*, at de fleste engelske Livsforsikringsselskaber er Aktieselskaber, som »paa Aktionærernes Bekostning kan begunstige eller forfordele, hvem de vil.« Men

---

[1]) Alkoholismus und Lebensversicherung. Von Dr. *Hoppe* in Allenberg. Der Alkoholismus. Jahrg. I. Heft 3. S. 268—272.

[2]) Noch einmal Alkoholismus und Lebensversicherung. Der Alkoholismus. Jahrg. I. Heft 4. S. 373, 374.

heller ikke denne Indvending har nogen Vægt, thi det vigtigste af alle de her omtalte engelske Selskaber, *United Kingdom Temperance and General*, er — et Gjensidighedsselskab. Det samme er Tilfældet med *British Empire, Marine & General* samt *Victoria*[1]).

Vi maa derfor komme til den Slutning, at de Erfaringer, man har gjort i de forskjellige Livsforsikringsselskaber, afgiver et statistisk Bevis for, at den saakaldte maadeholdende Alkoholnydelse bidrager til at forkorte Livet. Erfaringen angaaende denne Sag strækker sig for *United Kingdom Temperance & Generals* og for *Sceptres* Vedkommende over et tilstrækkeligt langt Tidsrum, og deres Materiale er tilfredsstillende, hvad Omfang angaar. De øvrige Selskabers Statistik har relativ Beviskraft, idet disse Selskabers Erfaringer stemmer fuldstændig overens med de to ovennævntes. Man hører ofte Folk henvise til en gammel og tilsyneladende rask Maadeholdsdrikker for at bevise, at Alkohol ikke er saa skadelig. Det vilde være ligesaa overbevisende, om man paaberaabte sig en gammel Soldat, der aldrig var bleven saaret, som Bevis for, at Krigen ikke er farlig[2]). Det paahviler Lægevidenskaben at bevise Alkoholens Farlighed for den enkelte. »Livsforsikringsvidenskaben regner alene med bestemte Grupper, aldrig med bestemte Individer,« siger *Schevichaven*[3]). Men naar man har for sig to saa store Grupper af maadeholdende og totalafholdende, at »de store Tals Lov« kan gjøre sig gjældende, saa viser det sig, at de totalafholdende under de samme Forhold lever længere end de maadeholdende.

---

[1]) Se *Whitaker's* Almanack 1901. S. 355, 356.

[2]) Death from Drink. The Diagram, etc., constructed by Dr. *J. J. Ridge*. London. — Spirituøse Drikke modsat langt Liv. Norske Kvinders Totalafholds-Selskabs Skrifter Nr. 2.

[3]) Vom Leben und Sterben. Das Gestern und Heute der Lebensversicherung. Von Dr. *J. van Schevichaven*, Direktions-Sekretär der Niederländischen Lebens-Versicherungs-Gesellschaft in Amsterdam. Aus dem Holländischen übersetzt von *H. Tarnke*. Leipzig und Wien, 1898. S. 45.

VI.

ALKOHOLENS INDVIRKNING PAA MENNESKETS AANDSEVNER. ALKOHOL SOM NYDELSESMIDDEL. DENS INDFLYDELSE PAA DEN LEGEMLIGE ARBEJDSKRAFT OG UDHOLDENHED. ALKOHOL SOM MEDICIN.

En rigtig Forestilling om den Virkning, Alkohol har paa Menneskets Aandsevner og paa Sjælelivet i det hele taget, er af den allerstørste Betydning. Det er fornemmelig netop de spirituøse Drikkes formentlige »euphoriske«, »oplivende« Egenskaber, der har skaffet dem en saa overordentlig udbredt Anvendelse[1]).

Som jeg allerede har omtalt, troede man forhen, at Alkohol virkede stimulerende; nu ved man derimod, at dens Virkning fra først til sidst er narkotisk, lammende[2]).

Allerede i 1882 paaviste *Ridge* ved sindrige Eksperimenter anstillede paa 5 Personer, at saa smaa Mængder Alkohol som 2 Drachmer (7,8 Gr.) fortyndet med Vand, sløvede Følelsen i mærkelig Grad. Evnen til at angive Vægtbestemmelser blev undersøgt i 40 Eksperimenter paa 10 Personer og var altid forringet under Alkoholens Indflydelse. Dosen var i et Tilfælde $^1/_2$ Drachme, i to Tilfælde 1 Dr., i fem Tilfælde 2 Dr. og i 1 Tilfælde 4 Dr., altid fortyndet med Vand. Lignende smaa Alkoholmængders Indflydelse paa Synsevnen undersøgtes i 34 Eksperimenter. Naar ubekjendte Ord i normal Tilstand kunde læses i en Afstand af 9,4 engelske Fod, saa kunde samme Slags Skrift under Alkoholens Indflydelse gjennemsnitlig først læses i 8,5 eng. Fods Afstand[3]). I alle disse

---

1) Jfr. Neuere Untersuchungen über die psychischen Wirkungen des Alkohols. Von Prof. Dr. *E. Kraepelin* in Heidelberg. Intern. Monatsschrift z. Bekämpf. d. Trinksitten. Heft. 11. 1899. S. 321.

2) Jfr. foruden de i foregaaende Kapitel citerede Værker: *Cosgrave*, Alcohol a Narcotic. National Temperance Congress. Chester, 1895. S. 95.

3) *Ridge*, Alcohol and Public Health. S. 14—16. — Jfr. ogsaa The Effects of Alcohol on the Organs of Special Sense. By *J. W. Grosvenor*, M. D., New York. Bulletin of the American Medical Temperance Association. Nos. 11, 12. 1896.

Tilfælde var Forsøgspersonerne selv umedvidende om, at Alkoholen havde nogen Indvirkning. *Richardson*, *Scougal* og *Crothers* kom til samme Resultat angaaende smaa Alkoholdosers Indflydelse paa Hørelsen [1]. *Kraepelin*, *Münsterberg* osv. anstillede Forsøg for at komme til Klarhed over Alkoholens Indflydelse paa ligefrem Reaktion (Evnen til at vise, at man opfatter et givet Tegn), Skjelnesansen (f. Eks. til at skjelne mellem et rødt og et blaat Flag) og Evnen til at afgjøre (man skulde ved et aftalt Tegn angive, om det var et rødt eller et blaat Flag der blev fremvist). I alle disse Forsøg viste det sig, at allerede smaa Mængder Alkohol forringede Fatteevnen [2]. Dette Resultat er siden blevet bekræftet af *Kellogg* [3].

Men mere almindelig bekjendte er først Resultaterne af de Forskninger blevne, som i den senere Tid er blevne anstillede af *Kraepelin* samt af hans Elever. *Kraepelin* kom ind paa Spørgsmaalet om Alkoholens Indflydelse i Forbindelse med sine Undersøgelser af nogle Lægemidler for at komme paa det rene med deres Indvirkning paa enkelte psykiske Handlinger [4]. Først gjør han paa en fængslende Maade Rede for Planen for at anstille saadanne Undersøgelser, hvilke Fejlkilder man skal vogte sig for, hvis man ønsker at opnaa paalidelige Resultater, osv. Senere kommer han til Alkoholforsøgene [5]. Han omtaler ovennævnte Forsøg angaaende Alkoholens Indflydelse paa enkelt Reaktion og Valg-Reaktionen (Evnen til at afgjøre) samt Skjelnesansen, ved hvilke Forsøg man anvendte 7,5, 15, 25, 30, 45 og 60 Gr. Alkohol med det Udfald, at Resultatet stadig blev daarligere. Men endnu mere interessante og lærerige er Forsøgene angaaende Alkoholens Indflydelse paa Evnen til at addere, at lære Tal udenad, at finde Idé-Associationer osv. Den anvendte Mængde Alkohol var som Regel 20 à 30 Gr., for-

---

[1] *Cosgrave*, Alcohol a Narcotic. S. 97, 98. — *Grosvenor*, l. c. S. 238, 239.

[2] Jfr. *Gosgrave*, Alcohol a Narcotic. S. 96. — *Ridge*, Alcohol and Public Health. S. 16, 17.

[3] Experimental Inquiries respecting the Psysiological Effects of Alcohol. By *J. H. Kellogg*, M. D. Medical Temperance Review. No. 2. 1900. S. 25.

[4] Ueber die Beeinflussung einfacher psychischer Vorgänge durch einige Arzneimittel. Experimentelle Untersuchungen von Dr. *Emil Kraepelin*, Professor der Psychiatrie in Heidelberg. Jena, 1892.

[5] Ibid. S. 41—106.

tyndet med Vand. Man tog Hensyn til alle de Omstændigheder, der kunde have Indflydelse paa Resultatet, som f. Eks. Forsøgspersonens individuelle Anlæg, Øvelsens Magt osv. Først tog man altid Rede paa Forsøgspersonens Normalpræstation ved Hjælp af Forsøg, som foretoges i flere Dage i Træk. Ogsaa af Alkoholforsøgene anstillede man flere, og det gjennemsnitlige Resultat blev taget i Betragtning. Forsøgspersonerne var som Regel Læger, vante til saadanne Eksperimenter. En meget vigtig Omstændighed ved *Kraepelins* Forsøg er, at der er to Personer med til at udføre Eksperimentet, saaledes at en Læge objektivt konstaterer Resultatet af det Arbejde, som den under Alkoholens Indflydelse værende Forsøgsperson udfører.

I alle Tilfælde var Resultatet daarligere efter Nydelsen af de omtalte 20 à 30 Gr. Alkohol, fortyndet med Vand. Forsøgspersonen kunde daarligere addere og lære udenad, i Læsningen af almindelig Skrift forekom der større Uregelmæssigheder under Alkoholens Indflydelse, ved dynamometriske Forsøg konstateredes Nedgang i Muskelkraften, og Evnen til at beregne Tid forringedes. Det interessanteste var, at Forsøgspersonerne selv under Eksperimenterne havde en Forestilling om, at Arbejde fremskyndedes ved Nydelsen af Alkohol, at han lærte bedre, at han opfattede et Tegn og markerede det hurtigere, osv.; han blev højlig forbauset, da han senere erfarede, at Resultaterne var meget daarligere, end han i sit subjektive Selvbedrag under Alkoholens Indflydelse havde forestillet sig.

Disse Forsøg er senere ofte blevne gjentagne paa et stort Antal forskjellige Forsøgspersoner, og altid med det samme Resultat[1]).

Endnu en interessant Erfaring maa omtales. Ved Anvendelsen af de meget smaa Alkoholdoser fandt man en hurtigt forbigaaende Forhøjelse af saadant Arbejde, som beror paa de motoriske Nerver, hvilken imidlertid mere end modvejes af den Nedsættelse, som paafølger; men paa samme Tid blev Arbejdets Kvalitet, det egentlige aandelige Element, straks forringet. Man skulde f. Eks. lære Tal udenad. Disse var vilkaarlig skrevne i Række, og

---

[1]) Alkohol und geistige Arbeit. Vortrag gehalten in der Deutschen Gesellschaft für ethische Kultur, Section München, von Dr. *A. Smith*, dirigierender Arzt der Kuranstalt Schloss Marbach am Bodensee. Leipzig, 1898. S. 17.

nan skulde hver Gang gjentage lige mange af dem, indtil man én Gang kunde sige dem fejlfrit udenad; derpaa gik man videre. Nu viste det sig, at naar man ved et Normalforsøg f. Eks. ved 40 Gjentagelser kunde lære 100 Tal, saa lærte man under Alkoholens Indflydelse ved 60 Gjentagelser kun 60 Tal. Taleorganerne gjorde vel nok deres bedste, men Resultatet var i hvert Tilfælde slettere[1]).

Ved dissse Forsøg har *Kraepelin* afgjort bevist, at allerede meget smaa Mængder Alkohol i fortyndet Form medfører en Forringelse af vore Aandsevner, hvad der naturligvis beror paa en lettere aku Forgiftning af Nervesystemet. Men hans Iagttagelser af Alkoholens Indflydelse strakte sig kun over et Tidsrum af et Par Timer efter Nydelsen. Det gjaldt derfor om at gaa videre og finde ud, hvor snart de første Tegn paa kronisk Alkoholforgiftning af en maadeholden daglig Brug af Alkohol kunde paavises psykologisk, d. v. s. hvor længe de aandelige Evner vedblev at være forringede, efter at de akute Symptomer paa Alkoholforgiftning forsvandt. Denne Undersøgelse paatog *Smith* sig paa *Kraepelins* Opfordring. *Smith* har ved flere Anledninger gjort Rede for disse vigtige Eksperimenter, bl. a. ved den 5te Internationale Antialkohol-Kongres i Basel i 1895, hvor hans Foredrag vakte stor Opsigt[2]).

Forsøgene foregik daglig og strakte sig over flere Uger. I hele denne Tid udgik Forsøgspersonen alt, hvad der kunde virke forstyrrende paa Eksperimenterne. Først anstilledes Forsøg i flere Dage i Træk, uden at vedkommende fik nogen Alkohol; siden fik han hver Dag 40 à 80 Gr. Alkohol i stærkt fortyndet Opløsning (der indeholdt omtrent 4 pCt. Alkohol) og i smaa Portioner. Forsøgene anstilledes først 8 à 12 Timer, efter at den sidste Dosis var indtagen, for at den akute Alkoholforgiftning ikke skulde kunne gjøre sig gjældende.

Resultaterne fremgaar af hosstaaende Diagrammer, hvori de sorte Søjler viser Antallet af de under Alkoholens Indflydelse

---

[1]) Jfr. *Smith*, Alkohol und geistige Arbeit. S. 18.

[2]) Ueber die Beeinflussung einfacher psychischer Vorgänge durch chronische Alkoholvergiftung. Bericht über den V. Intern. Kongress z. Bekämpf. des Missbrauchs geistiger Getränke. S. 341 flg. — Jfg. ogsaa *Smith*, Alkohol und geistige Arbeit. S. 21 flg. — *Smith*, Alkoholfrage. S. 28 flg.

adderede og udenadlærte Tal. De øverste Tal betegner Dage, de ved Siden Antallet af adderede og udenadlærte Tal.

Diagram I: En halv Time daglig i seks Dage benyttedes til at addere Tal, uden at nogen Alkohol blev anvendt. Færdigheden i at regne tiltog hver Dag. Den syvende Dag paabegyndtes Forsøgene under Alkoholens Indflydelse. Til Trods for Øvelsens Indflydelse tiltog Færdigheden ikke mere, men begyndte efterhaanden at aftage. Den 19de Dag ophørte Brugen af Alkohol, og straks forhøjedes den aandelige Arbejdskraft i væsentlig Grad for

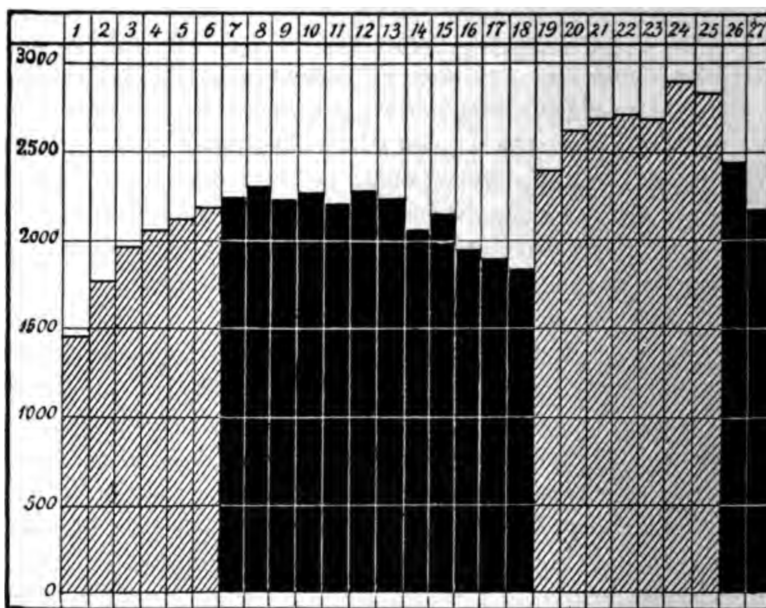

Diagram I. Adderede Tal.

atter at aftage, naar man paa den 26de Dag igjen begyndte med Alkohol.

Diagram II er endnu mere karakteristisk. Her drejer det sig om at lære lange Talrækker udenad. I Løbet af de første Dage, da ingen Alkohol blev anvendt, tiltog Evnen; kun aftog den noget den 5te og 6te Dag paa Grund af et tilfældigt Ildebefindende. Men under Alkoholens Indflydelse begyndte Evnen fra og med den 7de Dag regelmæssigt at aftage. Da Alkoholbrugen ophørte, indtraadte den 19de Dag en synlig Forandring til det bedre; den

aandelige Arbejdsevne tiltog hele Tiden, indtil den atter den 26de Dag paa Grund af Alkoholens Indvirkning aftog i høj Grad.

Eksperimenter anstillede paa en anden Person, der selv var af den Anskuelse, at en moderat Brug af spirituøse Drikke var næsten uundværlig i legemligt og aandeligt Arbejde, gav samme Resultat, d. v. s. de viste, at Alkohol nedsætter Aandsevnerne.

Ogsaa ved Reaktionsforsøg gjorde Alkoholens skadelige Indflydelse sig gjældende. Reaktionstiderne blev i Reglen længere; men endnu tydeligere bliver Alkoholens Virkninger, naar man beragter Idé-Assoc iationernes Kvalitet.

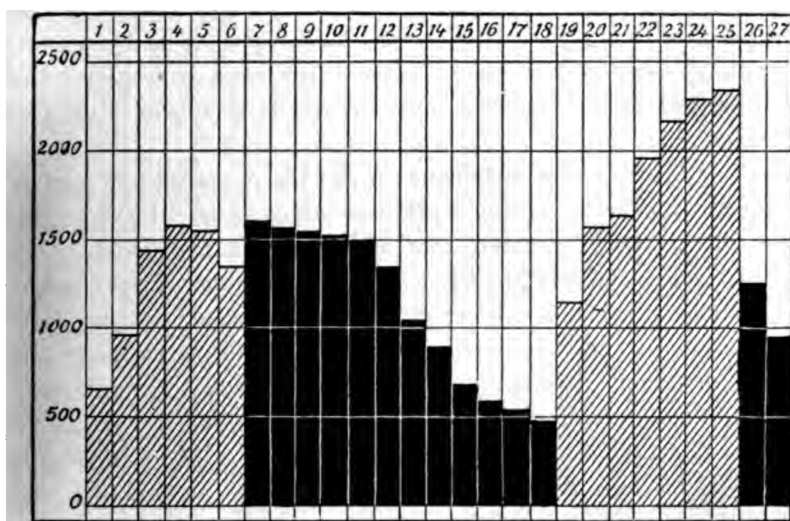

Diagram II. Udenadlærte Tal.

Aschaffenburg[1]) har inddelt Idé-Associationerne i tre Grupper: 1) *Indre Associationer*: Ko- og Subordination, kausalt afhængig Association, prædikative Bestemmelser. 2) *Ydre Associationer:* Steds- og Tids-Koeksistens, Identitet, sproglige Reminiscenser. 3) *Begrebsmæssigt usammenhængende Associationer:* Ordtilføjelser, Lyd- og Rimassociationer, meningsløse Associationer.

Tigerstedt[2]) gjør Rede for Idé-Associationerne paa følgende Maade: Lad os tage et vist Begreb, t. Eks. Hest; det gælder om at finde

[1]) Cit. i *Smith*, Alkoholfrage. S. 30.

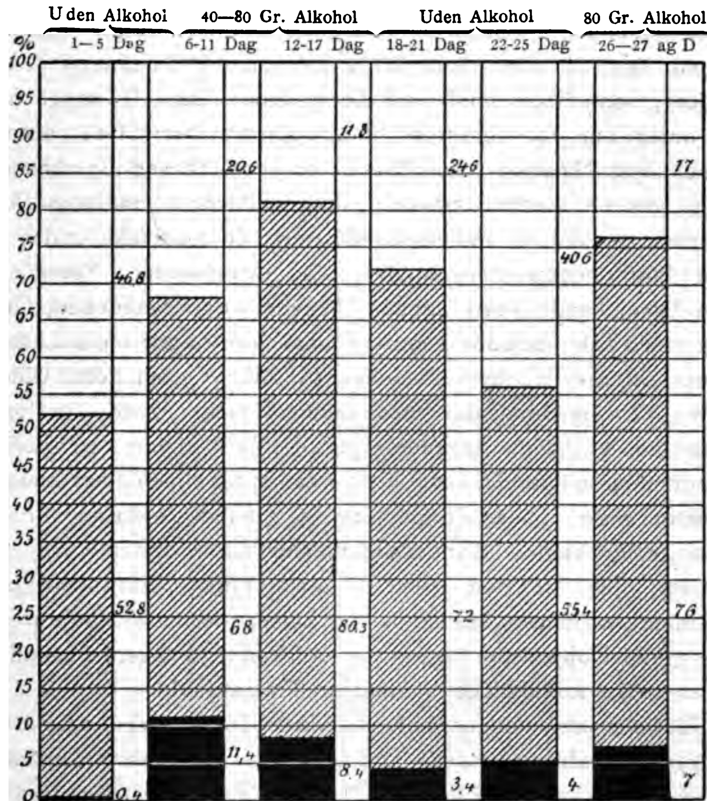
[2]) *Tigerstedt*, Spriten och människan. S. 15.

et andet Begreb, der staar i en eller anden Slags Forbindelse med dette, som f. Eks. Pattedyr, Føl, Sadel, Hov etc. Vi har da dannet en Idé-Association. De nye Begreber, der saaledes dannes som noget, der slutter sig til det oprindelige, kan efter deres Forhold til dette ordnes i forskellige Grupper, nemlig: 1) saadanne, som staar i en *indre* Sammenhæng med det oprindelige Begreb, f. Eks. Hest-Hoppe-Pattedyr-Hov-Føl (*indre Idé-Associationer*); 2) saadanne, som kun løselig eller tilfældig har nogen Forbindelse dermed, f. Eks. Hest-Sadel-Vogn (*ydre Idé-Associationer*); 3) saadanne, med hvilke det oprindelige Begreb ikke har nogen som helst logisk Forbindelse, men som kun træder frem for Tanken paa Grund af Ordlighed el. lign., f. Eks. Hest-Bæst-Læst (Rim!), eller Bygmester-Mesterstykke-Stykgods-Godsejer (*meningsløse Idé-Associationer*). Det er naturligt, at den første Gruppe af Idé-Associationer staar højt over de øvrige to, hvad Kvalitetet angaar.

Diagram III, som indbefatter 1350 Idé-Associationer, angiver Resultatet af *Smiths* Forsøg i kvalitativ Henseende. I denne angiver de tomme Kvadrater, hvor mange af samtlige under en vis Forsøgsperiode udførte Idé-Associationer tilhørte den første Gruppe, de stribede og sorte Kvadrater paa samme Vis dem, som henhørte henholdsvis til anden og tredie Gruppe. I Løbet af de første fem Dage, da ingen Alkohol blev nydt, tilhørte af samtlige Idé-Associationer 46,8 pCt. den første Gruppe. I Dagene 6—11 fortæredes 40—80 Gr. Alkohol om Dagen; Idé-Associationer af første Gruppe udgjorde nu kun 20,6 pCt. af alle Tilfælde og reduceredes ved en fortsat Brug af Alkohol fra 12te til 17de Dag til 11,3 pCt. Nu ophørte man med Brugen af Alkohol, og Antallet af første Gruppes Idé-Associationer steg i Dagene 22—25 til 40,6 pCt. for saa atter under Indflydelsen af 80 Gr. Alkohol den 26de og 27de Dag at synke ned til 17 pCt. Videre fremgaar det af Diagrammet, at samtidig med, at Procentantallet af indre Idé-Associationer ved Alkoholens Indflydelse reduceredes, blev Antallet af Idé-Associationer i tredie Gruppe større. Blandt disse meningsløse Idé-Associationer forekom saadanne som: »Diabetes — Bete und Arbeite«, »Anomalie — Amalie« osv.

Ved disse Eksperimenter beviste *Smith* saaledes, at 40 à 80 Gr. Alkohol, d. v. s. $^1/_2$ à 1 Flaske meget let Vin eller 2 à 4 Glas tysk Øl om Dagen i betydelig Grad nedsætter Arbejdsevnen i hele

den intellektuelle Sfære, selv om man opsætter med Forsøget, til den akute Virkning af Alkoholen er forbi. Mangen en, som efter sin egen Anskuelse endnu er meget maadeholdende, sættes paa

Indre Associationer . . . .

Ydre Associationer . . . .

Begrebsmæssigt usammenhængende Associationer

Diagram III.

denne Maade ud af Stand til at gjøre fuld Nytte af sine naturlige Aandsevner.

En anden Forsker, *Fürer*, gik endnu et Skridt videre. Han forsøgte ved lignende Eksperimenter at komme til Kundskab om, hvorledes en svag Beruselse paavirker de aandelige Evner. Denne

Beruselse var saa svag, at ingen af dem, der omgikkes vedkommende, kunde mærke noget til den, og uden at nogen saakaldt Efterrus paafulgte. Men allerede en saa ringe Mængde Alkohol nedsatte imidlertid Aandsevnerne for en længere Tid. Evnen til at lære udenad og sammenstille Idé-Associationer forblev i forringet Tilstand lige til den tredie Dags Morgen. I Slutningen af det Foredrag, som *Fürer* holdt ved Kongressen i Basel[1]), sagde han: »Jeg anser mig for berettiget til at opfordre Dem til at betænke, hvilken uhyre Mængde Arbejdskraft der gaar tabt ved de skadelige Følger, som en saadan sædvanlig Brug af Alkohol medfører. Dette Tab mærkes ikke af vedkommende selv, da man ikke under Arbejdet fører nogen Kontrol over sin Arbejdsevne. Først naar denne Evne, baade hvad angaar Mængde og Beskaffenhed, bliver maalt med Tal, saaledes som jeg har gjort under mine Eksperimenter, afsløres de uhyre skadelige Virkninger, som dette Giftstof udøver. Da jeg begyndte med mine Forsøg, havde jeg ingen Anelse om, til hvilke Resultater jeg skulde komme; selv medens Eksperimenterne foregik, var jeg vis paa, at jeg ingen nævneværdige Resultater vilde opnaa; derfor blev jeg baade overrasket og forfærdet, da jeg kom til Kundskab om, hvorledes Sagen virkelig forholdt sig. Jeg var glad over, at disse Forsøg ikke havde noget med mine subjektive Anskuelser at gjøre, og at de derfor i al deres grelle Objektivitet lægger os et skarpt Vaaben i Hænde til Forsvar, ikke for Maadehold, men for Totalafhold.«

Undersøgelser angaaende Alkoholens Indflydelse paa de forskjellige Sider af vort Sjæleliv er i de senere Aar blevne fortsatte i *Kraepelins* psykiatriske Klinik. I Følge *Kraepelins* Redegjørelse[2]) har *Ach* paavist de smaa Alkoholmængders skadelige Indflydelse paa Fatteevnen ved Forsøg, hvor det gjaldt om gjennem en smal Sprække at læse fortløbende Rækker af meningsløse Stavelser, En- og Tostavelsesord, trykte paa en Drejetromle. *Fürers* Eksperimenter er blevne underkastede en Efterprøve af *Rüdin*, *Smiths* af *Kürz*. Resultaterne stemte i alle væsentlige Punkter overens.

Jeg anfører et meget belysende Diagram af *Kürz*. Han havde Lejlighed til at sammenligne Evnen til at addere Tal hos to Per-

[1]) Ueber die Beeinflussung einfacher psychischer Vorgänge durch die akute Alkoholintoxikation. Bericht über den V. Intern. Kongress. S. 355.

[2]) *Kraepelin*, Neuere Untersuchungen über die psychischen Wirkungen des Alkohols. Intern. Monatsschrift z. Bekämpf. d. Trinksitten. Heft 11. 1899.

soner, som under normale Forhold syntes at være temmelig lige med Hensyn til aandelig Arbejdsevne. I de første Dage var *A.* noget foran *E.* i Arbejdspræstation. *E.* fortsatte hele Tiden sine Eksperimenter uden Alkohol, og Diagrammet viser, hvorledes hans Evne paa Grund af Øvelse stadig stiger. *A.* arbejdede fra 7de til 18de Dag under Alkoholens Indflydelse; han fik nemlig 80 Gr. Alkohol, i Reglen før han gik i Seng om Aftenen, i saa stærkt for-

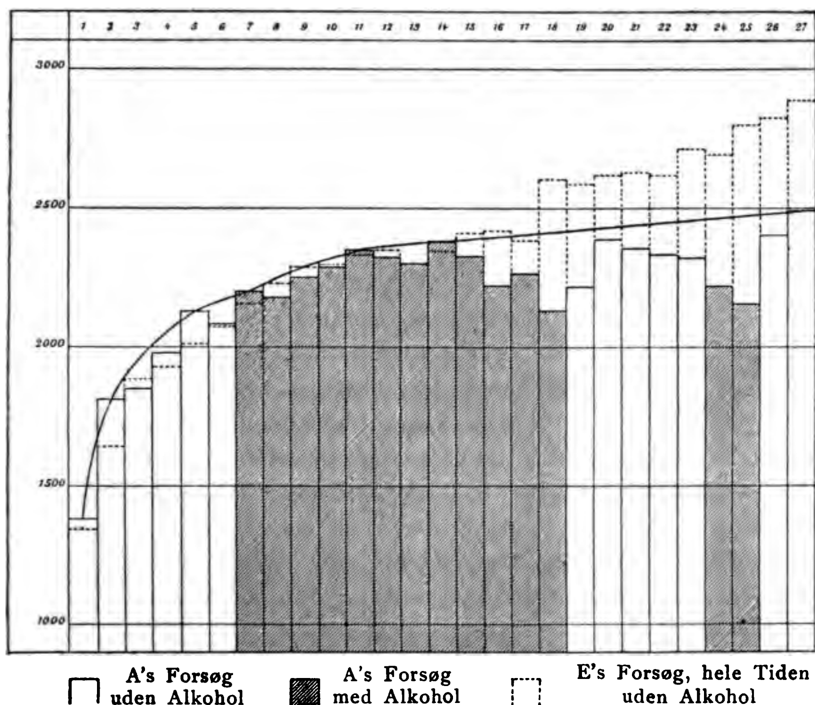

Diagram IV.

tyndet Form, den at svarede til tysk Øl. Eksperimentet blev saa gjort næste Formiddag. Lidt efter lidt begyndte hans Arbejdsevne at gaa ned, og ikke engang i de alkoholfrie Dage (19—23, 26 og 27) formaar Evnen at hæve sig op paa *E*'s Niveau[1]).

[1]) Ueber die Beeinflussung psychischer Vorgänge durch regelmässigen Alkoholgenuss. Von *Ernst Kürz* und *Emil Kraepelin*. Psychologische Arbeiten herausgegeben von *Emil Kraepelin*, Professor in Heidelberg. Dritter Band. 3. Heft. Leipzig, 1900. S. 417 flg.

I England holdt en bekendt Psykiatriker, *Horsley*, i Aaret 1900 nogle Foredrag om disse smaa Alkoholdosers Indflydelse paa Aandsevnerne og gjorde bl. a. Rede for *Kraepelins* Forsøg. I sine Foredrag, som vakte almindelig Interesse, kom han til den Slutning, at »vi maa komme til Totalafhold, dersom vi følger den videnskabelige Forsknings Undervisning[1]). *Woodhead*, der selv fuldt ud staar paa *Kraepelins* Standpunkt, har lovet at gjentage Forsøgene i England[2]).

Aschaffenburg lod Forsøgene ogsaa strække sig ind paa det praktiske Livs Omraade, idet han iagttog 4 Sætteres Arbejde uden Alkohol og under smaa Alkoholdosers Indflydelse[3]). Forsøgspersonerne var erfarne Fagmænd og vante til Brugen af Alkohol. Det første Kvarter benyttedes til at undersøge Øvelsens Indflydelse, som gjorde sig tydelig gjældende, uagtet et Par af Mændene havde arbejdet i over 20 Aar i deres Fag. Siden fik hver Sætter 200 Gr. græsk Vin à 18 pCt., der altsaa indeholdt ca. 36 Gr. Alkohol. Forsøgspersonerne havde altid en subjektiv Følelse af forøget Arbejdsevne, men i Virkeligheden var Resultatet af de følgende fire Kvarters Arbejde under Alkoholens Indflydelse som Regel meget daarligere, end det var uden Brugen af Alkohol. Resultatet ses af Diagram V S. 117[4]). Man ser deraf, at den indtrædende Træthed til en Grad modvirkede Øvelsen, saa at man ikke engang i Normalforsøg naaede det ventede Resultat; men i Forsøgene med Alkohol er Trætheden meget mere paafaldende. Naar man fradrager Træthedens Indflydelse, saa udgjorde den Skade, Alkoholen foraarsagede, gjennemsnitlig 8,7 pCt. af hele Arbejdsevnen.

Demme[5]) omtaler følgende Eksperiment, der anstilledes af to fuldt ud paalidelige Mænd. De lod deres Drenge, i en Alder af mellem 10 og 15 Aar, i nogle Maaneder drikke en Del Vin; der-

---

1) Cit. i The Scientific Retrospect for 1900, by *Walter N. Edwards*, F. C. S. The National Temperance League's Annual. 1901. London. S. 41.

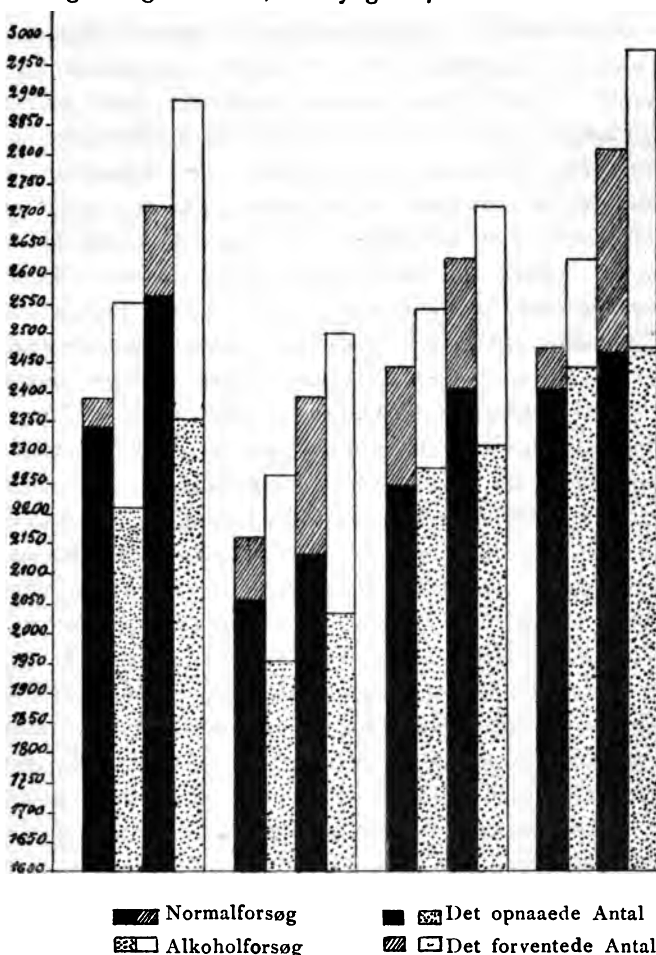
2) Medical Temperance Review. No. 8. 1900. S. 174.

3) Praktische Arbeit unter Alkoholwirkung. Von *Gustav Aschaffenburg*. Psychologische Arbeiten. Herausgegeben von *Emil Kraepelin*, Professor in Heidelberg. Erster Band. Leipzig, 1896. S. 608—626.

4) Ibid. 625.

5) Über den Einfluss des Alkohols auf den Organismus des Kindes. Rede zur Feier des 56. Stiftungstages der Universität Bern am 22. November 1890 gehalten von dem derzeitigen Rektor Prof. Dr. *R. Demme*. Stuttgart, 1891. S. 28.

er lod man dem undvære Vin i lige saa lang Tid. Saaledes blev man at skifte i halvandet Aar. Den Vin, som de fik, var let Bordvin; de ældre Drenge fik 100 Gram til Maaltidet Middagen og Aftenen, de yngre 70 Gr. Vinen blev altid

Det forventede og opnaaede Antal Typer i det 2det—5te Kvarter.

Diagram V.

andet med Vand. Iagttagelsen af Drengene viste paa det tydeste, at de i den Tid, de erholdt Vin, var slappere, søvnigere og mindre oplagte til aandeligt Arbejde, og at deres Søvn var uroligere, mere afbrudt og derfor mindre vederkvægende end i den Tid, da

de ingen Vin fik. Forskjellen var saa iøjnefaldende, at to af Drengene selv bad Forældrene om at forskaane dem for Vinen.

Et af de vigtigste saadanne i det praktiske Liv anstillede Forsøg er følgende af *Joss* paa det evangeliske Seminarium i Bern gjorte Eksperiment[1]). Forsøgspersonerne bestod i Begyndelsen af 20, senere af 18 Intern-Elever ved nævnte Seminarium i en Alder af omtrent 17 Aar. Som Interner levede de under meget regelmæssige Forhold, hvad der angaar Bolig, Kost, Arbejdstid og Søvn. Til Forsøgene anvendtes Hovedregning med afpassede Opgaver, da disse paa det nærmeste lægger Beslag paa alle Aandskræfterne, især da hver Opgave kun oplæstes én Gang, og Eleven ikke senere fik spørge, i Fald han havde glemt noget. Læreren udførte selv Regnestykket med og lod efter $^1/_2$ à 1 Minuts Forløb Eleverne paa Kommando nedskrive deres Svar, saavidt som de havde dem færdige. I alt anstilledes 16 Forsøg. Hver Deltager maatte løse 16×40 eller tilsammen 640 Opgaver. Alle disse 20 (senere 18) Elever løste saaledes i alt 12240 Opgaver. I Klassen var der 7 totalafholdende og 13 meget maadeholdende Elever. Man var derfor nødsaget til at overflytte 3 af de maadeholdende til de totalafholdendes Hold, da man vilde have to lige store Hold, som man siden betegnede som »Afholdsmændene« og »Alkoholforbrugerne«. Ved 1ste, 5te og 10de Forsøg blev Holdenes Ligestillethed under normale Forhold fastslaaet og kontrolleret. Da en af »Afholdsmændene« senere hen blev syg, udelod man ogsaa en af »Alkoholforbrugerne« for at bevare Ligevægten mellem begge Hold. De 13 egentlige Væddekampe delte sig i fire Grupper, alt efter som Regnetimen kom straks eller 1, 2 eller 3 Timer, efter at »Alkoholforbrugerne« havde faaet deres Alkoholportioner; »Afholdsmændene« tog naturligvis ingen Alkohol. Den Vin, der anvendtes, var fransk Rødvin, indeholdende 10,2 vol. pCt. Alkohol; Øllet indeholdt 4,5 vol. pCt. Alkohol. Tabel S. 119 viser Resultatet af Forsøgene.

Alkoholen frembragte saaledes en lille momentan Forhøjelse af den aandelige Arbejdsevne. Den større Arbejdspræstation hos »Alkoholforbrugerne« udgjorde i 2den Forsøgsrække 2,3 pCt., eller om vi kun tager Hensyn til det 7de og 9de Forsøg, hvor der an-

---

[1]) Steigert oder hemmt der Genuss von Alkohol die geistige Leistungsfähigkeit? Von *J. Joss*, Konrektor des Ev. Seminars in *Bern*. Intern. Monatsschrift z. Bekämpf. d. Trinksitten. Heft 12. 1900. S. 353—360.

Forsøgsgrupperne	Vin eller Øl i Deciliter	Ren Alkohol i Gram	Antal mulig rigtige Løsninger pr. Gruppe	Virkelig rigtige Løsninger		Virkelig rigtige Løsninger i pCt.	
				Afholdsmænd	Alkoholforb.	Afholdsmænd	Alkoholforb.
1ste Gruppe — Normalforsøg:							
1ste Forsøg	0	0	400	264	264	66,0	66,0
5te »	0	0	400	291	293	72,8	73,3
10de »	0	0	360	217	213	60,3	59,2
Foretagne Korrigeringer.	—	—	—	—	2	—	—
			1160	772	772	66,6	66,6
2den Gruppe — straks:	Vin						
2det Forsøg	1	10,2	400	323	328	80,8	82,0
3die »	2	20,4	400	295	295	73,8	73,8
4de »	3	30,6	400	303	307	75,8	76,8
	Øl						
6te »	3	13,5	400	225	233	56,3	58,3
7de »	5	22,5	400	254	268	63,5	67,0
8de »	8	36,0	400	235	238	58,8	59,5
9de »	10	45,0	400	268	300	67,0	75,0
			2800	1903	1969	68,0	70,3
3die Gruppe — efter 1 Time:							
11te Forsøg	5	22,5	360	197	185	54,7	51,4
12te »	10	45,0	360	212	189	58,9	52,5
			720	409	374	56,8	51,9
4de Gruppe — efter 2 Timer:							
13de Forsøg	5	22,5	360	215	197	59,7	54,7
14de »	10	45,0	360	210	149	58,3	41,4
			720	425	346	59,0	48,1
5te Gruppe — efter 3 Timer:							
15de Forsøg	5	22,5	360	209	176	58,1	48,9
16de »	10	45,0	360	208	151	57,8	41,9
			720	417	327	57,9	45,4
Summa bestemmende Forsøg: 7, 9, 11-16			2960	1773	1615	59,9	54,6

vendtes samme Mængde som ved de senere Forsøg, 5,7 pCt. Denne Forhøjelse havde i Følge Elevernes Udsagn sin Grund deri, at den lette alkoholiske Irritation havde forjaget al Frygt. De maatte dog anstrenge sig meget for at opnaa deres Resultat, og

bagefter klagede de selv saavel som ogsaa de Lærere, der underviste i de følgende Timer samme Dag, over Alkoholens forstyrrende Eftervirkninger: aandelig Slappelse, svækket Dømmekraft, Tunghed i Hovedet osv. Dette fremgik saa tydeligt, som man kunde ønske sig, ogsaa af de Forsøg, som man anstillede for at finde ud, hvilken Indflydelse Alkohol har paa aandeligt Arbejde 1, 2 og 3 Timer efter Indtagelsen. I den 3die Forsøgsgruppe var Arbejdsforringelsen hos »Alkoholforbrugerne« 4,9 pCt., i den 4de 10,9 pCt., i den 5te 12,5 pCt. Om man tager Hensyn til hele Prøven, var Forringelsen af »Alkoholforbrugernes« Arbejde gjennemsnitlig 5,3 pCt.

Men, indvender man maaske, Erfaringen viser, at Vin opliver, beriger Fantasien osv.

Som det allerede fremgaar af det foregaaende, beror dette paa en subjektiv Fornemmelse, som ikke svarer til Virkeligheden. Saadanne Virkninger af Alkoholen er kun Følger af den Lammelse, som denne narkotiske Gift allerede har foraarsaget i de højeste Nerveceller[1]). *Gaule* har givet en saa lærerig Skildring af denne Side af Alkoholens Indflydelse, at jeg citerer ham lidt udførligere[2]):

»Vort Dagsarbejde«, siger han, »begynder med, at en Solstraale berører vort Øje eller en Lyd vort Øre, eller maaske med en venlig eller undertiden endog en uvenlig Berørelse af vor Hud og med, at vi derpaa foretager den Bevægelse at staa op. Sensationerne og de deraf følgende Bevægelser behøver ikke altid at falde sammen, hvad Tiden angaar. Naar jeg f. Eks. læser i en Bog, kan jeg længe bevare de Lysglimt, jeg har set, for saa senere hen at omsætte dem i Bevægelse i Form af Skrift eller Tale. De Bevægelser, jeg i dette Øjeblik udfører, idet jeg anvender mit Strubehoved, min Tunge og mine Læber for at tale til Dem, hidrører heller ikke alene fra Sensationer, jeg nu har, men fra saadanne, som jeg har samlet paa i hele mit Liv. De kan ogsaa se, at en vis Bevægelse ikke nødvendigvis paafølger en vis Sensation, omendskjøndt dette ofte er Tilfældet. Men langt oftere sker det, at flere Sensationer slaaes sammen for at frembringe en Bevægelse,

---

[1]) Jfr. *Gaule*, Ueber den Alkoholgenuss. Bericht über den V. Intern. Kongress. S. 27.

[2]) Lifsglädje utan alkohol. Offentligt föredrag hållet den 24 Januari 1893 i Casinosalen i Bern af Dr. *Justus Gaule*, professor i fysiologi vid universitetet i Zürich. Öfversättning af *A. F. Åkerberg*. Stockholm, 1898. S. 11 fg.

eller ogsaa, at én og samme Sensation fremkalder flere Bevægelser. Dette typiske Forløb med Hensyn til Bevægelse og Sensation har man til en Grad lært at maale, f. Eks. hvad det angaar den Hastighed, hvormed det foregaar, og den Kraft, som Sensationen og Bevægelsen har i Forhold til hinanden. Saadanne Maalinger har man ogsaa foretaget under Alkoholens Indflydelse for at blive klar over, hvilke Forandringer der da finder Sted. Derved har man konstateret følgende Grundfakta: 1. Med Hensyn til Sensationerne: Sensationernes Skarphed og Sikkerhed nedsættes allerede ved smaa Doser Alkohol; store Alkoholdoser svækker Sensationen lige til fuldstændig Følesløshed. 2. Med Hensyn til Sensationens Omsætning i Bevægelse: Smaa Doser Alkohol forøger den Hastighed, med hvilken Sensationen omsættes i Bevægelse; store Doser forsinker den lige til fuldstændigt Ophør af Omsætningen. 3. Med Hensyn til Bevægelserne: Disse smaa Doser forøger den Hastighed, med hvilken en Bevægelse foregaar, men formindsker den Sikkerhed, hvormed Bevægelsens Maal skal opnaaes; store Doser lammer Bevægelsen. I al Almindelighed kan man sige, at det videnskabelige Resultat her stemmer overens med den almindelige Erfaring, hvad angaar Beskaffenheden af den Virkning, Alkoholen udøver. At Lemmerne under Rusen nægter at gjøre Tjeneste, og at Drankeren falder lammet sammen under Bordet, er alle bekjendt. At han bliver følesløs og sløv, det ved Studenten, naar han forgjæves søger at vække sin berusede Kammerat. Men ogsaa de Forandringer, som indtræder efter mindre Doser, er tilstrækkelig vel bekjendte. At de fleste, som har drukket en Del, er hastigere til at handle, d. v. s. til at gaa fra Sensation over til Bevægelse eller — som man siger — til at beslutte sig til noget, dette er en Forudsætning, som man i det daglige Liv ofte gaar ud fra, og som ogsaa i Reglen bekræfter sig. At en saaledes udført Handling ofte er uoverlagt, og at den mindre sikkert naar sit Maal, ogsaa dette er saa almindelig bekjendt, at det endog har haft Indvirkning paa Lovgivningen, hvori Alkoholens Indflydelse jo ofte anses for en formildende Omstændighed ved Bedømmelsen af ubetænksomme Handlinger. Og endelig ser man paa den tydeligst mulige Maade, hvorledes den Virkning, der udøves selv af de mindste Kvanta Alkohol, anerkjendes endog af Ikke-Fagmænd, idet de forbyder Jægere og Bjergbestigere al Brug af Alkohol allerede flere Uger,

før de afgjørende Prøver finder Sted, for paa en vis Maade at rense deres Nervesystem for Alkohol. Men det, som Ikke-Fagmænd ikke rigtig vil kunne begribe, er Modsætningen mellem den forøgede Beslutnings-Hastighed — d. v. s. den større Hastighed, hvormed Bevægelsen følger Sensationen, ligesom ogsaa den større Hastighed i selve Bevægelser — ved smaa Doser og Lammelsen og Sløvheden efter Anvendelsen af store Doser. Det første forekommer han som en Forhøjelse af Livsvirksomheden, det sidste som en Nedsættelse af samme. Paa Grundlag af denne Modsætning har Alkoholens Venner bygget en Teori om en Forskjel, ikke alene hvad angaar Grunden, men ogsaa Arten, mellem de smaa og de store Doser, mellem den vises Maadeholdenhed og den uforstandige Daarskab. Men netop den *videnskabelige* Undersøgelse har bragt for Dagen, at denne Modsætning kun er tilsyneladende, og at de smaa Dosers Virkning skiller sig fra de stores, alene hvad Grad angaar. Og af en Substans af en saa bestemt kemisk Konstitution kunde man jo heller ikke vente andet. Hvorpaa beror da Gaadens Løsning? Den Hastighed, hvormed vore Sensationer i Almindelighed omsættes i Bevægelse af et sundt Nervesystem, er ikke den størst mulige; denne Hastighed forøges straks, dersom vi sløver de øverste Afdelinger af Centralnervesystemet, og den er allerstørst, naar Hjernen fuldstændig fjernes, og Rygmarven overlades til sig selv. Eftersom Alkoholen forhøjer denne Hastighed, virker den præcis paa samme Maade, som om man satte de øverste Afdelinger af Nervesystemet ud af Virksomhed. Men hvilken Betydning har den Indflydelse, disse øverste Afdelinger udøver? Ogsaa dette kan vi danne os en Forestilling om, naar vi betragter Uligheden mellem to Dyr, f. Eks. tvende Frøer, hvoraf den ene er bleven berøvet Storhjernens Hemisfærer, d. v. s. den øverste Afdeling af sit Centralnervesystem, den anden derimod ikke. Vi lader samme Sensation, f. Eks. Prikning med en Naal, paavirke begge. Begge besvarer denne Prikning. For det Dyrs Vedkommende, som er blevet berøvet Storhjernen, kan vi med Sikkerhed forudsætte, hvad det vil gjøre: det gjør et Hop, og det straks. Det Dyr, som har Storhjernen i Behold, vil maaske ogsaa hoppe, maaske ikke; det vil kanhænde blot krybe sammen; og i det Øjeblik, vi bøjer os ned for at se, hvorfor det ikke hopper, saa hopper det ganske uventet bort i en Vraa, hvor det tror sig i Sikkerhed for os. Det

Dyr, som er blevet berøvet Storhjernen, bevæger sig altsaa alene under Indflydelsen af den Prikning, der for Øjeblikket paavirker det; det normale Dyr derimod er Herre over Situationen og bevæger sig i Overensstemmelse dermed. Det er ikke alene Prikningen med Naalen, det fæster sin Opmærksomhed ved, men ogsaa, hvad der siden kan komme, den Fare, det yderligere kan være udsat for, og til sidst hele Situationen med de Muligheder for at undslippe, som den frembyder. Dyret bevæger sig ikke straks og ikke saa hastigt, thi det afvejer Sensationen med mange andre Sensationer, som dels stammer fra andre Sind og dels ogsaa er af ældre Datum. Den Frø, som er bleven berøvet Storhjernen, kan ingen saadanne Overvejelser gjøre, da de Dele af Storhjernen, i hvilke disse foregaar, er fjernede. Netop denne Evne til at overveje er det, som mangler hos det Menneske, der staar under Alkoholens Indflydelse... Et Menneske, som stiller sig under Alkoholens Indflydelse, sætter saaledes i og med det samme den i Værdighed højeststaaende Del af sit Centralnervesystem for Øjeblikket ud af Virksomhed. Denne Narkose — som vi kalder en saadan Sætten ud af Virksomhed — foregaar Skridt for Skridt. De mindste Doser lammer kun de allerhøjeste Afdelinger af nævnte System, dem nemlig, hvor Sensationernes fineste Afvejning og den Indflydelse paa vor Handlemaade, vi maa indrømme dem, har deres Sæde. I en saadan Tilstand vil maaske kun den fine Taktfølelse og det klare Syn paa hele vor Livsstilling lide noget Afbræk; de sædvanlige Sysler, hvor det ikke kommer an paa en saadan Afvejning, vil alligevel kunne udføres ganske godt, ja maaske — efter det Princip, vi ovenfor har konstateret — endog hurtigere end ellers. En Mangelfuldhed vil først da blive aabenbar, naar den, som befinder sig i en saadan Tilstand, har for sig en Opgave, der lægger Beslag paa de højeste Evner; da risikerer vedkommende Person visselig at begaa en Fejl, som kan blive skjæbnesvanger for hans Livs Lykke. Siden foregaar saa Ødelæggelsen af Nervesystemet gradevis i samme Forhold som Mængden af den Alkohol, der bruges, tiltager. I stedse større Udstrækning sættes dette Systems Afdelinger ud af Virksomhed, indtil endelig den laveststaaende Evne — den at kunne omsætte Sensationerne i Bevægelse — til sidst ophører, og Lammelse indtræder.«

»Tankens Klarhed«, siger *Tigerstedt*, »forøges aldrig, dens

Skarphed forhøjes aldrig ved Nydelsen af Spirituosa. Deres for alle bekjendte oplivende Virkning beror tværtimod paa en Nedsættelse af vore højere Aandsevner. Disse er: Eftertanke, Selvbestemmelse, Selvbeherskelse. De spirituøse Drikkes oplivende Virkning har hovedsagelig sin Grund netop deri, at de formindsker og ophæver den ordnende Indflydelse, som disse Egenskaber udøver over vore Tanker, Ord og Gjerninger« [1]).

Almquist gjør opmærksom paa, at især videnskabeligt Arbejde, som kræver Koncentration og Energi, er umuligt efter Nydelsen af en ringe Mængde Alkohol [2]).

Den bekjendte Naturforsker *Huxley* svarede, da man spurgte om hans Mening angaaende Alkoholens Nytte i aandeligt Arbejde, at han ligesaa gjerne, ja hellere vilde tage Arsenik end Alkohol, da Arsenik ikke let vilde lede til fysisk og moralsk Udartelse [3]).

En mærkelig Udtalelse har vi af Naturforskeren *Hermann Helmholtz*, en af det 19de Aarhundredes største Tænkere. I 1891 fejredes hans 70-aarige Fødselsdag i Berlin. Kejsere og Konger, Universiteter og lærde Selskaber fra Tomsk til Melbourne kappedes om at skjænke ham de største Hædersbevisninger, som en dødelig kan blive delagtig i [4]). Ved denne Anledning omtalte han blandt andet, naar og hvor han havde faaet sine gode Indfald (»gunstige Einfälle«): »De lister sig ofte nok ind i Tankernes Kreds, uden at man straks i Begyndelsen indser deres Betydning; siden kan undertiden blot noget ganske tilfældigt bidrage til at aabenbare, naar og under hvilke Omstændigheder de har indfundet sig; ellers er de til Stede, uden at man ved, hvorfra de kom. I andre Tilfælde indfinder de sig pludselig uden nogen Anstrengelse, ligesom en Inspiration. Saa vidt min Erfaring strækker sig, kom de aldrig til en udtrættet Hjerne, og ikke ved Skrivebordet . . . Særlig gjerne kom de paa en magelig Spadseretur over skovbeklædte Bjerge i Solskinsvejr. Men den mindste Mængde Alkohol syntes at bortskræmme dem (Die kleinsten Mengen alkoholischen Getränke aber

---

[1]) *Tigerstedt*, Spriten och människan. S. 12, 13. — Jfr. ogsaa Drunkenness, by *George R. Wilson*, M. B., C. M. London, 1893. S. 16.

[2]) *Almquist*, Något om njutningsmedel. S. 6.

[3]) Cit. af *Longhurst* i Proceedings of the Society for the Study of Inebriety. London, February, 1901. S. 6.

[4]) Jfr. Vorträge und Reden von *Hermann von Helmholtz*. Vierte Auflage. Erster Band. Braunschweig, 1896. S. 3.

schienen sie zu verscheuchen)« [1]). Denne Udtalelse af en saa skarp Iagttager som *Helmholtz*, fremkommen tilfældig og uden Opfordring, da ingen tænkte paa det saakaldte Alkoholspørgsmaal, fortjener Opmærksomhed.

Men, indvender man yderligere, den, som har vænnet sig til spirituøse Drikke, er ofte saa godt som fuldstændig ude af Stand til at arbejde, dersom han ikke først faar en Dosis Alkohol. Det er sandt, men ogsaa dette er kun et Symptom paa Alkoholens Indflydelse som en narkotisk Gift. »Naar Bedøvelsen ophører«, siger *Gaule*, »efterlader alle narkotiske Stoffer Nervesystemet i en forandret og med Hensyn til Udførelsen af dets finere Funktioner svækket Tilstand; først naar det narkotiske Stof paa ny tilføres Nervesystemet, indtræder der atter en Følelse af Kraft og Velbefindende. Laasen er bleven aabnet med falsk Nøgle, og nu passer den rette ikke mere. Denne Længsel efter en ny Dosis af samme narkotiske Stof er aabenbart en varig Giftvirkning og udgjør en Del af de Forandringer, som, om de lægges sammen, finder deres grove Udtryk i den af Alkoholen foraarsagede frygtelige anatomiske Forandring« [2]). Denne Alkoholens narkotiske Giftvirkning forklarer en af de spirituøse Drikkes farligste Egenskaber, nemlig den, at omendskjønt de til at begynde med ofte forekommer en modbydelige, vænner man sig alligevel snart til dem, saa at der hos mange endog opstaar et Krav paa mere og mere, indtil de til sidst vil søge at forskaffe sig dem, til hvad Pris det end skal være [3]).

Man indvender maaske videre: Mange store Mænd har arbejdet og været til Gavn for Menneskeheden uden at være Totalafholdsmænd. Det er sandt, men det er ikke sagt, at Brugen af Alkohol har bidraget til at forøge deres Arbejdsevne; de blev store *til Trods for* Brugen af Alkohol. Det kunde jo let tænkes, at deres Arbejdskraft oprindelig har været saa stor, at selv om en Del deraf er gaaet tabt paa Grund af Alkoholbrugen, saa er dog tilstrækkeligt blevet tilbage til at omsættes i det Arbejde, hvis Produkter har skabt dem et Navn.

Gutsmann, en Arbejder, bemærkede paa Basel-Kongressen i

---

[1]) Ibid. S. 15, 16.

[2]) *Gaule*, Ueber den Alkoholgenuss. Bericht über den V. Intern. Kongress. S. 27.

[3]) Jfr. *Almquist*, Något om njutningsmedel. S. 7. — Alkoholisten. Af D:r *Henrik Berg*. Stockholm, 1895. S. 7.

1895, at *Goethe* f. Eks. muligvis vilde have udført endnu bedre Ar bejde, dersom han havde været Totalafholdsmand; »han havde ve saa skrevet den anden Del af *Faust* noget mere begribeligt« [1]). Dett blev vel nærmest sagt som en Vittighed; Manden havde næpp selv Rede paa, at han udtalte en Sandhed. Ikke saa at forstaa at *Goethe* havde været en Dranker. I en højst interessant Artike om den store Digter-Filosofs Forhold til Alkohol [2]) bemærke *Eggers*, at vi ikke har et eneste Bevis paa, at *Goethe* i sine sener Aar var beruset, men at han for sit eget Vedkommende havde er faret, at heller ikke en regelmæssig Brug af smaa Alkoholmængde er helt ufarligt. *Eggers* støtter sin Anskuelse paa flere Ytringer a *Goethe* selv. Jeg kan her anføre blot nogle faa. I et Brev fr Aaret 1808 skriver han: »Vi lever paa vor gamle Vis, stille og flittige, i alting noget mere maadeholdende end forrige Aar, isæ hvad Vin angaar, saa det er mig kjært at se af dit Brev, at ogsaa du tager dig i Agt for denne Drik, hvis Brug nu bliver saa almindelig, og som i højere Grad, end man tror, modarbejder et fornuftigt, glad og virksomt Liv«. Med Rette henleder *Eggers* Opmærksomheden paa den udmærkede Fremstilling af den det maadeholdende Vinforbrugs Virkninger, som disse faa Ord af *Goethe* indeholder. Men allerede i en tidligere Periode, 1779 og 1780, finde man følgende Ytringer i *Goethes* Dagbog: »Ingen Vin i tre Dage« »Man kunde udrette endnu mere, ja det utrolige, hvis man va mere maadeholden!!! Men det gaar nok ikke«. »Overtaget Krigskommissionen. At jeg har bortskaffet det halve af Vinen, gjør mig meget godt . . . det er den bedste Diæt«. »Jeg drikker næster ingen Vin og faar næsten hver Dag mere Indsigt i og bliver bedre skikket til et virksomt Liv«. »Kunde jeg afskaffe Vinen, vilde jeg være meget lykkelig«. Som *Eggers* bemærker, staar *Goethes* Opfatning i en mærkelig Overensstemmelse med Resultatet af Nutidens videnskabelige Forskning. Allerede en Afbrydelse af Bruger af Vin, saa at Organismen kan skille sig af med Giftstoffet, er en Vinding, der viser sig i en forøget Arbejdsevne. En fortræffelig

---

[1]) Die Alkoholfrage vom Standpunkte des Arbeiters. Von *Bruno Gutsmann* Bericht über den V. Intern. Kongress. S. 311.

[2]) Goethe, ein Vorläufer des Kampfes gegen den Alkohol! Von Dr. *H. Egger*. Mässigkeits-Blätter. Mitteilungen des Deutschen Vereins gegen den Missbrauch geistiger Getränke. August 1898. S. 118—122.

Skildring af Alkoholens narkotiske Egenskab finder vi i den i sin Aabenhed rørende Bekjendelse: »Men det gaar nok ikke«. Dog har Millioner senere vist, at det gaar ved Hjælp af en sand Viljestyrke, med en hastig Kraftanstrengelse; men det gaar ikke, hvis dette afgjørende Skridt opsættes saa længe, at Alkoholens narkotiske Egenskab faar Overhaand.

Paa Tale om *Schiller* siger Goethe: »*Schiller* har aldrig drukket meget, han var meget maadeholdende; men i Øjeblikke af legemlig Svaghed søgte han at bringe sine Kræfter op ved Hjælp af lidt Likør eller en anden lignende Spirituosa. Dette tærede imidlertid paa hans Sundhed og virkede ogsaa skadeligt paa hans Produktioner« [1]). Vel er det sjældent, at f. Eks. en Digter bliver Totalafholdsmand, saa at han selv kunde dømme om Alkoholens Nytte eller Skadelighed, men hvor saadant sker, fordømmes al Brug af berusende Drikke [2]). Hvorledes man i Musikkens Verden anvender Alkohol, saa at man derved undertiden fuldstændigt tilintetgjør naturlige Anlæg, derpaa omtaler f. Eks. *Lange* Eksempler [3]). — Der, hvor der fordredes skabende Evne, dybt og skarpt Tankearbejde, som virkelig har ført Menneskeheden fremad, der har Alkohol ikke været nødvendig.

En meget almindelig Aarsag til Alkoholens Anvendelse er den, at man derved tror sig i Stand til at overvinde aandelig Træthed og Følelsen af Lede. Træthed er en naturlig Paamindelse om, at Legemets Kraftforraad er i den Grad udtømt, at man gjør klogest i snarest muligt at ophøre med Arbejdet og samle nye Kræfter ved en forfriskende Hvile. Trætheden forsvinder ikke, selv om *Følelsen* af Træthed for en Stund lammes. Dersom man ved Hjælp af Alkohol søger at vriste den sidste Smule af Kraft ud af Legemet, medfører det farlige Følger; det tilvejebringer ingen virkelig Arbejdsevne, men gjør, at de sidste Rester udtømmes, og efter en saadan Anstrengelse falder det Nervesystemet meget svært atter at

---

[1]) Gespräche mit Goethe in den letzten Jahren seines Lebens. 1823—1832. Von *Johann Peter Eckermann*. Erster Theil. Leipzig, 1836. S. 308.

[2]) Jfr. f. Eks. Runoelmia ja Ajatelmia kirjoittanut *J. H. Erkko*. Helsingissä, 1899. S. 203, 204. — Jfr. ogsaa S. 10:

»Ej drikker jeg Sprit, ej Blod af en Drue,
Bort, bort dem før!
De var nok en Død for min Sjæl« —

[3]) *Algot Lange*, Om Sang. København, 1898. S. 50 flg.

komme i Ligevægt. Alkoholen, som altid er en Gift for Organismen, afstedkommer selvfølgelig endnu større Forstyrrelser, naar Legemskræfterne er fuldstændig opbrugte. Saadanne Tilfælde turde ikke være alt for sjældne, da en Person er bleven alkoholforgiftet netop derved, at han er kommen i Vane med at neddysse Følelsen af sin aandelige Træthed med Alkohol og paa en sørgelig Maade er bleven bedraget. Hvad angaar Fornemmelsen af Nedslagenhed Bekymring osv., da er ogsaa disse et Tegn paa, at noget i vor Liv er i Ulave. Hvad vilde De tænke om en Mand, som i sit Soveværelse havde anbragt et Alarmapparat, der skulde vække ham i Fald Tyve skulde bryde ind i Huset, men som, naar Klokken begyndte at ringe, vilde slaa den i Stykker og kun vende sig om paa den anden Side? Tror De maaske, det vilde være behageligt for ham den næste Morgen at se den Skade, Bøllerne havde gjort. Men saaledes handler den Person, som ved Hjælp af Alkohol søger at bekjæmpe Følelsen af Lede i Stedet for at efterforske Aarsagerne og fjerne dem[1]).

Den Paastand, at Selskabslivet ikke vilde frembyde nogen Fornøjelse uden Alkohol, er et sørgeligt Vidnesbyrd om den aandelige Fattigdom i de Kredse, hvor denne Anskuelse holder til Huse. Ganske slaaende har man sagt, at den, som med *kunstige* Midler søger at forhøje Stemningen i et Selskab, ligner en Person, som, efter at Olien er sluppen op i Beholderen, skruer Vægen op, for at den skal brænde klarere: Lampen oser og ryger. Paa samme Maade forholder det sig med den kunstlede Glæde, som Alkohol afstedkommer i Selskabslivet: den ytrer sig ikke i virkelig Hygge, men fremkalder kun Vrøvl[2]).

Hvordan det tyske Studenterliv er blevet paa Grund af Øl, er almindelig bekjendt. Idet *Bovet*[3]) lægger de »daarlige« Sangbøger til Side og kaster et Blik i *Schauenburgs* »Allgemeines deutsches Commersbuch« (37. Auflage), finder han, at den indeholder 109 Fædrelandssange, 140 Studentersange, 297 humoristiske Sange og 168 Folkesange. Blandt disse 140 Studentersange findes der kun 40, hvori man ikke synger til Ære for Bakkus. I Kjærlighedssangene,

---

[1]) Jfr. *Larsen* og *Trier*, Om Alkoholen. S. 16.

[2]) Jfr. Ibid. S. 19.

[3]) Heraus aus dem Wirtshaus! Von *Arnold Bovet*, Pfarrer in Bern. Basel, 1892. S. 95—103.

naar disse ikke er Folkeviser, er det næsten udelukkende Opvartersken paa Værtshuset, som er Midtpunktet for Studentens Poesi og Gjenstanden for hans Hyldest. De Billeder, som *Hermelin*, der selv er en svensk Baron, fremstiller fra Drankerlivet — noget andet Ord kan man ikke anvende — blandt Sveriges saakaldte Aristokrati, f. Eks. blandt de skånske Adelsmænd, er ikke lysere [1]). At det aandelige Udbytte, som en ældre tysk Herremand faar af en Aften i Stamkredsen, ikke er ret stort, fremgaar af *Mogks* Beskrivelse af, hvorledes det gaar til ved disse Anledninger. Man kommer sammen Aften efter Aften, og saa sidder tre, fire eller flere ældre Herrer sammen i Timevis ved deres Sejdler eller Glas, ofte uden at sige et Ord, og saa gaar de hjem, tilfredse med deres Aften [2]). — I Anledning af et videnskabeligt Arbejde besøgte en ung Akademiker en Smaastad i Svejts. Han medbragte en Anbefaling til en derværende Embedsmand. Denne indbød den fremmede til at besøge ham, saa ofte han havde Anledning. Embedsmanden var daglig at træffe Kl. 10 ved Vermouth i »Löwen«, Kl. 11 ved Morgensejdel i Bryggeriet, Kl. 12 ved Absint i Militærrestaurationen, Kl. $1^1/_2$ »zum Caféjass im Ochsen« og før og efter Aftensmaden i Bryggeriet [3]).

Der kan ikke herske nogen Tvivl om, at Alkoholen paa Videnskabens nuværende Standpunkt kun kan kaldes et Nydelsesmiddel i samme Forstand som f. Eks. Morfin og Opium. Da Uvidenheden angaaende dette Punkt paa Grund af den subjektive Fornemmelse af, at »Alkohol hjælper«, fremdeles er uhyre stor, uagtet den videnskabelige Undersøgelse har givet uomstødelige Beviser for, at det modsatte er Tilfældet [4]), saa anfører jeg endnu et Par Udtalelser af fremragende Fysiologer.

Gaule siger i sit før omtalte udmærkede Skrift »Lifsglädje utan alkohol« [5]): »Kan Alkoholen formindske de mod os fjendtlige

---

[1]) Jfr. Behöfvas absolutister? Af *Joseph Hermelin*. Gefle, 1895. S. 57 flg.

[2]) Jfr. Die deutschen Sitten und Bräuche. Von Prof. Dr. *Eugen Mogk*. Das Deutsche Volkstum. Herausgegeben von Dr. *Hans Meyer*. Leipzig und Wien, 1898. S. 288.

[3]) Das Wirtshaus. Von der Gemeinnützigen Gesellschaft der Stadt Basel ausgeschriebene und gekrönte Preisschrift. Verfasst von *Traugott Siegfried*. Basel, 1881. S. 29.

[4]) Jfr. *Smith*, Alkoholfrage. S. 37.

[5]) S. 18 flg.

Kræfter i den ydre Verden? Det er klart, at den ikke kan. Kan den forhøje Summen af vore egne Kræfter? Alle nøjagtige Undersøgelser har vist, at den heller ikke formaar dette, for saavidt disse Kræfter kommer til Anvendelse i Kampen mod den ydre Verden. Den gjør os endog aldeles aabenbart mere udygtige til denne Kamp, og vore Kræfter uvirksommere. Hvad kan den da gjøre? Den kan bedrage os ved den Sammenligning, som vi anstiller i vort Indre. Den sløver vore Fornemmelser, saavel dem, vi har i Øjeblikket, som dem, der findes oplagrede hos os, og den fremstiller saaledes for os den ydre Verdens Kraftvirkninger mindre, end de virkelig er. Og da den ene Faktor saaledes formindskes, forekommer det os, som om vore egne Kræfters Triumf er sikret. En Følelse af Lykke opstaar, som var vi Sejrherrer i vor uafladelige Kamp for Tilværelsen. Og denne Følelse er det, som ni Tiendedele af dem, der bruger Alkohol, søger deri. Det er dette, de betragter som deres Vederkvægelse efter Dagens Arbejde ved et Glas Vin eller Øl, deres Hvile efter Dagens Møje, deres Forglemmelse af dens Bekymringer. Men denne Følelse af Lykke er falsk; den beror lige fra Begyndelsen af paa et Bedrag, som falder sønder og sammen ved den første virkelige Prøve. De fleste ved dette, thi de har ofte gjort Prøven paa sig selv, og dog søger de det stedse paa ny. Deri bestaar den Tryllekraft, hvormed Alkoholnydelsen holder Flertallet af Menneskene fangne. At der netop i denne Tryllekraft ligger en frygtelig Fare, det ved alle, ja ikke engang Alkoholens Forsvarere har benægtet det. Den, som i Dag glemmer sine Bekymringer, vil ikke være stærkere i Morgen, og han vil atter forsøge at glemme dem. Han vil altid paa ny gribe til Alkoholen som den Ven, der forjager dem, lige til hans Hjerne er i den Grad sløvet, at han kun dunkelt og som i Taage ser sin Pligt og sine helligste Interesser og ikke længere har Sans for noget andet end en Attraa efter Bedøvelsesmidlet. Selv Alkoholens Forsvarere har da raabt: Holdt! giv ikke for meget efter for Nydelsen! Men de har glemt, at det er lettere at gjøre Holdt ved det første Skridt end ved noget af de senere. De har glemt dette, ikke i nogen ond Hensigt, men fordi de ikke kjendte Alkoholens egentlige fysiologiske Virkninger klart nok til at indse, at den først sætter ud af Virksomhed netop det, som kunde advare os mod en

fortsat Nydelse, nemlig Finheden i Maalingen af vore Fornemmelser og saaledes af vor Stilling i Verden.«

Fick[1]) siger: »Alkoholens forstyrrende Indflydelse paa Organismen vilde, dersom man tænker paa Menneskeheden i sin Helhed, være mindre farlig, dersom den ikke var forbunden med en lumsk Egenskab, som gjør Alkohol til den mest djævelske af alle Gifter, sammenlignet med hvilken Blaasyre, Stryknin, Arsenik og lignende er uskyldige Stoffer . . . Jeg sigter til Alkoholens dæmoniske Evne til for en Tid at hensætte et Menneske, der befinder sig i den største Vanskelighed, under hvilken det skulde være hans Pligt at opbyde al sin Energi for at faa sin Stilling forandret, i et bedrageligt Paradis. Denne Egenskab gjør Alkohol til den værste Forfører, en Forfører, der stadig væk styrter utallige Familier stedse dybere ned i Elendighed; thi den ulykkelige, som en Gang har fundet Trøst i Beruselsen, griber siden stadig oftere til Flasken for at forkorte Mellemperioderne, da han føler sig trykket af Ansvaret for sin Stilling. Han bliver en egentlig Dranker og gaar til Grunde, efterladende sig et ved Arvelighed allerede fordærvet Afkom. Saaledes gaar det til i stor Skala endog i de bedre stillede Klasser, omend ikke i en saa afskrækkende Form.«

Mere almindelig bekjendt er det, at Alkohol nedsætter den legemlige Arbejdsevne og Udholdenhed.

Richardson var en af de første, som anstillede videnskabelige Undersøgelser for at udforske Alkoholens Indflydelse paa Muskelkraften, Allerede i det første Stadium af Alkoholens Virkning nedsættes denne Kraft[2]).

Imidlertid gjorde først Opfindelsen af Ergografen det muligt at underkaste Spørgsmaalet om Alkoholens Indflydelse paa Muskelkraften en videnskabeligt nøjagtig eksperimental Prøve. Med dette sindrige Apparat, konstrueret af Italieneren *Mosso*, kan man maale den mekaniske Kraft, en Muskel formaar at udvikle, indtil fuldstændig Træthed indtræder i samme. Underarmen og Haanden hviler ubevægelige i et Apparat, der ligner en Skruestikke, saa at kun Langfingeren kan bevæge sig fuldstændig frit. En Vægt, i Almindelighed 4 Kilogram, hænger i en Snor, lavet af Tarme.

[1]) Die Alkoholfrage. Vortrag gehalten zu Würzburg am 16. März 1892 von *Adolf Fick*, Professor der Physiologie. Würzburg, 1892. S. 8.

[2]) *Richardson*, Brief Notes for Temperance Teachers. S. 93.

Snoren bevæger sig over en Trisse og er ved Hjælp af en Læderslynge fæstet til Langfingerens mellemste Led. Et automatisk Apparat afmærker den Højde, hvortil Fingeren hver Gang løfter Vægten. Summen af alle Løftehøjderne, multipliceret med Vægten, angiver hele det udførte Arbejde. Dersom Bevægelsen gjentages hvertandet Sekund, faar Musklerne ikke Tid til at udhvile sig, og Løftehøjderne aftager, indtil Forsøgspersonen til sidst slet ikke kan løfte mere.

Med en saadan Ergograf arbejdede *Frey* i Prof. *Sahlis* Klinik i Bern, da han en Gang hos en Patient mærkede en Forandring i den almindelige Arbejdsevne, som ikke paa nogen Maade kunde forklares. Efter mange Udflugter tilstod Manden endelig, at han omtrent en Time i Forvejen havde drukket en Liter Øl[1]). Denne Hændelse foranledigede *Frey* til at anstille regelmæssige Undersøgelser angaaende Alkoholens Indflydelse paa Muskelkraften. Antallet af Eksperimenter, som Frey anstillede paa Patienter, paa sine Kolleger og paa sig selv, beløb sig til ca. 700[2]).

Paa to Undtagelser nær viste det sig, at Alkoholen udøver en skadelig Indflydelse paa en udhvilet Muskel; den nedsætter Arbejdsevnen i væsentlig Grad[3]). Jeg vedføjer her et Par typiske Ergografkurver, Resultatet af Kontrolforsøg, som *Frey* anstillede paa sig selv, efter at han i seks Uger havde afholdt sig fra Brugen af Alkohol[4]).

Forskjellen paa det udførte Arbejde efter Nydelsen af en halv Flaske (3 Deciliter) Øl er iøjnefaldende. Vand har ikke nogen særlig Indvirkning paa Muskelkraften[5]). Det subjektive Selvbedrag, en Fornemmelse af Lettelse i Arbejdet under Alkoholens Indflydelse, gjorde sig tydelig gjældende hos alle Forsøgspersonerne. *Frey* afbrød selv en Gang Forsøget for at se efter, om ikke Vægten ved en Fejltagelse var bleven formindsket, saa let forekom den ham. Men denne Vægt, som nu forekom ham saa let, kunde han alligevel ikke løfte saa højt som under Normalforsøgene[6]).

---

[1]) Ueber den Einfluss des Alkohols auf die Muskelermüdung. Experimentelle Studien mit dem Mosso'schen Ergographen von Dr. med. *Hermann Frey*. Mittheilungen aus Kliniken und medicinischen Instituten der Schweiz. IV. Reihe. Heft 1. Basel und Leipzig, 1896. S. 7.

[2]) l. c. S. 7.

[3]) l. c. S. 19.

[4]) l. c. S. 16.

[5]) l. c. S. 17.

[6]) l. c. S. 19.

Omendskjøndt saaledes allerede smaa Alkoholmængder har en afgjort skadelig Indflydelse paa den udhvilede Muskel, saa troede *Frey* dog at have konstateret, at det forholdt sig anderledes med

Fig. 1.

Frey: 30. VII. 93. Kl. 8 Fm. 4 Kg. Løftes hvertandet Sekund. Det udførte Arbejde: 1,420 × 4 = 5,680 Kilogrammeter.

Fig. 2.

Frey: 30. VII. 93. Kl. 9.40 Fm. 4 Kg. Løftes hvertandet Sekund. Det udførte Arbejde: 1,474 × 4 = 5,896 Kilogrammeter.

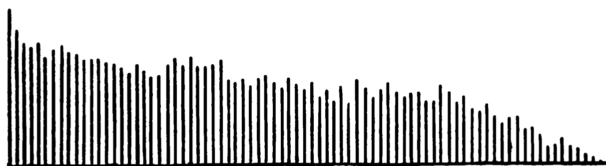

Fig. 3.

Frey: 30. VII. 93. Kl. 11 Fm. 4 Kg. Løftes hvertandet Sekund. 10 Min. efter Indtagelsen af 3 Deciliter Øl. Det udførte Arbejde: 0,819 × 4 = 3,276 Kilogrammeter.

den i Forvejen udtrættede Muskel. En saadan Muskel syntes at udføre sit Arbejde bedre ved Anvendelsen af Alkohol end uden den, men dog ikke saa godt som en udhvilet Muskel [1]).

---

[1]) l. c. S. 46.

Selv om dette virkelig var Tilfældet, har *Tigerstedt* opkastet det Spørgsmaal, hvorvidt det er til Gavn for Legemet saaledes at lamme Træthedsfølelsen ad kunstig Vej[1]). En saadan Fremgangsmaade fører til det samme, som naar en Mand holder en Gummislange for længe udstrakt; de skadelige Følger vil sjælden udeblive.

Men desuden har senere Undersøgelser bragt for Dagen, at den af *Frey* formodede gavnlige Virkning af Alkohol paa en allerede udtrættet Muskel kun er tilsyneladende og fuldstændig vildledende.

Destrée[2]) kom ved sine Forsøg til følgende Resultat:

»1. Alkohol udøver først en gavnlig Virkning saavel paa den trætte som paa den udhvilede Muskels Arbejdsevne.

2. Denne gavnlige Virkning ytrer sig næsten umiddelbart efter Alkoholens Nydelse, men er kun af momentan Varighed.

3. Senere virker Alkohol afgjort hemmende. Omtrent en halv Time efter Nydelsen svinder Muskelpræstationen ind til et Minimum, som kun vanskelig igjen kan forhøjes ved Hjælp af nye Alkoholdoser.

4. Denne Alkoholens lammende Virkning er langt større end den kortvarige Forhøjelse, som den først foraarsager, og den totale Arbejdspræstations Mængde eller Værdi bliver mindre, naar man anvender Alkohol, end naar man ikke benytter den.

5. Efter Brugen af Te, Kaffe og Kola mærkes ingen saadanne hemmende Virkninger.«

Forskjellen mellem disse Resultater og dem, *Frey* var kommen til, beror i Følge *Destrée* derpaa, at *Frey* først satte den udhvilede Muskel i Virksomhed 10 à 20 Minutter efter Nydelsen af Alkohol, hvorved Alkoholens æggende Indflydelse, som allerede forsvinder efter ca. 15 Minutters Forløb, undgik hans Opmærksomhed; men med den udmattede Muskel anstillede han Eksperimenterne strak efter Alkoholdosen[3]).

---

[1]) *Tigerstedt*, Spriten och människan. S. 11.

[2]) Influence de l'alcool sur le travail musculaire. Conférence de M. le docteur *E. Destrée*, professeur de l'Université libre de Bruxelles, médecin des hôpitaux. VIe Congrès international contre l'abus des boissons alcooliques tenu à Bruxelles du 30 aout au 3 septembre 1897. Première partie. S. 33—46. — Intern. Monatsschrift z. Bekämpf. d. Trinksitten. Heft 7 u. 8. 1899.

[3]) Jfr. ogsaa Alcohol und Muskelleistung von Prof. Dr. *A. Forel*. Correspondenz-Blatt für Schweizer Aerzte. No. 22. 1899. S. 689.

Fick paaviste Upaalideligheden af *Freys* teoretiske Overvejelse angaaende Alkoholens Virkning paa en træt Muskel[1]. I de seneste ergografiske Forsøg, anstillede af *Heck* i Würzburg[2], under hvilke bl. a. *Fick* og *Schenck* fungerede som Forsøgspersoner, viste der sig aldrig en forøget Arbejdsevne i den trætte Muskel under Alkoholens Indflydelse. Forsøgene anstilledes paa *Musculus abductor indicis*, og Alkoholdosen var ca. 125 Cc. hvid Vin. *Schenck* formoder, at Alkoholens gavnlige Indflydelse paa den trætte Muskel ved *Freys* Forsøg grundede sig paa Suggestion, og at selv Alkoholens hurtigt forbigaaende æggende Indvirkning ved *Destrées* Forsøg hvilede paa psykiske Grunde og maa forklares saaledes, at Alkoholen bragte en lille Afveksling i det ensformige Ergografarbejde og virkede saaledes for en kort Stund oplivende, ligesom Musik letter den trætte Soldats March. Men saa snart denne lille Opmuntring er forbi, falder Forsøgspersonen atter sammen, d. v. s. Alkoholens lammende Indflydelse gjør sig gjældende. Ogsaa *Destrée* opfatter Sagen omtrent paa samme Maade, idet han siger, at Alkohol for en kort Tid undertrykker Træthedsfølelsen[3].

Kraepelin mener, at *Destrée* i Hovedsagen har Ret. *Oseretzkowsky*, som i 1894 i Heidelberg gjorde Anvendelse af Alkoholdoser paa 15—20 Gr., fandt ved Ergografforsøg en hurtigt forbigaaende Stigning i Muskelarbejdet. Denne havde i Følge *Kraepelin* sin Grund i, at Alkohol letter Bevægelsestilskyndelsens Frigjørelse (»durch den Alkohol wird die Auslösung von Bewegungsantrieben erleichtert«). Forsøgspersonen løftede Vægten et større Antal Gange, men Løftehøjderne var mindre, Den egentlige Bevægelseskraft blev saaledes straks nedsat paa Grund af Giftens umiddelbare Indvirkning paa

---

[1] Bemerkungen zu Dr. H. Freys Untersuchungen über den Einfluss des Alkohols auf die Muskelermüdung. Von *A. Fick*, Prof. in Würzburg. Separatabdruck aus dem Correspondent-Blatt für Schweizer Aerzte, 1896, Nr. 14. — Jf. ogsaa Ueber den Einfluss des Alkohols auf den ermüdeten Muskel. Von Dr. med. *F. Schenck*, a. o. Professor der Physiologie in Würzburg. Der Alkoholismus. Jahrg. I. Heft 1. S. 88.

[2] Ueber den Einfluss des Alkohols auf die Muskelermüdung. Inaug.-Dissert. Würzburg, 1899. Ref. i *Schenck*, Ueber den Einfluss des Alkohols. S. 89 flg.

[3] *Schenck*, Ueber den Einfluss des Alkohols. S. 91—93.

Musklen[1]). For nylig har *Glück* under *Kraepelins* Ledelse anstillet ergografiske Forsøg, som bekræfter dette. Naar Hviletiderne var kortere, d. v. s. naar man *arbejdede strengt*, forsvandt den af Alkohol foraarsagede Stigning allerede efter 4 Minutters Forløb, og siden blev hele det udførte Arbejde mindre end uden Alkohol[2]).

»Den, som kjender Alkoholens Virkninger, betragter den sikkert ikke som et uskyldigt Nydelsesmiddel«, siger *Kraepelin*, som maaske er vor Tids største Autoritet i herhen hørende Spørgsmaal[3]).

Det eneste Forsvar for Alkoholen, som jeg har kunnet paatræffe i Litteraturen angaaende dens Indflydelse paa den legemlige Arbejdsevne, findes kos *Thudichum*. Han siger, at han har anstillet Forsøg med raske, unge Mænd ude i den frie Luft. Han gjør Rede for disse Forsøg paa følgende Maade: »De drak en vis Mængde Vin af bestemt Styrke og med passende Mellemrum og undgik omhyggeligt al Umaadelighed og ethvert Symptom paa Beruselse. Disse Eksperimenter, som jeg var den første til at anstille, er siden bleven gjentagne af andre, altid med samme Resultat, og er det nu almindelig erkjendt, at Alkohol er et Næringsmiddel i dette Ords sande Betydning.«[4]) At man ikke kan fæste Lid til Resultaterne af Forsøg, af hvilke man faar saa lidt at vide, er klart. Man maa sætte et Spørgsmaalstegn ved ethvert Punkt i Redegjørelsen. — Det er imidlertid ikke den eneste Gang, man i Alkohollitteraturen ser Alkoholens Forsvarere fremkomme med saadanne ubestemmelige Paastande imod de Resultater, som de er komne til, der virkelig har gransket Spørgsmaalet, og som gjør nøje Rede for Metoden, Dosernes Størrelse osv. i deres Forsøg.

Jeg tror, man kunde kalde de Beviser »statistiske«, som Erfaringen fra det praktiske Liv giver til Svar paa dette Spørgsmaal. *Carpenter* opregner allerede i Midten af det 19de Aarhundrede en

---

[1]) *Kate Mitchell* formoder, at Alkohol bringer Muskelsyntoninet til at koagulere, ligesom den gjør ved andre Æggehvidestoffer. The Drink Question. By Dr. *Kate Mitchell.* London, 1896. S. 207.

[2]) *Kraepelin*, Neuere Untersuchungen über die psychiske Wirkungen des Alkohols. Intern. Monatsschrift z. Bekämpf. d. Trinksitten. Heft 11. 1899. S. 324—328.

[3]) Ibid. S. 332.

[4]) A Treatise on Wines, their Origin, Nature, and Varieties with practical Directions for Viticulture and Vinification, by *J. L. W. Thudichum*, M. D., F. R. C. P. Lond. London and New York, 1894. S. 368 flg.

hel Mængde Forsøg fra de store engelske Fabrikker, især fra Jernfabrikker, hvor Arbejdet kræver stor Kraft og Udholdenhed, fra Kulminerne, fra Arbejde ude i Marken osv.[1]) Naar man ikke anvendte berusende Drikke, var man altid overlegen. Jeg anfører et Par typiske Forsøg:

Forfatteren fik sig udleveret følgende Rapport fra Uxbridge, indbefattende et helt Aars *regelmæssigt Arbejde*, udført af to Arbejdshold, hvoraf det ene fulgte »Totalafholdet«s Princip under Arbejdet, medens det andet lod sig nøje med »Maadeholdet«. Det drejede sig om Tilvirkningen af Teglsten, hvilket i Almindelighed anses for at høre med til de sværeste udendørs Arbejder. »Af over 23 Millioner Teglsten, som i 1841 tilvirkedes hos den største Fabrikant i Omegnen, havde Øldrikkerne i Aarets Løb gjennemsnitlig tilvirket 760,269[2]) pr. Mand, medens Gjennemsnitstallet for de totalafholdendes Vedkommende var 795,400, hvilket bliver 35151 til Fordel for de sidstnævnte. Det højeste Antal tilvirket af en Øldrikker var 880,000, det største Antal af en Afholdsmand 890,000, altsaa et Overskud af 10000 for den totalafholdendes Vedkommende. Det mindste Antal tilvirket af en Øldrikker var 659,000, det mindste Antal af en Totalafholdsmand 746,000 — et Overskud af 87000. Saa tilfredsstillende som dette Resultat end er, vilde det sandsynligvis være blevet endnu bedre, hvis det ene Hold havde bestaaet udelukkende af Afholdsmænd; men nu hændte det ret ofte, at der var nogen, som drak og derved hindrede de andre i Arbejdet; naar Ordenen paa den Maade bliver forstyrret, saa lider det hele derunder.«

»Kaptejn *Petherick*, Lederen i Kobberminerne i Knockmahon, meddeler os, at af de noget over 1000 Personer, som er ansatte i disse Miner, har 800 aflagt Afholdsløftet. Siden de tog dette Skridt, er Værdien af deres Produktion stegen med henved £ 5000 om Aaret; og ikke alene taaler de større Anstrengelse, men deres Ar-

[1]) *Carpenter*, Temperance and Abstinence. S. 118 flg. — Ogsaa *Liebig* omtaler Forsøg, anstillede blandt Bjergarbejdere, der viste, at strengt Arbejde bedst kunde udrettes uden alkoholiske Drikke. *Liebig*, Chemische Briefe. Vierte Aufl. S. 485. Jfr. ogsaa S. 176—78.

[2]) Det er sandsynligvis grundet paa en Trykfejl, naar der hos *Carpenter* — i Oplaget af 1892, S. 122 — findes en ubetydelig Uoverensstemmelse i de mindste Tal. Jeg har rettet Trykfejlen efter The Physiological Effects of Alcoholic Drinks, by Dr. *Forbes*. Boston, 1848. S. 160.

bejde bliver ogsaa bedre udført og har mindre Træthed til Følge. Desuden sparer de hvert Aar mindst £ 6000, hvilken Sum forhen blev anvendt til Indkjøb af alkoholiske Drikke.«

»En lignende Forandring blev gjort ved Varteg Jernværk, som den Gang stod under Mr. *G. Kenricks* Ledelse, og med samme Resultat; i de paafølgende seks Maaneder udførtes mere Arbejde end nogen Sinde før i samme Tidsrum, og dette Arbejde udførtes med større Velbefindende for Arbejdernes eget Vedkommende og til større Tilfredshed for deres Principaler.«

Følgende Forsøg, anstillet af Lægen *Parkes* (Netley) og refereret af Sir *Andrew Clark*[1]), vakte i sin Tid stor Opsigt: »Han tog et vist Antal Soldater af samme Alder og med samme typiske Konstitution, og som levede under samme Forhold, spiste samme Mad og indaandede den samme Luft, for at Eksperimentet kunde blive upartisk, og inddelte dem i to Hold — et Alkohol-Hold og et Ikke Alkohol-Hold — der skulde udføre visse Arbejder, for hvilke de fik ekstra Betaling. Han gav Agt paa disse Hold og noterede nøje Resultaterne af deres Arbejde, og det viste sig da, at Alkohol-Holdet til at begynde med kom langt forud; de havde Kander med Øl ved deres Side, og naar de blev lidt trætte, drak de Øl, og Ikke Alkohol-Holdet blev den første Time eller to bagefter. Men han ventede og gav som bemærket nøje Agt paa dem, og efterhaanden som Forsøget skred frem, begyndte Øldrikkernes Energi hurtigt at svækkes, og hvor meget de end anstrengte sig, var de dog ved Dagens Slutning langt bagefter Ikke-Alkohol-Holdet. Da dette havde vedvaret nogle Dage, begjærede Alkohol-Holdet at faa Lov til at gaa over til Ikke-Alkohol-Holdet, for at de kunde tjene nogle flere Penge. Men for at gjøre Eksperimentet uigjendriveligt og afgjørende, foretog Dr. *Parkes* en Omflytning af Arbejdsholdene: han gjorde Alkohol-Holdet til Ikke-Alkohol-Hold og omvendt — efter at Mændene meget villigt havde givet deres Samtykke — og Resultatet af dette Eksperiment blev nøjagtig det samme. Alkohol-Holdet var i Begyndelsen foran, men havde hjælpeløst tabt sin Sag, da Dagen var til Ende.«

I ovennævnte Tilfælde har man saaledes anstillet direkte sam-

---

[1]) Alcohol and Work, by the late Sir *Andrew Clark*, M. D., Physician to the Queen. Medical Temperance Review. Nr. 3. 1900. S. 49 flg.

menlignende Eksperimenter for at klargjøre Alkoholens Indflydelse paa Arbejdspræstationen.

Wakely[1]) omtaler ligeledes talrige Tilfælde, hvor den praktiske Erfaring afgjort har bevist, at legemligt Arbejde altid udføres bedre uden alkoholiske Drikke. I Glas- og Jernfabrikker, hvor der hersker svær Hede, i Jordbrugsarbejde osv. har det vist sig, at Totalafhold altid har en gunstig Indflydelse paa Sundheden og Arbejdsevnen.

Man gjør vel i at lægge Mærke til, at der her ikke har været Tale om ved Forsøg at forsvare en forudfattet Mening hverken i den ene eller den anden Retning. Man har gjort Iagttagelser i stor Skala angaaende de alkoholiske Drikkes Virkning i det praktiske Liv og deraf draget de Slutninger, som det sømmer sig en tænkende, fordomsfri Iagttager at drage.

Nu betragtes Spørgsmaalet som løst i England, og man anser Totalafhold for at være aldeles nødvendigt, naar det gjælder stor Anstrengelse.

Wakely omtaler f. Eks. følgende Kjæmpebevis paa menneskelig Arbejdsevne[2]): Great Western Railway (det store Vestbaneselskab) havde en Sporvidde paa 7 engelske Fod i Stedet for 4 Fod og $8^1/_2$ Tomme som de andre. I 1872 forandredes Sporvidden i Wales. I 1892 besluttede man ogsaa at forandre Sporvidden paa den øvrige Strækning fra »bred« til »smal«. Strækningen var ca. 200 engelske Mile lang, og hele Arbejdet skulde udføres paa to Dage, den 21de og 22de Maj, for at Trafikken ikke skulde lide alt for langvarigt Afbræk. Man samlede 5000 erfarne Arbejdere. Alle forberedende Arbejder udførtes paa Forhaand. Mellem Kl. 3 og 4 om Morgenen den 21de Maj begyndte Mændene at arbejde og blev ved til Kl. 9 Aften med tre Ophold paa en halv Time hver til Indtagelsen af deres Maaltider. Tidligt den 22de gjenoptoges Arbejdet, og i Løbet af 31 Timer var alting færdigt og Banen klar. Paa Grund af Erfaringen fra Aaret 1872 gav Selskabet ikke deres Arbejdere en Draabe Alkohol i nogen som helst Form, men serverede hovedsagelig en Drik, som kaldes »Stokos«, og som simpelthen bestod af Havremel

---

[1]) Abstinence and Hard Work. By *Charles Wakely*. London, 1893.

[2]) Ibid. S. 48 flg.

og hedt Vand, der siden afkjøledes og sødedes. Man anvendte ca. 10 Tons Havremel i disse 31 Timer.

Da Bygningen af Inner Circle Railway (Londons underjordiske Jernbane) blev fuldført med 2000 Arbejdere, var det ikke tilladt at sælge eller engang at hente nogen som helst alkoholiske Drikke paa Arbejdspladsen. Da Canadian Pacific Railway skulde bygges, besluttede Selskabet, at ingen berusende Drikke maatte sælges inden for 10 eng. Miles Afstand fra Jernbanelinien. Følgen heraf var den, at under Bygningen af denne 4000 eng. Mile lange Jernbane, hvori 30000 Mand af alle Nationer og meget forskjellige Karakterer deltog, forekom der intet Tilfælde af den Slags Forbrydelser og Uorden, som plejer at være saa almindelige ved lignende Arbejder. Forsøg under andre store Jernbanearbejder har haft samme Resultat.

Stedste stærkere lyder i vore Dage det Krav, at man af Jernbanepersonalet bør forlange Totalafhold. De fleste Jernbaneselskaber i de Forenede Stater kræver dette.[1]) Direktøren for Seaboard Aire Line skriver: »Paa ingen af vore Jernbaner tillader vi nogen, som drikker Alkohol, at beklæde en ansvarsfuld Post. Erfaringen har lært os, at man ikke kan stole paa saadanne Folk, og vi vil ikke sætte de rejsendes Liv i Fare, naar de benytter sig af vore Tog.« Canadian Pacific Railway har solgt Landet omkring sine Stationer alene paa den Betingelse, at ingen berusende Drikke maa der udskjænkes; i modsat Fald betragtes Handelen som ugyldig, og Landomraadet falder tilbage til Selskabet. Chicago and North Western Railway har tilkjendegivet, at enhver Funktionær, der findes i Færd med at gaa ind i eller træde ud af et Værtshus, eller som lugter af Alkohol, vil blive fjernet fra sin Bestilling. Ligesaa energisk gaar Pittsburg and Western Railroad til Værks; den holder skarpt Øje med sit Personale og afskediger enhver, som overbevises om at have overtraadt Forbudet mod at nyde alkoholiske Drikke. »Frasen om den personlige Frihed« — saaledes slutter Redegjørelsen for Ênquete-mæssig Undersøgelse af hidrørende Forhold i de Forenede Stater — »gjælder ikke i en Tjeneste, hvor afholdende

[1]) Jfr. *Masius*' Rundschau. Blätter für Versicherungswissenschaft, Versicherungsrecht und bemerkenswerte Vorgänge im Versicherungswesen. Neue Folge. Jahrg. X. Leipzig, 1898. Art. Eisenbahnunfälle und Alkoholmissbrauch. S. 115—119. — *Wakely*, Abstinence and Hard Work. S. 32.

Folk og klare Hoveder er nødvendige.« I England har Jernbanepersonalet en egen Afholdsorganisation, hvortil i 1900 hørte 6500 af Personalet ved Midland-Banen, 4500 ved North Eastern-Banen, 3900 ved L. & N. W.-Banen, 2200 ved L. & S. W.-Banen, 2500 ved G. Northern-Banen osv.[1]) I Belgien har Trafikministeren i det mindste forbudt sine underordnede at sælge alkoholiske Drikke. Forud fandtes der nemlig 1400 Kroer, drevne af Jernbanebetjente, og Følgen var, at der hvert Aar omkom ca. 400 Jernbanearbejdere, som havde drukket sig berusede i disse Kroer.[2]) Paa den internationale Konferens for Jernbane- og Søfartshygiejne anbefalede Jernbanelægen *Van Coillie* i et vel motiveret Andragende, at man af Jærnbanepersonalet skulde fordre fuldstændigt Afhold fra alkoholiske Drikke.[3]) I Tyskland har en bekjendt Jernbanedirektør *de Terra* udtalt sig i samme Retning. Han mener, at Publikum har Ret til at forlange, at deres Liv og Ejendom anbetroes afholdende Personer, i Særdeleshed »da det engang er bevist, at allerede saa smaa Mængder Alkohol, som der findes i 1 à 2 Glas Øl, forringer Aandsevnerne, særlig Tænke- og Kombinationsevnen.«[4])

Af stor Betydning er den Erfaring, man har gjort ved Eksperimenter i stor Skala i de forskjellige Landes Arméer. I den engelske Armé har der længe været en Mængde Totalafholdsmænd. Man lagde Mærke til, at disse altid udviste større Udholdenhed under Anstrengelser og lettere overvandt Vanskelighederne end de Soldater, som gjorde Anvendelse af deres Ration af Spiritus. Lidt efter lidt begyndte man at anstille systematiske Forsøg paa dette Omraade, og det viste sig, at det ikke var Tilfældigheder, som her havde gjort sig gjældende. Resultatet var saa meget mere lærerigt og slaaende, som det her gjaldt en Sammenligning mellem Totalafholdsmænd og saadanne, som benyttede berusende Drikke med Maade; thi der blev holdt strengt Opsyn, for at Soldaterne ikke skulde faa Anledning til at anskaffe sig mere Alkohol end deres daglige, begrænsede Rationer. Man gjorde videre Forsøg. Man

---

[1]) Temperance in Connection with the Railway System. By *R. A. Allison*, M. P., The World's Temperance Congress, London, 1900. S. 221.

[2]) *Masius*' Rundschau, l. c.

[3]) L'alcool et le travail. Par le dr *Van Coillie*. Bruxelles. — Jfr. Intern. Monatsschrift z. Bekämpf. der Trinksitten. Heft 1. 1898. S. 13.

[4]) *Masius*' Rundschau, l. c.

lod hele Troppeafdelinger foretage Marcher, den ene Gang medførende deres Alkoholrationer, den næste Gang uden nogen Alkohol. Resultatet af disse Forsøg, som anstilledes i stor Skala og under alle mulige Forhold, var, at Soldaterne altid udrettede deres Ting bedre, naar der ingen berusende Drikke uddeltes. Den krigshistoriske Erfaring har vist, at Soldaterne udmærket godt har udholdt de sværeste Anstrengelser saavel i kolde som i varme Klimaer uden at nyde Alkohol i nogen som helst Form. Som særlig betegnende i denne Henseende har man fremholdt Lord *Cornwallis's* Ekspedition i Virginien i 1783, Krigen paa Jamaica i 1794, en engelsk Armés March gjennem den ægyptiske Ørken i 1800 til Undsætning af Sir *Abercrombie,* Erfaringen i Kafferkrigene, Felttoget til Red River i Kanada under Sir *Wolseleys* Kommando, Krigen med Ashanti i 1873—74, Russernes Felttog mod Khiva 1873 osv. Paa Grund af disse Erfaringer er de allerfleste militær-hygiejniske Autoriteter, med »Militærhygiejnens fornemste Talsmand i vor Tid« *Parkes*, i Spidsen, enige om at forkaste Brugen af Spirituosa.[1] Lord *Wolseley* skrev for nogen Tid siden: »Vi har endnu nogle mægtige Fjender, Storbritanien har endnu nogle store Kampe at gjennemgaa, men for nærværende er Drukkenskaben vor farligste Fjende. Den dræber flere end alle vore moderne Krigsvaaben, og den dræber ikke alene Legemet, men ogsaa Aanden og Sjælen.« Saadant er Forholdet, uagtet *Wolseley* senere tilføjer, at der i Arméens Rækker nu findes mindre Drukkenskab end i nogen anden Klasse af britiske Undersaatter.[2]) Paa en fængslende Maade redegjør *M'Farland* for sine Erfaringer som Militærlæge i Indien og

---

[1]) Jfr. *Parkes*, A Manual of Practical Hygiene. Fifth Edition, by *F. S. B. Francois de Chaumont*, M. D., Professor of Military Hygiene, etc. London, 1878. — The Effects of Alcohol on our Military and Civil Population at Home and Abroad. By Brigade-Surgeon *F. E. M'Farland*, etc. The Dublin Journal of Medical Science. Vol. XCVIII. 1894. S. 473—489. — Om bruket af destillerade spritdrycker från militärhygienisk synpunkt. Af *H. W. Hülphers*. Regementsläkare vid kong. andra lifgardet, osv. Tidskrift i Militär Helsovård. Femte årgången. Fjerde häftet. Stockholm, 1880. S. 313—338. — De l'alcoolisme dans l'armée et des moyens de le combattre. Discours de M. le dr *de Vaucleroy*, professeur d'hygiène à l'École militaire (Bruxelles). VIIe Congrès international contre l'abus des boissons alcooliques. T. I. S. 380—389.

[2]) *M'Farland*, l. c. S. 478.

slutter med at sige: »Da vi først erobrede Indien, gav vi vore Soldater store Mængder Spirituosa, og Følgen var Sygdom, stor Dødelighed og Forbrydelser. Siden forsøgte vi med smaa Mængder og fik bedre Resultat, derpaa endnu mindre Mængder med endnu større Fordel; til Slut inddrog vi Alkoholrationen fuldstændig og fandt, at dette var det allerbedste.« Dette var den bekjendte Lord *Roberts's* Fortjeneste.[1]) Paa den sidste engelsk-ægyptiske Sudan-Ekspedition gav øverstbefalende Lord *Kitchener* Soldaterne hverken Spirituosa eller Øl.[2]) En stor Del af den engelske Armé tilhører »Army Temperance Association« (Arméens Afholdsforening), der meget kraftig støttes af de øverste befalhavende.[3]) Den engelske Flaade har sin egen udmærkede Afholdsorganisation[4]). Samme Erfaring har man gjort i den nordamerikanske Hær ved skiftevis Forsøg med Uddeling af mindre Alkoholdoser og fuldstændigt Afhold. Dr. *Frank H. Hamilton* udtaler sig derom som følger: »Det var i højeste Grad ønskeligt, om saadanne Forsøg ikke oftere gjentoges i de Forenede Staters Hær. Vi er ved Erfaring og Iagttagelse komne til den bestemte Overbevisning, at den sædvanlige Brug af Alkohol for sunde Personer ikke under nogen Omstændighed er nyttig. Vi gjør ingen Undtagelse paa Grund af Kulde, Hede, Regn, ikke engang for saadanne, som har været vante til at bruge stærke Drikke« [5]). I de Forenede Staters Flaade er al Brug af alkoholiske Drikke strengt forbudt. Nylig har man i de Forenede Stater i Amerika ført en haard Kamp mod den saakaldte »Kantine«, et Slags Marketenteri, hvor Soldaterne kunde kjøbe spirituøse Drikke, og som

---

[1]) Ibid. S. 477, 478.

[2]) Jfr. Ein Feldzug ohne Alkohol. Intern. Monatsschrift z. Bekämpf. d. Trinksitten. Heft 5. 1898. 144 flg.

[3]) Jfr. Temperance in the Army. By Colonel *Fergusson*. The World's Temperance Congress, London, 1900. S. 201—209. — Association de temperance dans l'armée. Discours de l'Honorable *Conrad Dillon*, VIIe Congrès international contre l'abus des boissons alcooliques. T. I. S. 396 flg. — Die Enthaltsamkeitsbewegung in der britisch-indischen Armee. Intern. Monatsschrift z. Bekämpf. d. Trinksitten. Heft 5. 1898.

[4]) Jfr. Temperance Work in the Royal Navy. By *Agnes E. Weston*. The World's Temperance Congress, London, 1900. S. 210—219. — Från den 7:de internationela kongressen mot missbruk af alkoholhaltiga drycker Paris 4—9 april 1899. Af D:r *Robert Tigerstedt*, professor i fysiologi. (Skrifter, utgifna af Svenska Nykterhetssällskapet. 1899 års serie. IV.) S. 16.

[5]) *Bunge*, Alkoholfrågan. S. 7.

vakte megen Forargelse under den sidste Krig mellem Spanien og Amerika. I den nye Hærlov har først Repræsentanternes Hus og derefter Senatet indsat en §, hvorved alt Salg af berusende Drikke forbydes paa ethvert Territorium, som benyttes af de Forenede Stater i militært Øjemed. Det regnes overalt i Amerika for en Sejr, der navnlig skyldes »Det hvide Baand«s (W. W. C. T. U.) utrættelige Anstrengelse[1]. I andre Lande staar man endnu paa Halvvejen, eller ikke engang saa langt. I Frankrig blev i 1900 alt Salg af destillerede Drikke og »aperitifs« i Marketenterier forbudt ved et Cirkulære af Krigsminister *Gallifet*[2]. I Tyskland afhænger det af den befalende General, om Brændevin skal uddeles; i Svejts har Chefen for Troppeafdelingen Ret til at foreskrive, hvilke Drikke der skal uddeles under Marchen[3]. I Rusland faar i Følge *Zouïeff* Soldaterne i Arméen Brændevin ni Gange om Aaret[4]. Man stræber dog fremad endogsaa inden for det russiske Militærvæsen. For nylig er der i Dagspressen forekommet en Notits, som gaar ud paa, at den Del af Undervisningsdirektionens Program, der omhandler »Nytten af Brændevinens maadeholdne Brug«, skal udelades og erstattes af en ny »Om Brændevinens Skadelighed«. I Finland faar Soldaterne aldrig Brændevin og yderst sjælden Øl. Den finske Overlæge i Hæren Dr. *C. F. Wahlberg* sagde ved et Møde af det finske Lægeselskab i Aaret 1884: »Min Erfaring som Militærlæge har lært mig, at alkoholiske Drikke som ikke henhørende til Menneskenes Næringsstoffer, heller ikke er nogen nødvendig Vare. Under Krigen i 1877—78 viste det sig, at de Soldater, som ikke tog deres Brændevinsrationer, i Almindelighed udholdt alle Strabadser bedre, end de, der gjorde det .... Gamle Drankere bukkede først under for Anstrengelser«[5]. I Rumænien er det i Følge *Thiron* forbudt at sælge Brændevin i Marketenterier[6].

Tusinder af Handelsfartøjer i Amerika og England gaar til

---

[1]) Jfr. f. Eks. Nordisk kristeligt Afholdsblad 1. Marts 1901.

[2]) Cirkulæret blev offentliggjort f. Eks. i Le Petit Parisien. 4. Mai 1900.

[3]) Discours de M. *Jules Repond*, Lieutenant-Colonel de l'armée Suisse. VIIe Congrès international. T. I. S. 391, 393.

[4]) VIIe Congrès international. T. I. S. 401.

[5]) Öfver bränvinets vanliga biämnen, etc. Diskussion förd vid Finska Läkaresällskapets 2:ne sammanträden 1884. S. 12.

[6]) VIIe Congrès international. T. I. S. 384.

Søs uden en Draabe Alkohol om Bord. Et stort Flertal af Hvalfangerne er Totalafholdsmænd.[1]) De kan bedre taale Kulden uden Alkohol.

Nordpolsfarerne har gjort samme Erfaring.[2]) Det bedste Vidnesbyrd desangaaende faar vi af *Fridtjof Nansen*, I et af sine tidligere Værker[3]) omtaler han de sørgelige Følger, Anvendelsen af »saa ødelæggende Stimulanser som spirituøse Drikke« har haft paa Nordpol-Ekspeditioner. »Det er sørgeligt«, siger han, »naar denne Misopfatning har faaet et saadant Udslag, som den fik under Greely-ekspeditionen, den sidste store Tragedie i den arktiske Opdagelseshistorie. Naar man her ser, hvorledes f. Eks. den kjække Sergeant *Rice*, dødstræt, udhungret og forfrossen tror at kunne redde sig ved et Kvantum Rom, hvortil endog sættes Amoniak (det værste, han kunde finde paa), og saa umiddelbart derpaa dør i sin Ven Frederichs Arme, mens Frederich berøver sig selv Klæderne, endog lige til Skjorten for at varme sin Vens stivnede Lemmer o. s. v., da kan man ikke undgaa at blive underlig berørt ved Tanken om, at saa megen Energi, saa meget Mod og Selvopofrelse bliver saaledes ødslet bort. Jeg skal ikke engang omtale de uhyggelige Bakkanaler, som Folkene paa denne Ekspedition opførte i disse ugjestmilde Omgivelser, omringede af Døden paa alle Kanter. Foruden at Alkohol slapper Udholdenheden og virker direkte skadelig ved at nedsætte Legemstemperaturen og forringe Fordøjelsesvirksomheden i Ventriklen, saa sløver den Energien og Foretagsomheden, og dette ikke mindst, naar Folkene, saaledes som paa Greely-Ekspeditionen, er udsultede og forkomne... Manges Mening er, at selv om man ikke vilde bruge Brændevin til daglige Rationer, saa bør man dog have det med for at kunne bruge det som Medicin. Jeg vilde give dem Ret, hvis der kunde paavises et eneste Tilfælde, hvor det skulde være nødvendigt; saalænge det ikke sker, holder jeg paa, at selv det Paaskud for at tage det med er forkasteligt. Det rigtigste er helt at banlyse Alkoholen som Drikkevare fra arktiske Foretagender.«

Da *Nansen* gjorde sin sidste bekjendte Rejse til Polaregnene,

---

[1]) *Bunge*, Alkoholfrågan. S. 8. — Royal Commission on Liquor Licensing Laws. Vol. IX. S. 120.

[2]) Jfr. f. Eks. *O'Gorman*, Scientific Valuation of Alcohol in Health. S. 41. — *Hülpers*, Om bruket af destillerade spritdrycker. S. 326.

[3]) *Fridthjof Nansen*, Paa Ski over Grønland. Kristiania, 1890. S. 63, 64.

var det hans Hensigt slet ikke at medtage anden Spiritus end den, der skulde anvendes til Brændsel. Uden hans Vidende havde dog Officererne medtaget nogle faa Flasker Cognak osv., der imidlertid snart var forbi, saa at Ekspeditionen den største Del af Tiden var fuldstændig blottet for berusende Drikke og klarede sig udmærket.[1])

Paa den anden Side har man gjort den Erfaring, at man meget bedre udholder det hede Klimas Gjenvordigheder, naar man ikke bruger Alkohol. Dette er f. Eks. *Livigstones, Stanleys, Emin Paschas, Gordons, Karl Peters*, General *Gallienis* og andres Overbevisning. Man anser det tværtimod for at være nødvendigt for en Europæer at afholde sig fra alle alkoholiske Drikke, dersom han vil være sikker paa, at hans Helbred ikke skal blive ødelagt i Troperne.[2])

Ogsaa Sportsmænd er mere og mere komne under Vejr med, at Alkohol, tagen i en hvilken som helst Form, nedsætter Kræfterne.[3])

For et sundt Menneske er Alkohol saaledes under normale Forhold til ingen Nytte. Nu staar kun det Spørgsmaal tilbage, om den kan anvendes som *Lægemiddel.*

---

[1]) Jfr. bl. a. *Johansens* Udtalelser i Am Nordpol und in den Tropen. Intern. Monatsschrift z. Bekämpf. d. Trinksitten. Heft 5. 1898. S. 146 flg.

[2]) Jfr. *Carpenter*, Temperance and Abstinence. S. 147 flg. — *O'Gorman*, Scientific Valuation of Alcohol in Health. S. 27, 42 flg. — *Baer*, Alcoholismus, S. 557. — Der Alkohol als Störenfried in den Kolonien und daheim. Von Oberstabsarzt *Matthaei* in Danzig. Leipzig, 1900. S. 9 flg. — Rapport du Général *Gallieni*. VIIe Congrés international. T. I. Sl 351—355. — *Beerwalds* Udtalelse i Zeitschrift für diätische und physikalische Therapie. Erster Band. Leipzig, 1898. S. 191. — Der Alkoho als Hindernis der Akklimatisation der Europäer in den Tropen. Intern Monatsschrift z. Bekämpf. d. Trinksitten. Heft 10. 1900. S. 312—314. — Om Preservation of Health in India. A Lecture addressed to the Royal Indian Engineering College at Cooper's Hill, by Sir *Joseph Fayrer*, K. C. S. I., LL. D., M. D., F. R. S. London, 1880. S. 18. — *Fick*, Alkoholfrage, S. 5 flg.

[3]) *O'Gorman*, Scientific Valuation of Alcohol in Health. S. 27. — Dr. *Karl Arnold* i Zeitschrift des deutsch-österreichischen Alpervereins. Cit. i Mässigkeits-Blätter. XIV Jahrg. April 1847. S. 51. — Strong Reasons against Strong Drink. By *H. Harbour*. Second Edition. London. S. 39 flg. — The Worship of Bacchus a Great Delusion. By *Ebenezer Clarke*, F. S. S. Second Edition. London, 1877. S. 74 flg.

Det er maaske paa sin Plads at forudskikke den Bemærkning, at Løsningen af det praktiske Alkoholspørgsmaal hverken kan eller behøver at vente paa det endelige Svar paa Spørgsmaalet om, hvorvidt Alkohol kan anvendes som Medicin. Den bekjendte tyske Nervelæge *Möbius* siger meget træffende herom: »Praktisk talt hemmer og skader Alkohol altid Organismens Virksomhed. At Alkohol, bortset fra enkelte Tilfælde, *ikke er noget brugbart Lægemiddel*, kan heller ikke mere benægtes. *Den gamle Overtro*, at alkoholiske Drikke skulde være et Styrkemiddel i alle mulige Sygdomstilstande, er definitivt forkastet. Det er sandt, at en Del Læger endnu tror, at Alkohol ved mange akute Sygdomme, hvor der indtræder Hjertesvaghed, vil stimulere Hjertet og hjælpe det over den daarlige Tid. Hvorvidt nu dette forholder sig saa, eller om der her blot foreligger en Vildfarelse (som jeg tror), det er et Spørgsmaal, som kun angaar Lægerne, og som er fuldstændig ligegyldigt, hvad det sociale Alkoholspørgsmaal angaar. Det er overhovedet aldeles forkjert at tage Undtagelsestilfælde i Betragtning ved Drøftelsen af Principper.[1]) Man gjør ogsaa vel i at holde den historiske Udvikling af Alkoholspørgsmaalet i Erindringen. Som vi forud har set, antog man *a priori*, at *aqua vitae* var godt for alt; og vi har ogsaa set, at man egentlig først i det 19de Aarhundrede kom paa Tanke om at undersøge, om det virkelig forholdt sig saaledes.

Ogsaa det 19de Aarhundrede har, som det fremgaar af medicinske Lærebøger, været Vidne til vekslende Anskuelser angaaende Alkoholens Anvendelighed i Terapien. I sin bekjendte Lærebog i Farmakologi, som udkom i 1875, siger *Husemann*, at »den gamle Lære om Vinens Skadelighed i feberagtige, hidsige Affektioner er en Vildfarelse.«[2]) Man havde saaledes forud for hans Tid for-

---

1) Über Mässigkeit und Enthaltsamkeit. Vortrag von Dr. med. *P. J. Möbius*, Vorstandsmiglied des deutschen Vereins abstinenter Ärzte. Dresden. S. 6. — Omtrent samme Resultat kom man til i en Diskussion, som i 1898—99 førtes i Intern. Monatsschrift z. Bekämpf. d. Trinksitten mellem Lægerne *Kantorowicz*, *Frick* og *Wehberg* samt Lægmændene *Tienken* og *Asmussen*. — Redaktionen af nævnte Tidsskrift er ogsaa af den Anskuelse, at Bekjæmpelsen af Alkoholterapien er de totalafholdende Lægers Sag og af taktiske Grunde maa holdes adskilt fra det sociale Alkoholspørgsmaal. Intern. Monatsschrift. z. Bekämpf. d. Trinksitten. Heft 7. 1896. S. 204.

2) Handbuch der gesammten Arzneimittellehre. Von Dr. med. *Theodor Husemann*, Professor in Göttinger. Zweiter Band. Berlin, 1875. S. 1010.

kastet Alkoholterapien i Febersygdomme, men en Reaktion indtraadte, og det er mod denne Reaktion, man har kjæmpet i de senere Tider. Det vilde imidlertid føre os for langt her at gaa ind i Detaillerne af Spørgsmaalets teoretiske Udvikling. Man synes gradevis at være kommen til det nuværende Standpunkt, som jeg tror, at jeg bedst kan gjøre Rede for ved at anføre nogle Udtalelser af vore Dages lægevidenskabelige Forskere paa dette Omraade. Naar jeg siden efter ogsaa anfører nogle statistiske Data, vil jeg dermed ikke hævde, at disse skulde have haft nogen større Indflydelse paa det forandrede Standpunkt angaaende Alkoholens Værdi som Medicin, men de kunde dog have nogen Vægt ved Siden af det lægevidenskabelige Ræsonnement.

Holsti, som grundigt refererede Spørgsmaalet paa de finske Lægers 16de almindelige Møde i 1897, »mener, at Alkohol som Regel uden Vanskelighed kan undværes ved Behandlingen af akute Sygdomme.«[1]) To Kirurger, var de eneste, som sagde ham imod.[2]) I 1899 refererede *Colla* Spørgsmaalet ved den tyske Læge-Afholdsforenings 4de Aarsmøde med en sjælden Mangesidighed og Grundighed.[3]) Han er enig med *Kantorowicz*[4]) deri, at Alkohol ikke bør anvendes i Feber, at den ikke er et passende Sparemiddel og absolut ikke et Næringsmiddel; paa Hjertet og Aandedrættet kan Alkoholen have en kortvarig irriterende Virkning, der imidlertid efter 10 à 15 Minutters Forløb efterfølges af en Slappelse, og Alkohol er altid at betragte som et tveægget Sværd. Det er værd at lægge Mærke til, at *Holsti* samt *Kantorowicz* og *Colla* uafhængigt af hverandre er komne til samme Resultat. Omtrent samme Standpunkt er allerede forud blevet forsvaret i Tyskland f. Eks. af *Wehberg*.[5]) I den allerseneste Tid har *Gruber* paa Grundlag af den

---

[1]) *Holsti*, Om alkoholen som läkemedel. S. 11.

[2]) Suomen lääkärien mietteitä alkoholikysymyksessä. Kylväjä. N:o 39. 1897.

[3]) *Colla*, Neuere klinische Erfahrungen über die Alkoholfrage. Intern. Monatsschrift z. Bekämpf. d. Trinksitten. Hefte 1—3. 1900.

[4]) *Kantorowicz*, Ueber den terapeutischen Wert des Alkohols bei akuten Krankheiten.

[5]) Wider den Missbrauch des Alkohols, zumal am Krankenbette. Von Dr. med. *H. Wehberg*. Berlin, 1887. — Jfr. ogsaa *Wehberg*, Alkohol und innere Krankheiten. Bericht über den V. Internationalen Kongress zur Bekämpfung des Missbrauches geistiger Getränke zu Basel 20.—22. August 1895. S. 368—371. — *Wehberg*, Der Alkohol am Krankenbette. Zeitschrift für Krankenpflege. XVII. Jahrg. Berlin, 1895. S. 131—137.

forud omtalte Undersøgelse af *Laitinen* og Forsøg, som *Kögler* har foretaget paa Wiens hygiejniske Institut, fremholdt, at dersom man af Forsøg paa Dyr i Almindelighed kan drage nogen Slutning angaaende et Nervemiddels Indvirkning paa Mennesket, saa er Alkoholen ikke paa sin Plads ved Behandlingen af Infektionssygdomme; alene ved en truende Kollaps synes den at gjøre Nytte.[1]) Man synes, at *Binz* ubetinget burde have forsvaret sig meget grundigere imod de Indvendinger, som man har gjort mod hans Alkoholterapi, end han har gjort i det seneste Oplag i sin Lærebog om Lægemidler.[2]) Deri siges uden videre, at Alkohol i moderate Doser virker stimulerende, befordrer Fordøjelsen osv., selv om man ogsaa mærker større Forsigtighed med Hensyn til at rekommandere Alkohol. *Bleuler* paastod paa et Lægemøde i 1894, at han tydelig havde lagt Mærke til, at Tyfus og Pneumonia forløb daarligere ved Alkoholterapi.[3]) *Liebes* fortjenstfulde Værk, hvori han Punkt for Punkt har imødegaaet Alkoholforsvarernes Paastande, har jeg forud omtalt. *Schmitz's* Forsvar for Alkoholterapien[4]) falder i Hovedsagen sammen med *Binz's* og holder ikke stik over for senere beviste Fakta. En langsom, men afgjort Forandring foregaar for Tiden

---

1) Der Einfluss des Alkohols auf den Verlauf der Infectionskrankheiten. Von Prof. *Max Gruber*. Wien. VIII. Internalionaler Congress gegen den Alkolismus. Wien, 9.—14. April 1901. — *Kantorowicz* mener, at Alkohol alene kan anvendes, naar man i Tilfælde af Livsfare paa Grund af Hjertesvaghed ikke har andet Middel ved Haanden; nogen anden Brug af Alkohol kan paa Forskningens nuværende Standpunkt ikke forsvares. Intern. Monatsschrift z. Bekämpf. d. Trinksitten. Heft 1. 1899. S. 18. — De amerikanske Læger, som nærmere har undersøgt Alkoholens Indvirkning som Lægemiddel, forkaster imidlertid dens Brug ogsaa ved en truende Kollaps. *Rossiter*, *Kellogg* m. fl. bemærker, at eftersom Hjertet engang er en Muskel, saa svækkes dets Arbejdsevne ved Alkohol. Jfr. f. Eks. Good Health Nr. 2. 1901. S. 63 flg. Ved en truende Kollaps benyttes Vandbehandling med passende Anvendelse vekselvis af hedt og koldt etc. *(Kellogg)* eller ogsaa kort Anvendelse af tør Varme paa Hjertet *(Kellogg*, *Ben Thomson*, *Grosvenor)*. Jfr. Bulletin of the American Medical Temperance Association. No. 1. 1896. S. 12 flg. — Nos. 11 and 12. 1896. S. 255. — No. 4. 1900. S. 106.

2) Grundzüge der Arzneimittellehre. Von Dr. *C. Binz*, Ord. Prof. und Geh. Med.-Rath, etc. Dreizehnte Auflage. Berlin, 1901. S. 76.

3) Allg. Zeitschrift f. Psychiatrie. Bd. 51. S. 978 flg.

4) Mässigkeit oder Enthaltsamkeit? Von Dr. *A. Schmitz*. Bonn, 1894. S. 10 flg.

med Hensyn til Vurderingen af Alkohol som Lægemiddel.[1]) Umulig vilde vel nu en saadan Hændelse være som den, der i 1896 indtraf i Magdeburg, hvor en Læge anklagedes af sine Kolleger for at have forkortet en Patients Liv ved at nægte ham »de stærkeste Vine og den kraftigste Bouillon«; Domstolene erklærede ham imidlertid uskyldig.[2]) Ved kroniske Sygdomme kan Alkoholterapien med Nutidens Kjendskab til Alkoholens fysiologiske Egenskaber endnu mindre komme i Betragtning end i akute Tilfælde; den gjør ingen Nytte; tværtimod ligger den store Fare nær, at den syge ved Lægens Bistand udvikles til en Alkoholist.[3])

Det ser ud, som om man paa det europæiske Kontinent har arbejdet sig ud af den gamle Overtro paa Alkoholterapien uden at komme i mere end tilfældig Berøring med Anskuelserne i England og Amerika. At man paa saa forskjellige Steder kommer til de samme Resultater, gjør disse naturligvis saa meget antageligere. I England stod begge Anskuelserne om Alkoholens terapeutiske Værdi i lang Tid skarpt mod hinanden. I sine »Clinical Lectures on certain acute Diseases«, der udkom i 1860, anbefalede den ansete Londonnerlægen *Todd* Anvendelsen af rigelige Mængder af Alkohol i alle Febersygdomme. Alkohol flød i Strømme i Englands Sygehuse paa den Tid, indtil man i 1872 offentlig beskyldte *Todd* og hans Efterfølgere for, at de gjorde deres Patienter til Alkoholister.[4]) Paa den anden Side var der berømte Læger, som paa Grundlag af deres Undersøgelser forkastede Brugen af Alkohol i deres Lægepraksis. Paa et stort Møde i 1872 meddelte *Munroe*, *Collenette*, *Edmunds* og *Bennett* deres Erfaringer, som f. Eks. stemte overens med *Higginbottoms* 40-aarige Erfaring, at man absolut naaede de

---

[1]) Jfr. *Laitnien*, Ueber den Einfluss des Alkohols. S. 7. — Jfr. ogsaa *v. Leydenz* Udtalelse paa Kongressen i Moskau, cit. i *Liebe*, Alkohol und Tuberculose. S. 41. — Om Lungsotssanatorier af *Henrik Berg*. Stockholm, 1899 S. 129—131.

[2]) Der Alkohol vor Gericht. Von Dr. *Hirschfeld*, Charlottenburg. Flugschriften-Sammlung der Intern. Monatsschrift z. Bekämpf. d. Trinksitten. No. 6.

[3]) Jfr. *Bleulers* Theser paa tysktalende Lægers Afholdsselskabs første Aarsmøde samt Selskabets Beslutninger i Braunschweig i 1897, cit. i *Liebe*, Alkohol und Tuberculose. S. 38, 39.

[4]) Dr. *Drysdale*, Therapeutics without alcohol. Bericht über den V. Intern. Kongress. S. 378—387.

bedste Resultat uden Alkohol.[1]) Allerede i 1871, da »Skandalen« med Alkoholordinationen var bleven alt for stor, havde 300 af de ledende Læger i England underskrevet en skarp Protest mod den skjødesløse Ordination af Alkohol som Lægemiddel.[2]) Men Striden blev langvarig. *Todds* Alkoholterapi havde vundet alt for stærkt Fodfæste ikke alene i England, men ogsaa i andre Lande.[3]) Hvad der angaar den teoretiske Bekjæmpelse af denne Retning i England og Amerika, da henviser jeg til *Martha M. Allens* Værk,[4]) som indeholder en Mængde udførlige Citater af den alkoholfrie Terapis fornemste Forkjæmpere.

I Praksis har den forandrede Anskuelse i engelsktalende Lande vist sig deri, at man i betydelig Grad har reduceret Brugen af Alkohol paa de *almindelige Sygehuse.*[5])

Hvad engelske *Sygehuse* angaar, da formindskedes Alkoholudgifterne pr. Seng i Londons og Provinsernes Hospitaler med 30—83 pCt. aarlig fra 1863 til 1888. En i 1890 anstillet Undersøgelse, der omfatter 67 lignende Anstalter, viste, at Udgifterne til Alkohol stadig formindskedes. I Manchester Royal Infirmary med 8499 Patienter, Feberhospitalet iberegnet, beløb Udgifterne pr. Patient sig til en Shilling om Aaret; det samme var Tilfældet i South Hants Royal Infirmary; i Leeds General Infirmary med 5084 Patienter var den 11 d.; i Chester General Infirmary med 941 Patienter 9 d.; i Dundee Infirmary, Skotland, med 2171 Patienter 8 d. og i Swansea Hospital, Wales, kun 1 3/4 d.[6])

---

1) Medical Opinions on the Temperance Question. London, 1872.

2) The Medical Abstinence Movement Past and Present. By Dr. *J. J. Ridge* The World's Temperance Congress. London, 1900. S. 144. — Jfr. ogsaa *Norman Kerr*, Inebriety or Narcomania. S. 745.

3) Jfr. Forelæsninger over moderne Terapi af *H. Jacobæus*. Dr med. Kjøbenhavn, 1900. S. 105 flg.

4) Alcohol a Dangerous and Unnecessary Medicine, How and Why. What Medical Writers Say. By Mrs. *Martha M. Allen*, Superintendent of the Department of Non-Alcoholic Medication for the National Women's Christian Temperance Union. Norwich, Conn., & London, 1900. (429 Sider.)

5) Jfr. f. Eks. Temperance in the Victorian Age. By *Dawson Burns*, D. D. London, 1897. S. 84. — Therapeutics without Alcohol. By *G. C. Drysdale* M. D. VIIe Congrès international. T. II. S. 166.

6) Summary of »the Progressive Banishment of Alcohol from British Workhouses, Lunatic Asylums, and Hospitals«. By *W. C. Amery*, Hon. Sec. Workhouse Drink Reform League, Birmingham, England. VIIe Congrès international. T. II. S. 260.

Cook County Hospitals Aarsberetning for Aaret 1897 indeholder følgende Fakta: Patienternes Antal 19536; Udgifter til Alkohol 80 Dollars, eller 0,4 Cent pr. Patient.[1])

I *Trinidad Hospital* er Alkoholforbruget i de senere Aar i Følge Overkirurgen *Lovell* blevet formindsket med 60 pCt.[2])

I engelske *Anstalter for Sindssyge* fik Patienterne forhen alkoliske Drikke; men i Aaret 1895 rapporterede *Lobb*, at 100 saadanne Asyler i Storbritanien havde udeladt den af deres Diætliste med godt Resultat. Blandt disse var alle London Countys Asyler.[3])

Jeg omtalte, at et Par finske Kirurger drog det i Tvivl, hvorvidt man kunde undvære Alkohol ved *Operationer*.

I Betragtning af Kirurgiens store Fremskridt i Almindelighed er det naturligvis vanskeligt at paapege nogen enkelt Aarsag, som særlig skulde have bragt Dødelighedsprocenten ned. Men statistiske Data, hentede fra *selvsamme* Personers Praksis med Alkoholterapi og alkoholfri Terapi, turde dog have en vis Betydning, eftersom disse Personer særskilt har haft Opmærksomheden henvendt paa Alkoholens Nødvendighed eller Ikke-Nødvendighed.

C. G. Davis formindskede i sin Virksomhed som Kirurg gradevis Anvendelsen af Alkohol med stadig bedre Resultat, og til sidst forkastede han den fuldstændigt. Dette gjorde han alene af videnskabelige Grunde, thi han havde intet at skaffe med den praktiske Afholdsvirksomhed. Over 15 Aars Erfaring har overbevist ham om, at Sygdom kan bedre helbredes, og Operationer udføres med bedre Held uden Alkohol. Fra den 29de April 1896, da han aabnede en egen Hospitalsklinik i Chicago, til den 14de Juni 1899 udførte han 550 Operationer.[4]) Af alle disse Tilfælde endte et eneste med dødelig Udgang; 549 lykkedes, uagtet flere af dem var alvorlige Tilfælde. *C. G. Davis* er overbevist om, at dette Held for en stor Del skyldes Udelukkelsen af Alkohol.

---

1) *Allen*, l. c. S. 255.

2) The British Medical Journal. Vol. II. for 1898. S. 1110.

3) Jfr. *Drysdale*, Therapeutics without Alcohol. VIIe Congrès international. T. II. S. 167.

4) Five Hundred and Fifty Surgical Operations without Alcohol. By *Charles Gilbert Davis*, M. D. Chicago. (A Condensation of an Extended Article in the Western Clinical Reporter.) The Medical Temperance Review. No. 2. 1900. S. 28—32.

Jernbanelæge *Kane* udførte fra 1ste Juni 1898 til 1ste Juni 399 noget over 400 Operationer, deraf 49 Underlivsoperationer, rer 50 andre sværere Tilfælde, 100 mindre farlige samt 100 Ope- tioner paa Perinum og Uterus hos kvindelige Patienter. Over 00 krævede Bedøvelse. Kun tre Tilfælde, altsaa mindre end 1 Ct., endte med Døden. Mange af Patienterne kom først til ham ter daarlig Behandling hos en eller anden »klog Kone«, eller ter at den syge først forgjæves havde søgt Raad hos Huslægen *ine* mener, at hans Held for en stor Del beror paa den alkohol- e Behandling.[1])

Man kunde nok indvende, at eftersom Alkoholen ogsaa hører ed til de narkotiske Midler, saa har det ikke saa stort at sige, n man anvendte den sammen med de andre Narkotika forud for edøvelsen. Men *Davis* og *Kane* gjorde i hvert Fald den Erfaring, de kunde undvære Alkohol ved deres Operationer.

Paa Hospitalet ved Battle Creek Sanitarium, Michigan, ha *ellogg* tidligere ikke anvendt Alkohol. Af over 2000 Operationer r ca. 300 Ovariotomier, og over 300 Tilfælde berørte ligeledes ighinden og Bughulen, saasom Operationer for Brok (Hernia), deklemt Brok osv. Ved Ovariotomi-Operationerne var Dødelig- eden under 3 pCt., og i de sidste Aar efter at den antiseptiske ehandling var bleven mere fuldkommen, havde Resultatet været idnu bedre, idet 167 Tilfælde af Laparotomier, der foretoges for fjerne Æggestoksvulster eller sygeligt forandrede Æggestokke, ivmoder osv., fandt Sted uden et eneste Dødsfald. Mange af sse Tilfælde var yderst alvorlige, men hver Patient kom igjennem len Alkohol.[2])

I de 22 Aar 1871—93 gik Udgifterne til alkolholiske Drikke i

---

[1]) I Følge *St. Paul Medical Journal*, Sept. 1899, cit. i *Allen*, l. c. S. 258. 259.

[2]) Experimental Researches and Statistics Relating to the Physiological Effects and Medical Uses of Alcohol. By *J. H. Kellogg*, M. D., etc. Temperance in all Nations. Edited by *J. N. Stearns*. Vol. II. New York, 1893. S. 203. I de sidste Aar har *Kellogg* givet lidt Alkohol kort før Kloroformeringen. Han anvender imidlertid sjælden Kloroform, men derimod næsten altid Æter. Den opererede faar aldrig Alkohol. — Jfr. ogsaa The Use of Alcohol in the Treament of Disease. By *J. V. Grosvenor*, M. D. Buffalo, N. Y. Bulletin of the American Medical Temperance Association. No. 4. 1900. S. 105.

Englands og Wales's *Arbejdsanstalter* fra £ 82555 ned til £ 32911.[1]) Da Kents Arbejdsanstalter udgjorde en Undtagelse fra den almindelige Regel, fremkastede *Lancet*[2]) Spørgsmaalet om, hvorvidt denne større Konsumtion i Kent viste sig at være gavnlig eller skadelig. *Smith* svarede herpaa med følgende Statistik, omfattende tre Arbejdsanstalter med høj Alkoholkonsumtion og tre med lav Alkoholkonsumtion:[3])

Tre Aars Erfaring, 1891—93

	Totaludgift til Alkohol	Gjennemsnitsantal Personer	Antal Dødsfald	Dødeligheds-procent
Cranbrook....	£ 292	238	69	29,0
Dartford.....	— 562	918	236	25,7
Bromley.....	— 999	1045	238	22,7
	£ 1853	2201	543	24,7
Medway.....	£ 257	1728	371	21,5
Dover.......	— 154	1092	155	14,2
Eastry.......	— 64	781	111	14,3
	£ 475	3601	637	17,7

Forskjellen mellem Dødelighedsprocenten i begge Grupper er omtrent seks Gange saa stor som Middelfejlen og kan derfor ikke bero paa tilfældige Aarsager. Men om dette alene beror paa en større Brug af Alkohol i de Anstalter, som har en højere Dødelighedsprocent, er vanskeligt at afgjøre, da man ikke med Sikkerhed ved, hvorvidt de øvrige Forhold har været nogenlunde ligeartede, selv om man ogsaa ingen Grund har til at betvivle det.

Endvidere har vi i Litteraturen statistiske Opgivelser over Forsøg, som en Mængde Læger har anstillet paa deres Hospitaler og Klinikker for at finde ud, hvorvidt Forkastelsen af Alkohol i Sygebehandling er nyttig eller skadelig. Flere af de ældre Opgivelser er fremstillede paa en saadan Maade, at man ikke deraf kan drage

[1]) *Amery*, Summary of »the Progressive Banishment of Alcohol from British Workhouses, Lunatic Asylums, and Hospitals«. VIIe Congrès international. T. II. S. 258. — Jfr. ogsaa Alcohol in Relation to sick and healthy Paupers. By *W. C. Amery*, Esq. Medical Temperance Review. Vol. I. 1898. S. 127.

[2]) June 14th, 1898.

[3]) Medical Temperance Review. Vol. 1. 1898. S. 237.

nogen sikre Slutninger. Til denne Kategori hører f. Eks. den Opgivelse, at *Gairdner* i 1829 »Febertilfælde«, behandlede gjennemsnitlig med 1020 Gr. Vin og Spirituosa pr. Patient, havde en Dødelighed paa 17,69 pCt., og i 595 Tilfælde, behandlede med 75 Gr., 11,93 pCt., men at af 212 Tilfælde (»unge Liv«), som blev behandlede uden Alkohol, kun 1 endte med Døden.[1]) Her ved vi ikke, hvilken Febersygdom det i hvert særskilt Tilfælde drejer sig om, om de »unge« Patienter havde samme Sygdom som de ældre osv. Af samme Ubestemthed i Klassifikation lider *Mac Naughton Jones's* Statistik.[2])

Forholdsvis større Betydning har følgende Opgivelser:

Bond skriver til *Lancet* i 1893, at Erfaringen havde overbevist ham om, at Alkohol i intet Tilfælde var til Nytte, men i mange Tilfælde aabenbart skadelig i Febersygdomme. Hans Statistik over Tyfoidtilfælde i Liverpool Fever Hospital er som følger:

	Antal Tilfælde behandlede	Dødsfald
Med Alkohol	71	18
Uden Alkohol..........	309	15

I St. Mary's Hospital fik *Chambers* Dødeligheden i 230 Tyfoidtilfælde reduceret fra 1:5 til 1:40, da han udelukkede Alkohol. Af 534 Tyfoidpatienter, behandlede med Alkohol, mistede *Perry* i Glasgow 138, af 401, behandlede uden Alkohol, kun 9.[3])

Forud for 1885 behandlede *Mois* i West Haven Infectious Diseases Hospital 2148 Tilfælde af Kopper med Alkohol, da »Hjertevirksomheden syntes at kræve det«, med en Dødelighed paa 17 pCt. Efter 1885 behandlede han yderligere 700 Tilfælde under samme Forhold, men uden Alkohol; Dødeligheden gik da ned til 11 pCt.[4])

I 1864 behandlede *Loomis*[1]) 600 Tyfuspatienter paa Blackwell's Island uden Alkohol med en Dødelighed paa 6 pCt. Før havde Dødeligheden af samme Sygdom paa Bellevue Hospital, hvorfra Patienterne blev forflyttede, været 22 pCt.

Det er at befrygte, særlig i et Tilfælde som det sidstnævnte,

[1]) Jfr. *Allen*, l. c. S. 252. — Jfr. ogsaa *Norman Kerr*, Inebriety or Narcomania S. 267, 268.

[2]) Jfr. *Allen*, l. c. S. 252.

[3]) Jfr. *Allen*, l. c. S. 251, 253.

[4]) Ibid. S. 248.

at ogsaa andre Omstændigheder muligvis kan have gjort deres Ind-flydelse gjældende. Men saa meget synes saadanne Data, som de anførte at bevise, at den kliniske Erfaring ikke har modsagt deres Anskuelse, som af teoretiske Grunde har troet at maatte forkaste Alkoholens Anvendelse i deres Praksis.

Et endnu forsigtigere Standpunkt maa man indtage over for de statistiske Opgivelser, hvor der bliver Spørgsmaal om en Sammen-ligning mellem forskjellige Sygehuse. Andre Fejlkilder, f. Eks. uensartet Pleje kan være stærkt fremtrædende. Saa længe det er Spørgsmaal om en enkelt bestemt Sygdom, synes det mig i alle Tilfælde rigtigt at omtale Resultaterne af den alkoholfrie Terapi ved Siden af Alkoholbehandlingen.

Bennett[2]) havde i 500 Tyfoidtilfælde med alkoholfri Behandling en Dødelighed paa 4 pCt., medens andre paa samme Tid havde en Dødelighed paa 16—25 pCt.

Pearson meddelte *Lancet* i 1891, at han havde behandlet Tyfoid-tilfælde i Hundredevis uden et eneste Dødsfald; han gav aldrig Stimulanser i nogen som helst Form.[3])

I 1890 omtalte *N. S. Davis* i det amerikanske Lægeselskab Resultatet af alkoholfri Behandling af Tyfoid i Mercy Hospital i Chicago, sammenlignet med Dødelighedsstatistik fra flere andre Sygehuse.[4]) Jeg har samlet Resultatet i følgende Tabel; dog maa jeg forudskikke den Bemærkning, at Betingelserne for Indlæggelsen paa Mercy Hospital mulig var strengere end ved de andre Sygehuse — en Sag, som jeg ikke har haft Lejlighed til nærmere at undersøge.

	Alkoholfri Behandling af Tyfoidfeber			Dødelighed
Mercy Hospital ..	Over 30 Aars Erfaring, 1000 Tilfælde			5 pCt.
	Alkoholbehandling af Tyfoidfeber			Dødelighed
Cook County Hospital.....	161	Tilfælde	i 1889	17 pCt.
Cincinnati Hospital	47	—	i 1886	16 —
Garfield Memorial Hospital.	22	—	i 1889	22 —

I Pneumonia var Resultatet med begge Behandlingsmetoder som følger:

[1]) Ibid. S. 255.

[2]) Forty Years' personal and professional Experience. By *L. M. Bennett*, M. R. C. S. Medical Opinions. London, 1872, S. 2.

[3]) Jfr. *Allen*, l. c. S. 252.

[4]) Cit. i *Kellogg*, l. c. Temperance in all Nations. Vol. II. S. 200, 205.

	Alkoholfri Behandling af Pneumonia	Dødelighed
Mercy Hospital..........	10 Aars Erfaring	12 pCt.
—	i 1889	7 —

	Alkoholbehandling af Pneumonia			Dødelighed
Pennsylvania Hospital........			Aar 1884—86	34 pCt.
Massachusetts General Hospital	1000	Tilfælde	1822—89	25 —[1])
U. S. Marine Hospital Service.	1649	—	1880—87	19 —
Cincinnati Hospital..........	—	—	1886	38 —
Cook County Hospital.......	80	—	1889	36 —

I Almindelighed viser Statistikken for amerikanske Sygehuse en Dødelighed af Pneumonia paa 20—40 pCt.[2])

Birdwood havde ved alkoholfri Behandling af Kopper en Dødelighed paa 7 pCt., medens man i London paa samme Tid havde en Gjennemsnitsdødelighed paa 15 pCt.[3])

Ridge havde indtil 1899 behandlet 1000 Tilfælde af Skarlagensfeber i Enfield, England. Af disse 1000 døde ialt 31, hvilket er en Dødelighed paa 3,1 pCt.; men af disse 31 var 1 døende ved Ankomsten til Hospitalet, og 7 andre døde egentlig af Mæslinger og Influenza. Af ren Skarlagensfeber havde man saaledes, om man regner den ved Ankomsten døende med, en Dødelighed paa 2,4 pCt. En Del af Tilfældene var meget alvorlige, især da Hospitalet egentlig kun var provisorisk.[4]) Dødeligheden af den samme Sygdom i de Sygehuse i London, som hørte ind under Metropolitan Asylum Board, var i 1893 9,3 pCt.[5])

Battle Creek Sanatorium er et af de største Sanatorier i Verden. Omkring 1893 besøgtes det af 3 à 4 Tusinde Patienter om Aaret. Man anvender alkoholfri Behandling. Overlægen *Kellogg* meddelte i 1893 følgende Dødelighedstal i en Del sværere akute Tilfælde[6]):

[1]) Dødeligheden var større henimod Slutningen af nævnte Tidsperiode.

[2]) The Principles and Practice of Medicine. By *William Osler*, M. D., Professor of Medicine in the Johns Hopkins University. Baltimore, etc. Third Edition. New York, 1898. S. 131.

[3]) I Følge *Norman Kerr*, cit. af *Allen*, l. c. S. 250.

[4]) One Thousand Cases of Scarlet Fever treated without Alcohol. By *J. J. Ridge*, M. D., Lond., Medical Superintendent Enfield Isolation Hospital. Medical Temperance Review. Nr. 8. 1899. S. 178—179.

[5]) I Følge *Ridge*, cit. af *Allen*, l, c. S. 248.

[6]) Temperance in all Nations. Vol. II. S. 204.

Sygdom	Antal Tilf.	Dødelighed
Influenza	827	1/8 pCt.
Tyfoidfeber	285	2 —
Pneumonia............	202	2 —
Skarlagensfeber	83	3 —

Disse sidstnævnte Resultater beror uden Tvivl for en stor Del ogsaa paa andre Omstændigheder: paa den fysikalsk-diætetiske Behandlingsmetode, paa det udmærket uddannede Personale osv.; men det synes i hvert Tilfælde at bevise Alkoholens Overflødighed i og for Opnaaelsen af gode Resultater.

Reaktionen mod *Todds* Alkoholterapi fik sit kraftigste Udtryk i Grundlæggelsen af *London Temperance Hospital* (Afholds-Hospitalet i London) i 1833. Lægerne der har Tilladelse til at anvende Alkohol, dersom de anser det for nødvendigt; men de maa gjøre nøje Regnskab for Dosernes Størrelse, Virkninger osv. Indtil Aar 1899 var dette kun indtruffet 31 Gange: 21 kirurgiske og 10 medicinske Tilfælde; af disse fik 22 en dødelig Udgang.[2] Ved Optagelsen af Patienter gjøres der ingen Forskjel, hverken hvad der angaar Sygdomstilfælde, Alder eller den syges personlige Standpunkt lige over for Brugen af Alkohol. Af alle indlagte Patienter i 1874—99 var 7199 Totalafholdsmænd, 9429 Alkoholdrikkere eller usikre.[3] Nogle af Patienterne har været svære Alkoholister. I 1874 var Sygesengenes Antal 18, i 1898 var det steget til 87.[4] Man har ofte fremholdt de udmærkede Resultater, som man har opnaaet i *London Temperance Hospital.* Det engelske lægevidenskabelige Tidsskrift *Lancet* indeholdt i et Bilag af 8de Juni 1895 en Statistik fra Sygehusene i London, i Følge hvilken det omtalte Sygehus havde de aveste Dødelighedsprocenter og det højeste Procentantal af »fuld-

---

1) The Work of The London Temperance Hospital. By Dr. *J. J. Ridge*, Senior Physician to the Hospital. Medical Temperance Review. Nr. 5. 1899. S. 102, 103. — (Œuvre de l'Hôpital de Temperance de Londres. Par M. *J. J. Ridge.* VIIe Congrès international. T. II. S. 209—212. — Registrar's Report of the Medical, Surgical and Ophthalmic Cases indeholder Sygehistorierne; ogsaa Annual Report indeholder Beskrivelse over de Tilfælde, hvor Alkohol anvendtes. (Hospitalets Adresse: Hampstead Road, London, N. W.)

2) Annual Report, presented 1900. S. 20.

3) Medical Temperance Review. Vol. I. S. 249.

stændig helbredede«. Her gør imidlertid saa mange Fejlkilder sig gjældende: Forholdenes Ulighed, Dødelighedsprocentens store Svingninger fra Aar til Aar endog i samme Hospital og under ligeartede Forhold osv., at man ikke kan drage nogen sikker Slutning angaaende den Rolle, Alkoholens Anvendelse spiller i Procentantallet af døde og helbredede.

Resultaterne i *London Temperance Hospital* har senere givet Anledning til Oprettelsen af flere lignende Sygehuse.

I 1886 aabnedes der i Chicago et alkoholfrit Hospital, der først bar Navnet *National Temperance Hospital* og derpaa fra Aaret 1898 *Frances E. Willard National Temperance Hospital.* Dets Love forbyder, at der under noget som helst Paaskud foreskrives Alkohol til Patienterne. Ligesom i London Temperance Hospital tilberedes Lægemidlerne uden Alkohol.[1])

The Red Cross Hospital, som staar under Opsyn af et Par af New-Yorks ledende Læger, staar paa samme Grundvold.[2])

Det nyeste af disse Sygehuse er det i Forbindelse med Maryland Medical College nylig oprettede *National Temperance Hospital* i Baltimore, hvis ordinære Personale bestaar af 12 Læger.[3])

Man kan naturligvis ikke uden videre bifalde en Slutning som følgende, fremholdt af *Pechuman* angaaende Boston Hospital: »Af 1042 Patienter, behandlede med Alkohol, døde 386, medens der af samme Antal, behandlede uden Alkohol, kun døde 81. For at sige det med rene Ord: 305 blev faktisk aflivede ved Alkohol«.[4]) Man har fremholdt, at over for en Patient, som alligevel kommer til at dø f. Eks. af Kræft, er det klinisk set ligegyldigt, enten man giver ham en Dosis Alkohol for maaske at formilde de sidste Timer af hans Liv, eller man undlader at gøre det. Men for dem, som paa teoretisk Grundlag[5]) er komne til samme Resultat som *Richardson,* at »Alkohol ikke gjør større Nytte i Sygdom, end den gjør i Sundhed«,[6]) turde de ovenfor berettede statistiske Data, der viser en

---

1) *Allen,* l. c. S. 41 flg.
2) Ibid. S. 50 flg.
3) The National Temperance League's Annual, 1902. S. 93.
4) Cit. i *Allen,* l. c. S. 260.
5) En meget udførlig og fuldstændig upartisk Fremstilling af Forskningens nuværende Resultater i herhen hørende Spørgsmaal har vi ogsaa af *Rosenfeld.* Jfr. Der Einfluss des Alkohols auf den Organismus. S. 141—193.
6) *Richardson,* The Medical Side of the Drink Question. S. 62. — *Richardson* kom først lidt efter lidt til dette Resultat; tidligere mente han, at

mærkelig Overensstemmelse, og som heller ikke er blevne svækkede af nogen statistisk Erfaring af modsat Art, i nogen Grad tjene til Støtte, selv om man tager Hensyn til, at nogle af Tallene er temmelig smaa, at Opgivelserne ikke altid er saa koncise, som man kunde ønske, og om man ser bort fra de statistiske Data, hvori andre Fejlkilder gjør sig altfor stærkt gjældende. Værd at bemærke er ogsaa det af *Hogner* fremholdte Faktum, at »saavidt han ved, har endnu aldrig en Læge, der samvittighedsfuldt har prøvet begge Modsætninger, Alkohol og Ikke-Alkohol, gaaet over fra den sidste Terapi til den førstnævnte, men vel omvendt«.[2])

Det er ikke saa helt sjældent, at Alkoholismens første Oprindelse skriver sig fra Alkoholens Anvendelse som Medicin, eller at en allerede helbredet Dranker atter er falden tilbage som Følge af en saadan Alkoholbrug.[3]) Selv om Spørgsmaalet om Alkoholens Anvendelighed som Lægemiddel, saaledes som jeg udtrykkelig har fremholdt, ellers ikke har noget med det sociale Alkoholspørgsmaal at gøre, saa turde det dog paa dette Grundlag kunne henstilles til Fagmænds Overvejelse, hvorvidt det vilde være Ret at bifalde *Holstis* Ord: »Af etiske Grunde var det ønskeligt, om Alkoholens Brug, særlig ved vore almindelige Sygehuse indskrænkedes til det mindst mulige. Jeg vil ogsaa fremholde det som ønskeligt, at dersom Lægen vil anvende Alkohol, han da, hvor saadant kan ske uden Ulejlighed, maatte give den i medikamentøs Form (f. Eks. som Spiritus vini, fortyndet paa passende Maade) og ikke i den Form, hvori den anvendes som Nydelsesmiddel. Det er ikke Ret at bibringe Almenheden den Anskuelse, at dens sædvanlige, ofte misbrugte Nydelsesmiddel har sundhedsbringende Egenskaber«.[4])

Alkohol maaske kunde betragtes som en Medicin. Jfr. Diseases of Modern Life. By *Benjamin Ward Richardson*, M. D., F. R. S., Fellow of the Royal College of Physicians, etc. London, 1876. S. 210.

[2]) Eira. 23dje årg. S. 718.

[3]) Jfr. f. Eks. *Norman Kerr*, Inebriety or Narcomania. S. 249.

[4]) *Holsti*, Om Alkoholen som läkemedel. S. 11. — En anden ønskelig Sag vilde være, om Lægeskaren mere end før begyndte at afsløre den Humbug, som saa ofte drives af visse Alkoholhandlere, som misbruger Lægenavnet og falbyder deres Giftblandinger under Navnet »medicinske Vine«, »Likører« osv. som »anbefalet af Læger«, skjønt de klogelig fortier, hvem disse Læger er.

VII.
DEN NATIONAL-ØKONOMISKE SIDE AF ALKOHOL-SPØRGSMAALET. LØSNINGEN AF ALKOHOL-SPØRGSMAALET EN AF DE VIGTIGSTE AF VOR TIDS SOCIALE OPGAVER.

Det er klart, at saa snart det er blevet konstateret, at ikke alene den umaadeholdne, men ogsaa den maadeholdne Brug af Alkohol maa anses for skadelig, saa maa Alkoholspørgsmaalet i national-økonomisk Henseende ses fra en ganske anden Synsvinkel, end hidtil som oftest har været Tilfældet.

Naar f. Eks. *Conrad* fordømmer den umaadeholdne Brug af alkoholiske Drikke som noget, hvis Skadelighed uden videre er aabenbar [1]), saa rammes nu *al* Brug af Alkohol af samme Forkastelsesdom, efter at det er blevet bevist, at ogsaa dens moderate Brug har en tydelig Tendens til at nedsætte vor Arbejdsevne og forkorte Livet. Brugen af Alkohol i en hvilken som helst Form hører med til den Slags »Behov«, som *Gide* kalder »usunde« [2]). Alkoholnydelsen kan ikke engang henregnes til den Luksus, hvis Anvendelse nogenlunde kan forsvares, medmindre man betragter Brugen af Morfin og Opium som Luksus, hvilket vanskelig turde falde nogen ind. Naar først Brugen af Morfin, Opium eller Haschisch som Nydelsesmidler ikke betragtes som Luksus, men som en Sygdom, et absolut forkasteligt Misforhold, individuelt og socialt set, saa maa samme Anskuelse gjælde ogsaa enhver Brug af Alkohol som Nydelsesmiddel; thi den nuværende lægevidenskabelige Forskning henregner Alkohol til de narkotiske Gifte netop paa samme Maade som Morfin og Opium; og den statistiske Videnskab viser, at den Skade, Alkoholen udøver i de kristne Lande, er saa uendelig meget større end den totale Sum af alle de andre Gifters skadelige Indflydelse, at man i den Henseende ikke kan komme med nogen Sammenligning. *Wilkens* omtaler Selskabeligheden [3]) blandt

---

[1]) Grundriss zum Studium der politischen Oekonomie. Von Prof. Dr. *J. Conrad*, Halle a. S. Erster Teil: Nationalökonomie. Dritte Aufl. Jena, 1900. S. 264.

[2]) Jfr. Nationalekonomins grunddrag af *Charles Gide*. Öfversatt och delvis bearbetad af *Georg Schauman* och *Axel v. Christierson*. Helsingfors, 1897. S. 52.

[3]) Det produktive Arbejde og dets Betingelser af *Cl. Wilkens*. Grundrids ved folkelig Universitetsundervisning. Nr. 2. Kjøbenhavn, 1899. S. 16.

de Ting, som »løfter Levefoden og gjør Mennesket mere glad og arbejdsdygtigt«. Dette kan indrømmes endnu hellere, hvis Alkohol udelukkes af Selskabslivet; meget af vor Selskabelighed vilde derved vinde i sandt, virkelig forædlende Indhold. Vi har i det foregaaende set, at Alkoholen i hvert Tilfælde gjør Mennesket mindre arbejdsdygtigt, og at den meget let kommer til at virke forstyrrende paa den virkelige Hygge. *Westergaard* fremholder eksempelvis, at en Alkoholbrug, som koster 200 Kroner om Aaret, og som maaske bærer Skylden for, at Familien maa nøjes med to Værelser i Stedet for tre, »hindrer Arbejderne i at naa op til en højere Levefod, det virker samtidig nedbrydende paa Sundheden og undergraver derved Arbejdernes Modstandskraft«[1]). Man turde være berettiget til at give denne Paastand angaaende dette enkelte Tilfælde en alméngyldig Betydning, eftersom *al* Brug af Alkohol gjør mere eller mindre Skade og derved undergraver Modstandskraften, selv om Alkoholbrugens Følger i rent økonomisk Henseende i Reglen ikke er saa følelige i de højere Klasser.

Inden vi gaar videre, er det maaske paa sin Plads endnu en Gang at præcisere Lægevidenskabens Standpunkt i det saakaldte Maadeholdsspørgsmaal. Dette gjorde *Forel* paa en overordentlig træffende og klar Maade paa Wiener-Kongressen[2]). Jeg beklager at jeg ikke har Plads til hans Slutninger in extenso. Kjærnen i hans Fremstilling kunde maaske sammentrænges i følgende Ord: Alle alkoholiske Drikke er giftige. Forgiftningen kan være akut (Rus) eller kronisk (en Følge af den daglige Brug); den sidstnævnte Form er uden al Sammenligning den farligste og tillige den mest moderne. Alkohol hører til de narkotiske Gifte ligesom Opium, Morfin, Æter osv. Disse paavirker Hjernen specielt paa den Maade, at de, i Stedet for at afskrække eller vække Modvilje, som Følge af en ejendommelig Lammelse eller Bedøvelse af Nervecentrerne i Reglen frister til gjentagen Nydelse, fremkalder hurtigt en Vane og lader ikke den tilføjede Skade blive kjendelig. De forvirrer Dømmekraften og svækker paa samme Tid Viljekraften. Heri ligger Nøglen til deres Farlighed. De bedrager os. Saadanne Minimal-

---

[1]) *Harald Westergaard*, Om Luxus. Vor Tid. Nr. 36. 1899. S. 574.

[2]) Die Berechtigung des mässigen Alkoholgenusses vom Standpunkte der Volkshygiene. Von Prof. *A. Forel*, Chigny. VIII. Intern. Congress gegen den Alkoholismus Wien, 9.—14. April 1901.

doser, hvis Uskadelighed er sandsynlig (f. Eks. 1—5 Cc.), uagtet det ingenlunde er sikkert, at de ikke kan gjøre umærkelig Skade, afgiver absolut ingen Nydelse. De har overhovedet ingen Virkning og kan i det høieste siges at være »indifferent uskadelige« for Individet paa samme Maade som f. Eks. en Draabe Vitriol i et Glas Vand. Derfor nyder næsten ingen saadanne Doser. Det er Alkoholens giftige Virkninger, om ogsaa for det meste de mildeste, som man søger endog i den moderate Brug af Alkohol.

Hermed har jeg villet fastslaa, at endog den moderate Brug af Alkohol, saadan som den i Almindelighed forekommer i det daglige Liv, maa anses for skadelig. En saa »moderat« Brug af Alkohol, at det ikke skulde skade, kan muligvis tænkes i Teori, men forekommer i Reglen ikke i det praktiske Liv; og derfor turde man være berettiget til at lade den helt ude af Betragtning, naar vi sysselsætter os med den national-økonomiske Side af Spørgsmaalet; thi vi har jo med det virkelige Liv og dets Foreteelser at gjøre.

Al Brug af Alkohol nedtrykker saaledes den økonomiske Niveau. Men selv om vi holder os til »Alkoholmisbruget« i Ordets gamle, gjængse Betydning, saa er allerede det en af de fornemste Aarsager til Fattigdom og andre økonomiske Misforhold.

Derom har de Forskere, som har undersøgt Pauperismens og den sociale Elendigheds Aarsager, altid været temmelig enige[1]). Statistisk er det vanskeligt at fastslaa Grænsen for Alkoholens Indflydelse paa Fattigdommen; thi de forskjellige Aarsager griber ind i hverandre, og ofte ligger Alkoholen skjult bag en anden Aarsag, som f. Eks Sygdom, for tidlig Alderdomssvaghed eller anden Ørkes-

---

[1]) Jfr. f. Eks. Le paupérisme, ses causes et ses remèdes par *A. Baron*, docteur en droit etc. Paris, 1882. S. 23 flg. — Wisdom, Grave and Gay. being Select Speeches of Sir *Wilfrid Lawson*, Bart., M. P. Selected and edited by *R. A. Jameson*. London, 1889. S. 10. — *Bloch*, Der Krieg. Bd. IV. S. 214 flg. — Makrobiotik und Alkohol. Von *Julius Kollman*. Deutsche Revue über das gesamte nationale Leben der Gegenwart. XV. Jahrg. Bd. 4. S. 318. — *Gide*, Nationalekonomins grunddrag. S. 574 flg. Handbok i fattigvård af *Gust. Ad. Helsingius*, fattigvårdsinspektör för Finland. Helsingfors, 1899. S. 111 flg., 218, 219. — The Problem of the aged Poor by *Geoffrey Drage*, M. P. London, 1895. S. 19 flg. — *Boyce*, Drink Problem in Australia. S. 32. — Penological and Preventive Principles, with special Reference to Europe and America. By *William*

løshed osv., der saa siden i en statistisk Undersøgelse angives som Aarsag til Fattigdommen.

I de ældre Undersøgelser i *Amerika* anslog man som oftest Alkoholismens Andel i Pauperismen til 75—90 pCt., undertiden endog højere. Af 3000 Personer paa Arbejdsanstalten i Salem, Mass., i 1832 var 2900 komne der som en Følge af Alkoholismen[1]. Af 1969 Personer, som søgte til forskjellige Velgjørenhedsanstalter i de Forenede Stater i Aaret 1831, var 1790 Drankere[2]. Af 334 fattige i Washington var 290 Drankere; af 253 i Oneida 246; af 50 i Cumberland, Penn., 48; af 1134 i Baltimore 1059[3]. I Følge Rapport fra Statssekretæren i New-York for 1863 havde $^{7}/_{8}$ af 261,252 Fattiglemmer Alkoholen at takke for deres Tilstand, direkte eller indirekte[4]. De ældre officielle Rapporter i Massachusetts gaar i samme Retning; i 1863 var f. Eks. 6048 af 12248 Fattiglemmer i Provinsen Suffolk med Staden Boston Ofre for deres egen Drukkenskab, 3837 for deres Forældres og Forsørgeres Misbrug af Alkohol, altsaa tilsammen 9885[5].

I 1869 anslog 122 Forstandere for Fattighuse i *England* Alkoholens Ofre i disse Anstalter til gjennemsnitlig 70—90 pCt.[6].

Saavidt man kunde faa Oplysning derom, var i *Danmark* i 1871—80 omtrent $^{2}/_{5}$ af de i Fattiggaarde indlagte Mænd drikfældige og henved $^{1}/_{5}$ af Kvinderne. Henved $^{1}/_{3}$ af de indlagte Børn var komne ind i Anstalten paa Grund af deres Forsørgeres Drikfældighed[7].

I *Tyskland* meddeler Nationaløkonomen *Roscher*, at i Følge fleres Antagelse er Halvdelen af de Mænd, som søger Fattighjælp for deres egen eller deres Familiers Regning, forfaldne til Drukkenskab. Af 733 Personer, som nød Fattighjælp i Osnabrück den

---

Tallack, Secretary of the Howard Association, London. London, 1889. S. 380 flg. — *Booth*, In darkest England and the Way out. S. 47. — *Baer*, Alcoholismus. S. 317 flg.

1) *Baron*, l. c. S. 25.

2) Ibid. S. 25. — *Baird*, Geschichte der Mässigkeits-Gesellschaft in den Vereinigten Staaten Nord-Amerika's. S. 83.

3) *Baird*, l. c. S. 83.

4) *Eddy*, Alcohol in Society. S. 109.

5) *Pitman*, Alcohol and the State. S. 30 flg.

6) Report by the Committee on Intemperance for the Lower House of Convocation of the Province of Canterbury. S. 73 flg.

7) Danmarks Statistik. Statistiske Meddelelser. Tredie Række. 4de Bind. S. 279.

1ste Januar 1847, var 555 udarmede paa Grund af Usædelighed, derunder 56 pCt. af hele Antallet som Følge af Drukkenskab [1]).

I de nyere statistiske Undersøgelser er man ofte kommen til meget lavere Procenttal.

I *Tyskland* fordelte Aarsagerne til Fattigdom hos de af de offentlige Kasser understøttede sig i Følge Enquêten af Aaret 1880 i Sachsen og den tyske officielle Statistik af Aaret 1885 paa følgende Maade [2]):

	Det tyske Rige	21 Storstæder	Sachsen
Sygdom og udvortes Skade	30,0 pCt.	44,7 pCt.	18,4 pCt.
Forældres eller Forsørgeres Død	18,1 -	10,4 -	5,1 -
Legemlige og aandelige Lyder	12,4 -	18,4 - (for begge)	10,3 -
Alderdomssvaghed	15,8 -		17,7 -
Stort Antal Børn	7,2 -	6,5 -	20,0 -
Arbejdsløshed	6,0 -	10,0 -	18,5 -
Ladhed og Drukkenskab	11,4 -	10,0 -	10,0 -

Man har imidlertid hverken i Tyskland eller i Udlandet næret nogen Tiltro til disse alt for lave Tal, hvad Drukkenskaben som Aarsag til Fattigdom angaar. Paagjældende statistiske Bureau i Sachsen har selv fraraadet nogen at sætte Lid til Resultaterne af den sachsiske Undersøgelse [3]). Amerikanske Forskere paastaar, at den i Aaret 1885 foretagne officielle tyske Undersøgelses Resultater maa betragtes som værdiløse, da den var baseret paa de officielle Akter og ikke paa særskilte Forskninger; man ved nemlig, at eftersom man i Tyskland er utilbøjelig til at hjælpe en Dranker, saa prøver Ansøgeren i Reglen at tilskrive sin Tilstand nogen anden Aarsag end Drukkenskaben [4]). Ligesaa lidet troligt er det, at Fattighjælp-Statistikken i

---

[1]) Zur Pathologie der Armut. Von *Wilhelm Roscher*. Zeitschrift für die gesamte Staatswissenschaft. L. Jahrg. S. 20. flg.

[2]) Grundriss zum Studium der politischen Oekonomie. Von Prof. Dr. *J. Conrad*, Halle a. S. Zweiter Teil: Volkswirtschaftspolitik. Jena, 1900. S. 113.

[3]) Die Verhandlungen des deutschen Vereins für Armenpflege und Wohlthätigkeit am 5. und 6. Oktober 1883 zu Dresden. Von *G. Berthold*, wissenschaftlicher Hülfsarbeiter des statistischen Amts der Stadt Berlin. Jahrbuch für Gesetzgebung, Verwaltung und Volkswirthschaft im Deutschen Reich. VIII. Jahrg. S. 502.

[4]) Economic Aspects of the Liquor Problem, by *John Koren*. An Investigation made for the Committee of Fifty under the Direction of *Henry W.*

Magdeburg af 1895 med fire Tilfælde af Drukkenskab blandt 2260 Fattiglemmer, eller *Rettichs* Resultat, at af 2164 understøttede Mænd i Stuttgart i 1898 kun 0,09 pCt. og af 1505 Kvinder ikke en eneste behøvede offentlig Hjælp som Følge af Drukkenskab, skulde være rigtig[1]). Det samme gjælder om den *østerrigske* Statistik af 1894[2]).

I en betegnende Kontrast til disse Tal staar den Opgivelse, at af 44539 Arbejdere i de tyske Arbejderkolonier i 1882—91 havde 77 pCt., direkte eller indirekte, Alkoholen at takke for deres trængende Tilstand[3]).

Af de nyere Forskere paa dette Omraade i *England* maa først og fremmest nævnes *Charles Booth*. Han konstaterede, at Alkoholismen var Aarsag til Pauperismen i Stepney (London) i 25 pCt. af alle Tilfælde, men tilføjer selv, at en nøjere Undersøgelse af de fattiges Forhold og Historie, om en saadan kunde foretages, maaske vilde bringe for Dagen en større Forbindelse mellem Pauperismen og Kroen[4]). En Undersøgelse, som i 1884 foretoges i Manchester af »Board of Guardians« under Fredsdommeren *Macdougalls* Ledelse viste, at af 254 Fattiglemmer var 51,2 pCt. direkte Ofre for Drukkenskaben[5]).

Blandt de nyeste Undersøgelser i *Amerika* har vi først den ofte anførte Undersøgelse af *Wadlin* i Massachusetts. I Følge denne formente 39 pCt. af de undersøgte, at deres Pauperisme skrev sig fra deres egen Drukkenskab, 5 pCt. at den maatte tilskrives Forældrenes Drukkenskab, 1 pCt. at Aarsagen laa i deres Drukkenskab, som stod i Forældrenes Sted. 48 pCt. af alle Fattiglemmer havde Forældre, som var forfaldne til Drik[6]). Den allerede omtalte økonomiske Underkomité af »the Committee of Fifty« i de

---

Farnam, Secretary of the Economic Sub-Committee. Boston and New-York 1899. S. 124, 125. — Til den »økonomiske Underkomité« hørte den bekjendte Statistiker *Carroll D. Wright*, som Ordfører, Doktorerne *Z. R. Brockway*, *John Graham Brooks* og *E. R. L. Gould*, Prof. *J. F. Jones* og Prof. *Henry W. Farnam*, som Sekretær.

1) Ibid. S. 124.

2) Ibid. S. 124.

3) Ibid. S. 124.

4) Life and Labour of the People in London. Edited by *Charles Booth*. 9 Volumes. London, 1892—97. Vol. VIII. S. 314 flg.

5) Jfr. Royal Commission on Liquor Licensing Laws. Minutes of Evidence. Vol. VIII. S. 47.

6) Twenty-Sixth Annual Report of the Bureau of Statistics of Labor. S. 407.

Forenede Stater udstrakte sin Undersøgelse over hele Landet og gjorde Forskjel paa Fattigdom (»poverty«) og Pauperisme. Hovedresultaterne af Undersøgelsen var følgende: Af 29923 undersøgte Tilfælde havde i 18,46 pCt. *Fattigdommen* sin Grund i de undersøgtes egen Drukkenskab; i 2,07 pCt. i én eller begge Forældres Drukkenskab; i 0,45 pCt. i Forsørgeres Alkoholisme; i 7,39 pCt. i nogen andens end Forældres og Forsørgeres Drukkenskab. Da Fattigdommen i nogle Tilfælde skrev sig fra flere af disse Aarsager samtidig, viste det sig som Slutningsresultat, at Drukkenskaben havde været en direkte eller indirekte Aarsag til Fattigdom i 7499 af samtlige 29923 Tilfælde, eller 25,06 pCt., og at Aarsagen var ubekjendt i 1804 Tilfælde, eller 6,03 pCt.[1]). Af 8420 Tilfælde af *Pauperisme* i Fattighuse var 3120, eller 37,05 pCt., foraarsagede af Drukkenskab, direkte eller indirekte, og i 440 Tilfælde, eller 5,23 pCt., kunde Aarsagen ikke konstateres[2]). Undersøgelsen slutter med følgende Ord af *Charles Booth*: »Drukkenskaben fremtræder ikke som en synlig Hovedaarsag i saa mange Tilfælde som Sygdom og Alderdom; men var det ikke for Drukkenskaben, saa vilde man bedre kunde imødegaa Sygdom og Alderdom. Drukkenskaben maa saaledes anses som den vigtigste af alle Aarsager, og den er den mindst nødvendige«[3]). Som et Eksempel paa Mangfoldigheden af de anførte Aarsager i en amerikansk Fattig-Statistik, hvilken Mangfoldighed maaske gjør, at Drukkenskaben som Aarsag til Fattigdom ikke altid fremtræder saa tydeligt, som man kunde ønske, maa vi anføre følgende Tabel over Hovedaarsagerne til deres Trang, som ansøgte om Hjælp hos Velgjørenhedsselskabet i Hartford, Conn., 1897:[4])

	Bosatte paa Stedet	Ikke bosatte paa Stedet
Drukkenskab	309	128
Drukkenskab i Forening med andre Aarsager	44	5
Sygdom	132	3
Lateris. . .	485	136

[1]) Economic Aspects of the Liquor Problem. S. 96, 97.
[2]) Ibid. S. 120, 121.
[3]) Ibid. S. 125.
[4]) Quarterly Publications of the American Statistical Association. New Series, No. 41. (Vol. VI). March, 1898. S. 64.

	Bosatte paa Stedet	Ikke bosatte paa Stedet
Overført...	485	136
Sygdom i Forening med andre Aarsager..............	13	0
Overdaadighed.............	39	9
Arbejdsløshed..............	39	8
Ørkesløshed...............	65	7
Daarligt Lune..............	24	0
Modvilje mod Arbejde......	20	6
Ulykkestilfælde.............	14	3
Legemsfejl................	12	5
Alderdom................	12	3
Ingen mandlig Støtte, stor Familie...............	32	0
Forsømmelse fra paarørendes Side..................	17	0
Uærlighed.................	22	34
Udsvævende Liv............	17	9
Ikke i Behov af Hjælp.......	225	20
Summa...	1076	284

Professor *M. R. Smith* undersøgte Tilstanden blandt 228 Kvinder paa Fattighuset i San Fransisco i 1892—94. Uagtet 33,5 pCt. af dem vitterlig var hengivne til Drukkenskab, fremtraadte Drukkenskab som Aarsag til Fattigdom kun i 13,4 pCt. af Hovedaarsagerne og 3,8 pCt. af de medvirkende Aarsager, saaledes ialt 17 pCt.[1]) Meget belysende er ligeledes følgende Opgivelser fra Velgjørenhedsselskabet i New-York over Aarsagerne til de ansøgendes trængende Stilling i Følge deres egen Paastand og i Virkeligheden[2]).

	Foregiven Aarsag	Virkelig Aarsag
Arbejdsløshed....................	313	184
Sygdom eller Ulykkestilfælde.......	226	164
Drukkenskab.....................	25	166
Raadvildhed.....................	—	101
Ingen virkelig Trang til Hjælp.....	—	121

1) Quarterly Publications of the American Statistical Association. New Series, No. 31. (Vol. IV.) September, 1895. S. 249.

2) Quarterly Publications of the American Statistical Association. New Series, No. 40. (Vol. V.) December, 1897. S. 357.

Man har længe vidst, at Børnenes Mangel paa nødvendig Omsorg og Beskyttelse som oftest er en Følge af Forældrenes Drukkenskab. *Grimmond*, Forstander for Industriskolen i Edinburgh, anslog f. Eks. deres Antal, der maatte tigge deres Brød, eller som kom til Fattigskolen (ragged school) som en Følge af denne Aarsag, til 85 pCt. af hele Elevantallet[1]. Den ovennævnte amerikanske Undersøgelseskomité forsøgte ogsaa at udfinde, i hvilken Udstrækning Børnenes udarmede Tilstand og Vanrøgt skyldtes Forældrenes Drukkenskab. Samlingen af det statistiske Materiale iværksattes med Bistand fra talrige Velgjørenhedsselskaber og Statsinstitutioner. Af 5136 Tilfælde, der blev undersøgte, viste det sig, at Børnenes trængende Tilstand i 44,92 pCt. skyldtes Forældrenes og i 45,83 pCt. Forældres og Forsørgeres Drukkenskab. Da Aarsagen ikke kunde opklares i 7,67 pCt. af samtlige Tilfælde, skyldtes næsten Halvdelen af Nøden blandt Børnene Forældrenes eller Forsørgeres Alkoholisme[2].

I *Stockholm* er man nylig kommen til noget højere Procenttal. Ved Fattigforstander *Lindbloms* velvillige Bistand ser jeg mig i Stand til at offentliggjøre Resultaterne af denne specielt for en Nordbo interessante Undersøgelse. Fattigvæsnets delegerede fandt i 1900, at Trangen til Fattighjælp i Sager angaaende Børneunderstøttelse eller Familiers Forsendelse til Asyler for husvilde i følgende Udstrækning skyldtes Forældrenes Drukkenskab. (Se Tab. S. 170.)

Man ser saaledes, at 51,7 pCt. af alle Tilfælde, der trængte til Fattighjælp, skyldtes Forældrenes Drukkenskab. Især i de Tilfælde, hvor Forsendelsen til en Anstalt var af Nød, var Procenttallene betydelige (61,8 og 64,3 pCt.).

Jeg haaber, at det er lykkedes mig at fremlægge et tilstrækkeligt Antal statistiske Data til Støtte for den Paastand, at Drukkenskaben er »Fattigdommens Moder«, som *Helsingius* udtrykker sig.[3]

Endnu et Par Bidrag maa imidlertid tilføjes for at belyse Spørgsmaalet fra en anden Side. I Vinteren 1860—61 herskede der i London en streng Kulde og Arbejdsløshed. Stadens Kasse understøttede 130,370 Personer eller 38851 flere end i samme Tidsrum det foregaaende Aar. Det viste sig, at ikke en eneste

---

[1] Jfr. An Argument for the Legislative Prohibition of the Liquor Traffic. By Dr. *Frederic Richard Lees*. Third Edition. London, 1857. S. 172.

[2] Economic Aspects of the Liquor Problem. S. 130, 131.

[3] *Helsingius*, l. c. S. 219.

Understøttelsens Beskaffenhed	Antal remitterede						pCt.				
	Fader, Moder eller begge forfaldne til Misbruget af stærke Drikke				Forældrene ordentlige	Summa	Fader, Moder eller begge forfaldne til Misbruget af stærke Drikke				Forældrene ordentlige
	Fader	Moder	Begge	Summa			Fader	Moder	Begge	Summa	
Maanedlig Pengeunderstøttelse	402	14	16	432	531	963	41,7	1,5	1,7	44,9	55,1
Til Bureauet, som bestyrer Indlogering, til Børnehjemmet eller lign. Anstalter remitterede	116	71	53	240	148	388	29,9	18,3	13,6	61,8	38,2
Til Asyler for husvilde remitterede....	89	21	27	137	76	213	41,7	9,9	12,7	64,3	35,7
Tilsammen...	607	106	96	809	755	1564	38,8	6,8	6,1	51,7	48,3

af de 7947 Haandværkere og Arbejdere, som tilhørte Afholdsforeningerne, søgte om offentlig Understøttelse[1]. Flere af de engelske Fattighusforstandere, som gjorde Rede for deres Erfaringer for en officiel Komité i 1869, paapegede, at de aldrig havde set en Totalafholdsmand i deres Fattighuse[2]. Dette kan ingenlunde betragtes som en almindelig Regel; vi ved jo f. Eks., at ikke saa faa af Drankernes Efterkommere fødes til Verden som hjælpeløse Stakler, og mange af disse bliver Samfundet til en Byrde, hvad enten de saa selv senere bliver totalafholdende eller ikke. Men naar man betænker, at de totalafholdendes Antal i de Forenede Stater er forholdsvis stort, og den almindelige sociale Usikkerhed større end i Europa, saa maa det betragtes som et Faktum, der er værd at lægge Mærke til, naar der f. Eks. blandt 2633 fattige Mænd i de almindelige Anstalter i Massachusetts kun var 449 totalafholdende, blandt 597 Kvinder derimod 417. Men disse Tal faar en endnu større Betydning, naar vi hører, at de »totalafholdende hovedsagelig bestod af Børn og Personer under 15 Aar.«[3]

I den senere Tid har man ofte henledet Opmærksomheden paa Spørgsmaalet om, hvor mange Penge de forskjellige Samfundsklasser i et Land anvender til berusende Drikke. Naar vi undtager Norge, er man i den statistiske Belysning af dette Forhold dog ikke kommen længere end til en Undersøgelse af, hvor stor en Del af Udgifterne til berusende Drikke der kommer fra Arbejdernes Lommer.

Forholdene i *England* er fortræffeligt belyste i *Rowntrees* og *Sherwells* paa dette Omraade epokegjørende Værk. Befolkningen i Storbritanien udgjorde i 1899 40,559,954 Personer, og hele Udgiften til berusende Drikke beløb sig til £ 162,163,474. Paa hver Indbyggers Andel, Børnene iberegnede, kommer saaledes £ 3. 19 s. $11^1/_2$ d., og paa hver Familie, beregnet at bestaa af 5 Personer, £ 19. 19 s. $9^1/_2$ d. eller omtrent 363 Kroner.[4] For en Arbejder-

---

[1] Jfr. *Baer*, Alcoholismus. S. 323. — *Fick*, Alkoholfrage. S. 15.

[2] Report by the Committee on Intemperance for the Lower House of Convocation of the Province of Canterbury. S. 73, 74, 82.

[3] Twenty-Sixth Annual Report of the Bureau of Statistics of Labor. S. 23.

[4] *Rowntree & Sherwell*, The Temperance Problem and Social Reform. Ninth Edition. London, MCMI. S. 7, 8.

familie paa 5 Personer skulde Gjennemsnitsudgiften i Følge Beregninger, der fornemmelig grunder sig paa den bekjendte Statistiker *Leone Levis* Autoritet, beløbe sig til £ 17. 15 s. 3 d. (ca. 323 Kroner) om Aaret eller 6 10 d. (ca. Kr. 6.20) om Ugen, hvilket svarer til næsten Femtedelen af Familiens hele Indtægt[1]. *Committee of the British Association* Aar 1882, bestaaende af Professorerne *Leone Levi* og *Jevons*, Sir *Antonio Brady* m. fl., beregnede Gjennemsnitstallet til £ 16. 2 s. 2 d. om Aaret eller 6 s. 2 d. om Ugen, men baserede da Beregningen paa, at en Arbejderfamilie bestod af 4,5 Personer; ogsaa i Følge denne Beregning anvendte Arbejderfamilierne i 1881—82 godt og vel Femtedelen af deres Indtægt til berusende Drikke[2]. *Rowntree* og *Sherwell* anstillede ogsaa en selvstændig Undersøgelse, som indbefattede 9613 Arbejdere over 18 Aar i 43 forskjellige Beskjæftigelser over hele Landet. Gjennemsnitlig anvendte disse Arbejdere 3 s. $8\frac{1}{2}$ d. om Ugen til berusende Drikke[3]. De nærmere Tal er følgende:

1586	eller	$16\frac{1}{2}$	pCt.	angaves at være Totalafholdsmænd.		
2944	—	31	—	anvendte 2 s. om Ugen.		
2922	—	30	—	—	fra 2 til 5 s. om	Ugen.
1459	—	15	—	—	- 5 - 10 s.	—
535	—	$5\frac{1}{2}$	—	—	- 10 - 15 s.	—
167	—	2	—	—	over 15 s.	—
9613		100				

Dersom man til den anførte Gjennemsnitsudgift paa 3 s. $8\frac{1}{2}$ d. pr. Person føjer de øvrige Familiemedlemmers Udgifter til Alkohol, saa mener Forskerne, at Summen nok stiger til 6 s. (Kr. 5.46) pr. Familie om Ugen, især naar man betænker, at alle disse 9613 Arbejdere ingenlunde tilhører forskjellige Familier[4].

Det er let at indse, hvad saadant et Tal betyder. I dem ligger for en stor Del Forklaringen til det sørgelige Faktum, at henved $1\frac{1}{3}$ Million Personer i London, eller ca. 30,7 af hele Befolkningen, lever i Fattigdom (»in poverty«).[5] Dersom man skulde

---

1) Ibid. S. 9, 10.
2) Ibid. S. 10, 11.
3) Ibid. S. 15.
4) Ibid. S. 19.
5) I Følge *Charles Booths* Beregning. Jfr. Ibid. S. 22.

regne 15 s. til Familiens Føde, hvilket er, hvad den gjennemsnitlig koster i Arbejdsanstalterne i London (Whitechapel og St Pancras), og lægge disse 15 s. til de 6 s., som anvendes til berusende Drikke, saa vilde denne Sum sluge Familiens hele Indtægt hos $1^1/_3$ Million Personer i London og intet blive til overs til Husleje, Klæder, Brændsel, Belysning, Bohave osv., bemærker *Rowntree* og *Sherwell*[1]). Praktisk talt bliver Sagen ikke stort bedre, mener de, om man med *Mundella* antager, at de fattige i Øst-London kun anvender 4 s. 3 d. pr. Familie til berusende Drikke; man maa nemlig ogsaa tage i Betragtning, at Tusinder af Arbejderfamilier bestaar af 6—8 Personer i Stedet for 5[2]). Til Sammenligning maa det anføres, at *Lady Henry Somerset*, som i aarevis har undersøgt den sociale Tilstand blandt de fattige i London og South Wales, for den i 1896 nedsatte Parlamentskommission berettede, at en Familie, hvis Indtægt bestaar af 21 s., ofte anvender 6 s. deraf til spirituøse Drikke[3]). Til Huslejen i London burde en Familie med en Indtægt af 30 s. om Ugen i Følge *Rowntree* og *Sherwell* anvende mindst 6 s. — saa meget koster et eneste Værelse inde i Byen (i »Central London«). Om man nu regner 6 s. for Huslejen og 15 s. for Fødemidler, saa bliver der, naar 6 s. gaar til berusende Drikke, 3 s. om Ugen, som skal strække til Klæder, Brændsel, Belysning, Bohave, Husholdningsredskaber, Medicin, Rekreation og hundrede andre Udgifter i et Hjem[4]). Man indser let, hvorledes Livet stiller sig under saadanne Forhold. Det er intet Under, at Arbejderen anvender Alkohol, naar han ser hele det øvrige Samfund gjøre det samme og ikke faar et bedre Eksempel af de Samfundsklasser, der sidder inde med Kundskab, som Arbejderen ikke ejer, eller som i det mindste har Anledning til naar som helst at skaffe sig en rigtig Kundskab om Alkoholens virkelige Egenskaber. Men Nationen faar i Længden betale dyrt for Følgerne. Naar man ikke sparer paa det Sted, hvor man burde — thi nogetsteds maa der spares — saa bliver en stor Del af Arbejderklassen underernæret og svækket før Tiden, dens Arbejdsenergi synker osv. Værst gaar det Børnene. Moralske endnu mere end økonomiske Aarsager gjør, at deres Skolegang

1) Ibid. S. 35, 36.
2) Ibid. S. 36.
3) Royal Commission on Liquor Licensing Laws. Final Report. S. 80.
4) *Rowntree & Sherwell*, l. c. S. 41.

bliver forsømt. *Wm. White*, J. P., i Birmingham undersøgte over 14000 Tilfælde, hvor Forældrene havde forsømt at sende deres Børn i Skole; af disse havde 13000 Tilfælde sin Grund i Forældrenes Drukkenskab[1]). *Horsley* omtaler andre Udtalelser, som gaar i samme Retning[2]). Selv om Børnene kommer til Skolen, saa kan de, slet ernærede som de er, daarligt følge med i Undervisningen. I Følge en officiel Statistik fra 1889 lider over 40000 Børn i Londons Folkeskoler, eller henimod 10 pCt., Mangel paa Føde. Dertil kommer ca. 11000 Elever i frivillige Skoler. *Charles Booth* bemærker, at Undersøgelsen blev foretagen paa et særlig uheldigt Tidspunkt, men at Antallet af Børn, som faar utilstrækkelig Føde i deres Hjem, altid er beklagelsesværdigt stort[3]).

I flere Dele af det nordvestlige *Frankrig* stiger Værdien af den daglige konsumerede Alkohol til omtrent *Halvdelen* af Arbejdernes gjennemsnitlige Løn[4]).

I *Sverige* har man forsøgt at fastslaa Alkoholforbruget blandt de saakaldte maadeholdende Arbejdere i Stockholm, »Personer, som ordentlig passer deres Sysler og sandsynligvis er umedvidende om den Fare, som de udsætter sig for ved den Vane at fortære betydelige Mængder stærke Drikke.«[5]). Opgivelserne skriver sig fra 13 ugifte og 20 gifte Arbejdere i forskjellige Arbejdsgrene, og Materialet er saaledes, som *Beckman* selv flere Gange bemærker, fra et statistisk Synspunkt set alt for sparsomt til, at nogen afgjørende Slutninger kan drages. De ugifte Arbejdere anvendte gjennemsnitlig 70 Øre om Dagen til Brændevin og Øl, hvilket udgjør Kr. 255.50 om Aaret. Man fandt, at den maanedlige Udgift til Brændevin og Øl var over dobbelt saa stor som Huslejen. De gifte Arbejdere anvendte gjennemsnitlig 45 Øre om Dagen eller Kr. 164.25 om

---

1) Ibid. S. 39.

2) Temperance Reform in Relation to other Social Questions. By the Rev. *J. W. Horsley*, M. A., Rector of S. Peter's, Walworth, late Chaplain H. M. Prison. The World's Temperance Congress, London, 1900. S. 130.

3) *Rowntree & Sherwell*, l. c. S. 36, 37.

4) Rapport par M. *Guillemet*. S. 22.

5) Hvad arbetaren kostar på sig. Kostnad för brännvin och öl efter uppgifter lämnade af arbetare. Af *Ernst Beckman*. (Skrifter, utgifna af Svenska Nykterhetssällskapet. 1899 års serie. VI.) S. 6.

Aaret til Brændevin og Øl. Udgiften til Alkohol var paa det nærmeste 88 pCt. af, hvad Huslejen beløb sig til[1]).

I *Danmark* savner vi typiske statistiske Data for Arbejderbefolkningens gjennemsnitlige Udgift til spirituøse Drikke[2]).

I den i Kristiania i *Norge* foretagne Undersøgelse, hvor man anvendte den saakaldte repræsentative Metode, kunde man, hvad Pengeudgiften til Alkohol angaar, skaffe Opgivelser over 888 Mænd i alle Samfundsklasser. Man kunde skille dem i følgende større Grupper[3]):

104	eller	11,7	pCt.	var Totalafholdsmænd				
479	—	53,9	—	anvendte aarlig	under	100	Kr.	(ca. 2 eng. s. om Ugen)
187	—	21,1	—	—	—	100—200	—	(2—5 s. om Ugen)
86	—	9,7	—	—	—	200 - 500	—	(5—9 s. om Ugen)
15	—	1,7	—	—	—	500—700	—	(9—12 s. om Ugen)
17	—	1,9	—	—	—	over 700	—	(over 12 s. om Ugen)
888		100,0						

Gjennemsnitlig anvendte de Mænd, som brugte Alkohol, 127 Kroner eller 12 pCt. af deres Indtægt til Alkohol. De, som havde en Indtægt paa under 1000 Kroner, anvendte 17 pCt.; de, som havde 1000—2000 Kroner, 9—10 pCt.; de, som havde over 2000 Kroner, 4 pCt. Dersom Totalafholdsmændene tages med i Beregning, synker alle Mænds gjennemsnitlige Udgift til Alkohol til 11 pCt. af deres Indtægt. *Kiær* mener dog, at dersom man havde regnet den uregelmæssige Brug af Alkohol med, som ikke er angiven i de ovennævnte Tal, saa vilde det virkelige Totalforbrug sandsynligvis have vist sig at være større, især for de højere Indtægtsklassers Vedkommende. For endnu nærmere at belyse Spørgsmaalet om, hvor stor en Procent af de forskjellige Indtægter gaar til Alkohol, fremlægger *Kiær* nogle forklarende Tal[4]).

---

[1]) Ibid. S. 10—12.

[2]) Jfr. Danmarks Statistik. Statistiske Meddelelser. Fjerde Række. Sjette Bind. Sjette Hæfte. S. 52.

[3]) Enquêten über die Trinksitten. Vortrag, gehalten am Wiener Kongress von *A. N. Kiaer*, Direktor des kgl. norwegischen statistischen Centralbureau's in Kristiania. Separatabdruck aus der Int. Monatsschrift Nr. 6 und 7, 1901. S. 13.

[4]) Ibid. S. 14.

Antallet af Mænd, som anvendte til Alkohol nedenfor anførte Procent af deres Indtægt:

I. Absolute Tal

Indtægt	0	indtil 10 %	10-20 %	20-50 %	ov. 50 %	Samma
200—1000 Kr.	69	216	114	74	22	495
1000—2000 —	25	166	57	27	6	281
over 2000 —	4	53	3	1	—	61
Tilsammen	98	435	174	102	28	837

II. Procenttal

Indtægt						
200—1000 Kr.	14,0	43,6	23,0	15,0	4,4	100,0
1000—2000 —	8,9	59,1	20,3	9,6	2,1	100,0
over 2000 —	6,6	86,9	4,9	1,6	—	100,0
Tilsammen	11,7	52,0	20,8	12,2	3,3	100,0

Det fremgaar af Tabellen, at 36,3 pCt. af samtlige Mænd anvendte over 10 pCt. af deres Indtægt til Alkohol, 15,5 pCt. over 20 pCt., 3,3 pCt. over 50 pCt.

I *Finland* anstillede Helsingfors Arbejderforenings statistiske Komité i 1891 en Undersøgelse for at komme til Klarhed over de i Reglen bedre stillede Arbejderes Livsvilkaar og økonomiske Forhold. Undersøgelsen, der anstilledes under den bekjendte finske Socialstatistiker *Aug. Hjelts* Ledelse, gav bl. a. følgende Resultat[1]):

Ugifte Arbejdere

Indtægt	Deraf til Nydelsesmidler[2])
under 600 Mk. (Frc.)	5,70 pCt.
600— 800 —	11,97 —
801—1200 —	16,97 —
1201—2000 —	17,57 —

Gifte Arbejdere

Indtægt	Deraf til Nydelsesmidler
600— 800 Mk.	5,78 pCt.
801—1200 —	4,51 —
1201—2000 —	4,68 —
over 2000 —	15,27 —

[1]) Jfr. Helsingin työväen taloudellisista oloista. Esittänyt *Osk. Groundstræm*. Esitelmiä kansataloudellisessa yhdistyksessä. Toisen sarjan 2:nen vihko. Porvoossa, 1895. S. 111.

[2]) Deri var Tobak ogsaa indbefattet, men Udgiften til denne anses for at være ubetydelig i Sammenligning med Udgiften til Alkohol.

Man ser saaledes, at endog i de »ædruelige« Lande Norge og Finland anvendes foruroligende store Summer til Alkohol, selv om de ikke naar op til de engelske Tal.

I Følge arbejdsstatistiske Opgivelser fra 1891, anførte af *Beckman*[1]), udgjorde Udgifterne til alkoholiske Drikke blandt Arbejdere i Jernværkerne i *Tyskland* 88 pCt. og i Bomuldsvæverier 40 pCt. af Familiens Husleje; i *Belgien:* i Glasindustrien 115 pCt. og i Kulminerne 140 pCt. af Huslejen.

Det er straks klart, hvilken Betydning det har for Fremskridtet, naar de brede Lags *standard of life* højnes. *Conrad* f. Eks. mener, at hele vor Kulturudvikling ogsaa er gunstig for Arbejderklassen[2]). Men nu har Alkoholismen en umiskjendelig Tendens til at nedsætte *standard of life.* En Mand, som bruger større Mængder af Alkohol, er tilfreds med en ringe Mængde Føde og har ikke mange aandelige Interesser. En ædruelig Person fordrer mere og bedre Føde, bedre ydre Forhold, han har mere vidtstrakte Interesser, kort sagt, han stræber efter en højere *standard of life.* Jeg tror ogsaa, at man med lidt sund Fornuft indser, at Alkoholismen i primitive Forhold, hvor Lønningsspørgsmaalet ikke afgjøres af Arbejdsgiveres og Arbejderes Fagforeningers Repræsentanter tilsammen, let kan nedtrykke Arbejdslønnen. En afholdende Person har lettere for at spare en Del, hvormed han i Tilfælde af eventuel Arbejdsløshed kan underholde sig i det mindste en Tid; han har større Kredit osv. Dersom mau tilbyder ham et Arbejde at udføre for Sulteløn, saa er han ikke i den Grad nødsaget til at modtage det som en udsultet Alkoholist, der maa sælge sit Arbejde for en hvilken som helst Pris for i det mindste at fortjene noget, hvormed han kan tilfredsstille sin Hunger eller — Alkoholtørst. Som sagt, dette gjælder kun om primitive Forhold, hvor Arbejdsgiveren endnu ikke er paa det rene med, at Ansættelsen af afholdende Arbejdere ligger i hans egen Interesse. I de Forenede Stater f. Eks. fremkom for nogle Aar siden ved en enquête-mæssig statistisk Undersøgelse, foretagen under *Carroll D. Wrigths* Ledelse, at 3527 af 6792 Arbejdsgivere, som besvarede Spørgsmaalet, altsaa mere end Halv-

---

[1]) *Beckman* l. c. S. 16.

[2]) *Conrad*, Grundriss zum Studium der politischen Oekonomie. Nationalökonomie. Dritte Aufl. S. 296.

delen, fordrer, at Arbejderne enten fuldstændig eller i hvert Fald under visse Arbejder og visse Omstændigheder afholder sig fuldstændig fra alle berusende Drikke [1]).

En Bekræftelse af, at den virkelige *standard of life* ikke forhøjes, selv om ogsaa Lønnen stiger, saalænge Alkoholforbruget eksisterer, har jeg fundet i en Undersøgelse af *Engel* [2]). Ved en Sammenligning af Husholdningsbudgetter i belgiske Arbejderfamilier fra forskjellige Perioder fandt han, at Arbejdernes Indtægter siden 1883 ubetinget er stegne, men at dette Plus fornemmelig er bleven anvendt til Alkohol. Hverken Arbejdsgiverne eller Arbejdernes Hustruer var særlig henrykte over de Tider, da Industrien blomstrede og Lønningerne var høje; thi da var Arbejderne i langt højere Grad forfaldne til Værtshuslivet. *Engel* omtaler en Udtalelse af en Arbejders Hustru, som paastod, at hun til de Tider, da hendes Mand arbejder flittigt alle seks Arbejdsdage i Ugen for en lavere Løn, faar flere Penge til Husholdningen og til sine Børn end i de gode Tider, da Manden holder »Blaamandag« eller til og med 2—3 Fridage i Ugen.

I denne Sammenhæng vil nogle statistiske Opgifter af *Asmussen* [3]) have sin Interesse.

I en stor tysk Maskinfabrik, som har Ry for at være godt ledet, og hvor Drikkeri modarbejdes af alle Kræfter, blev gjennemsnitlig følgende Antal Arbejdere enten forsinkede eller udeblev helt paa de forskjellige Dage i Marts Maaned 1899:

	Mandag	Tirsdag	Onsdag	Torsdag	Fredag	Lørdag
Forsinkede	298	174	134	172	161	150
Udeblevne	560	418	364	349	366	337
Arbejdende....	3760	3901	3946	3950	3944	3978

---

[1]) Twelfth Annual Report of the Commissioner of Labor. 1897. Economic Aspects of the Liquor Problem. Washington, 1898. S. 72. — Jeg benytter Lejligheden til at bringe min Tak til Commissioner *Carroll D. Wright* for Tilsendelsen af denne i mange Retninger interessante Undersøgelse.

[2]) Lebenskosten belgischer Arbeiter-Familien früher und jetzt. Ermittelt aus Familien-Haushaltrechnungen und vergleichend zuzammengestellt von Dr. *Ernst Engel.* Bulletin de l'Institut international de statistique. T. IX. Première livraison. Rome, 1895. S. 69, 97.

[3]) Intern. Monatsschrift z. Bekämpf. d. Trinksitten. Heft 5. 1899. S. 150 flg.

Følgende Tal, som jeg anfører udførligt, da de saa vel illustrerer »Blaamandagen«s forstyrrende Indflydelse paa Arbejdet, stammer fra et stort Skibsbyggeri i Hamburg i Sommeren 1898:

	$^1/_2$ Time forsinkede	2 Timer forsinkede	Udeblevne	Arbejdende
Mandag (den 8. Juli)	36	51	199	2345
Tirsdag	18	14	150	2423
Onsdag	29	14	144	2435
Torsdag	25	17	130	2456
Fredag	23	9	137	2461
Lørdag	19	11	149	2458
Mandag (den 15. Juli)	135	47	200	2395
Tirsdag	21	14	148	2436
Onsdag	43	21	122	2462
Torsdag	21	15	126	2472
Fredag	17	9	153	2441
Lørdag	18	6	125	2446
Mandag (den 22. Juli)	35	55	206	2375
Tirsdag	20	14	157	2448
Onsdag	13	14	145	2477
Torsdag	13	14	145	2456
Fredag	18	10	165	2445
Lørdag	20	11	159	2456
Mandag (den 29. Juli)	229	61	296	2313
Tirsdag	25	11	210	2357
Onsdag	20	28	180	2411
Torsdag	24	15	205	2399
Fredag	22	7	158	2473
Lørdag	38	12	181	2461

Ogsaa i denne Fabrik er Arbejdsordningen meget streng.

En Parlamentskomité i England beregnede i 1834, at en Sjettedel af Arbejdstiden gik tabt paa Grund af Drikkeriet, og at dette den Gang paaførte Nationen et Tab af henved £ 50,000,000 om

Aaret[1]). I et stort Skibsbyggerfirma i Tyneside i England beregnede man i 1899, at over 28 pCt. af Arbejdstiden gik tabt paa Grund af Drikkeriet[2]).

I England har man forsøgt at udregne, hvor meget af de berusende Drikke, som forbruges, der bliver anvendt til Drukkenskab, og hvor meget til moderat Brug. Det er naturligt, at man er kommen til meget ulige Resultater, alt efter Forskernes subjektive Opfattelse af, hvad der er Drukkenskab eller Maadehold. *Leone Levi* opgav for Parlamentskomitéen i 1877, at i Følge hans Formening anvendtes 23 pCt. af destillerede Drikke og 13 pCt. af Øl til Drukkenskab[3]). *Dudley Baxter* formodede i 1869, at 38 pCt. af de destillerede Drikke og 32 pCt. af Øl anvendtes paa umoderat Vis[4]). *The Committee of the British Association* i 1882 mente, at Forbruget af 20 pCt. kan betragtes som nødvendigt, men at Brugen af de øvrige 80 pCt. »enten er pur Luksus eller ligefrem Ødslen«[5]). Af det foregaaende ved vi imidlertid, at med vor Tids Kjendskab til Alkoholens Egenskaber kan ingen Brug af berusende Drikke forsvares som nødvendig.

Man kunde indvende imod saadanne Undersøgelser angaaende det umaadeholdne Alkoholforbrugs Udstrækning, de forskjellige Samfundsklassers Andel i Alkoholforbruget osv., at de foraarsager unødvendigt Arbejde, da det nu engang er konstateret, at alle Midler, der anvendes til Alkohol, er spildte Penge, og at den Tid og det Arbejde, som medgaar til disse Undersøgelser, kunde anvendes til større Fordel i den direkte Kamp mod Alkoholismen. Da der imidlertid findes Folk, som i det mindste paa denne Maade er rede til at bidrage til at kaste Lys over Alkoholspørgsmaalet, saa kan man jo være taknemmelig ogsaa for dette Arbejde; thi *Kiær*, en af de flittigste Forskere specielt paa dette Omraade, har Ret i sin Formodning, at disse Undersøgelser kan være egnede til at vække saadanne Medborgere op af deres Ligegyldighed, for hvem Sagen

---

1) Jfr. *Rowntree & Sherwell*, l. c. S. 66. — The Cost of our Drinking Customs, by *James Whyte*. The World's Temperance Congress, London, 1900. S. 189.

2) *Whyte*, l c. S. 189.

3) *Rowntree & Sherwell*, l. c. S. 56.

4) Ibid. S. 57.

5) Ibid. S. 58.

endnu ikke er bleven »en Hjertesag«[1]). Det er jo at haabe, at disse senere hen ogsaa udfører direkte Arbejde for Afholdssagen, naar Spørgsmaalet en Gang er bleven dem »en Hjertesag«. Men nægtes kan det ikke, at der her ligger den Fare, at Opmærksomheden let ledes bort fra Kjærnepunktet i Alkoholspørgsmaalet, at den saa at sige ledes til Spørgsmaalets Periferi.

Større Værdi har derfor ubenægtelig de Undersøgelser, som er blevne anstillede for at klarlægge Alkoholtrafikkens Berettigelse eller Ikke-Berettigelse over for Nationaløkonomien i det hele taget. Det betydeligste Værk i denne Henseende er *Hoyles* klassiske Værk »Our National Resources; and How They are Wasted. London, 1871«. *Hoyle* har selv siden skrevet andre Afhandlinger om Spørgsmaalet, og det er bleven drøftet af andre fremstaaaende Forskere[2]); men næppe noget af de senere Værker har overgaaet omtalte kjærnefulde Fremstilling.

I 1867 og 1868 var Omsætningen i den engelske Handel i Almindelighed, men især i Bomuldsindustrien, meget lav, og Tilstanden blev endnu værre i 1869. I Lancashire troede man i Almindelighed, at dette beroede paa den udenlandske Konkurrence, og at Lancashires store Bomuldsindustri snart vilde tilhøre Fortiden. Dette foranledigede *Hoyle* til at underkaste Spørgsmaalet en statistisk Undersøgelse. Denne Undersøgelse, som i Forbigaaende sagt først skabte *Hoyle* et Navn som Statistiker, viste, at den trykkende Tilstand ikke beroede paa den udenlandske Konkurrence, men paa en Tilbagegang i den indenlandske Omsætning. *Hoyle* formodede, at Aarsagen hertil fornemmelig laa i det Tryk, som Alkoholtra-

---

[1]) *Kiaer*, Enquêten über die Trinksitten. S. 1.

[2]) Jfr. f. Eks. Sir *William Collins*, The President's Address. National Temperance Congress, Liverpool, 1884. S. 95—105. — The Nation without its Drink: an Economic Study. By *Stephen Bourne*, Fsq., F. S. S. Ibid. S. 105—116. — Some Current Fallacies Touching the Nation's Losses by the Drink Traffic. By *William Hoyle*, Esq., F. S. S. Ibid. S. 116—123. — A Baneful Business. The Foe of Labour and Commerce. By *George Blaiklock*, Barrister-at-Law. The World's Temperance Congress, London, 1900. S. 191—200. — Land, Labor and Liquor. A Chapter in the Political Economy of the Present Day. By Rev. *Wm. Burgess*. With Introduction by *W. H. Howland*, Esq., Mayor of Toronto. Toronto, 1887. — Jfr. endv. *Rowntree & Sherwell*, l. c. S. 1—114. — Der Alkohol und die Staatskasse. Von Dr. *Rob. Koppe* in Moskau. Bericht über den V. Intern. Kongress. — Our Wasted Resources, by *William Hargreaves*, M. D. New York, 1875. — *Hargreaves*, Worse than Wasted. New York, 1885.

fikken udøver paa andre Grene af Handel og Industri[1]), og for at skaffe nærmere Oplysninger angaaende Sagen fortsatte han sine Undersøgelser.

Adam Smith kaldte det Arbejde produktivt, som »forhøjer Værdien af det, hvorpaa det ofres«[2]). Allerede heri skiller det Arbejde, som anvendes ved Tilvirkningen af berusende Drikke, sig fra Arbejde i andre Industrigrene. Paa de andre Omraader forsøger man at omdanne Raamaterialet til en stedse ædlere og værdifuldere Form; ved Tilvirkningen af berusende Drikke forvandles Sæden eller Frugten til en stedse daarligere og værdiløsere Form. I Alkoholen, som er det vigtigste Endeprodukt i Tilvirkningen af Brændevin, Øl osv., ser den nutidige videnskabelige Forskning jo kun en Gift. Skridt for Skridt bliver Sædens eller Frugtens virkelige Værdi formindsket.

Den Forskjel, som *Smith* gjør mellem produktivt og uproduktivt Arbejde, er, som bekjendt, ikke tilfredsstillende[3]). En Tjeners Arbejde f. Eks. behøver jo ikke at være uproduktivt mere end hans Herres, som maaske netop derved, at Tjeneren varetager nogle af hans Hverv, faar Tid til at forestaa sin Fabrik osv. Men hvis vi holder os til, hvad man i den nyere Nationaløkonomi forstaar med produktivt og uproduktivt Arbejde, saa maa vi fastslaa, at Anvendelsen af Penge til Alkohol er at anvende dem paa uproduktiv Maade. Kapitalen er i saa Fald gaaet tabt med det samme. Dersom man i Stedet for med sine Penge fremhjælper produktive Foretagender, saa følger deraf en fortsat Efterspørgsel efter Arbejde. Man kunde hertil indvende, at naar jeg bruger mine Penge til berusende Drikke, saa

---

1) »I de fire Aar, som endte med 1869, slugte vi [i England] 658,347,826 Gallons mere Øl, Brændevin, Vin osv., end vi gjorde i de fire Aar, som endte i 1861; men i de først omtalte fire Aar kjøbte vi 1,308,340,000 Yards mindre Sirts; og denne Nedgang opvejedes ikke af en modsvarende Forøgelse af Omsætningen af Uld eller Linned.« Our National Resources. S. 81, 82.

2) An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations. By *Adam Smith*, LL.D., F. R. S. Book II. Chap. III. — Den Paastand, at *Smith* selv skulde have draget den Slutning, at det Arbejde, som ofres paa Tilvirkningen af berusende Drikke, ikke var produktivt Arbejde, er ikke korrekt. Jeg tror, at denne Paastand har indsneget sig i Litteraturen paa den Maade, at to Sætninger hos *Burgess* (l. c. S. 44), hvoraf den første er hans egen, medens Fortsættelsen er et Citat fra *Smith*, er blevne citerede som *Smiths* Ord.

3) Jfr. f. Eks. Notes by *J. R. McCulloch* to On the Wealth of Nations. 118.

faar Alkoholfabrikanten eller Restauratøren dem, og han kunde jo ligesaa godt anvende dem til produktive Foretagender som f. Eks. Banken, hvor jeg indsætter dem, eller Selskabet, hvor jeg har kjøbt Aktier. Det er vel muligt; men Forskjellen er den, at *jeg* i det første Tilfælde for bestandig har tabt mine Penge; jeg faar hverken Rente eller Dividende af dem. Paa den ene Side bliver det altsaa et ubehjælpeligt Tab, og den national-økonomiske Lov, at enhver sund Handel skal medføre Gevinst saavel for Sælgeren som for Kjøberen, trædes under Fødder.

Den engelske Nation anses for at være en af de rigeste paa Jorden; men alligevel gaar en stor Del af denne Nation i Pjalter. I Følge en nyere Beregning, som *J. Whyte* fremlagde for Parlamentskommissionen i 1898[1]), dør i England og Wales hver 13de Person i et Fattighus og hver 8de i en eller anden offentlig Institution; d. v. s. af alle Englands Indbyggere døi 2,700,000 i Fattighusene og ca. 3,800,000 i en eller anden offentlig Anstalt; og heri er ikke de iberegnede, som dør, medens de nyder Fattigunderstøttelse uden for Fattighusene. Hvorpaa beror denne Fattigdom? Er Lønningerne saa lave? Nej, svarer *Hoyle*[2]); de er gjennemsnitlig højere end i de fleste andre Lande. Men Fattigdommen skyldes for en stor Del, at Fortjenesten alt for ofte anvendes til berusende Drikke, som ikke alene er unødvendige, men ligefrem skadelige. Allerede i 1866—69 beløb den aarlige direkte Udgift til berusende Drikke i Storbritanien sig gjennemsnitlig til £ 112,590,550[3]). I 1899 var den, som jeg allerede har omtalt, £ 162,163,474[4]). Nationens indirekte Tab gjennem berusende Drikke beregnes af *Leone Levi*[5]), *Hoyle*[6]) m. fl. til mindst ligesaa store Summer som den direkte Udgift. Endog i det Tilfælde, at f. Eks. $^1/_4$ af Alkoholkonsumtionen kunde forsvares — hvilket man ikke kan med den Kjendskab til Alkoholen, som vi nu besidder — saa betyder $^3/_4$ af Udgiften til

[1]) Minutes of Evidence taken before the Royal Commission on Liquor Licensing Laws. Vol. VIII. S. 46, 47.
[2]) Our National Resources. S. 79.
[3]) Ibid. S. 80.
[4]) *Rowntree & Sherwell*, l. c. S. 7.
[5]) The National Temperance Congress, Liverpool, 1884. S. 102.
[6]) Ibid. S. 123.

Alkohol Drukkenskab med dens Følger: Forbrydelse, Pauperisme social Elendighed og Nationens Degradation.

Hoyle undersøger siden nærmere, paa hvilke mange forskjellige Maader denne uhyre Udgiftspost til Alkohol ødelægger Nationens Velstand og skader dens Industri[1]). Af Hensyn til Læsere, som er mindre vel bevandrede i nationaløkonomiske Spørgsmaal, skal jeg fremdrage nogle af de vigtigste herhen hørende Punkter, selv om jeg maa befrygte, at jeg trætter en Fagmand, for hvem mangt og meget af mit Ræsonnement vistnok forefalder selvindlysende.

1. Alkoholtrafikken har en skadelig Indflydelse paa Arbejdsmarkedet. Bladet *Scotsman* indeholdt den 2den Januar 1869 følgende Opgivelser fra »Caledonian distillery« i Edinburgh: i Fabrikken tilvirkedes aarlig 2,000,000 Gallons Spirituosa, som blev solgt for mindst £ 1,500,000; den Mængde Sæd, som anvendtes i Aarets Løb, udgjorde 800,000 Bushels, og Arbejdernes Antal var 150. Dersom nu disse £ 1,500,000 var blevne anvendte i en nyttig Industri eller til Jordbrug, saa havde mindst 12 à 15 Tusinde Arbejdere faaet Beskjæftigelse. Og dersom den Kapital, som Nationen bortødsler til Alkohol, blev anvendt paa saadan Maade, saa vilde Millioner kunne faa Arbejde, og Arbejdsløsheden vilde ikke foraarsage saa megen Vanskelighed som nu. — Senere hen beregner *Hoyle*, at 5,000,000 Personer kunde faa Arbejde, hvis hele den Kapital, som ødsles til Alkohol, skulde bruges til nyttige Foretagender.

»Underligt! aldeles ubegribeligt! at intelligente Mennesker ikke kan se dette. De vedbliver med at danne Udvandringsselskaber og sender vore bedste Arbejdere — som fremfor alle andre burde forblive hjemme — ud af Landet og huser i Arbejdsanstalter og Fængsler en hel Hær af Fattiglemmer og Forbrydere, hvem Drik har gjort til, hvad de er«, udbryder *Hoyle*.

Selv om ogsaa *Hoyles* Klage over Udvandringsselskaber nu for de fleste Landes Vedkommende er overflødig, thi for den Sag har man vel faaet Øjnene aabnede, saa er hans øvrige Ræsonnement fremdeles berettiget. Hvor ofte hører man endnu ikke Mænd, der gjør Fordring paa at forstaa sig paa økonomiske Spørgsmaal, forsvare »den fattige Mands Snaps« eller hans Øl!

---

[1]) Our National Resources. S. 85 flg.

Jeg anfører endnu nogle faa lignende Sammenligninger. Følgende Tal er hentede fra Londonnerbladet *Star*:

I 1893 havde

		Nordøstbaneselskabet i England	Guinness Ølfabrik
Kapital	£	50,000,000	14,000,000
Arbejdere		38,000	2,000
Lønninger	£	3,250,000	100,000
Gevinst	-	600,000	700,000

Heraf fremgaar, at Jernbaneselskabet pr. Million Kapital gav 760 Arbejdere Beskjæftigelse, Ølbryggeriet derimod 143; Arbejdslønningerne pr. Million Kapital beløb sig ved Jernbanen til £ 65000, men ved Bryggeriet kun til £ 7142. Det mest betegnende er imidlertid, at Ølfabrikkens Gevinst var større end Jernbaneselskabets.

Arbejdet gjør i vor Tid Fordring paa en stedse større Andel i den fælles Gevinst. Det er derfor belærende at undersøge, hvor meget Arbejdet faar som sin Del i Alkoholindustrien. Følgende Tal er hentede fra den officielle engelske Statistik[1]):

Pr. £ 100 Indtægt udbetaltes i Løn		
i Minedrift	£	55,0,
i Skibsbyggeri	-	37,0,
i Dok- og Havnearbejde	-	34,7,
i Jernbanearbejde	-	30,0,
i Jordbrug	-	29,0,
i Kanalarbejde	-	29,0,
i Bomuldsindustri	-	29,2,
i Vandværk	-	25,7,
i Jern- og Staalindustri	-	23,3,
i Tekstilindustri	-	22,6,
i Gasværk	-	20,0,
i *Bryggeriarbejde*	-	7,5.

Følgende Data er af *Voice* i New-York, opstillede efter Forholdene i 64 Industrigrene i de Forenede Stater i Amerika, hvis Total-

---

1) Blue Book C, 6535, 1891. Cit. i National Temperance League's Annual 1895. S. 144.

produktion overstiger 30,000,000 Dollars, og grunder sig paa Census-Tallene fra 1890[1]):

10000 Dollars Kapital giver Arbejde

f. Eks. i Skoindustrien	til	14,62	Mand,
- Klædevareindustrien	-	13,36	—
- Teglindustrien	-	13,22	—
- alle Industrier i Gjennemsnit	-	7,22	—
- Brændevinstilvirkningen	-	1,72	—
- Maltdrikkeindustrien	-	1,50	—

I Arbejdsløn udbetaltes i alle Industrigrene gjennemsnitlig over tre Gange saa meget paa hvert 10000 Dollars Kapital som i Alkoholtilvirkningen.

Burgess fremlægger flere lignende Eksempler, hentede fra den officielle Statistik i Kanada. Jeg citerer kun følgende Tal[2]):

	I Forhold til Kapital udbetaltes i Arbejdsløn	I Forhold til Produktionens Værdi betaltes i Arbejdsløn
i 15 Hovedindustrier	51 pCt.	27 pCt.
- alle Industrigrene (Alkoholindustrien undtagen)	36 —	19 —
- Brændevinsbrænderier	$1^1/_4$ —	$^1/_{10}$ —
- Ølbryggerier	11 —	$11^3/_4$ —

2. Alkoholtrafikken ødelægger Nationens Velstand derved, at den er den fornemste Aarsag til Pauperisme, Forbrydelser osv.

Jeg har omtalt, at f. Eks. i Belgien har en Forøgelse paa 500 pCt. i Brændevinskonsumtionen haft til Følge en Forøgelse paa 200 pCt. i Forbrydelser, 190 pCt. i lastefuld Vagabonderen, 139 pCt. i Sindssygdomme, 140 pCt. i Selvmord, ligesom det ogsaa har medført, at 80 pCt. af dem, som døde paa Bryssels Sygehuse, var Alkoholister.

Gjennem alt dette paaføres Samfundet ganske betydelige direkte Udgifter. Men ubetydeligt er heller ikke det Tab, som

[1]) Cit. i National Temperance League's Annual 1895. S. 115.
[2]) *Burgess*, l. c. S. 137 flg.

Nationen lider derved, at disse Individer borttages fra det produktive Arbejde og i Stedet for bliver til en Byrde for Samfundet. Nationens produktive Evne bliver som Følge heraf aabenbart i høj Grad formindsket.

Jeg kan saaledes ikke komme til noget andet Resultat, end at Alkoholkonsumtionen hører med til den Slags Forbrug, hvis Retning viser sig skadelig for Samfundet.[1]) Tilvirkningen af berusende Drikke giver meget mindre Arbejde og meget mindre Løn i Forhold til Kapitalgevinsten end de nyttige Industrigrene; den skaber et afskrækkende Antal Individer, ofte i den bedste Manddomsalder, hvilke maa underholdes af det nationale Underholdsfond, uden at Samfundet har noget andet end Besvær af dem; thi de hører jo ikke, for at anvende *Wilkens's* Ord, med til det »produktive Arbejdes naturlige kjærligt baarne Byrde,« som Børn, Syge i almindelig Forstand, og Oldinge, ej heller er de »socialt nødvendige«, som staaende Hære osv.[2])

3. Alkoholtrafikken skader ogsaa derved, at den ødelægger Sæd, som hører til de vigtigste Endeprodukter. Fra et engelsk Synspunkt bemærker *Hoyle* træffende, at dersom Kornsorterne ikke blev ødelagt ved Alkoholtilvirkningen, saa vilde man ikke behøve at importere deraf, og da vilde Kapital kunne spares for at anvendes til nyttige Foretagender. *Hoyle* beregner, at Tilvirkningen af den Mængde berusende Drikke, baade indenlandske og udenlandske, som konsumeredes i England 1869, ødelagde mindst 70,000,000 Bushels Sæd.[3])

Hoyle illusterer dette med følgende yderlige, men fuldt ud

---

1) Jfr. *Wilkens*, Det produktive Arbejde og dets Betingelser. S. 15.

2) Ibid.

3) Our National Resources. S. 91. Til lignende Resultat kommer *Bourne* i en Undersøgelse, der ligesom *Hoyles* er baseret paa officiel Statistik. Jfr. Statistical Journal for 1883. Vol. xlvi. Part III. S. 423 flg. — I Aaret 1900 anvendtes i Danmark ved Tilvirkningen af Brændevin og skattepl. Øl bl. a. 77,469,949 Pd. Kornsorter og 68,039,094 Pd. Majs. Danmarks Statistik. Statistiske Meddelelser. Fjerde Række. Niende Bind. Syvende Hæfte. S. 12, 19. — I Finland, som anses for at være Europas mest afholdende Land, forvandledes i Aaret 1897 910,541 Kg. Rugmalt, 2,517,867 Kg. Bygmalt, 163,491 Kg. Havremalt, 155,910 Kg. Hvede, 5,409,845 Kg. Rug, 182,601 Kg. Byg, 182,693 Kg. Havre, 4,257,783 Kg. Majs, 271,494 Kg. blandet Sæd, 97992 Kg. Sirup og 6971 Hl. Kartofler og Beder til Brændevin. Statistisk årsbok för Finland 1899. S. 50.

berettigede Eksempel[1]): Dersom man vilde bage disse 70,000,000 Bushels Sæd til 4-Punds Brød, saa fik man 1,050,000,000 Stykker. Dersom disse Brød skulde transporteres fra én Bagerbutik i London for at kastes i Thamesfloden, og Fragtmanden hver Halvtime tog en Læs paa 550 Brød, saa maatte han, naar han arbejdede i 10 Timer om Dagen, kjøre i 330 Aar for at fuldbyrde sit Hverv; eller man vilde behøve 330 Heste for at kjøre Brødene ned til Floden i Løbet af et Aar. Man kan let tænke sig, hvilken Opsigt en saadan »business« vilde vække. *Hoyle* har vel ikke ganske Uret i den Formodning, at den rasende Folkemasse snart vilde kaste Fragtmændene efter Brødene ud i Thames. Og dog vilde det ubetinget være bedre at anvende Sæden paa den Maade end at forvandle den til Alkohol, som ruinerer Folket baade moralsk og økonomisk.

Young, Chief of the Bureau of Statistics, Washington, beregnede, at Udgifterne til berusende Drikke i Amerikas Forenede Stater i 1867 beløb sig til 600,000,000 Dollars, for hvilken Sum man kunde kjøbe mindst 100,000,000 Barrels fint Hvedemel. For at transportere dette vilde man behøve 10,000,000 Spand Heste, og Fragtmændenes Tog vilde blive saa langt, at det vilde naa næsten to Gange rundt Jorden[2]).

Misvækst betragtes som en Ulykke for Landet; men, mener *Hoyle*, det gjør ikke saa stort til Sagen, hvad enten 70,000,000 Bushels Sæd ødelægges af ugunstigt Vejr eller af Alkoholindustrien. *Lees* har vist, at et Uaar med indskrænket Alkoholforbrug er bedre end et godt Aar med fri Alkoholtrafik. I 1809—10 og 1813—14 var Whisky-Brænderierne i Irland stængte paa Grund af Hungersnød. Konsumtionen af Spiritus var i 1811—12 og 1815—17 gjennemsnitlig $7^1/_2$ Million Gallons, de øvrige Aar ikke fuldt $4^1/_4$ Million Gallons[3]). Det viste sig da, at Befolkningen til Trods for Hungersnøden var bedre stillet i økonomisk Henseende under Prohibitionstiden end de andre Aar. Dette fremgaar ogsaa af følgende Tal:

---

[1]) Our National Resources. S. 92.

[2]) Jfr. The Temperance Movement. By *Henry William Blair*, United States Senator. Boston, 1888. S. 222. — *Burgess*, l. c. S. 68.

[3]) Cit. i *Burgess*, l. c. S. 182.

Importerede Varer

	Uaar 1809-10, 1813-14	Frugtbare Aar 1811-12, 1815-17	Formindskelse i de gode Aar
Kortevarer .... £	140,936	110,936	30 000
Jern, Metaller, Stentøj £	467,109	337,458	129,651
Filtgods .... Antal Stkr.	60 004	26 603	33 401
Raasukker .... Cwts	381,278	306,954	74 324

En lignende Erfaring gjorde man i London i 1796—97[1]).

Agraren spørger maaske, hvor man skulde anbringe al den Sæd, som ikke mere vilde blive forvandlet til berusende Drikke. Det er imidlertid let at forstaa, at dersom Folk ikke mere anvendte deres Penge til Alkohol, saa vilde Nationens Kjøbekraft i høj Grad forøges, hvad Forbruget af nyttige Artikler angaar. Der findes alt for mange i vort nuværende Samfund, som ikke er i Stand til at spise sig mætte. Dersom Alkoholen ikke mere rev saa mange bort fra det produktive Arbejde, saa vilde Agraren lettere kunne faa Arbejdskraft; den Kapital, hvormed man nu opretholder Alkoholtrafikken, vilde blive frigjort og fordelt mellem de nyttige Næringsgrene; alt dette vilde frembringe en økonomisk Blomstring og en forøget Efterspørgsel ikke alene efter Sæd, men ogsaa efter Mælk, Smør, Ost og andre til Jordbruget henhørende Produkter.

4. Arbejderen skader sin legemlige og aandelige Spændstighed som en Følge af Alkoholforbruget[2]).

En eneste beruset Person kan forstyrre Arbejdets Gang paa en Arbejdsplads eller i Værkstedet. Men det er for intet at regne mod det Tab, som Arbejdet i en kompliceret Fabrik lider, hvis flere af dem, der beklæder vigtige Stillinger, ikke kan varetage deres Hverv paa Grund af Alkohol. Enhver ved, at Franskmæn-

[1]) Jfr. Ibid. S. 181.

[2]) Et lille Eksempel herpaa har vi i en Undersøgelse af Kjøbenhavns Cigararbejderes Mindreproduktion om Mandagen. 16 Arbejdere producerede gnstl. 158 Cigarer om Mandagen og 240 Cigarer paa hver af de øvrige 5 Dage. Derimod var der 2 Arbejdere, som producerede mere om Mandagen. Hvis man i Undersøgelsen havde taget Hensyn til Arbejdernes Levevis, saa havde det sandsynligvis vist sig, at disse to Mænd var ædruelige. Arbejdslønnen i København i Aaret 1892. Ved *Marcus Rubin*. København 1893. S. 23, 25.

dene er Patrioter. Alkoholismen maa være langt fremskreden, inden en Franskmand — saaledes som *Brunon* gjorde ved Antialkohol-Kongressen i Paris 1900 — vil fremkaste det Spørgsmaal, om man kke burde antage udenlandske Arbejdere i Normandiet, da deres egne Arbejderes Intelligens, Initiativsevne, tekniske Færdighed og Legemskraft er bleven ødelagt af Alkohol[1]).

5. Endelig skades Nationens Arbejdskraft og Velstand som en Følge af alt det Tab af Ejendom og Menneskeliv, som Alkoholen afstedkommer; thi overalt har man gjort den Erfaring, at Alkoholen staar i nær Forbindelse med Ulykkestilfælde, som indtræffer under Arbejdet, og at den dræber et stort Antal Mennesker, ofte i den bedste Arbejdsalder osv.

Her kan jeg standse, ikke fordi jeg hermed har fremholdt alle de forskjellige Maader, hvorpaa Alkoholtrafikken som et Kræftsaar tærer paa Samfundets Velstand, men fordi jeg tror, at det anførte burde være tilstrækkeligt til at bringe en klarsynet Læser til Eftertanke.

Endnu vil jeg dog anføre nogle Tal, som klargjør Alkoholudgiftens Størrelse i Sammenligning med nogle nyttige Udgifter.

I *Nordamerikas Forenede Stater* anvendtes i 1880[2])

til alle Fødemidler tilsammen	963,000,000	Dollars
– Brød	302,000,000	—
– berusende Drikke........	803,000,000	—
– alle Lønninger i Mekanik- og Manufakturindustrien	947,953,795	—

I *Storbritanien* brugtes i 1871—80 gjennemsnitlig hvert Aar[3])

til berusende Drikke...	£	136,000,000
– Brød	–	70,000,000
– Husleje	–	70,000,000
– Skoler	–	11,000,000
– Missionsarbejde	–	1,050,000

---

1) VIIe Congrès international. T. II. S. 482, 483.

2) *Blair*, l. c. S. 233. — Udgiften til berusende Drikke er det aarlige Gjennemsnitstal i Aarene 1880—82. I 1883 udgjorde den 944,629,581 Dollars.

3) I Følge en Tabel, opstillet af *Joseph Spencer* og *William Hoyle*. — Jfr. ogsaa Local Option, by *W. S. Caine*, M. P., *William Hoyle*, F. S. S., and Rev. *Dawson Burns*, D. D. The Imperial Parliament. Edited by *Sydney Buxton*, M. P. S. 119.

I *Kanada* anvendtes i Følge Census-Tallene fra 1881 [1])

til berusende Drikke (direkte Udgift) ..	32,678,633	Dollars
– Brød	21,100,000	—
– Skoler	8,000,000	—
– Kirker og dermed forbundet Arbejde	8,000,000	—
– Missionsarbejde	400,000	—

I *Sverige* brugtes i Følge *Sundbärgs* Beregning [2])

til spirituøse Drikke og Øl ..	80,000,000	Kroner
– Brød	160,000,000	—
– Undervisning	25,000,000	—
– Missionsarbejde	333,000	—

Man kan ikke gjøre Sammenligninger mellem de forskjellige Lande, da Prisberegningerne for de alkoholiske Drikke kan være meget forskjellige; men Hensigten er ogsaa den, at gjøre opmærksom paa de forskjellige Udgiftsposter i samme Land. Forholdet mellem disse Poster har heller ikke siden forandret sig i nævneværdig Grad; thi i det mindste i de Forenede Stater, England og Sverige har Alkoholkonsumtionen stadig væk jævnt tiltaget.

Det er ofte blevet fremholdt, hvorledes den enkeltes Sparsommelighed er til Nytte for det hele. Den Kapital, han har sammensparet, kommer ud i Cirkulationen, Rentefoden bliver lavere paa Grund af det forøgede Kapitalsforraad; Følgen er en livligere Produktion, større Efterspørgsel efter Arbejde, Arbejdslønnens Forhøjelse og større Forbrug. [3]) I hvor meget større Udstrækning vilde ikke alt dette indtræffe, dersom Samfundet sparede alle de enorme Summer, som anvendes til berusende Drikke, og satte dem i nyttige Foretagender? De Mænd, der nu faar deres Levebrød ved Alkoholtrafikken, kunde let faa Beskjæftigelse i den forøgede Produktion af nyttige Artikler. Hele Landet vilde, for at bruge den bekjendte engelske Statsmand *John Brights* Ord, »forandres til det bedre i den Grad, at det vilde være næsten umuligt at kjende det igjen.« [4])

[1]) *Burgess*, l. c. S. 162 flg.
[2]) Nykterhetsskrifter, utgifna af den utaf Kongl. Maj:t den 18 Oktober 1889 förordnade kommissionen. II. Stockholm, 1891. S. 55.
[3]) Jfr. Vor Tid. Nr. 42. 1900. S. 664.
[4]) Cit. i *Hoyle*, Our National Resources. S. 129.

Endnu en gammeldags Anskuelse maa kortelig berøres, den nemlig, at Staten ikke kan undvære Brændevinsskatten og Maltdriksbevillingen. Det er klart, at jo mere velhavende et Folk er, jo større Beløb afgiver det i direkte Skatter; jo mere det udbetaler til Alkoholtrafikken, desto større bliver deres Antal, af hvilke Staten ingen direkte Skatter faar. Selv om man vil lægge Hovedvægten paa indirekte Skatter, saa er det alligevel troligt, at et afholdende Folk ved at forøge Told-, Post- og Jærnbaneindtægterne osv. vilde yde Staten ligesaa store Summer i Skat, som denne ved Alkoholbeskatning vilde kunne opnaa af en delvis alkoholiseret Befolkning. Men desuden paaføres der Staten saa store direkte Udgifter som Følge af Alkoholtrafikken, at det er et Spørgsmaal, om der bliver noget til overs, efter at man af Alkoholskatten har betalt den Del af Fængsler, Daareanstalter, Fattiggaarde, Sygehuse og Opdragelsesanstalter, hvis Oprettelse og Vedligeholdelse betinges af Alkoholkonsumtionen, og efter at man har betalt Udgifterne til Ordenens Opretholdelse osv. I England er Brændevinsskatten meget høj. Hele Alkoholskatten har i de sidste Aar indbragt £ 36,000,000 aarlig; og dog har de største Statsmænd været paa det rene med, at det vilde være en Lykke for Landet, om det blev afholdende. *Gladstone* sagde f. Eks. til en Deputation af Bryggere: »Mine Herrer, I behøver ikke at bekymre eder om Statsindtægterne. Spørgsmaalet om Indtægter maa aldrig staa i Vejen for nødvendige Reformer. Og for øvrigt, med en afholdende Befolkning, som ikke bortødsler sin Arbejdsfortjeneste, ved jeg nok, hvor jeg faar Statsindtægter fra.« [1]) I de fleste Lande udgjør Alkoholskatten en forholdsvis ubetydelig Del af den Sum, som Alkoholfloden i et Land sluger.

Den 5te Marts 1880 udtalte *Gladstone* i det engelske Parlament: »Man paastod netop for nylig, at større Ulykke og Forbandelse er bleven paaført Menneslægten ved Drukkenskaben end ved de tre store Plager: Krig, Pest og Hungersnød. Jeg tror, at denne Udtalelse er korrekt — men med Hensyn til hvem? Ikke med Hensyn til de europæiske civiliserede Lande i Almindelighed; sikkert ikke til Italien, Spanien, Portugal eller Grækenland; for Frankrigs eller Tysklands Vedkommende vilde det være latterligt at hævde, at Drukkenskabens Virkninger kunde sammenlignes med

---

[1]) *Rowntree & Sherwell,* l. c. S. 68.

de tre store historiske Svøber; men det er sandt, hvad os angaar; og det Faktum, at det er sandt os angaaende, er, tror jeg, en Maalestok for vor Miskredit og Misbilligelse af det Standpunkt, som den nu eksisterende Lov indtager.« [1])

Den bekjendte Forfatter *Farrar* skildrer Virkningen af disse Ord paa de ellers saa koldblodige Underhusmedlemmer saaledes: »Jeg hørte disse Ord blive udtalte; de bragte mig til at gyse, og jeg tror, at de fik det allerkoldsindigste Parlamentsmedlem, som var til Stede, til at gyse. De var ikke originale; Mr. *Gladstone* var ikke den første, der udtalte dem; de blev først udtalte af en meget veltalende og fremstaaende Mand, et Parlamentsmedlem ved Navn *Charles Buxton*, som selv havde været en Ølbrygger, og som derfor var i Stand til fuldt ud at bevidne Sandheden af, hvad han sagde. Men Mr. *Gladstone* godkjendte dem; han anførte og underskrev dem med alt det Eftertryk, som hans anerkjendte Autoritet, hans høje Stilling og hans vidtomfattende Kjendskab til Menneskeslægten medførte.« [2])

Kan man da virkelig stille Alkoholismen ved Siden af de store historiske Svøber? Maa Bekjæmpelsen af dette Onde anses for at være ligesaa nødvendigt for Menneskehedens Fremskridt og for at fortjene den almindelige Opmærksomhed i samme Grad som f. Eks. Forsøgene paa at befri Folkene fra Krigens Rædsler og Militarismens Byrder? Har de Ret, som mener, at der i Brugen af alkoholiske Drikke, i den Udstrækning og de Former, som denne Brug i vore Dage har antaget, ligger en saadan Fare for Kulturfolkenes Bestaaen, at man maa tage særskilte Forholdsregler mod disse Drikke, ligesom man stiller sig til Modværge mod en truende Farsot, hvor der kan blive Tale om, at den enkelte maa lade sine egne Interesser, ja endog sin egen personlige Frihed træde i Baggrunden for Offentlighedens Interesser, saaledes som det f. Eks. sker, naar man under en Koleraepidemi maa underkaste sig Karantæne? Er Alkoholbrugen en Hemsko for vor Kultur, som alle maa forene sig for at udrydde, dersom man ikke skal risikere, at Menneskeslægtens Udvikling i den rette Retning skal standse?

---

[1]) *Hansard's* Parlamentary Debates, 3. S. Vol. 251. March, 1880. S. 475.

[2]) Reasons for Total Abstinence. By The Ven. Archdeacon *Farrar*, D. D., F. R. S., Canon of Westminster; Chaplain in Ordinary to Her Majesty. London, 1886. S. 8.

Et Forsøg paa at drage en Sammenligning mellem Alkoholismen og Militarismen er ikke uden Interesse. Jeg overser ikke de Vanskeligheder, som her møder os. Dersom det har været vanskeligt med Tal at bestemme Krigens og Militarismens Ofre, saa er det paa Statistikkens nuværende Standpunkt mange Gange sværere endog tilnærmelsesvis at beregne Udstrækningen af det Tab, som Alkoholismen paafører Menneskeheden. Men man træffer jo paa Tilfælde i den statistiske Videnskab, hvor man maa være tilfreds, dersom man kan konstatere, at Forskjellen mellem to Størrelser er saa stor, at de ikke kan tangere hinanden, selv om det er umuligt at angive disse Størrelser i eksakte Tal. Ved Hjælp af visse Sandsynlighedsberegninger og Sammenligninger kan man i alle Tilfælde finde Svar paa Spørgsmaalet om, hvorvidt det maa anses for Overdrivelse eller ikke at tale om Alkoholismen samtidig med, at man taler om Krig.

I Følge de sidst offentliggjorte Beregninger, anstillede af den tyske Overlæge *Frölich*, udgjorte de europæiske Nationers Tab af faldne og af Saar eller Sygdom døde i det nittende Aarhundredes Krige ikke fuldt $7^1/_2$ Million Menneskeliv.[1]) Dette er den højeste Beregning, man har gjort.[2])

Hvad kan vi da sætte paa Alkoholismens Konto? Det er bekjendt, at den officielle Statistik ikke her giver megen Vejledning. I de officielle statistiske Publikationer gjøres der ofte opmærksom herpaa.[3]) Alkoholismen ligger skjult under Lever-, Nyre- og Hjertelidelser, Vattersot, Slagtilfælde osv.,[4]) og saa opgives disse i den officielle Statistik som Dødsaarsager, uagtet Alkoholen har været den virkelige Aarsag. »Dette gjælder især om Dødstilfælde blandt Personer i bedre Omstændigheder,« siger *Tatham*.[5]) I den officielle

---

1) Menschenverluste in Kriegen. Von Generalarzt Dr. *H. Frölich* in Leipzig. Zeitschrift für Krankenpflege. XVIII. Jahrg. 1896. S. 41—45; 66—68; 89—91; 116—118; 140, 141; 163—166; 185—187; 211—15.

2) Jfr. *Mulhall*, Dictionary of Statistics. S. 586. — *Oettingen*, Moralstatistik. S. 727, 728.

3) Jfr. Supplement to the Fifty-Fifth Annual Report of the Registral-General of Births, Deaths, and Marriages in England. Part II. S. XC flg. — Danmarks Statistik. Statistiske Meddelelser. Tredie Række. 4de Bind. S. 305.

4) 7066 Todesfälle der Basler Lebens-Versicherungs-Gesellschaft medizinisch und statistisch bearbeitet von Dr. *Arthur Hesse*, Vertrauensarzt der Gesellschaft. Leipzig, 1899. S. 30.

5) Supplement to the Fifty-Fifth Annual Report. S. XCI.

Statistik faar vi som oftest kun deres Antal at vide, som er døde af Delirium tremens eller akut Alkoholforgiftning. For at faa blot tilnærmelsesvis Rede paa det hele Antal af Alkoholens Ofre, maa vi vende os til private statistiske Undersøgelser.

I *England* anslog *Norman Kerr* for et Kvartsekel siden den direkte Dødelighed som Følge af Alkoholforbruget til 40000 om Aaret, den direkte og indirekte til 120,000.[1] *Ridge* mener, at 120,000 er det laveste Tal, Alkoholens aarlige Ofre i Storbritanien omkring 1890 kunde sættes til.[2] *Morton* beregnede en direkte Dødelighed af Alkoholisme i England og Wales til henved 40000,[3] *Richardson* et Par Decennier senere til 50000.[4] En af *Harveian Society* nedsat Komité fandt, at 14 pCt. af Dødsfaldene blandt fuldvoksne i London var foraarsaget af Alkoholisme, som den eneste eller medvirkende Aarsag, og at det var sandsynligt, at der i den Tid døde omtrent 38971 fuldvoksne Mænd og Kvinder aarlig af Alkoholisme i England og Wales, hvis Komitéens Beregning skulde gjælde som Norm for hele England.[5] — Vi kan nøjes med de laveste af de anførte Tal og antage, at Alkoholismen i Storbritanien kræver 40000 Menneskeliv om Aaret.

I *Belgien*, der, som vi har set, er et af de mest alkoholiserede Lande, har *Van Coillie* m. fl. beregnet, at mindst 20000 af de aarlig indtrufne 120,000 Dødsfald er direkte eller indirekte foraarsaget af Alkoholismen.[6] For ikke at gaa højt op, kan vi i dette Antal ogsaa indbefatte *Holland*.

I Følge *Vanden Corput* anslaar *Tourquedef* Alkoholens Ofre i *Rusland* til over 100,000 om Aaret.[7] *Borodine* angiver i 1893, at

[1]) *Norman Kerr*, The Mortality from Intemperance. S. 18. — The Medical Aspect of the Temperance Movement. By *Norman Kerr*, M. D., F. R. S. Medical Temperance Review. No. 2. 1899. S. 37.

[2]) *Ridge*, Alcohol and Public Health. S. 51 flg.

[3]) Jfr. Ibid. S. 51. — *Norman Kerr*, The Mortality from Intemperance. S. 8

[4]) Cyclopædia of Temperance and Prohibition. S. 25 flg.

[5]) Report of a Committee of the Harveian Society, etc. British Medical Journal. Vol. I for 1883. S. 97—100.

[6]) Presse médicale belge 7 et 14 août 1892. — Lésions viscérales produites par l'alcoolisme. Par le dr *Van Coillie*. Bruxelles, 1899. S. 20. — *Sérieux* et *Mathieu*, L'alcool. S. 82.

[7]) L'alcoolisme, l'hérédité et la question sociale par le dr *Vanden Corput*, sénateur, médecin honoraire des hôpitaux de Bruxelles, ancien professeur de clinique interne et de thérapeutique a l'université de la même ville,

6000 Russere dør aarlig under Rusen.[1]) I Følge den officielle Statistik i nævnte Land døde i 1888—93 26481 Personer pludselig af akut Alkoholforgiftning, altsaa gjennemsnitlig 4413 om Aaret.[2]). I England døde i 1877—96 30725 Personer af »Alkoholisme« og »Delirium tremens«, altsaa i Gjennemsnit 1536 om Aaret.[3]) Selv om man ikke med nogen større Sikkerhed kan stole paa de officielle Data paa dette Omraade, saa er det dog ikke usandsynligt, at der i Rusland skulde indtræffe 100,000 Dødsfald om Aaret som Følge af Alkoholismen, da det af den officielle Statistik indregistrerede Antal Tilfælde af akut Alkoholforgiftning er omtrent tre Gange saa stort som Antallet af de officielt indberettede Dødstilfælde som Følge af »Alkoholisme« og »Delirium tremens« i England, hvor Antallet af alle Dødsfald af Alkoholisme ansloges til 40000 om Aaret. Det hele Antal døde i Storbritanien i 1894 var 653,468, i det europæiske Rusland med Polen 3,467,981.[4]) Det er sandt, at Alkoholkonsumtionen i Rusland er lavere pr. Indbygger end i England, men i hvert Fald »ved man, at Drukkenskaben er en social Pest, som truer hele Befolkningsklassers Liv.«[5])

Rochat siger, at Dødsfaldene, foraarsagede af Alkohol, i *Frankrig* skulde beløbe sig til 45000.[6]) I hvert Fald kan vi stille dette Land, af hvis 36 Millioner de 4 Millioner er Alkoholister,[7]) ved Siden af England, hvad Antallet af Alkoholismens Ofre angaar.

I *Tyskland* dør aarlig over 45000 Personer af Alkoholisme, paastaar *Vanden Corput*.[8]) Af Delirum tremens døde i 1877—95 i

---

membre des académies de médecine de Belgique, de Paris etc. Bruxelles, 1895. S. 8. — *Merzbach* omtaler samme Tal, rimeligvis efter *Vanden Corput*. *Henry Merzbach*, La question alcoolique. Bruxelles, 1899. S. 15. — Jfr. ogsaa *Rochat*, L'alcoolismo ossia l'intemperanza e i suoi effetti. S. 6.

[1]) Д. Бородинъ, Пьянство во время холеры. С.-Петербургъ, 1893. S. 1.

[2]) Временникъ центальнаго статистическаго комитета Министерства внутреннихъ дѣлъ. No. 41. 1897. S. 2.

[3]) *Rowntree & Sherwell*, l. c. Third Edition. S. 487, 488.

[4]) Bulletin de l'Institut international de statistique. T. X. Première livraison. S. 6—13.

[5]) Der Krieg. Von *Johann von Bloch*. Bd. IV. S. 214.

[6]) *Rochat*, L'alcoolismo. S. 6.

[7]) I Følge en Udtalelse af »Société de médecine de Nancy« i en af Prefækten *Joucla-Pelous* i Meurthe-et-Moselle i 1900 udbredt Plakat. — *Korn*, L'alcoolisme en France. Avec une préface de M. *Henri Truchy*, professeur a la Faculté de droit de l'Université de Dijon. S. VI.

[8]) *Vanden Corput*, l. c. S. 8.

Preussen alene 18465 Personer,[1]) i England og Wales døde der i samme Tidsrum 7164 af denne Sygdom.[2]) Det hele Antal Dødsfald i Tyskland var i 1894 1,144,331 mod 653,468 i England.[3]) Alkoholkonsumtionen i Tyskland er mindst lige saa stor som i England. I Følge *Bode* »forkorter efter den laveste Beregning 1 1/3 Million tyske Mænd deres Liv ved Drukkenskab.«[4]) Man turde saaledes antage, at der aarlig forkortes ligesaa mange Menneskeliv af Alkoholisme i Tyskland som i England.

I *Sverige* anser *Sundbärg* det »ingenlunde for at være nogen Overdrivelse« at sætte 6000 Dødsfald aarlig direkte og indirekte paa Alkoholismens Konto.[5]) *Finland* og *Norge* er som sagt forholdsvis afholdende Lande; men heller ikke de er frie for Alkoholismen; saaledes mener f. Eks. *Sucksdorff*, at Alkohol som en kraftigt medvirkende Faktor har Del i Foraarsagelsen af flere Dødsfald i Finland end Brystsyge.[6]) I det i høj Grad alkoholiserede *Danmark* dør i Provinsbyerne hver syvende Mand, der afgaar ved Døden i Alderen 35—55, af kronisk Alkoholisme, Delirium tremens eller pludseligt Dødsfald som Følge af Drukkenskab. Men »Tallet vilde sikkert komme meget højere op, hvis man fik alle de Dødsfald med, hvor de stærke Drikke har spillet en Rolle; saaledes er der et ikke lille Antal Dødsfald af Levercirrhose,« siger *Westergaard*.[7]) Antallet af Dødsfald foraarsaget ved Alkohol i hele *Skandinavien* turde derfor trygt kunne anslaaes til 10000; men for at holde os til en saa lav Beregning som muligt, lader vi dette Antal ogsaa indbefatte *Svejts*, hvor i Følge den officielle Statistik Alkoholen har været en direkte eller medvirkende Dødsaarsag i omtrent 6,4 pCt. af alle Dødsfald, som i 1891—99 indtraf blandt Mænd over 20 Aar i 15 større Byer.[8])

Antallet af Alkoholismens Ofre i de forskjellige Lande skulde saaledes stille sig som følger:

---

1) Das Vorkommen von Alkoholismus in den Heilanstalten Preussens. Von Dr. *Georg Heimann*. Zeitschrift d. königl. preuss. stat. Bureaus. 1899. S. 68.

2) *Rowntree & Sherwell*, l. c. Third Edition. S. 488.

3) Bulletin de l'Institut international de statistique, l. c.

4) Die deutsche Alkoholfrage. Von Dr. *Wilhelm Bode*. Leipzig, 1892. S. 51.

5) Nykterhetsskrifter utgifna af den utaf Kongl. Maj:t den 18 oktober 1889 förordnade kommissionen. I. Stockholm, 1891. S. 99.

6) Asia, jossa koko ihmiskunta on erehtynyt. (Professori *Wilh. Sucksdorffin* esitelmä) Joululehti 1898.

7) Vor Tid. Nr. 28. S. 447.

8) Statistisches Jahrbuch der Schweiz. Neunter Jahrgang 1900. S. 178.

Storbritanien...........	40,000
Belgien, Holland.......	20,000
Rusland	100,000
Frankrig	40,000
Tyskland	40,000
Skandinavien, Svejts	10,000
Tilsammen...	250,000

Alkoholismens 250,000 Ofre aarlig vilde i 30 Aar udgjøre $7^1/_2$ Million eller ligesaa mange, som hele det 19de Aarhundredes Krige har krævet.

Og dog er i denne Beregning ikke indbefattet *Østerrig* med en Alkoholkonsumtion ligesaa stor som *Storbritanien*;[1] *Ungarn* med et Alkoholforbrug, som langt overgaar f. Eks. Sveriges;[2] *Italien*, som i Følge den officielle Statistik har haft flere Dødsfald af »akut og kronisk Alkoholisme« end Preussen;[3] vi har ikke regnet *Spanien* og *Portugal* med, som ikke er frie for Alkoholismen;[4] ikke heller *Grækenland*, *Bulgarien*, *Rumænien* osv., hvor Drukkenskaben ingenlunde er ukjendt.[5]

Der kan ogsaa blive Spørgsmaal om, hvorvidt ikke en Del af Krigenes Ofre med større Ret burde komme paa Alkoholismens Konto; thi deres Antal er sikkert ikke ubetydeligt, som er frosset ihjel under Felttogene som Følge af Alkoholkonsumtion[6] eller er døde af Saar, hvis Heling forhindredes af Alkohol.[7]

Det synes derfor ingenlunde at være Overdrivelse, om man stiller Alkoholisme og Krig Side om Side, hvad Tabet af Menneske-

---

1) Jfr. *Rowntree & Sherwell*, l. c. S. 613.
2) Jfr. Board of Trade, August, 1897. Alcoholic Beverages. S. 43, 49.
3) Jfr. Bulletin de l'Institut international de statistique. T. X. Première livraison. S. 92.
4) Jfr. The Christian, July 20, 1899. S. 22.
5) Jfr. Temperance in all Nations. Vol. I. S. 475, 417. — Dr. *S. Possa*, L'alcoolisme et le mouvement anti-alcoolique en Roumanie. VIII. Intern. Congress gegen den Alkoholismus Wien, 9.-14. April 1901. S. 30 flg.
6) Jfr. *Baer*, Alcoholismus. S. 104.
7) Jfr. Handbuch der deutschen Trinker- und Trunksuchtsfrage. Von Dr. *Wilhelm Martius*. Gotha, 1891. S. 15. — *Ridge*, Alcohol and Public Health. S. 59.

liv angaar; og dette er Tilfældet ikke alene med Hensyn til England, men til Europa i det hele taget.

Det kunde maaske indvendes, at Krigen bortrykker sine Ofre i den bedste Manddomsalderen, medens derimod Alkoholens Ofre tilhører ogsaa mindre produktive Aldersklasser. Denne Forskjel udjævnes imidlertid ved den almindelige Udartelse og Befolkningens Aftagen, som er en Følge af Alkoholismen,[1] og ikke mindst derved, at en Mængde Alkoholister, som maa ernæres i Fængsler, Daareanstalter, Fattighuse osv., allerede i deres bedste Alder bliver en Byrde for Samfundet.

Hvad de materielle Udgifter til Militarismen og Alkoholismen angaar, kan vi nøjes med nogle faa Eksempler:

	Tyskland 1898—99	*England* 1897—98
Udgifter til Arméen og Flaaden	730,500,000 Mk.[2]	£ 40,400,000[2]
Den *direkte* aarlige Udgift til berusende Drikke	3,000,000,000 Mk.[3]	£ 154,480,934[4]

[1]) Jfr. f. Eks. Rapport par M. *Claude*. S. 74 flg.

[2]) Grundriss zum Studium der politischen Oekonomie. Von Prof. Dr. *J. Conrad*, Halle a. S. Dritter Teil: Finanzwissenschaft. Zweite Aufl. Jena, 1900. S. 145. — Jfr. ogsaa Finanssioppi. Kirjoittanut *Karl Theodor Ekeberg*, Professori Erlangen'issa. Suomentanut *K. J. Ståhlberg*. Helsingissä, 1898. S. 51, 52. — Ministère des finances. Bulletin de statistique et de législation comparée. Novembre 1898. S. 560.

[3]) *Bode* beregnede for nogle Aar siden Udgifterne til $2^3/_4$ Milliarder. Kurze Geschichte der Trinksitten. S. 220. Siden den Gang er dog Forbruget steget betydelig. I 1899 konsumeredes i Tyskland 69,449,000 Hektoliter Øl og 2,449,000 Hektoliter ren Alkohol, foruden Vine. Statistisches Jahrbuch für das Deutsche Reich. 1901. S. 156, 157. Om vi beregner de destillerede Drikke til 1 Mk. pr. Liter à 50 pCt. og Øllet til 30 Pf. pr. Liter, hvilket maa anses for en lav Beregning, naar vi betænker Forhandlerens og Restauratørens Gevinst, Drikkepenge osv. (jfr. Schmollers Jahrbuch. VIII Jahrg. S. 265—268. — *C. Brendel*, Wieviel vertrinkt man in Deutschland. Intern. Monatsschrift z. Bekämpf. d. Trinksitten. Hef. 11. 1901. S. 325) saa faar vi 2,573,000,000 Mk.; dertil kommer Vinen, hvoraf der i Følge *Bodes* Beregning konsumeredes 322,000,000 Liter, og som turde kunne beregnes til mindst 1 à 1.25 Mk. pr. Liter.

[4]) National Temperance League's Annual 1900. S. 123. — Ministère des finances. Bulletin de statistique. Avril 1899. S. 389.

Svejts udbetalte i 1890 for Alkohol 175,000,000 Fr.[1]) eller seks Gange saa meget, som Militærudgifterne beløb sig til.[2])

Af de nordiske Lande anvendte f. Eks. *Sverige* omkring 1890 i Følge *Sundbärg* 80,000,000 Kroner til Alkohol, til Forsvarsvæsnet 35,000,000 Kroner;[3]) *Finlands* aarlige Alkoholregning beløb sig i 1891—95 til over 24,000,000 finske Mark, Militærbudgettet i 1898 til 8,816,000 Mark.[4]) *Danmarks* aarlige Alkoholregning turde kunne anslaaes til mindst 62,500,000 Kroner;[5]) Militærudgifterne beløb sig i Aaret 1900—01 til 17,772,293.07 Kroner.[6])

Efter Krigen i 1870—71 betalte Frankrig 4,000,000,000 Mk. i Krigsomkostninger til Tyskland.[7]) En saadan Sum anvendes i Tyskland til Alkohol i $1^1/_3$ Aar. Frankrig selv konsumerede i Aaret 1884 1,500,000 Hektoliter ren Alkohol i destillerede Drikke alene til en Pris af 1,600,000,000 Fr.[8])

Man turde indvende, at Militarismen ikke alene tynger paa Grund af de direkte Udgifter, men at man ogsaa maa tage Hensyn til Soldaternes Uproduktivitet osv. Det er sandt; men et Folks virkelige Alkoholregning bestaar heller ikke alene i de direkte Udgifter. Naar f. Eks. *Kanada*, et af de mest afholdende blandt de civiliserede Lande, udbetalte 39,879,854 Dollars for selve de berusende Drikke, saa beregnedes den hele Udgift, naar Hensyn

---

1) Der Alkohol im Verhältnis zum öffentlichen Wohlstand und zur öffentlichen Sitte. Ein Vortrag von Dr. *H. Kesselring*, Professor der Theologie an der Universität Zürich. Bremerhaven und Leipzig, 1892. S. 6, 7.

2) Durst und geistige Getränke im Lichte der Erfahrung, Gesundheitslehre und Volkswohlfart von *P. A. Ming*, Arzt und Nationalrat. Sarnen, 1895. S. 3.

3) Nykterhetsskrifter utgifna af den utaf Kongl. Maj:t den 18 oktober 1889 förordnade kommissionen. II. S. 55.

4) Ekonomiutskottets betänkande N: 8. 1900. S. 8, 9.

5) I 1898—99 konsumeredes der aarlig 36,8 Millioner Potter Brændevin, 98,5 Mill. Potter beskattet Øl, 4,3 Mill. Potter Druevin. Danmarks Statistik. Statistisk Aarbog 1900. S. 121. Naar man tager Hensyn til, hvilken Mængde der konsumeres paa Restaurationerne, saa turde 75 Øre pr. Pot for de destillerede Drikke (Brændevin, Cognak, Whisky etc.), 30 Øre for Øl og Kr. 1.25 for Vin ikke være nogen høj Beregning.

6) Statsregnskab for Finansaaret 1900—1901. S. 168, 190.

7) Illustrirtes Deutsches Militär-Lexikon herausgegeben von *J. Scheibert*, Kgl. Major z. D. Berlin, 1897. S. 387. — Jfr. ogsaa *Bloch*, Der Krieg. Bd. IV. S. 284.

8) Rapport par M. *Claude*. S. 205.

toges til al den indirekte Skade, som Alkoholforbruget afstedkommer, til 143,258,716 Dollars.[1]) Da *Rochard* i *Frankrig* beregnede Fabrikationsværdien for den konsumerede Alkohol i destillerede Drikke, *uden Skat,* til 128,298,384 Fr., anslog han hele Udgiften, naar man tog Hensyn til det Arbejdstab, de foraarsager, til Udgifter i Forbindelse med Sindssyge, Forbrydelser, Selvmord, Ulykkestilfælde osv., der kunde sættes paa Alkoholismens Konto, til 1,546,862,796 Fr.[2])

Frank har for øvrigt paapeget, at det for nærværende er Alkoholismen, som oppebærer Militarismen.[3]) Følgende Tal fra *Rusland* er maaske af Interesse i denne Henseende. I Følge Statsbudgettet[4]) ansloges

	1901		1900	
de direkte Skatter til.......	127,172,905	Rub.	120,365,517	Rub.
Indtægterne for Drikke (Brændevinsmonopolet)	318,797,000	—	292,951,600	—
Udgifterne til Arméen......	324,024,871	—	324,343,686	—
Udgifterne til Krigsflaaden..	93,597,666	—	86,628,015	—
Udgifterne til alm. Undervisning	33,076,518	—	33,189,034	—

Østerrigs Oversundhedsraad har sikkert Ret, naar det siger: »Tager man i Betragtning den almindelige Skade, som Alkoholismen gjør, saa maa det erkjendes, at den for nærværende i det hele taget udgjør det største sociale Onde, at det Tab af Penge og Menneskeliv, som Alkoholismen foraarsager, i de fleste Kulturlande langt overstiger den Skade, som blodige Krige medfører«[5]). Minister *Bruce* har i det engelske Parlament en Gang udtalt, at Alkoholismen ikke alene er en af de værste sociale Farer, men at den faktisk er den værste Fare, som sociale Reformatorer har

---

1) Report of the Royal Commission on the Liquor Traffic in Canada. Ottava, 1895. S. 538.

2) Jfr. *Korn*, L'alcoolisme en France. S. 36.

3) La femme contre l'alcool par *Louis Frank.* Bruxelles et Paris, 1897. S. 115, 250, 251.

4) Bulletin russe de statistique financière et de législation. 1901. A. S. 58 flg.

5) Das österr. Sanitätswesen. 1889. S. 301 flg.

at kjæmpe imod.[1]). Trøstefuld, men forpligtende er den Udtalelse af Dr. *Temple*, Ærkebiskoppen af Canterbury, at »Alkoholismen er maaske det største af alle de Misforhold i Verden, som kan afhjælpes.» [2])

Alkoholspørgsmaalet kræver sin Løsning, og Løsningen af dette Spørgsmaal er en af de vigtigste af vor Tids sociale Opgaver.

---

[1]) Cit. i *Bloch*, Der Krieg. Bd. IV. S. 217.

[2]) Cit. i The Alcoholic Liquor Traffic. Speech of Hon. *Charles H. Joyce*, of Vermont, in the House of Representatives, Washington, D. C., April 3, 1880. S. 7.

INDHOLD.

